

ปัญหาการเรียกค่าสินไหมทดแทนจากบริษัทประกันภัยของผู้ประกอบการ
ที่ได้รับผลกระทบจากการชุมนุม

มานพ สารธิเสน

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปรีดี พนมยงค์
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
พ.ศ. 2557

**Problems of Compensation Claim from Insurance Company
of the Entrepreneurs Impacted from the Protest**

MANOP SANTHISAN

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws

Department of Law

Pridi Banomyong Faculty of Law, Dhurakij Pundit University

2014

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ปัญหาการเรียกค่าสินไหมทดแทนจากบริษัทประกันภัยของผู้ประกอบการที่ได้รับผลกระทบจากการชุมนุม
ชื่อผู้เขียน	มานพ สารธิเสน
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์พินิจ ทิพย์มณี
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2556

บทคัดย่อ

ในประเทศไทยมีสถานการณ์การชุมนุมอยู่บ่อยครั้ง เนื่องจากมีความซับซ้อนทางด้านการเมือง การชุมนุมเป็นเสรีภาพโดยถือเป็นเสรีภาพที่สามารถนำมากล่าวอ้างได้ของประชาชน ในการปกครองระบอบประชาธิปไตย และที่สำคัญมีบทบัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพในเรื่องดังกล่าวไว้อย่างชัดเจน ในการชุมนุมไม่ว่าจะเป็นการชุมนุมเพื่อเรียกร้องทางการเมืองหรือการชุมนุมเพื่อเรียกร้องในรูปแบบอื่น เช่น การชุมนุมเพื่อเรียกร้องค่าจ้างแรงงานเพิ่มมากขึ้น การชุมนุมเพื่อนัดหยุดงาน หรือการชุมนุมของเกษตรกร แต่การชุมนุมได้เปลี่ยนรูปแบบการชุมนุมเป็นการชุมนุมที่มีการใช้ความรุนแรงหาใช่การชุมนุมตามเจตนารมณ์ตามสิทธิที่กฎหมายกำหนดให้ไม่ ผู้ชุมนุมใช้อาวุธในการชุมนุมมีการเคลื่อนย้ายการชุมนุมไปตามจุดสำคัญเพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรอง ระยะเวลาการชุมนุมมีระยะเวลาการชุมนุมที่ยาวนาน ผลกระทบจากการชุมนุมดังกล่าวนี้ ได้ก่อให้เกิดความเสียหายหลายประการ โดยการชุมนุมแต่ละครั้งนั้น ไม่ได้สร้างความเดือดร้อนให้แก่ประชาชน พ่อค้า แม่ค้าและผู้ที่เกี่ยวข้องทางสัญจรไปมาเท่านั้น แต่ส่งผลกระทบต่อธุรกิจห้างร้าน บริษัท ห้างสรรพสินค้า โรงแรม สร้างความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจและภาพลักษณ์ของประเทศเรียกว่ากระทบต่อการทำมาหาได้ของผู้ที่เกี่ยวข้องที่อยู่ในย่านการชุมนุม เท่านั้นยังไม่พอการชุมนุมยังสร้างความวุ่นวาย เดือดร้อน มีการทำลายทรัพย์สินของผู้ที่อาศัยบริเวณที่มีการชุมนุม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ประกอบการบางรายถึงครั้นหมดเนื้อหมดตัว

โดยเมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้น ผู้ประกอบการที่ได้รับความเสียหายจากการชุมนุม ซึ่งได้ทำประกันภัยไว้กับบริษัทประกันภัย ก็ดำเนินการแจ้งต่อเจ้าหน้าที่ของบริษัทประกันภัยเพื่อเรียกร้องค่าเสียหายจากบริษัทที่รับประกันภัยไว้ แต่บริษัทประกันภัยกลับปฏิเสธความรับผิดชอบโดยอ้างข้อยกเว้นของกรมธรรม์ประกันภัยเพื่อไม่ให้ต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายแก่ผู้ประกอบการจากการศึกษาพบว่ามีปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวเกิดขึ้นเนื่องมาจาก ลักษณะของค่าเสียหายบางประการที่ผู้ประกอบการยังไม่สามารถเอาประกันภัยได้ เช่น ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ ค่าเช่าสถานที่

ค่าจ้างคนงาน ปัญหาเงื่อนไข ข้อจำกัด ข้อยกเว้นของกรมธรรม์ประกันภัยที่ยังมีลักษณะที่เอาเปรียบ
ผู้เอาประกันภัย และ ปัญหาการกำหนดค่าสินไหมทดแทนที่ยังหาข้อสรุปไม่ได้ว่าควรจะกำหนดค่า
สินไหมทดแทนเท่าไรจึงจะเป็นธรรมแก่ผู้เอาประกันภัยและบริษัทประกันภัย

ดังนั้น เพื่อเป็นการแก้ปัญหา ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะว่า ประการที่ 1 ควรออกกฎหมาย
เพิ่มเติมในการตรวจสอบความไม่เป็นธรรมของกรมธรรม์ประกันภัย โดยตั้งคณะกรรมการว่าด้วย
การพิจารณาสัญญา โดยทำหน้าที่ตรวจสอบกลั่นกรองข้อความในสัญญาให้ชัดเจนและเป็นธรรม
ทั้งนี้อาศัยอำนาจพระราชกฤษฎีกากำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการ ประการที่ 2 เพื่อเป็นการแก้ปัญหา
ในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนให้เป็นธรรมทั้งสองฝ่าย ควรมีบุคคลที่สามเข้ามาเป็นผู้ไกล่เกลี่ย
โดยกำหนดให้มีผู้เจรจาตกลงค่าสินไหมทดแทนประกันภัย โดยนำหลักเกณฑ์ของกฎหมายของ
ประเทศมาเลเซีย มาเป็นแนวทาง ประการที่ 3 เพื่อเป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย และเพื่อให้การ
ดำเนินคดีที่มีข้อเท็จจริงที่เหมือนกัน ควรนำการดำเนินคดีแบบกลุ่ม มาใช้น่าจะเป็นการแก้ปัญหา
ให้กับผู้เสียหายจากการชุมนุมได้ ทั้งนี้เนื่องจากมีข้อเท็จจริงเหมือนกัน และมีข้อกฎหมายเหมือนกัน

Thesis Title	Problems of Compensation Claim from Insurance Company of the Entrepreneurs who are impacted from the Protest
Author	Manop Santhisan
Thesis Advisor	Associate Professor Pinit Thipmanee
Department	Law
Academic Year	2013

ABSTRACT

In Thailand, the protest situation happens very often, because of the complexity of the political. The protest is held to be a freedom that can reference for the democracy and the important factors is a law to ensure the liberty and rights about aforementioned clearly. Although, the protest will be a political claim or other format claim, such as the protest for employee wage enhances, the protest for strike, or the protest of the farmers. But the protest has been changed by the use of violence which is not the intent of the law. The person congregate get use a weapon, move on from congregate to increase bargaining power, and long duration of the protest. The impact of the protest, it can cause damage to several reasons. By the protest each time, it is not just a hardship to the people, merchants and passersby only but, the impact to business, shopping, stores, shopping malls, hotels, damage to the economy and image of the country called that impact the careers of who all those involved in the round area of protest. That is not all, the protest also caused chaos, misery, destruction of property to who residents in the round area of the protest. In particular, some entrepreneurs become person bankruptcy.

When damage occurred, the entrepreneurs have been damaged on the protest which they have insurance with insurance companies and notified the insurance company for damages claims incurred but, the insurance companies the disclaimer by reference exception of insurance policy for must not guilty compensate to the entrepreneurs. From study found that have problems because of the nature of certain damages can not be insured such as; the value of the lack of the availability of revenue, place rent, wage workers, problem of conditions, limitations, exception of the insurance policy and problems of indemnity specification to no conclusion that should be set compensation amount, which can be justified to the insured and the insurance companies.

Therefore to solve, the author suggested that; 1) there should be a law increasing to detect the unfairness of the insurance policy. By the committee appointed to consider the contract and a monitoring and screening of the contract are clear and fair depending on the royal decree power that was given on the criteria and methods. 2) To solve the problems in determining the compensation to be fair to both parties, there should be a third party comes in to mediate and negotiator for agree insurance indemnity. By take the law principles of Malaysia Country comes as a guideline. 3) To save expenses and to prosecute the same facts. Should be prosecute in group form comes to solve of person receive the damage from the protest because of there are the same facts and the same legal topics.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้เพราะความเมตตา และความกรุณาอย่างยิ่งของ รองศาสตราจารย์พินิจ ทิพย์มณี อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ที่ให้ทั้งคำปรึกษาแนะนำ และเอาใจใส่ดูแลผู้เขียนในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ด้วยดีเสมอมา ซึ่งพระคุณดังกล่าวยากที่จะหาใดเปรียบผู้เขียนขอกราบขอบขอบคุณท่านเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ผู้เขียนขอกราบขอบคุณ ศาสตราจารย์ ดร.ธีระ ศรีธรรมรักษ์ ที่ได้เมตตารับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ กราบขอบคุณ รองศาสตราจารย์ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์ รองศาสตราจารย์ ดร.ภูมิ โชคเหมาะ ที่ได้เมตตาและสละเวลาอันมีค่ารับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ คำแนะนำและข้อคิดเห็นต่างๆ ของอาจารย์ทั้งสามท่านสูงค่า และเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับผู้เขียนในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สำเร็จ ความเมตตาและกรุณาของอาจารย์ทุกท่านที่มีต่อผู้เขียนจึงสูงยิ่ง

ผู้เขียนขอกราบขอบคุณ คุณพ่อทองอินทร์ และคุณแม่อุไรวรรณ สารธิเสน และครอบครัวผู้ซึ่งเป็นที่เคารพรักและเป็นกำลังใจให้ผู้เขียน รวมทั้งให้โอกาสทางการศึกษาแก่ผู้เขียน ตลอดจนมาขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องที่ให้ข้อคิดแก่ผู้เขียนในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้ลุล่วง กราบขอบคุณคณาจารย์คณะนิติศาสตร์ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้แก่ผู้เขียน

ขอบคุณ เพื่อนๆ พี่ๆ น้องๆ คณะนิติศาสตร์ที่ได้ช่วยเหลือ และเป็นกำลังใจให้ผู้เขียน

หากวิทยานิพนธ์เล่มนี้มีคุณค่า และเป็นประโยชน์ประการใดแล้ว ผู้เขียนขอมอบแด่ ปุชนิยอาจารย์ทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้แก่ผู้เขียนมาตั้งแต่เยาว์วัย และขอมอบเป็นกตเวทิตาแด่บิดามารดาที่ให้โอกาสทางการศึกษาแก่ผู้เขียน ถ้าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความบกพร่องประการใดแล้วผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

มานพ สารธิเสน

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	๖
กิตติกรรมประกาศ.....	๗
บทที่	
1. บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	3
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	3
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	3
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
2. แนวคิด ความเป็นมา ทฤษฎี และหลักทั่วไปเกี่ยวกับการประกันวินาศภัยที่ เกี่ยวข้องกับการเรียกค่าสินไหมทดแทนจากบริษัทประกันภัยของผู้ประกอบการ ซึ่งได้รับผลกระทบจากการชุมนุม.....	5
2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการทำสัญญา	5
2.1.1 หลักเสรีภาพในการทำสัญญา	6
2.1.2 เสรีภาพที่จะไม่ถูกแทรกแซงภายหลังที่สัญญาเกิด.....	6
2.1.3 หลักความเท่าเทียมกัน	6
2.1.4 หลักสัญญาต้องเป็นไปตามสัญญา.....	6
2.1.5 หลักความยุติธรรม.....	6
2.1.6 หลักความแน่นอนของกฎหมาย.....	7
2.2 ความเป็นมาของประกันภัย.....	7
2.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับประกันภัย	9
2.3.1 ทฤษฎีว่าด้วยความน่าจะเป็นไปได้	9
2.3.2 กฎว่าด้วยจำนวนมาก	9
2.3.3 กฎการเสี่ยงภัย	10
2.3.4 เหตุแห่งภัย.....	10

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2.3.5 การเผชิญกับการเสี่ยงภัย	11
2.3.6 การเสี่ยงภัยที่เอาประกันภัยได้	11
2.3.7 ความเสี่ยงภัยที่ไม่อาจเอาประกันภัยได้.....	12
2.3.8 การกำหนดเบี้ยประกันภัย.....	12
2.4 หลักสำคัญของการประกันภัย.....	12
2.4.1 หลักส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัย.....	13
2.4.2 หลักความสุจริตต่อกันอย่างยิ่ง	19
2.4.3 หลักการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน	21
2.4.4 หลักการรับช่วงสิทธิ.....	23
2.4.5 หลักการเจดีย์.....	25
2.4.6 หลักสาเหตุใกล้ชิด.....	28
2.5 การดำเนินคดีแบบกลุ่ม	30
2.5.1 ความเหมือนกันของข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายของโจทก์เองและ สมาชิกกลุ่ม	31
2.5.2 ผลของคำพิพากษา.....	31
2.5.3 การออกจากกลุ่ม.....	32
2.5.4 การถอนฟ้อง	32
2.5.5 โจทก์ผู้แทนกลุ่มและทนายความโจทก์.....	32
2.6 บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจ ประกันภัย	33
2.6.1 บทบาทหน้าที่.....	33
2.6.2 บทบาทขององค์กร	33
2.7 บทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค.....	34
2.7.1 รับเรื่องราวร้องทุกข์.....	34
2.7.2 สนับสนุนหรือทำการศึกษาและวิจัยปัญหา.....	34
2.7.3 ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการศึกษาแก่ผู้บริโภค	34

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3. หลักเกณฑ์การเรียกค่าสินไหมทดแทนของผู้ประกอบการจากบริษัทประกันภัยที่ได้รับผลกระทบจากการชุมนุมเปรียบเทียบกับต่างประเทศ	35
3.1 หลักกฎหมายประกันวินาศภัยของประเทศไทย.....	35
3.1.1 หลักเกณฑ์สำคัญเกี่ยวกับสัญญาประกันวินาศภัย	35
3.1.2 หลักการเรียกค่าสินไหมทดแทน.....	38
3.1.3 ข้อสัญญาในการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน	46
3.1.4 หลักกฎหมายที่นำมาปรับใช้กับการเรียกค่าสินไหมทดแทนของผู้เอาประกันภัยที่ได้รับผลกระทบจากการชุมนุม.....	54
3.2 หลักการเรียกค่าสินไหมทดแทนของกฎหมายต่างประเทศของผู้เอาประกันภัย.....	71
3.2.1 ขอบเขตและหลักการเรียกค่าสินไหมทดแทนของประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกา.....	71
3.2.2 การดำเนินการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนของประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกา.....	96
3.2.3 กฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวกับผู้เจรจาตกลงค่าสินไหมทดแทน	103
3.2.4 หลักกฎหมายประกันวินาศภัยของประเทศญี่ปุ่น	105
4. วิเคราะห์ปัญหาการเรียกค่าสินไหมทดแทนจากบริษัทประกันภัยของผู้ประกอบการ	111
4.1 วิเคราะห์ลักษณะของความเสียหายที่ผู้ประกอบการควรเอาประกันภัยได้.....	111
4.1.1 ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้.....	111
4.1.2 ค่าจ้างคนงาน	113
4.1.3 ค่าเช่าสถานที่	113
4.2 วิเคราะห์ปัญหาเงื่อนไข ข้อจำกัด และข้อยกเว้นของกรมธรรม์ประกันภัย	114
4.3 วิเคราะห์ประเด็นปัญหาความหมายของคำว่า “การจลาจล” – “การก่อการร้าย” ที่บริษัทประกันภัยยกขึ้นมาเป็นข้อต่อสู้และยกเว้นความรับผิดชอบ.....	116
4.4 ปัญหาการชดใช้และกำหนดค่าสินไหมทดแทน	121
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	123
5.1 บทสรุป	123

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5.1.1 ปัญหาลักษณะของความเสียหายที่ผู้ประกอบการควรเอาประกันภัยได้.....	123
5.1.2 ปัญหาเงื่อนไข ข้อจำกัด และข้อยกเว้นของกรมธรรม์ประกันภัย.....	124
5.1.3 ปัญหาความหมายของคำว่า การก่อการร้าย และการจลาจล ที่บริษัท ประกันภัยยกขึ้นมาเป็นข้อต่อสู้.....	124
5.1.4 ปัญหาการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน	125
5.2 ข้อเสนอแนะ	125
บรรณานุกรม	129
ภาคผนวก	135
ก กรมธรรม์ความเสี่ยงทุกชนิด	136
ข กรมธรรม์อัคคีภัย.....	141
ประวัติผู้เขียน	151

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและสภาพปัญหา

ในประเทศไทยมีสถานการณ์การชุมนุมอยู่บ่อยครั้ง เนื่องจากมีความซับซ้อนทางด้านการเมือง การชุมนุมเป็นเสรีภาพโดยถือเป็นเสรีภาพที่สามารถนำมากล่าวอ้างได้ของประชาชนในการปกครองระบอบประชาธิปไตย และที่สำคัญมีบทบัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพในเรื่องดังกล่าวไว้อย่างชัดเจน¹ ในการชุมนุมไม่ว่าจะเป็นการชุมนุมเพื่อเรียกร้องทางการเมืองหรือการชุมนุมเพื่อเรียกร้องในรูปแบบอื่น เช่น การชุมนุมเพื่อเรียกร้องค่าจ้างแรงงานเพิ่มมากขึ้น การชุมนุมเพื่อคัดค้านโครงการ หรือการชุมนุมของเกษตรกร เช่น ราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ ฯลฯ ล้วนแต่เป็นการชุมนุมเพื่อเรียกร้องให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตนเองหรือแก่นำคาดหวัง ไม่ว่าจะเรียกร้องจากรัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐก็ตาม แต่การชุมนุมต้องมีวัตถุประสงค์ที่แน่นอน เพื่อเป็นการเรียกร้อง หรืออย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งถือเป็นเป้าหมายสำคัญของผู้เข้าร่วมชุมนุม² ปัญหาที่มีอยู่ถ้าเกิดความเสียหายในชีวิตและทรัพย์สินของ ผู้ที่ได้รับเสียหายจากการชุมนุมแล้วจะมีการเยียวยาอย่างไร เช่น เกิดมีการล้มตายหรือบุคคลผู้อยู่ใกล้เคียงได้รับความเสียหาย

ปัจจุบันการชุมนุมได้เปลี่ยนรูปแบบการชุมนุมเป็นการชุมนุมที่มีการใช้ความรุนแรงหาใช่การชุมนุมตามเจตนารมณ์ตามสิทธิที่กฎหมายกำหนดให้ไม่ ผู้ชุมนุมใช้อาวุธในการชุมนุมมีการเคลื่อนย้ายการชุมนุมไปตามจุดสำคัญเพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรอง ระยะเวลาการชุมนุมมีระยะเวลาการชุมนุมที่ยาวนาน³ เห็นได้จากการชุมนุมของกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการเมื่อวันที่ 10 มีนาคม ถือเป็นชุมนุมครั้งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ไทยโดยในช่วงแรกการชุมนุมเกิดขึ้นที่สะพานผ่านฟ้าลีลาศ บน ถนนราชดำเนินและเป็นไปโดยสงบ กลุ่มผู้ชุมนุมใช้มาตรการต่าง ๆ เช่น การเดินขบวนรอบกรุงเทพมหานคร การรวบรวมเลือดไปเทที่หน้าประตู

¹ ญาณวัฒน์ พลอยเทศ. (2553). *ปัญหาการใช้เสรีภาพเกี่ยวกับการชุมนุมในการปกครองระบอบประชาธิปไตย: ศึกษาการชุมนุม ตามบทบัญญัติ มาตรา 63 แห่งรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2550.*

² รายงานการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นกับกฎหมายต่างประเทศเพื่อเป็นแนวทางพิจารณาศึกษาทบทวนพระราชบัญญัติว่าด้วยการบริหารราชการในกรณีฉุกเฉิน พ.ศ. 2495 ประชุมครั้งที่ 5/2535 [19 พฤศจิกายน 2535].

³ หนังสือพิมพ์ข่าวสดวันที่ 10 มีนาคม 2556.

ทำเนียบรัฐบาล หน้าที่ทำการพรรคประชาธิปัตย์ และหน้าบ้านพักอภิสิทธิ์เพื่อกดดันรัฐบาล จากนั้นมีการเจรจาระหว่างรัฐบาลกับผู้ชุมนุมสองครั้ง ได้ข้อสรุปว่าจะมีการยุบสภา แต่ไม่สามารถสรุปวันเวลาได้ โดยทั้งก่อนและระหว่างการชุมนุม มีการยิงลูกระเบิดชนิดเอ็ม-79 หลายสิบครั้ง แต่ก็ไม่สามารถหาตัวผู้กระทำความผิดโทษได้แม้แต่คนเดียวความตึงเครียดเพิ่มมากขึ้นเมื่อเข้าสู่เดือนเมษายน กลุ่มผู้ชุมนุมปิดการจราจรที่แยกราชประสงค์ รวมทั้งสร้างแนวป้องกันในบริเวณโดยรอบวันที่ 8 เมษายน อภิสิทธิ์ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรง โดยห้ามการชุมนุมทางการเมืองเกินกว่าห้าคนขึ้นไป

ต่อมา รัฐบาลสั่งการให้กำลังทหารเข้าล้อมพื้นที่แยกราชประสงค์ ด้วยกำลังรถหุ้มเกราะและพลซุ่มยิง ในระหว่างวันที่ 14-18 พฤษภาคม ส่งผลให้มีผู้เสียชีวิต 41 ศพ และบาดเจ็บกว่า 250 คน จนวันที่ 19 พฤษภาคม กำลังทหารเข้ายึดพื้นที่เป็นครั้งสุดท้าย จนถึงแยกราชประสงค์ จนมีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บเพิ่มขึ้นอีก ต่อมาแกนนำ แนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการ (นปช.) ประกาศยุติการชุมนุม และยอมมอบตัวกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ จากนั้น เกิดการก่อจลาจลและวางเพลิงสถานที่หลายแห่งทั่วประเทศ มีการปล้นสะดม วางเพลิงในพื้นที่บริเวณย่านราชประสงค์ ทำให้ผู้ประกอบการบริเวณรอบๆ ที่มีการชุมนุม ได้รับความเสียหายเป็นอย่างมากบางรายถึงขั้นหมดเนื้อหมดตัว

โดยผู้ประกอบการที่ได้รับความเสียหายจากการชุมนุมซึ่งได้ทำประกันภัยไว้กับบริษัทประกันภัย ก็ดำเนินการแจ้งต่อเจ้าหน้าที่ของบริษัทประกันภัยเพื่อเรียกร้องค่าเสียหายจากบริษัทที่รับประกันภัยไว้ แต่บริษัทประกันภัยกลับปฏิเสธความรับผิดชอบโดยอ้างข้อยกเว้นของกรมธรรม์ประกันภัยเพื่อไม่ให้ต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายแก่ผู้ประกอบการ จากเหตุดังกล่าวทำให้ผู้ประกอบการได้รับความเสียหายเป็นอย่างมาก ต้องดำเนินการฟ้องเรียกค่าเสียหายต่อศาลทำให้เสียเวลา เสียค่าใช้จ่าย เป็นอย่างมาก เห็นได้จากกรณีศาลแพ่งมีคำพิพากษาสั่งให้บริษัทเทเวศประกันภัยชดใช้ค่าเสียหายเมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2556 ที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่าเหตุเกิดตั้งแต่วันที่ 19 พฤษภาคม 2553 แต่ผู้ประกอบการยังไม่ได้รับค่าเสียหายเลยจากบริษัทประกันภัยโดยบริษัทประกันภัยมักจะยกข้อยกเว้นของกรมธรรม์ประกันภัยขึ้นมาต่อสู้

ดังนั้นผู้เขียนเห็นว่าจากสภาพปัญหาการชุมนุมในปัจจุบันทำให้ผู้ประกอบการได้รับความเสียหายจากการชุมนุมเป็นอย่างมากเริ่มตั้งแต่มีการชุมนุมจนกระทั่งเลิกการชุมนุมจึงเห็นสมควรให้มีการศึกษาปัญหาการเรียกค่าสินไหมทดแทนจากบริษัทประกันภัยของผู้ประกอบการที่ได้รับผลกระทบจากการชุมนุมเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่อไป โดยทำการศึกษาในประเด็นดังต่อไปนี้ 1) ลักษณะของค่าเสียหายที่ผู้ประกอบการสามารถเอาประกันภัยได้ 2) วิเคราะห์เงื่อนไข ข้อจำกัด ข้อยกเว้นของกรมธรรม์ประกันภัย 3) วิเคราะห์ประเด็นปัญหาคำว่า

ฉลาดและการก่อการร้ายของบริษัทประกันภัยที่ยกขึ้นมาเป็นข้อยกเว้นความรับผิด 4) วิเคราะห์การพิสูจน์ความเสียหาย

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาความเป็นมา ทฤษฎี และความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการประกันวินาศภัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียกค่าสินไหมทดแทนจากบริษัทประกันภัยของผู้ประกอบการที่ได้รับผลกระทบจากการชุมนุม
2. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการเรียกค่าสินไหมทดแทนและค่าใช้จ่ายค่าสินไหมทดแทน
3. ศึกษาปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาการเรียกค่าสินไหมทดแทนจากบริษัทประกันภัยของผู้ประกอบการที่ได้รับผลกระทบจากการชุมนุม
4. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการเรียกค่าสินไหมทดแทนจากบริษัทประกันภัยของผู้ประกอบการที่ได้รับผลกระทบจากการชุมนุม

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

ปัจจุบันการชุมนุมมีทั้งการชุมนุมแบบสงบและมีความรุนแรง บ่อยครั้งที่การชุมนุมมักบานปลาย ส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการที่ได้รับความเสียหาย ผู้ประกอบการที่ได้ทำประกันภัยความเสียหายไว้กับบริษัทประกันภัยก็ไม่ได้รับการชดเชยค่าเสียหาย โดยบริษัทประกันยกข้อยกเว้นแห่งกรมธรรม์ประกันภัยเพื่อยกเว้นความรับผิดทำให้ผู้ประกอบการที่เป็นผู้เอาประกันภัยได้รับความเสียหาย ดังนั้นในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้เขียน จึงทำการวิเคราะห์ปัญหาการเรียกค่าสินไหมทดแทนของผู้ประกอบการที่ได้รับผลกระทบจากการชุมนุม เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาการเรียกค่าสินไหมทดแทนจากบริษัทประกันภัยของผู้ประกอบการที่ได้รับความเสียหายจากการชุมนุมต่อไป

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

วิทยานิพนธ์นี้มุ่งที่จะแก้ไขปัญหาการเรียกค่าสินไหมทดแทนจากบริษัทประกันภัยของผู้ประกอบการที่ได้รับผลกระทบจากการชุมนุม โดยทำการศึกษาข้อกำหนดในสัญญาประกันภัยและกรมธรรม์ประกันภัยเปรียบเทียบกับทฤษฎีที่เกี่ยวกับประกันภัยและหลักทั่วไปที่เกี่ยวกับประกันภัยเพื่อแก้ไขปัญหา

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ทำการศึกษาค้นคว้าและวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยค้นคว้าตัวกฎหมายทั้งของไทยและต่างประเทศ รวมถึงเอกสารจากผลงานของนักวิชาการทางกฎหมาย ผู้ทรงคุณวุฒิทางกฎหมาย ศึกษาตัวบทกฎหมาย บทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ ในสาขานิติศาสตร์ และสาขาอื่นที่เกี่ยวข้อง ค้นคว้าจากห้องสมุดของทางมหาวิทยาลัย และของทางสถาบันต่าง ๆ รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าทางอินเทอร์เน็ต และศึกษากฎหมายของไทยและกฎหมายต่างประเทศ เพื่อนำมาวิเคราะห์เพื่อเป็นบรรทัดฐาน และเป็นแนวทางที่จะพัฒนาสู่ข้อกฎหมายเพื่ออธิบายพรรณนาความตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาปัญหาการเรียกค่าสินไหมทดแทนจากบริษัทประกันภัยของผู้ประกอบการที่ได้รับผลกระทบจากการชุมนุมต่อไป

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบความเป็นมา ทฤษฎี และความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการประกันวินาศภัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียกค่าสินไหมทดแทนจากบริษัทประกันภัยของผู้ประกอบการที่ได้รับผลกระทบจากการชุมนุม
2. ทำให้ทราบมาตรการทางกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการเรียกค่าสินไหมทดแทนและค่าใช้จ่ายค่าสินไหมทดแทน
3. ทำให้ทราบผลการวิเคราะห์ปัญหาการเรียกค่าสินไหมทดแทนจากบริษัทประกันภัยของผู้ประกอบการที่ได้รับผลกระทบจากการชุมนุม
4. ทำให้ทราบแนวทางในการเรียกค่าสินไหมทดแทนจากบริษัทประกันภัยของผู้ประกอบการที่ได้รับผลกระทบจากการชุมนุม

บทที่ 2

แนวคิด ความเป็นมา ทฤษฎี และหลักทั่วไปเกี่ยวกับการประกันวินาศภัย ที่เกี่ยวข้องกับการเรียกค่าสินไหมทดแทนจากบริษัทประกันภัยของ ผู้ประกอบการซึ่งได้รับผลกระทบจากการชุมนุม

การศึกษาเรื่องปัญหาการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากบริษัทประกันภัยของผู้ประกอบการที่ได้รับผลกระทบจากการชุมนุม ซึ่งในบทที่ 2 นี้จะทำการศึกษา ความเป็นมา ทฤษฎี และความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการประกันวินาศภัย ผู้เขียนขอเสนอความเป็นมา ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการเรียกค่าสินไหมทดแทนจากบริษัทประกันภัยของผู้ประกอบการ ซึ่งได้รับผลกระทบจากการชุมนุม ดังต่อไปนี้

หลักประกันวินาศภัย (Principle of the Insurance)⁴ คือ การที่คนจำนวนมากได้ตกลงกันที่จะร่วมกันชดเชย หรือแบ่งเบาความเสียหายที่สมาชิกคนใดคนหนึ่งในกลุ่มอาจได้รับโดยตั้งเป็นเงินกองทุนขึ้นเพื่อรวบรวมเงินทุนหรือที่เรียกว่า เบี้ยประกันภัยจากสมาชิกทุกคนเข้าสู่กองทุน และกองทุนจะทำหน้าที่จ่ายเงินแก่สมาชิกผู้ประสบความเสียหาย การประกันภัยมิได้หมายความว่าป้องกันการมิให้เกิดภัยขึ้น แต่หมายถึง การให้คำมั่นสัญญาว่าถ้ามีความเสียหายเกิดขึ้นจากภัยแล้ว ผู้ที่ได้รับผลกระทบจะไม่ต้องรับภัยพิบัตินั้นไว้คนเดียว สมาชิกในกลุ่มคนอื่นๆ ก็จะช่วยเหลือให้ผู้ประสบภัยพิบัตินั้นได้กลับคืนมามีสภาพเหมือนเดิม เหมือนเมื่อก่อนเกิดภัยขึ้น

2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการทำสัญญา

หลักเสรีภาพในการทำสัญญาเกิดจากความคิดทางเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมในศตวรรษที่ 18 เน้นเสรีภาพของมนุษย์โดย Adam Smith ได้เขียนไว้ในผลงานของเขาชื่อ The Wealth of Nations ว่า “บุคคลทุกคนควรที่จะมีอิสระในการจัดการผลประโยชน์ของตนเองด้วยวิธีทางของตนเอง (Every man should be free to pursue his own in the own interest in his own way) จึงเป็นหน้าที่ของกฎหมายที่จะต้องให้ความเป็นผลต่อเจตนาของคู่สัญญา และมีการจำกัดเสรีภาพในการ

⁴ สิทธิโชค ศรีเจริญ ก (2540). ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการประกันภัย.

ทำสัญญาที่น้อยที่สุดแต่เท่าที่จะเป็นได้” ประกอบกับปรัชญาทางสังคมที่เน้นปัจเจกชน เน้นสิทธิส่วนบุคคลที่รัฐต้องยอมรับรองให้บุคคลแต่ละคนถือว่าบุคคลทุกคนมีเสรีภาพที่จะทำสัญญาขึ้นผูกมัดตนเองได้โดยการเน้นหลักเสรีภาพดังกล่าว Sir Heney Maine⁵ จึงได้ยืนยันพัฒนาการของสังคมในคอนั้นพัฒนามาจากสถานะมาสู่สัญญาเพราะตั้งแต่สมัยโรมันมานั้นเราเน้นที่สถานะของบุคคลว่าต้องเป็นบิดาของครอบครัวเท่านั้นที่มีความสามารถในการทำสัญญาแต่ในศตวรรษที่ 18 เราไม่เน้นที่สถานะของบุคคลแต่เน้นที่ปัจเจกชนของแต่ละบุคคลว่ามีเสรีภาพและเสรีภาพส่วนใหญ่นี้ได้แสดงออกมาโดยสัญญาซึ่งก่อให้เกิดทฤษฎีเกี่ยวกับสัญญาคือ

2.1.1 หลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Principle of the Freedom of contract)

เสรีภาพในการทำสัญญาคือ เสรีภาพที่จะเข้ามาตกลงในการทำสัญญา หมายถึงเสรีภาพในการเริ่มต้นต่อไป หรือระงับกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญา

2.1.2 เสรีภาพที่จะไม่ถูกแทรกแซงภายหลังที่สัญญาเกิดหรือหลักความศักดิ์ในการแสดงเจตนา (Principle of the Autonomy of will)

เสรีภาพที่จะไม่ถูกแทรกแซงหมายความว่า เสรีภาพจะไม่ถูกแทรกแซงด้วยรัฐตามทฤษฎีปัจเจกชนนิยม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะรัฐได้รับรองเสรีภาพที่ปัจเจกชน มีตั้งแต่ขั้นตอนก่อนเกิดสัญญาแล้ว ดังนั้นเมื่อมีสัญญาเกิดขึ้นแล้วรัฐจะไม่เข้าไปแทรกแซงเพื่อให้สิ่งที่คู่สัญญาได้กำหนดไว้โดยหลักเสรีภาพเปลี่ยนแปลงไปโดยประการอื่นไม่ได้เพราะหากปล่อยให้ทำเช่นนั้นได้เสรีภาพของปัจเจกชนจะถูกทำลายไป⁶

2.1.3 หลักความเท่าเทียมกัน (Principle of the Equality)

ความเท่าเทียมกันเพราะทุกคนตั้งอยู่บนความมีอิสระและเสรีภาพของบุคคลในการทำสัญญาที่เท่าเทียมกัน ทุกคนจึงมีอำนาจต่อรองกันตามกฎหมาย

2.1.4 หลักสัญญาต้องเป็นไปตามสัญญา (Principle of the Pacta Sunt Servanda)

หลักสัญญาต้องเป็นสัญญาเป็นการจำกัดเสรีภาพในเรื่องผลของสัญญา สัญญาต้องเป็นสัญญาตามเสรีภาพที่ได้ใช้

2.1.5 หลักความยุติธรรม (The Principle of the Equity)

แม้ทุกคนจะมีเสรีภาพและความเท่าเทียมกัน แต่ในการทำสัญญาต้องขึ้นอยู่กับพื้นฐานของความยุติธรรมเพื่อคุ้มครองส่วนรวม

⁵ Maine H.J. (1972). *Ancient Law*. p. 100.

⁶ ศนันทร์กรณ์ (จำปี) โสคติพันธ์. (2542). *คำอธิบายกฎหมายนิติกรรม – สัญญา*. หน้า 210-212

2.1.6 หลักความแน่นอนของกฎหมาย

หลักความแน่นอนของกฎหมาย คือหลักที่เกิดมาเพื่อรองรับ ความศักดิ์ของการแสดงเจตนา ดังนั้นกฎหมายจะต้องไม่แทรกแซงการทำสัญญา⁷

2.2 ความเป็นมาของประกันภัย

กิจการประกันภัยเริ่มในยุโรปมานานแล้ว เมื่อมีชาวต่างชาติเข้ามาค้าขายในสมัยกรุงศรีอยุธยา อาจมีการประกันภัยกันบ้างแล้ว โดยเฉพาะการประกันทางทะเล และขนส่ง แต่เป็นการที่ชาวต่างชาติทำประกันกันเอง ไม่เกี่ยวมาถึงไทย การประกันภัยเริ่มขึ้นในประเทศไทยปรากฏขึ้นสมัยรัตนโกสินทร์ ประมาณปี พ.ศ. 2368 สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งยังทรงผนวชอยู่ ได้ทรงตั้งซื้อเครื่องพิมพ์จากประเทศอังกฤษ และ โดยที่เกรงว่าจะเกิดความเสียหายขึ้นในระหว่างทางจึงได้สั่งให้เอาเครื่องพิมพ์ดังกล่าวประกันภัยระหว่างการขนส่งในนามของพระองค์เองแสดงว่าการประกันภัยนั้นได้เริ่มแผ่เข้ามาถึงเมืองไทยแล้ว และจากกล่าวได้ว่าไทยได้รู้จักวิธีการประกันภัย หรือการประกันภัยทางขนส่งสินค้าของได้เริ่มตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 การประกันภัยที่ควรจะนับว่าเกิดขึ้นในประเทศไทยโดยตรงได้เริ่มจากสมัยรัชกาลที่ 4 เป็นต้นมา คือในรัชกาลนี้มีฝรั่งเศสเข้ามาตั้งห้างค้าขายมาก ห้างฝรั่งเศสเหล่านี้ปรากฏว่า บางห้างได้เป็นตัวแทนของบริษัทประกันภัยต่างประเทศด้วย เท่าที่ปรากฏมีดังนี้

1. ห้างบอเนียว ซึ่งตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2399 เป็นตัวแทนของ Netherlands India Sea and Fire Insurance Company รับประกันทางทะเล และประกันอัคคีภัย กับเป็นตัวแทนของ North China Insurance Company

2. ห้างสก็อต ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2399 เหมือนกัน เป็นตัวแทนของ Ocean Marine Insurance Company

3. ห้างบิกเคนแบ็ก ซึ่งตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2401 เป็นตัวแทนของ Colonial Sea and Fire Insurance Company

สมัยรัชกาลที่ 5 คณะทูตจากประเทศอังกฤษได้ขอพระบรมราชานุญาตให้บริษัทอีสเอเชียติก จำกัด ของชาวอังกฤษดำเนินธุรกิจรับประกันชีวิตประชาชนคนไทยและชาวต่างประเทศในประเทศไทยในฐานะตัวแทนของบริษัทเอควิตาเบิลประกันภัยแห่งกรุงลอนดอนซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงอนุญาต โดยมีสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์

⁷ กัลยา ตันศิริ. (2548, 18 เมษายน). *กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค*. หน้า 1-2.

เป็นผู้ถือกรรมกรรมเป็นคนแรก หลังจากนั้นมาธุรกิจประกันชีวิตก็ไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะกรรมกรรมต้องส่งมาจากประเทศอังกฤษและคนไทยก็ยังไม่มีความสนใจ ธุรกิจประกันชีวิตต้องหยุดชะงักไปเองในปลายรัชกาลที่ 5 นั่นเอง แต่ในสมัยรัชกาลที่ 5 นั้นกิจการประกันภัยในด้านที่ไม่ใช่ประกันชีวิต ก็ยังคงดำเนินอยู่ต่อไป ห้างฝรั่งที่ตั้งในเมืองไทยส่วนมากเป็นตัวแทนของบริษัทรับประกันต่างประเทศหลายแห่ง และนอกจากบริษัทอัสเอเซียติก จำกัดแล้ว ก็ยังมีหลายห้างที่เป็นตัวแทนของบริษัทประกันชีวิตของต่างประเทศ เช่น

1. ห้างสยามฟอเรสต์ เป็นตัวแทนของ Commercial Union Assurance Company
2. ห้างเบนเมเยอร์ เป็นตัวแทนของ Nordstern Life Insurance Company of Berlin
3. ห้างหลุยส์ ที เลียวโนเวนส์ เป็นตัวแทนของ China Mutual Life Insurance Company

สมัยนั้นบริษัทหรือห้างที่จะตั้งกิจการประกันภัยโดยตรงขึ้นในเมืองไทยยังไม่มี เว้นแต่บริษัทเรือเมล์จีนสยามได้รับอำนาจพิเศษให้ดำเนินกิจการรับประกันอัคคีภัยและรับประกันภัยทางทะเลด้วย อย่างไรก็ตามนับได้ว่า การประกันภัยนับว่าได้มีมาแล้วนับแต่การประกันอัคคีภัย การประกันทางทะเล การประกันชีวิตและการประกันรถยนต์ ก็ได้มีมาในเวลาไล่เลี่ยกัน เช่น ห้างสยามอิมพอร์ต เป็นตัวแทนของ Motor Union Insurance Company รับประกันรถยนต์แสดงว่าการประกันภัยต่าง ๆ ไม่ใช่เป็นของใหม่สำหรับเมืองไทยเลย เคยมีมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 แล้ว กฎหมายฉบับแรกเท่าที่ค้นพบ ที่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการประกันภัย คือพระราชบัญญัติลักษณะเข้าหุ้นส่วนและบริษัท ร.ศ. 130 (พ.ศ. 2454) ซึ่งมาตรา 115 บัญญัติว่า “บริษัทเดินรถไฟ รถราง บริษัทรับประกันต่าง ๆ บริษัททำการคลังเงินเหล่านี้ ท่านห้ามมิให้ตั้งขึ้น นอกจากได้รับพระบรมราชานุญาต ”

ในปี พ.ศ. 2467 ได้มีการบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ขึ้น มีบรรพ 3 ลักษณะ 20 เป็นเรื่องการประกันภัยรวมอยู่ด้วย เป็นการรับรู้ข้อตกลงในเรื่องประกันภัยว่าเป็นสัญญาที่ผูกพันชอบด้วยกฎหมาย และได้มีบทบัญญัติลักษณะเข้าหุ้นส่วนบริษัท มาตรา 1014 กล่าวไว้ว่า ห้ามมิให้ตั้งห้างหุ้นส่วนบริษัท เพื่อทำการประกันภัยขึ้น เว้นแต่จะได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตเป็นพิเศษ ซึ่งเท่ากับว่าเป็นการเริ่มควบคุมการก่อตั้งบริษัทประกันภัยไม่ให้ตั้งโดยเสรี แต่ยังมีได้ ควบคุมการดำเนินกิจการโดยตรง ชาวต่างประเทศในขณะนั้นได้ติดต่อขออนุญาตประกอบธุรกิจประกันภัยกับกระทรวงพาณิชย์และคมนาคม แต่ทางกระทรวงพาณิชย์และกระทรวงคมนาคมยังไม่พร้อมที่จะรับการจดทะเบียนประกอบธุรกิจประกันภัยในทันที เพราะเห็นว่าการประกันภัยเป็นธุรกิจที่ต้องดำเนินโดยมีส่วนเกี่ยวพันถึงสาธารณชนในด้านความผาสุก และปลอดภัย จึงได้มีการกำหนดธุรกิจประกันภัยไว้ในกฎหมายที่ว่าด้วยความผาสุกและ

ปลอดภัยแห่งสาธารณชน ทั้งจำเป็นต้องกำหนดระเบียบการปฏิบัติในการควบคุมธุรกิจให้มีมาตรฐานและปลอดภัยด้วย

สำหรับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ปี พ.ศ. 2467 ดังกล่าวข้างต้นได้ถูกยกเลิก และใช้บทบัญญัติบรรพ 3 ที่ตรวจชำระใหม่ ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2472 ซึ่ง บรรพ 3 ที่ตรวจชำระใหม่ก็มีบทบัญญัติลักษณะ 20 ว่าด้วยประกันภัยตั้งแต่มาตรา 861 ถึงมาตรา 897 และมีผลบังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน⁸

2.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับประกันภัย⁹

หลักการและทฤษฎีที่สำคัญในการประกันภัย ได้แก่ ทฤษฎีความน่าจะเป็น กฎที่ถือจำนวนมาก กฎของการเฉลี่ยความเสียหาย และหลักสุจริต เป็นต้น หลักการและทฤษฎีเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญพื้นฐานในการบริหารจัดการการประกันภัยตามกฎหมาย ซึ่งมีดังต่อไปนี้

2.3.1 ทฤษฎีว่าด้วยความน่าจะเป็นไปได้ (Theory of Probability)

ทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีว่าด้วยการคำนวณโอกาสว่าเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งจะเกิดขึ้นได้กี่ครั้งในจำนวนครั้งที่ได้กำหนดไว้ทั้งหมด ในการประกันภัยบริษัทประกันภัยจะใช้หลักของทฤษฎีว่าด้วยความน่าจะเป็นไปได้นี้กับสถิติการสูญเสียในอดีตเพื่อเป็นแนวทางในการคาดคะเนว่าในอนาคตจะเกิดการสูญเสียเท่าใด ทั้งนี้ เพื่อที่จะสามารถคำนวณเบี้ยประกันภัยที่ต้องเรียกเก็บจากผู้เอาประกันภัยให้เพียงพอที่จะนำไปชดเชยค่าสินไหมทดแทนเมื่อมีภัยเกิดขึ้นในอนาคต ตามที่ได้รับประกันภัยไว้

2.3.2 กฎว่าด้วยจำนวนมาก (Law of Large Number)

กฎว่าด้วยจำนวนมาก (Law of Large Number) หรือ กฎการถ่วงเฉลี่ย (Law of Average) คือหลักความจริงที่ว่า ถ้าเหตุการณ์ที่ทำการสังเกต หรือทำการทดลอง มีจำนวนมากเท่าใด ความน่าจะเป็นไปได้ ยังมีความถูกต้องมากยิ่งขึ้นเท่านั้น ดังนั้น ในการดำเนินการประกันภัยเพื่อให้ได้ใกล้เคียงต่อจำนวนเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น จำต้องอาศัยข้อมูลตัวเลขจำนวนความเสียหายมากขึ้น เพื่อลดขนาดของความไม่แน่นอนซึ่งกฎนี้ถือได้ว่าเป็นหัวใจของการประกันภัย

⁸ บทความของวิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี.

⁹ หัวข้อทางสถิติ. (ม.ป.ป.). สืบค้นเมื่อ 15 กรกฎาคม 2556, จาก www.tsl.tsu.ac.th

2.3.3 กฎการเสี่ยงภัย (Rule of Risk)

การเสี่ยงภัย (Risk) หมายความว่า ความไม่แน่นอนเกี่ยวกับการสูญเสีย เช่น รถยนต์ต้องเสี่ยงต่อการชนการคว่ำและการถูกลักขโมยหรือบ้านต้องเสี่ยงต่อการถูกไฟไหม้ เป็นต้น ประเภทของการเสี่ยงภัย

1. การเสี่ยงภัยแบบเสี่ยงโชค (Speculative Risk) เป็นการเสี่ยงต่อเหตุการณ์ที่อาจจะบันดาลให้ผู้ซึ่งตอกอยู่ภายใต้การเสี่ยงภัยได้กำไรหรือขาดทุน เช่น การซื้อหุ้นซึ่งอาจจะได้กำไรหรือขาดทุนก็ได้ การเสี่ยงประเภทนี้จึงไม่อาจจะเอาประกันภัยได้

2. การเสี่ยงที่แท้จริง (Pure Risk) คือการเสี่ยงภัยต่อการสูญเสียหรือเสียหาย ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นหรือไม่เกิดขึ้นก็ได้ เช่น บ้านทุกหลังย่อมเป็นไปได้ที่จะเกิดเพลิงไหม้ แต่ไม่แน่ว่าจะเกิดขึ้นหรือไม่เท่านั้น การเสี่ยงประเภทนี้จึงเป็นการเสี่ยงภัยตามความหมายของการประกันภัยการเสี่ยงประเภทนี้เป็นการเสี่ยงที่จะเอาประกันภัยได้

ภัย (Peril) คำว่า “ภัย” หมายความว่า สิ่งที่จะก่อให้เกิดการสูญเสีย เช่น ไฟไหม้ ลมพายุ ฟ้าผ่า อุบัติเหตุรถยนต์ หรือโจรภัย เป็นต้น ภัยเป็นสิ่งที่ไม่รู้ล่วงหน้า เป็นเรื่องที่ไม่แน่นอนเมื่อเกิดขึ้นแล้วทำให้เกิดความเสียหาย

2.3.4 เหตุแห่งภัย (Hazard)

เหตุแห่งภัย (Hazard) หมายถึง สิ่งที่จะก่อให้เกิดภัยหรือการเพิ่มโอกาสให้เกิดการสูญเสียจากภัย ตัวอย่างเช่น เครื่องจักรที่ไม่มีรั้วล้อมอาจทำให้คนงานได้รับความบาดเจ็บและสูญเสีย เป็นต้น

อนึ่งเหตุแห่งภัย มีอยู่ด้วยกัน 3 ประการ คือ¹⁰

1. Physical Hazard คือ เหตุแห่งภัยที่เกิดขึ้นตามลักษณะทางกายภาพ หรือ ตามธรรมชาติของทรัพย์สิน หรือ สิ่งแวดล้อม ตัวอย่างเช่น การผลิตดินปืนในอาคารบ้านเรือน เป็นการเพิ่มโอกาสของการสูญเสียที่เกิดจากการระเบิด เป็นต้น

2. Morale Hazard คือ เหตุแห่งภัย หรือ เงื่อนไขที่เพิ่มความถี่ หรือ ความรุนแรงของการสูญเสียอันเนื่องมาจากอุปนิสัย หรือ ความไม่สุจริตของผู้เอาประกันภัย เช่น ผู้เอาประกันภัยกระทำการทุจริตลอบวางเพลิงทรัพย์สินที่เอาประกันภัยไว้เพื่อหวังเงินประกัน เป็นต้น

3. Morale Hazard คือ เหตุแห่งภัยที่เกิดจากจิตใจ หรือ ความสำนึก เช่น ผู้เอาประกันภัยไม่สนใจดูแลทรัพย์สินของตนเอง เช่น การกองกระดาษหนังสือไว้ใต้บันไดบ้าน ซึ่งจะเป็นการเพิ่มโอกาสของการสูญเสียจากภัยให้เพิ่มมากขึ้น

¹⁰ ประเสริฐ ประภาสะ โนบล. (2539). *หลักการประกันภัย*. หน้า 65-69.

2.3.5 การเผชิญกับการเสี่ยงภัย

มนุษย์เราอาจเผชิญต่อการเสี่ยงหลายวิธีด้วยกันซึ่งอาจแยกได้เป็น 5 ประเภทคือ

1. หลีกเลี่ยงการเสี่ยงภัย เป็นวิธีที่ง่ายที่สุดแต่ในทางปฏิบัติทำยากเช่นถ้าเราไม่ต้องการเสี่ยงต่ออุบัติเหตุบนทางหลวงเราก็ไม่ออกเดินทางเป็นต้น

2. รับเสี่ยงภัยเอง วิธีนี้อาจเกิดขึ้น โดยการรู้เท่าไม่ถึงกาลเช่นเจ้าของร้านค้าเอาประกันอัคคีภัยร้านค้าไว้ แต่มิได้เอาประกันภัยการสูญเสียรายได้หรือผลกำไรไว้เมื่อเกิดไฟไหม้ร้านค้าก็ทำให้ขาดรายได้เป็นต้น

3. การลดเหตุแห่งภัย เช่นเมื่อรู้ว่าในบ้านมีแต่เด็กเล็กมากและชอบเล่นไม้ขีดก็อาจเอาไม้ขีดไปซ่อนไว้ให้ไกลจากเด็กเป็นต้น

4. การลดหรือจำกัดการสูญเสีย วิธีนี้เป็นวิธีการป้องกันมิให้เกิดการสูญเสียลูกกลมหรือกระจายออกไปที่อื่นเช่นการติดตั้งท่อसान้ำตามเพดานตึกเพื่อช่วยดับไฟเมื่อเกิดเพลิงไหม้เป็นต้น

5. โอนการเสี่ยงภัยไปให้ผู้อื่น ซึ่งก็คือบริษัทประกันภัยนั่นเองโดยภัยที่บริษัทประกันภัยจะรับประกันนั้นจะเป็นภัยที่มีโอกาสเกิดขึ้นน้อย แต่สร้างความสูญเสียมาก

2.3.6 การเสี่ยงภัยที่เอาประกันภัยได้

1. จำนวนของการเสี่ยงภัยที่มีสภาพ และลักษณะคล้ายคลึงกันจะต้องมีจำนวนมากพอ

2. ภัย หรือการเสี่ยงนั้น จะต้องเกิดขึ้นจริงแท้แน่นอน

3. ภัย หรือการเสี่ยงนั้น จะต้องไม่เป็นภัยที่จงใจให้เกิดขึ้น

4. ภัยที่เกิดขึ้น จะต้องไม่ใช่ภัยที่มีลักษณะเป็น มหันต์ภัย (Catastrophe) ซึ่งได้แก่ภัยที่ร้ายแรง เช่น แผ่นดินไหว เป็นต้น ภัยประเภทนี้ จะทำลายกว่าด้วยจำนวนมาก

5. ภัย หรือการเสี่ยงภัยนั้น จะต้องไม่เป็นจำนวนเล็กน้อยเกินไป เช่น การประกันภัยความเสียหายที่เกิดขึ้นกับแวนตาเพียงอันเดียว ซึ่งมีราคาเพียงเล็กน้อย ย่อมไม่คุ้มกับเวลา แรงงาน และค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียไป

6. ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการประกันภัยจะต้องไม่สูงเกินควร อัตราเบี้ยประกันภัยจะประกอบด้วยส่วนประกอบ 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นเบี้ยประกันโดยแท้ กับค่าใช้จ่ายอื่นๆ รวมทั้งกำไร ถ้าหากส่วนที่เป็นเบี้ยประกันภัยโดยแท้มีจำนวนเพียงเล็กน้อย และส่วนใหญ่เป็นค่าใช้จ่ายอื่นๆ ก็ย่อมไม่คุ้มกับค่าที่จะต้องเอาประกัน

2.3.7 ความเสี่ยงที่ไม่อาจเอาประกันภัยได้

ในบางโอกาสเราอาจจะได้ยินคำว่า ทุกสิ่งทุกอย่างสามารถเอาประกันภัยได้ ซึ่งความจริงแล้วหาเป็นเช่นนั้นไม่ การเสี่ยงภัยดังต่อไปนี้เป็นการเสี่ยงภัยที่ไม่อาจเอาประกันภัยได้

1. การขาดสถิติเช่นขายปลีกสินค้าเกี่ยวกับแฟชั่นไม่อาจเอาประกันภัยความเสียหายที่เกิดจากการเปลี่ยนแฟชั่นโดยกะทันหันได้

2. ภัยที่ขัดต่อผลประโยชน์ของสาธารณะชน เช่น ผู้ขับขีรถยนต์ ไม่สามารถเอาประกันภัยเพื่อคุ้มครองการเสียดำปรับในกรณีการทำผิดกฎจราจรได้

3. ความเสี่ยงที่เสี่ยงมากเกินไปเช่นภัยสงครามถือเป็นความรับผิดชอบของรัฐบาลที่จะต้องจ่ายค่าชดเชยให้

2.3.8 การกำหนดเบี้ยประกันภัย

การกำหนดอัตราเบี้ยประกันภัยก็เช่นเดียวกับการกำหนดราคาของสินค้าต่างๆ ไปคือจะต้องหาต้นทุน และค่าใช้จ่าย (ค่าใช้จ่ายในการขายงาน ค่าใช้จ่ายในการบริการ ค่าภาษี อากรค่านายหน้า บวกด้วยกำไร) โดยยึดตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. ขนาดของความเสียหาย วัตถุที่เอาประกันภัยมีขนาดของความเสียหายสูง จำนวนเบี้ยประกันจะต้องสูงในการคิดอัตราเบี้ยประกันภัยที่ยุติธรรม จึงต้องแบ่งลำดับชั้นของความเสียหายตามขนาดของความเสียหายที่มีอยู่ในวัตถุที่เอาประกันภัยนั้น เช่น ในการประกันภัยอัคคีภัย เราแบ่งลำดับของความเสียหาย ตามลักษณะของสิ่งปลูกสร้าง โดยแบ่งเป็นสิ่งปลูกสร้าง ชั้นหนึ่ง ชั้นสอง ชั้นสาม และยังคงคำนึงถึง สถานที่ตั้งของทรัพย์สิน และลักษณะการใช้ทรัพย์สินนั้นด้วย เป็นต้น

2. ระยะเวลาที่คุ้มครอง ประกันวินาศภัย ส่วนมาก จะกำหนดอัตราเบี้ยประกันภัยเป็นรายปี ถ้าซื้อความคุ้มครอง ในระยะเวลาสั้นกว่าหนึ่งปี อัตราเบี้ยประกันภัยก็จะสูงขึ้น ทั้งนี้ เพราะมีค่าใช้จ่ายบางอย่างเป็นค่าใช้จ่ายคงที่ เช่น ถ้าประกัน 1 ปี คือเบี้ยประกันภัย 100 % ถ้าประกันภัย 6 เดือนคิดเบี้ยประกัน62% เป็นต้น

3. จำนวนเงินเอาประกันภัย ถ้าจำนวนเงินเอาประกันภัยมาก เบี้ยประกันภัยก็จะมากกว่าจำนวนเงินเอาประกันภัยน้อย

2.4 หลักสำคัญของการประกันภัย

การประกันภัยเป็นการทำธุรกิจที่มีสัญญาประกันภัยหรือกรมธรรม์ประกันภัยที่กฎหมายยอมรับรู้และรับบังคับคดีให้โดยกำหนดข้อความต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการประกันภัย ฉะนั้นการทำสัญญาผูกพันให้มีผลทางกฎหมายก็ต้องปฏิบัติตามหลักการที่กฎหมายบัญญัติไว้ อนึ่ง

หลักทั่วไปของกฎหมายเกี่ยวกับการประกันภัยนั้นประกอบด้วย หลักส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัย (Principle of Insurable Interest) หลักความสุจริตต่อกันอย่างยิ่ง (Utmost Good Faith) หลักการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามความเป็นจริง (Principle of Indemnity) หลักการรับช่วงสิทธิ (Principle of Subrogation) หลักการเฉลี่ย (Principle of Contribution) หลักสาเหตุใกล้เคียง (Principle of Proximate Cause) กล่าวคือ

2.4.1 หลักส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัย (Principle of Insurable Interest)

ถือเป็นหลักสำคัญพื้นฐานของการประกันภัย (Basic Doctrine) หลักในข้อนี้ไม่เพียงแต่เป็นแนวคิดในกฎหมายเท่านั้น แต่ยังเป็นแนวคิดในทางศีลธรรมอีกด้วย

ส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัย หมายถึง ผู้เอาประกันภัยจะต้องมีกรรมสิทธิ์ สิทธิประโยชน์ หรือความรับผิดชอบตามกฎหมายในวัตถุหรือเหตุที่เอาประกันภัยในเวลาที่ทำสัญญาประกันภัย

จากความหมายข้างต้น ส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัยนั้นอาจจะเป็นกรรมสิทธิ์ สิทธิตามกฎหมายหรือความรับผิดชอบตามกฎหมายผู้มีสิทธิที่จะเอาประกันภัยไม่ว่าจะเป็นการประกันวินาศภัย หรือการประกันชีวิต ผู้นั้นจะต้องมีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัย เท่านั้น ทั้งนี้ก็โดยถือหลักว่าการประกันภัยเป็นการชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้ได้รับความความเสียหายที่แท้จริงเท่านั้น ซึ่งจะทำให้ผู้นั้นเกิดความระมัดระวังและป้องกันทรัพย์สินหรือสิ่งของที่เอาประกันไว้ไม่ให้เกิดความเสียหายโดยง่าย นอกจากนี้ยังเป็นการป้องกันมิให้ใช้การประกันภัยเป็นเครื่องมือของการพนัน เพื่อแสวงหากำไรหรือการเก็งกำไรจากความเสียหายที่ตนไม่ได้มีส่วนได้หรือไม่ได้ได้รับความเดือดร้อนจากการเกิดเหตุร้ายนั้น ซึ่งถ้าหากผู้เอาประกันภัยไม่มีส่วนได้เสียในเหตุประกันภัยนั้น ก็อาจทำให้ผู้นั้นไม่ระมัดระวังในทรัพย์สินที่เอาประกันภัย หรือผู้เอาประกันภัยต้องการให้เกิดภัยกับทรัพย์สินนั้นด้วยเจตนาเพื่อตนจะได้รับประโยชน์จากสัญญาประกันภัยก็ได้ ฉะนั้นผู้ที่ไม่มีส่วนได้เสียซึ่งมิใช่ผู้ที่ตกอยู่ในความเสี่ยงภัยจึงไม่อาจทำประกันภัยได้

บุคคลซึ่งมีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัย คือ บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เช่นเจ้าของบ้านย่อมได้รับความเสียหาย ถ้าบ้านของตนถูกเพลิงไหม้ เจ้าของรถยนต์ย่อมได้รับความเสียหาย ถ้ารถยนต์ของตนถูกชน เป็นต้น จะเห็นได้ว่าผู้เป็นเจ้าของหรือมีสิทธิ หรือได้ประโยชน์จากทรัพย์สิน หรือสิ่งใดโดยชอบด้วยกฎหมาย ย่อมจะเอาประกัน ทรัพย์สินหรือสิ่งนั้นได้ ผู้ที่ไม่มีส่วนได้เสียในทรัพย์สิน หรือสิ่งใดโดยยอมเอาประกันภัยทรัพย์สิน หรือสิ่งนั้นไม่ได้

สำหรับบุคคลผู้มีส่วนได้เสียในวัตถุประสงค์หรือเหตุที่เอาประกัน สามารถแยกได้ดังนี้

1. กรณีการประกันวินาศภัย

มีบุคคลซึ่งเกี่ยวข้อง โดยถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้เสีย ได้แก่

1) ผู้เป็นเจ้าของ ผู้ครอบครอง หรือผู้ดูแล หรือผู้พิทักษ์ทรัพย์สินนั้น

ผู้เป็นเจ้าของย่อมมีส่วนได้เสียในทรัพย์สินซึ่งการเป็นเจ้าของย่อมมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เอาประกันภัย และเจ้าของย่อมเสียหายหรือสูญเสียดังประโยชน์ ถ้าทรัพย์สินที่เอาประกันภัยไว้เกิดความเสียหาย การแสดงความเป็นเจ้าของนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นเจ้าของแต่เพียงผู้เดียว อาจเป็นเจ้าของร่วมหรือเป็นเจ้าของบางส่วนก็ได้ เช่นผู้ซื้อบ้านหรือเครื่องใช้ไฟฟ้า รถยนต์ระบบเงินผ่อน ด้วยการตกลงผ่อนส่งเงินเป็นงวด ๆ ซึ่งผู้ซื้อสามารถนำสินค้านั้นมาใช้ประโยชน์ได้ ถ้าภายหลังสินค้าหรือตัวทรัพย์สินเหล่านั้นเกิดสูญหายหรือเสียหายคนก็ยังคงรับผิดชอบในการผ่อนส่งเงินตามงวดชำระที่ยังผ่อนชำระไม่ครบ

2) ผู้เป็นเจ้าของนี้

เจ้าหนีย่อมมีส่วนได้เสียในทรัพย์สินที่ตนยึดถือไว้เป็นหลักทรัพย์สินค่าประกันเพื่อประกันในการชำระหนี้เช่น ผู้รับจำนำ และผู้รับจำนอง เช่น นาย ก. ไปขอกู้เงินจากธนาคารจำนวน 1 ล้านบาท โดยนำเอาบ้านของตนไปจำนองไว้กับธนาคาร ๆ ซึ่งผู้เป็นเจ้าของนี้เกรงว่าจะเกิดไฟไหม้แก่บ้านที่รับจำนองไว้ ธนาคารมีสิทธิจะเอาบ้านไปประกันอสังหาริมทรัพย์ประกันภัยได้โดยใส่ชื่อธนาคารเป็นผู้รับประโยชน์ ถ้าเพลิงเกิดไหม้บ้านหลังดังกล่าวบริษัทประกันภัยจะต้องจ่ายเงินค่าสินไหมทดแทนให้แก่ธนาคาร

3) ผู้มีสิทธิตามสัญญา

สัญญาในที่นี้หมายถึง ข้อผูกพันที่ได้ทำการตกลงถึงเฉพาะกรณีและมีผลบังคับคู่สัญญาเป็นสิทธิที่เรียกร้องให้คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งต้องกระทำหรือจ่ายเงินชดเชยความเสียหายถ้ามีเหตุให้ทรัพย์สินนั้นต้องเสียหายหรือสูญหายเกิดขึ้น ผู้มีส่วนได้เสียที่เกิดจากสัญญามักเกิดในกรณีเอาประกันวินาศภัย เช่น ผู้ให้เช่ายอมมีส่วนได้เสียในค่าเช่าที่ได้รับจากผู้เช่า เจ้าของอาคารทำสัญญากับผู้เช่าอาคารให้ผู้เช่าอาคารรับผิดชอบค่าเสียหายถ้าเกิดอัคคีภัยกับอาคารนั้น ดังนั้นจึงทำให้ผู้เช่าได้รับสิทธิในส่วนได้เสียนี้อาจเอาประกันได้จึงยอมทำประกันภัยอาคารได้

4) ผู้มีความรับผิดชอบตามกฎหมาย

ความรับผิดชอบตามกฎหมายเป็นความรับผิดชอบต่อทรัพย์สิน ซึ่งเกิดขึ้นตามกฎหมาย และจะต้องชดเชยค่าเสียหายเมื่อเกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินหรือชีวิตที่อยู่ในความรับผิดชอบของตน ซึ่งตนมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบต่อความปลอดภัยแก่ทรัพย์สินที่รับมอบให้ดูแลรักษา เช่นผู้รับขนส่ง

สินค้า ผู้รับเหมา ผู้เช่า และผู้รับจ้างทำของต้องดูแลทรัพย์สินนั้นให้ปลอดภัย จึงถือว่าผู้รับผิดชอบดังกล่าวมีส่วนได้เสีย สามารถเอาประกันภัยทรัพย์สินได้

5) ผู้มีส่วนได้เสียในฐานะตัวแทนของเจ้าของ

ตัวแทน หมายถึง บุคคลที่มีอำนาจทำการแทนอีกบุคคลหนึ่งตามที่ได้ตกลงไว้ การเป็น “ตัวแทน” จะเป็นโดยการแต่งตั้งแสดงออกโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยายก็ย่อมได้ เนื่องจากตัวแทนเป็นบุคคลที่ได้รับมอบอำนาจจากเจ้าของให้กระทำการแทน จึงต้องรับผิดชอบดูแลทรัพย์สินให้ได้รับความปลอดภัย และต้องชดใช้ถ้าหากเกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินนั้น ตัวแทนจึงมีสิทธิที่จะเอาประกันภัยทรัพย์สินนั้นได้ ส่วนได้เสียในฐานะตัวแทนมักจะเกิดในกรณีประกันวินาศภัย เช่น เจ้าของคลังสินค้ารับมอบอำนาจจากเจ้าของสินค้าหรือผู้นำสินค้ามาฝากให้ช่วยดูแลรักษาทรัพย์สินนั้นให้ได้รับความปลอดภัย โดยเจ้าของคลังสินค้าออกใบประทวนสินค้าให้แก่ผู้ฝากหรือเจ้าของสินค้า ถ้าเกิดความเสียหายแก่สินค้าในคลังสินค้าเจ้าของคลังสินค้าจะต้องชดใช้ให้กับเจ้าของสินค้าหรือผู้ฝากสินค้าหรือผู้ถือใบประทวนสินค้านั้น

ดังนั้นเจ้าของคลังสินค้ามีสิทธิเอาประกันภัยสินค้าที่รับฝากได้โดยระบุให้เจ้าของสินค้าเป็นผู้รับประโยชน์หรือไม่ระบุชื่อผู้ฝากสินค้าหรือจะระบุให้ผู้เกี่ยวข้องซึ่งมีส่วนได้เสียในสินค้านั้นเป็นผู้รับประโยชน์ก็ได้โดยระบุว่า “To Whom It May Concern”

สำหรับสาระสำคัญของส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัย สามารถพิจารณาได้ดังนี้

1. ผู้เอาประกันภัยจะต้องมีกรรมสิทธิ์ สิทธิ ประโยชน์ หรือความรับผิดชอบตามกฎหมายซึ่งสามารถตีราคาเป็นเงินได้
2. ผู้เอาประกันจะต้องมีกรรมสิทธิ์ สิทธิ หรือประโยชน์เหล่านั้นจะต้องมีอยู่เหนือตัวทรัพย์สิน หรือความรับผิดชอบอันเป็นวัตถุที่เอาประกันภัยในขณะที่ทำสัญญาประกันภัย
3. ผู้เอาประกันมีความผูกพันกับวัตถุที่เอาประกันภัยในกรณีที่จะเกิดประโยชน์กับเขา หากวัตถุที่เอาประกันภัยนั้นจะปลอดภัยจากวินาศภัยหรือปลอดภัยจากความรับผิดชอบชดใช้ค่าเสียหายที่เกิดจากวินาศภัยนั้น

ความผูกพันระหว่างผู้เอาประกันภัยกับวัตถุที่เอาประกันนั้นจะต้องเป็นตามนี้

1. วินาศภัยที่เกิดขึ้นจะต้องมีผลกระทบต่อ การสูญเสียเงินทอง (Financial Loss) เช่น เจ้าของสินค้ามีสิทธิประกันภัยความเสียหายในสินค้าของตน หรือผู้รับจำนำสินค้ามีสิทธิเอาประกันภัยสินค้าที่ตนรับจำนำไว้ และในกรณีเจ้าของอู่ซ่อมรถยนต์มีสิทธิทำประกันภัยรถยนต์ของผู้อื่นทุกคันที่นำมาซ่อมในอู่ของตน

2. ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตราที่ 863 ได้บัญญัติไว้ว่า “อันสัญญาประกันภัยนั้น ถ้าผู้เอาประกันภัยมิได้มีส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันภัยไว้นั้น ไซ้รู้ท่านว่าย่อมไม่ผูกพันคู่สัญญาแต่อย่างหนึ่งอย่างใด”

ดังนั้น ถ้าหากในระหว่างสัญญาประกันภัย การเสี่ยงภัยได้หมดไปหรือวัตถุที่เอาประกันหมดไปหรือได้มีการโอนวัตถุที่เอาประกันไปให้ผู้อื่นแล้ว ส่วนได้เสียในเหตุประกันนั้นก็หมดไปด้วย ซึ่งจะทำให้สัญญาประกันภัยนั้น ไม่มีผลผูกพันกับผู้ที่ไม่มีส่วนได้เสียในเหตุประกันภัยนั้นต่อไป

ตัวอย่างเช่น

1. นาย ก. ซึ่งเป็นเจ้าของบ้านหลังหนึ่งได้ขายบ้านหลังนั้นให้แก่ นาย ข. ไปแล้ว ส่วนได้เสียของนาย ก. ที่ทำประกันอัคคีภัยบ้านหลังนั้นก็สิ้นสุดลง

2. เมื่อนาย จ. ได้ไถ่ถอนบ้านที่เขาจำนองไว้กับธนาคารอาคารสงเคราะห์เรียบร้อยแล้ว ส่วนได้เสียของธนาคารอาคารสงเคราะห์ในบ้านหลังนั้นที่ธนาคารเคยรับจำนองไว้ก็เป็นอันสิ้นสุดลง ผู้รับผลประโยชน์

ตามมาตรา 862 กล่าวว่า “ผู้รับประโยชน์หมายความว่า บุคคลผู้พึงได้รับค่าสินไหมทดแทนหรือรับจำนวนเงินใช้ให้” อนึ่งผู้เอาประกันหรือผู้รับประโยชน์จะเป็นบุคคลเดียวกันก็ได้ ในการปฏิบัติผู้รับประกันจะต้องพิจารณาผู้รับประโยชน์ในกรมธรรม์ควรจะเป็นบุคคลต่าง ๆ ดังนี้

1. ผู้เอาประกันภัย
2. บิดา มารดาของผู้เอาประกันภัย
3. ภรรยาหรือสามีของผู้เอาประกันภัย
4. บุตรของผู้เอาประกันภัย
5. เจ้าหนี้
6. บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนจำกัด

7. กองมรดกในกรณี que ผู้เอาประกันภัยมิได้ระบุว่าใครเป็นผู้รับประโยชน์ ดังในมาตรา 897 “ถ้าผู้เอาประกันได้เอาประกันไว้โดยกำหนดว่า เมื่อตนถึงซึ่งความมรณะให้ใช้เงินแก่ทายาททั้งหลายของตนมิได้เจาะจงระบุหรือผู้หนึ่งผู้ใดได้ไซ้รู้ จำนวนเงินอันจะพึงใช้นั้น ท่านให้พึงเอาเป็นทรัพย์สินแห่งกองมรดกของผู้เอาประกันซึ่งเจ้าหนี้จะเอาใช้หนี้ได้”

ในกรณีผู้รับประโยชน์นั้น กฎหมายมิได้ระบุว่าจะต้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัยไว้จะเป็นใครก็ได้ ถ้าในข้อสัญญาหรือในเงื่อนไขไม่มีข้อจำกัดในเรื่องนี้แต่อย่างใดก็ตาม ในความจริงแล้วการที่บริษัทประกันภัยจะรับประกันภัยนั้น ผู้รับประโยชน์ควรจะต้องมีส่วนได้เสีย

กับผู้อุปถัมภ์ เพราะถ้าไม่มีส่วนได้เสียแล้วผู้รับประกันอาจจะฆ่าผู้อุปถัมภ์เพื่อหวังเงินประกันก็ได้

สรุปได้ว่า ในการประกันภัยนั้น ผู้อุปถัมภ์จะต้องมีส่วนได้เสียในวัตถุหรือเหตุที่เอาประกันภัยนั้น ถ้าไม่มีส่วนได้เสียจะไม่มีผลบังคับตามกฎหมายจะฟ้องร้องบังคับคดีไม่ได้

ตัวอย่างเช่น

นาย ก. เป็นตัวแทนประกันชีวิตได้จัดการให้นาย ข. เอาประกันชีวิตกับบริษัทหนึ่งโดย นาย ก. เป็นผู้ชำระเบี้ยประกันและกรมธรรม์ระบุให้นาย ก. เป็นผู้รับประกัน โดยนาย ก. ไม่มีส่วนได้เสียหรือมีความสัมพันธ์ใด ๆ ในการเอาประกันชีวิตของนาย ข. ดังนั้นเมื่อนาย ข. ตายภายในกำหนดระยะเวลาการเอาประกัน นาย ก. จะไม่ได้รับประโยชน์ตามกรมธรรม์เพราะถือว่า นาย ก. ไม่มีส่วนได้เสีย

ขนาดเงินทุนประกันภัย และขนาดของส่วนได้เสีย

1. ขนาดเงินทุนประกันภัย การเอาประกันภัยของผู้มีส่วนได้เสียในกรณีประกันวินาศภัยและประกันชีวิตนั้น ได้มีการกำหนดขนาดจำนวนเงินเอาประกันภัยไว้ว่าไม่เกินส่วนได้เสียที่จะเกิดขึ้นเมื่อมีเหตุร้ายที่ทำให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สิน เช่น เจ้าหนี้ให้ลูกหนี้กู้ยืมเงินไปโดยมีหลักทรัพย์วางค้ำประกันในวงเงิน 100,000 บาท เจ้าหนี้นี้ย่อมมีสิทธิเอาประกันภัยทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันได้ในวงเงิน 100,000 บาท บวกกับดอกเบี้ยที่จะได้รับจากเงินกู้ดังกล่าวเท่านั้น ในทำนองเดียวกันถ้าผู้กู้ยืมไม่มีหลักทรัพย์วางค้ำประกันเงินกู้ ผู้กู้ยืมอาจทำประกันชีวิตของตนเองในวงเงินเอาประกันบวกด้วยจำนวนดอกเบี้ยโดยการระบุชื่อเจ้าหนี้เป็นผู้รับประกันได้เช่นเดียวกัน

2. ขนาดของส่วนได้เสีย โดยทั่วไปส่วนได้เสียกำหนดได้โดยจำนวนความเสียหายหรือสูญเสียอันอาจประเมินเป็นจำนวนเงินหรือมูลค่าได้ ที่บุคคลหนึ่งจะได้รับถ้ามีภัยเกิดขึ้น กล่าวคือ

- 1) ผู้ที่เป็นเจ้าของทรัพย์สินโดยเด็ดขาดย่อมมีส่วนได้เสียเท่ากับจำนวนแห่งทรัพย์สิน
- 2) ผู้เป็นเจ้าของร่วม ย่อมมีสิทธิในส่วนได้เสียเท่ากับส่วนที่ตนเป็นเจ้าของ
- 3) ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้เช่าทรัพย์สินไปตลอดนั้น ย่อมมีส่วนได้เสียเท่ากับจำนวนทรัพย์สินที่ตนได้ครอบครอง

4) ผู้รับจ้างทำของ ผู้รับซ่อม ผู้ดูแล ซึ่งเป็นผู้ที่ต้องรับผิดชอบต่อความปลอดภัยของทรัพย์สินที่มอบไว้แก่ตน บุคคลดังกล่าวนี้ย่อมมีส่วนได้เสียเท่ากับจำนวนทรัพย์สินที่ตนได้ครอบครองไว้

กำหนดเวลาของส่วนได้เสียในเหตุประกันภัย

การทำประกันวินาศภัย หรือการทำประกันชีวิต ผู้เอาประกันภัยจำเป็นต้องมีส่วนได้เสีย ในขณะที่ทำสัญญา ยกเว้น กรณีการประกันภัยทางทะเล ซึ่งผู้เอาประกันภัยไม่จำเป็นต้องมีส่วนได้เสีย ในขณะที่ทำสัญญาประกันภัยก็ได้ แต่จะต้องมีส่วนได้เสียในขณะที่เกิดเหตุเสียหายต่อทรัพย์สินที่เอาประกันภัย ผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประโยชน์จึงจะมีสิทธิได้รับเงินชดใช้ค่าเสียหายตามสัญญาประกันภัย เช่นผู้สั่งซื้อสินค้าจากต่างประเทศโดยทำการขนส่งสินค้าทางทะเลได้ทำการประกันภัยสินค้าที่ตนสั่งซื้อ โดยการส่งนั้นใช้เงื่อนไขแบบ F.O.B (Free on Board) ตามเงื่อนไขผู้ซื้อสินค้ายังไม่มีกรรมสิทธิ์และยังไม่ต้องจ่ายเงินค่าสินค้า ให้แก่ผู้ขายจนกว่าสินค้านั้นจะขนลงเรือเสร็จเรียบร้อยแล้ว ดังนั้นถือว่าผู้ซื้อสินค้ายังไม่มีส่วนได้เสียในสินค้าของช่วงระหว่างการขนส่งจากโรงงานหรือโกดังสินค้าของผู้ขายไปยังเรือสินค้า ถ้าสินค้าเกิดความเสียหายระหว่างการขนส่งจากแหล่งผู้ขายไปยังเรือบรรทุกสินค้า ผู้สั่งซื้อสินค้าก็ไม่มีสิทธิได้รับการชดใช้จากบริษัทประกันภัย

แต่ในกรณีกลับกัน ถ้าเกิดเหตุร้ายซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายระหว่างที่สินค้าอยู่ในเรือสินค้าแล้ว ผู้ซื้อสินค้ามีกรรมสิทธิ์ในสินค้า ผู้ซื้อสินค้าจึงมีส่วนได้เสียในขณะที่เกิดเหตุเสียหาย และมีสิทธิได้รับชดใช้ค่าเสียหายตามสัญญาประกันภัยได้ โดยการจ่ายค่าสินไหมทดแทนจะจ่ายตามมูลค่าที่เสียหายที่แท้จริงไม่เกินจำนวนเงินเอาประกัน ซึ่งต่างจากการจ่ายค่าสินไหมทดแทนในกรณีการประกันชีวิต ซึ่งจ่ายเงินตามกรมธรรม์ประกันชีวิตที่ได้กำหนดมูลค่าหรือจำนวนเงินชดใช้จำนวนที่แน่นอนชัดเจนไว้ล่วงหน้าแล้ว

โดยทั่วไปการประกันภัยจะพิจารณาเวลาที่จะต้องมีส่วนได้เสียนี้ให้ถือเอาในขณะที่ทำสัญญาประกันภัยเป็นเกณฑ์ ซึ่งหมายความว่าในขณะที่ตกลงทำสัญญาประกันภัยผู้เอาประกันต้องมีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันนั้นสัญญาประกันภัยจึงจะใช้ได้ แต่ถ้า “ส่วนได้เสียหมดสิ้นไปหลังจากทำสัญญาแล้ว”แต่ระยะเวลาการคุ้มครองในสัญญาประกันภัยยังไม่สิ้นสุดหรืออายุคุ้มครองกรมธรรม์ประกันภัยดังกล่าวยังไม่หมด การพิจารณาชดใช้เงินค่าเสียหายจำแนกวินิจฉัยออกเป็นดังนี้

กรณีประกันวินาศภัย การเอาประกันทรัพย์สินในทางประกันวินาศภัยเกิดขึ้นหลังจากส่วนได้เสียหมดสิ้นไปแล้ว ผู้เอาประกันหรือผู้รับประโยชน์หมดสิทธิที่จะเรียกร้องเงินค่าชดใช้จากบริษัทประกันภัย เพราะไม่ได้รับความเสียหายแต่อย่างใด (ป.พ.พ. มาตรา 877)

ตัวอย่างเช่น

นาย ก. ทำประกันอสังหาริมทรัพย์บ้านของตนไว้ 500,000 บาท โดยมีระยะเวลาคุ้มครอง 1 ปี จากวันที่ 1 มกราคม ถึงวันที่ 1 ธันวาคม หลังจากสัญญาประกันอสังหาริมทรัพย์เริ่มมีผลใช้บังคับต่อมาในวันที่ 1 สิงหาคม นาย ก. ได้บอกขายบ้านหลังที่เอาประกันภัยไว้โดยขายและจดทะเบียนโอนโฉนด

กันเรียบร้อยแล้วในวันที่ตกลงซื้อขายกัน ซึ่งถือว่าส่วนได้เสียในบ้านของนาย ก. ได้หมดสิ้นไปแล้ว ตั้งแต่วันที่โอนบ้านให้แก่ผู้ซื้อ ต่อมาเกิดเพลิงไหม้บ้านหลังดังกล่าว นาย ก. จะเรียกร้องบริษัทที่รับประกันภัยให้จ่ายค่าสินไหมทดแทน ตามกรมธรรม์ประกันอัคคีภัยเดิมไม่ได้เพราะตนไม่มีส่วนได้เสียในบ้านหลังที่ขายโดยไม่ได้เป็นเจ้าของบ้านหลังนั้นแล้ว

2.4.2 หลักความสุจริตต่อกันอย่างยิ่ง (The Principle Utmost Good Faith)¹¹

เนื่องจากสัญญาประกันภัยต้องอาศัยเหตุการณ์ ในอนาคตอันไม่แน่นอนมาเป็นปัจจัยในการกำหนดการชำระค่าสินไหมทดแทนของผู้รับประกันภัย โดยผู้รับประกันภัยจะต้องอาศัยข้อมูลต่าง ๆ ของ ผู้เอาประกันภัยเพื่อประกอบการตัดสินใจว่าจะเข้ารับเสี่ยงภัยหรือไม่ ดังนั้น ผู้เอาประกันภัยจะต้องเปิดเผยข้อความจริงเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและพฤติกรรมของการเสี่ยงภัยนั้นของผู้เอาประกันให้ผู้รับประกันภัยทราบโดยละเอียดหน้าที่การเปิดเผยข้อความจริงตามหลักสุจริตอย่างยิ่งนี้ ปัจจุบันใช้เป็นหลักของสัญญาประกันภัยในทุกประเทศ

หลักความสุจริตต่อกันอย่างยิ่ง หมายถึง คู่สัญญาทั้งสองฝ่าย ได้แก่ผู้เอาประกันภัยและผู้รับประกันภัย จะต้องมีความสุจริตใจในการทำสัญญาต่อกัน โดยการเปิดเผยข้อความจริงการไม่แถลงข้อความเท็จ และการรับรองว่าจะปฏิบัติตามสัญญาประกันภัย

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตราที่ 865 กล่าวว่า “ถ้าในเวลาทำสัญญาประกันภัยก็ดีหรือกรณีประกันชีวิตบุคคลอันการใช้เงิน ย่อมอาศัยการทรงชีพหรือมรณะของเขานั้นก็ดี รู้อยู่แล้วจะเว้นเสียไม่เปิดเผยข้อความจริง ซึ่งอาจจะได้ใจผู้รับประกันภัย ให้เรียกร้องประกันภัยสูงขึ้นอีก หรือให้บอกปิดไม่ยอมทำสัญญา หรือว่ารู้อยู่แล้ว แถลงข้อความนั้นเป็นเท็จ ไซ้รู้ท่านว่าสัญญานั้นเป็นโมฆียะ”

หลักความสุจริตต่อกันอย่างยิ่ง ในกฎหมายจะบัญญัติไว้ ดังนี้

1. ผู้เอาประกันภัย จะต้องแถลงข้อความอันเป็นจริงทุกอย่างให้ผู้รับประกันภัยหรือตัวแทนเขาทราบ ถ้าแถลงข้อความอันเป็นเท็จสัญญาจะเป็น โมฆียะ นอกจากนี้การที่ผู้เอาประกันรู้อยู่แล้วจะเว้นเสียไม่เปิดเผยข้อความจริงที่จะเป็นเหตุให้ผู้รับประกันไม่รับประกัน หรืออาจรับแต่เรียกร้องเบี้ยประกันสูงสัญญาก็เป็น โมฆียะ

2. ผู้รับประกันภัย มีหน้าที่ต้องใช้ความระมัดระวังตามปกติวิญญูชน (คือผู้รับประกันภัยทั่วๆ ไปควรใช้ความระมัดระวังที่จะสืบสวนจนสามารถรู้ข้อความจริงนั้นได้) เรื่องที่ควรจะต้องรู้ถึงข้อความอันเป็นเท็จหรือไม่ด้วยถ้ารู้แล้วรับประกันไปสัญญาก็สมบูรณ์ หรือถ้าไม่รู้แต่อาจจะได้รู้

¹¹ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2542). เอกสารการสอนชุดวิชา การประกันชีวิตและการวินาศภัย.

ถ้าระมัดระวังบ้างสัญญาที่สมบูรณ์จะอ้างว่าผู้เอาประกันแถลงเท็จมาอย่างไรก็ตามรับผิดไม่ได้ (มาตรา 865-866)

สาระสำคัญที่ถือว่าปฏิบัติหลักความสุจริตต่อกันอย่างยิ่ง สามารถพิจารณาได้ดังนี้

1. การไม่เปิดเผยข้อความจริง (Non-Disclosure)

หมายถึง การเปิดเผยข้อความจริงที่เป็นสาระสำคัญ (Material Fact) ซึ่งอยู่ในความรู้เห็นของผู้เอาประกัน ทั้งที่เป็นข้อรู้เห็นโดยแท้ (Actual Knowledge) และข้อที่น่าจะรู้เห็น (Presumed Acknowledge) อันเป็นหน้าที่ของผู้เอาประกันจะต้องเปิดเผยให้ผู้รับประกันภัยทราบ โดยไม่ต้องสอบถามการไม่เปิดเผยข้อความจริงนี้ในบางกรณี เรียกว่า การปกปิดข้อความจริง (Concealment) แต่ในการตีความนั้นกรณีจะถือว่าเป็นการปกปิดข้อความจริงก็ต่อเมื่อผู้เอาประกันภัย มีเจตนาจะปกปิดข้อความจริงนั้นไม่ให้ผู้รับประกันภัยทราบ ซึ่งมีผลทำให้สัญญาประกันภัยตกเป็นโมฆียะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 865 ข้อความจริงที่เป็นสาระสำคัญซึ่งผู้เอาประกันภัยมีหน้าที่จะต้องเปิดเผยให้ผู้รับประกันภัยทราบ มักจะเป็นสิ่งซึ่งมีการเสี่ยงภัยมากกว่าปกติและเกี่ยวข้องกับสถานะภัยทางศีลธรรม (Moral Hazard) ซึ่งผู้รับประกันภัยจะให้ความสนใจเป็นพิเศษในการพิจารณาว่าจะรับประกันภัยนั้นหรือไม่และถ้าหากรับประกันภัยได้ จะรับในอัตราเบี้ยประกันภัยปกติหรือจะต้องคิดอัตราเบี้ยประกันภัยที่สูงขึ้นหรือจะต้องกำหนดเงื่อนไขพิเศษในการรับประกันภัยนั้น เป็นต้น

ตัวอย่างเช่น

กรณีที่นาย ก. นำรถยนต์ของตนที่เพิ่งเสียหายจากการเกิดอุบัติเหตุไปเฉี่ยวชนต้นไม้มาขอทำประกันภัยรถยนต์ชั้น 1 กับบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง โดยไม่ได้แจ้งให้บริษัททราบว่ารถยนต์ของตนเพิ่งไปเกิดอุบัติเหตุมาและมีส่วนใดของรถที่เสียหายบ้าง นอกจากนั้นนาย ก. ยังมีเจตนาที่จะทุจริตต่อบริษัทโดยการแจ้งเคลมความเสียหายจากอุบัติเหตุ ที่เกิดขึ้นกับรถคันนี้ก่อนที่บริษัทตกลงจะรับประกันภัยด้วย ในกรณีเช่นนี้ ถือว่านาย ก. ไม่เปิดเผยข้อความจริงที่เป็นสาระสำคัญให้บริษัททราบ ซึ่งถ้าหากบริษัททราบข้อความจริงนี้ก่อนก็จะปฏิเสธการรับประกันภัยรถยนต์คันนี้แน่นอน บริษัทประกันภัยแห่งนี้จึงสามารถจะใช้สิทธิบอกล้างสัญญาประกันนั้นได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 865

1. การแถลงข้อความเท็จ (Misrepresentation)

หมายถึง การที่ผู้เอาประกันภัยจะต้องตอบข้อซักถามของบริษัทประกันภัยในขณะที่ขอทำสัญญาประกันภัยให้ตรงกับความเป็นจริง ซึ่งจะกระทำโดยวาจาหรือลายลักษณ์อักษรตามแต่กรณี การแถลงหรือตอบข้อซักถามที่เป็นความเท็จ ทำให้สัญญาประกันตกเป็นโมฆียะ เช่นเดียวกับการเปิดเผยข้อความจริงหรือการปกปิดข้อความจริง

ตัวอย่างเช่น

แพทย์ได้วินิจฉัยว่านาย ข. ป่วยด้วยโรคมะเร็งในตับระยะที่ 3 และแพทย์ได้ลงความเห็น ว่า นาย ข.คงจะมีชีวิตอยู่ต่อไปได้อีกไม่เกิน 1 ปี นาย ข. จะมาขอทำประกันชีวิตกับบริษัทประกันชีวิตแห่งหนึ่งเป็นเงิน 100,000 บาท เพื่อจะได้มีหลักประกันให้แก่ครอบครัวภายหลังจากที่ตนเสียชีวิตลง ซึ่งนาย ข.ทราบจากตัวแทนว่าตามระเบียบบริษัทแล้ว วงเงินทุนประกัน 100,000 บาทนี้ ไม่ต้องมีการตรวจสุขภาพของผู้เอาประกันชีวิตแต่อย่างใด เพียงแต่กรอกรายละเอียดในใบคำขอเอาประกันชีวิตเท่านั้น ซึ่งนาย ข. เพียงแต่กรอกรายละเอียดในคำถามข้อที่ว่า “ท่านเคยป่วยหรือวินิจฉัยว่าเป็นโรคมะเร็งหรือไม่” ว่า “ไม่” เท่านั้น ซึ่งบริษัทประกันชีวิตแห่งนั้นก็ไม่ได้ตรวจสุขภาพของนาย ข. ก่อนการรับประกันแต่อย่างใด เนื่องจากเป็นวงเงินทุนประกันที่ต่ำ หลังจากที่บริษัทตกลงรับประกันชีวิตของนาย ข. ไปได้ 8 เดือน นาย ข.ก็เสียชีวิตลงซึ่งบริษัทก็มีความสงสัยจึงได้ใช้เวลา 2 สัปดาห์ในการสืบเสาะจนได้หลักฐานแน่ชัดว่า นาย ข. เสียชีวิตด้วยโรคมะเร็งในตับ

ในกรณีเช่นนี้ ถือว่านาย ข. ได้แถลงข้อความเท็จที่เป็นสาระสำคัญ (Material Misrepresentation) ต่อการพิจารณารับประกันชีวิตของบริษัท ซึ่งถ้าหากบริษัททราบข้อความจริงนี้ ตั้งแต่ต้น บริษัทก็จะปฏิเสธการรับประกันชีวิตของนาย ข. อย่างแน่นอน ในกรณีเช่นนี้ บริษัทประกันชีวิตแห่งนั้นสามารถใช้สิทธิในการบอกล้างสัญญาประกันชีวิตนั้นได้ทันทีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 865

1. คำรับรอง (Warranties)

หมายถึง การที่ผู้เอาประกันภัยให้คำรับรองต่อผู้รับประกันภัยว่า ผู้เอาประกันภัยจะต้องกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือไม่กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อประโยชน์ในการเสี่ยงภัยของผู้รับประกันภัยเช่นผู้เอาประกันภัยจะไม่เก็บน้ำมันเชื้อเพลิงไว้ในอาคารที่เอาประกันภัยหรือผู้เอาประกันภัยจะต้องมีอุปกรณ์ดับเพลิงติดตั้งอยู่ในอาคารที่เอาประกันภัย คำรับรองโดยทั่วไปจะต้องเขียนไว้ชัดเจนในสัญญาประกันภัย การปฏิบัติผิดคำรับรองหรือการไม่ปฏิบัติตามคำรับรองมีผลเท่ากับเป็นการปฏิบัติผิดเงื่อนไขอันเป็นสาระสำคัญของสัญญาประกันภัย ผู้รับประกันภัยมีสิทธิปฏิเสธความรับผิดชอบตามสัญญาประกันภัยได้

2.4.3 หลักการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน (Principle of Indemnity)

หมายถึง เมื่อเกิดความเสียหายขึ้นอันเป็นผลโดยตรงจากภัยที่ทำประกันภัยไว้ ผู้รับประกันภัยต้องชดใช้ค่าสินไหมให้แก่ผู้มีสิทธิได้รับ ตามความเสียหายแท้จริงที่เกิดขึ้น รวมทั้งค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการที่ผู้เอาประกันภัยได้จ่ายไปเพื่อรักษาทรัพย์สิน ไม่ให้เกิดความเสียหายสูงจากภัยที่เกิดขึ้น แต่ค่าสินไหมทดแทนนั้น ต้องไม่เกินจำนวนเงินที่เอาประกันภัยไว้

ตัวอย่างเช่น

ผู้เอาประกันภัยทำประกันอัคคีภัยบ้าน โดยมีทุนประกันจำนวน 1 ล้านบาท เมื่อเกิดเพลิงไหม้บางส่วนและประเมินความเสียหายออกมาเป็นจำนวนเงิน 500,000 บาท ผู้เอาประกันภัยบ้านหลังดังกล่าวจะได้เงินค่าสินไหมทดแทนตามที่เสียหายจริงคือ 500,000 บาท ถ้าเพลิงไหม้เสียหายทั้งหมดหรือทั้งหลัง บริษัทประกันภัยจะจ่ายค่าสินไหมทดแทนเท่ากับจำนวนทุนที่เอาประกันภัยไว้คือ 1 ล้านบาท

แนวคิดนี้เป็นการเป็นการป้องกันมิให้ผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประโยชน์หวังผลกำไรจากการเกิดเหตุที่เอาประกันภัยไว้ จึงกำหนดให้ผู้รับประกันภัย ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงเท่านั้น และป้องกันไม่ให้เกิดภัยขึ้นเพราะความไม่ซื่อสัตย์ของผู้เอาประกันภัย ซึ่งหลักการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจะปรากฏในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 877 ที่บัญญัติว่า “ผู้รับประกันภัยต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทน” ดังนี้คือ

1. เพื่อจำนวนวินาศภัย อันแท้จริง
2. เพื่อความสงบเรียบร้อย อันเกิดแก่ ทรัพย์สิน ซึ่งได้เอาประกันภัยไว้ เพราะได้จัดการตามสมควร เพื่อป้องกัน ความวินาศภัย
3. เพื่อบรรดาค่าใช้จ่าย อันสมควร ซึ่งได้เสียไป เพื่อรักษา ทรัพย์สิน ซึ่งเอาประกันภัยไว้ นั้น มิให้วินาศ

อันจำนวนวินาศภัยจริงนั้น ท่านให้ตีราคา ณ สถานที่ และ ในเวลา ซึ่งเหตุวินาศภัยนั้นได้เกิดขึ้น อนึ่ง จำนวนเงิน ซึ่ง ได้เอาประกันภัยไว้ นั้น ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า เป็นหลักประมาณ อันถูกต้อง ในการตีราคา เช่นว่านั้น

การชดใช้ค่าเสียหายตามความเป็นจริงนี้ยึดหลักปฏิบัติเพื่อให้ผู้เอาประกันภัยกลับคืนสู่สถานะเดิมเหมือนเมื่อก่อนเกิดวินาศภัยโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะกระทำได้โดยวิธีการดังนี้

1. การจ่ายเป็นตัวเงิน (Cash Payment) วิธีการจ่ายค่าสินไหมทดแทนเป็นตัวเงินนี้เป็นวิธีที่ง่ายที่สุดและก่อให้เกิดสภาพคล่อง
2. การซ่อมแซม (Repair) วิธีนี้จะเหมาะในกรณีที่เกิดความเสียหายเพียงบางส่วนและอยู่ในวิสัยที่จะซ่อมแซมให้กลับคืนสู่สภาพเดิมได้
3. การหาของมาทดแทน (Replacement) เป็นการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนที่ผู้รับประกันภัยจะต้องหาสิ่งที่เป็นชนิด ประเภท และคุณภาพเดียวกับทรัพย์สินที่เอาประกันภัยมาทดแทนให้ โดยจะไม่จ่ายเป็นตัวเงินให้ผู้เอาประกันภัยไปหาซื้อเองหรือไม่ซ่อมแซมให้ เพราะทรัพย์สินที่เอาประกันภัยชนิดนั้นอาจเป็นทรัพย์สินที่โดยสภาพของการใช้สอยไม่สามารถซ่อมแซมให้กลับคืนสู่สภาพเดิมได้วิธีนี้มักใช้กับสังหาริมทรัพย์

4. การทำให้กลับคืนสู่สภาพเดิม (Reinstatement) การจ่ายค่าสินไหมทดแทนด้วยวิธีนี้เป็นการทำให้ทรัพย์สินที่เอาประกันภัยไว้กลับคืนสู่สภาพเดิมเหมือนก่อนเกิดวินาศภัย ซึ่งไม่สามารถกระทำได้โดยวิธีซ่อมแซมหรือหาของทดแทน เช่น โรงงานถูกเพลิงไหม้หรือระเบิดเสียหายทั้งหมด ผู้รับประกันภัยจะก่อสร้างโรงงานนั้นขึ้นใหม่ เพื่อให้โรงงานนั้นสามารถใช้ประโยชน์ได้เหมือนเดิม

หมายเหตุ :- หลักการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามความเป็นจริงนี้เป็นหลักชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามสัญญาประกันวินาศภัย ไม่สามารถนำมาใช้กับการประกันชีวิตได้

2.4.4 หลักการรับช่วงสิทธิ (Principle of Subrogation)

หมายถึง การกำหนดสิทธิของบริษัทประกันภัยว่าจะสามารถรับช่วงสิทธิทั้งปวงของผู้เอาประกันภัยที่จะเรียกร้องเงินชดใช้จากบุคคลภายนอกหรือบุคคลที่ 3 ผู้ซึ่งกระทำให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินหรือวัตถุที่ได้เอาประกันภัยไว้ เมื่อบริษัทประกันภัยได้จ่ายเงินค่าสินไหมทดแทนตามความเป็นจริงให้แก่ผู้เอาประกันภัย หลักที่กำหนดว่าผู้รับประกันภัยและความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นต้องเป็นการกระทำของบุคคลภายนอก

ตัวอย่างเช่น

การที่รถของนาย ก. ซึ่งทำประกันภัยรถยนต์ชั้น 1 ไว้กับ บริษัทประกันภัย A ถูกรถของนาย ข. ชนท้ายได้รับความเสียหาย ภายหลังจากที่บริษัทประกันภัย A ได้ดำเนินการซ่อมแซมรถของนาย ก. ให้กลับคืนสู่สภาพเดิมแล้ว

บริษัทประกันภัย A จะรับช่วงสิทธิจากนาย ก. ไปเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนคืนจากนาย ข. ซึ่งเป็นผู้ละเมิดขับรถมาชนท้ายรถของนาย ก. จนได้รับความเสียหาย หรือถ้าหากนาย ข. ทำประกันภัยรถยนต์ไว้กับบริษัทประกันภัย B บริษัทประกันภัย A ก็สามารถรับช่วงสิทธิจากนาย ก. ไปเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนคืนจาก บริษัทประกันภัย B ได้โดยตรง

การจำแนกหลักในการรับช่วงสิทธิ สามารถจำแนกได้เป็น 2 ประการ คือ

1. การรับช่วงสิทธิในค่าเสียหายที่บริษัทประกันภัยได้จ่ายไป

การพิจารณาการรับช่วงสิทธิในกรณีนี้มีลักษณะทั้ง 3 ประการตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 880 มีดังนี้

- 1) ต้องเป็นการประกันวินาศภัย
- 2) วินาศภัยนั้นเกิดจากการกระทำของบุคคลภายนอก
- 3) บริษัทประกันวินาศภัยได้จ่ายเงินค่าสินไหมทดแทนตามความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง

ให้แก่ผู้เอาประกันภัยแล้ว

หลักนี้ใช้สำหรับในกรณีที่บุคคลภายนอกหรือบุคคลที่ 3 เป็นผู้ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินของผู้เอาประกันวินาศภัยโดยเฉพาะ

หลักการรับช่วงสิทธิได้ถูกบัญญัติขึ้น เพื่อให้มีความสัมพันธ์กับหลักการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามความเป็นจริง เพื่อให้บุคคลภายนอกซึ่งเป็นผู้ก่อวินาศภัยนั้นต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่ตนได้กระทำขึ้นตามกฎหมาย และเพื่อให้ผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประโยชน์ที่ได้รับค่าสินไหมทดแทนไปตามค่าเสียหายที่แท้จริงแล้วไม่สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายจำนวนนั้นจากบุคคลภายนอกซึ่งเป็นผู้ก่อความเสียหายได้อีก เพราะสิทธิดังกล่าวผู้รับประกันภัยได้รับช่วงไปแล้วตามกฎหมาย ผู้เอาประกันภัยจะเรียกร้องค่าเสียหายจำนวนเดียวกันทั้งจากผู้ก่อวินาศภัยและผู้รับประกันภัยไม่ได้ และไม่ว่ากรณีใดผู้รับประกันภัยจะรับช่วงสิทธิเกินกว่าจำนวนที่ตนจ่ายค่าสินไหมทดแทนไปไม่ได้

วินาศภัยที่อยู่ในความรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามสัญญาประกันภัยนั้น มีทั้งกรณีที่เกิดขึ้นด้วยการกระทำของมนุษย์ และกรณีที่เกิดขึ้นนอกเหนือจากการกระทำของมนุษย์ เช่น ภูเขาไฟระเบิด แผ่นดินไหว ไฟป่า อุทกภัย วัตภัย เป็นต้น แต่การรับช่วงสิทธิจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อเป็นวินาศภัยที่เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์เท่านั้น และผู้ก่อให้เกิดวินาศภัยนั้นจะต้องไม่ใช่ผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประโยชน์เพราะการเกิดวินาศภัยด้วยความทุจริตหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประโยชน์ถือว่าเป็นสภาวะภัยทางศีลธรรมที่ผู้รับประกันภัยไม่ต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามสัญญาประกันภัยอยู่แล้ว

จากกรณีดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าหลักการรับช่วงสิทธิกับหลักการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามความเป็นจริงมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด การที่ผู้รับประกันภัยจะรับช่วงสิทธิจากการจ่ายค่าสินไหมทดแทนของตนได้ ต้องเป็นการจ่ายค่าสินไหมทดแทนอันเนื่องมาเกิดวินาศภัยที่อยู่ในความรับผิดชอบตามสัญญาประกันภัยเท่านั้น การจ่ายค่าสินไหมทดแทนโดยสำคัญคิดว่าตนมีความรับผิดชอบตามสัญญาประกันภัย เช่น สำคัญว่าผู้เอาประกันภัยมีส่วนได้เสียในวัตถุที่เอาประกันภัย ในขณะที่เกิดวินาศภัยหรือโดยสำคัญคิดว่ากรรมธรรม์ประกันภัยมีผลใช้บังคับในขณะที่เกิดวินาศภัยก็ดี ผู้รับประกันภัยไม่มีสิทธิรับช่วงสิทธิจากผู้เอาประกันภัย อย่างไรก็ตามการเกิดวินาศภัยในบางกรณีมีปัญหาว่าอยู่ในความรับผิดชอบตามสัญญาประกันภัยหรือไม่ ซึ่งการจะตีความให้ยุติผู้รับประกันภัยและผู้เอาประกันภัยไม่ประสงค์จะทำเช่นนี้ จึงตกลงจ่ายเงินจำนวนหนึ่งซึ่งเรียกวิธีการนี้ว่า “สินไหมกรุณา (Ex-Gratia Payment)”¹² ให้ผู้เอาประกันภัยรับไปบรรเทาความเสียหายนั้น ผู้รับประกันภัยย่อมไม่ได้รับช่วงสิทธิตามกฎหมาย

¹² สิทธิโชค ศรีเจริญ ก เล่มเดิม.

ฉะนั้น ในการประกันวินาศภัยถ้าบริษัทประกันภัยได้จ่ายค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัยไปแล้วเป็นจำนวนเท่าใด หากภัยนั้นเกิดจากการก่อขึ้นของบุคคลภายนอกแล้ว บริษัทประกันภัยก็ได้รับช่วงสิทธิไล่เบี้ยเอาเงินจำนวนที่จ่ายไปแล้วนั้นคืนจากบุคคลภายนอกได้

2. การรับช่วงสิทธิในซากทรัพย์

การรับช่วงสิทธิในซากทรัพย์จะเกิดขึ้นเฉพาะในการประกันวินาศภัยเท่านั้นซึ่งภายหลังเกิดภัยขึ้นมาแล้วทำให้เกิดความเสียหายมีซากทรัพย์สินเหลือซึ่งยังมีราคาค่างวดอยู่บ้างเช่นเครื่องจักรของโรงงานที่ถูกเพลิงไหม้กลายเป็นซากเครื่องจักรใช้งานไม่ได้ อีกอิฐหักซากปูนโครงสร้างเหล็กของอาคาร ตัวตึกที่ถูกเพลิงไหม้ ซากรถยนต์ที่พังยับเยิน ซากเรืออับปางที่อาจกู้คืนมาได้เหล่านี้ก็อาจมีราคาที่เป็นมูลค่าได้ทั้งนั้น

ตัวอย่างเช่น

กรณีที่ผู้เอาประกันภัยทำประกันภัยรถยนต์ชั้น 1 วันที่ทำประกันภัยทุนประกันภัยของรถยนต์ตั้งแต่ร้อยละ 80 ของราคารถ ณ วันที่ทำประกันภัย หากเกิดความเสียหายกับตัวรถ บริษัทผู้รับประกันภัยจ่ายตามทุนประกันไปแล้ว ผู้เอาประกันภัยต้องโอนกรรมสิทธิ์การเป็นเจ้าของรถให้กับบริษัทผู้รับประกันภัย

หากในกรณีที่รับประกันภัยต่ำกว่าร้อยละ 80 ของราคารถ ณ วันที่ทำประกันภัยหากเกิดความเสียหายกับตัวรถบริษัทผู้รับประกันภัยจ่ายตามทุนประกันภัยไปแล้วผู้เอาประกันภัยไม่ต้องโอนกรรมสิทธิ์การเป็นเจ้าของรถให้กับบริษัทผู้รับประกันภัย

หมายเหตุ :- หลักการรับช่วงสิทธิ เป็นหลักชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามสัญญาประกันวินาศภัย ไม่สามารถนำมาใช้กับการประกันชีวิตได้เพราะสัญญาประกันชีวิตไม่ใช่สัญญาชดใช้ค่าเสียหายตามที่เกิดขึ้นจริง หากความตายเกิดจากการกระทำของบุคคลภายนอกหรือบุคคลที่ 3 กฎหมายให้ถือสิทธิเป็นของผู้รับประโยชน์หรือทายาทของผู้เอาประกันชีวิตที่จะไล่เบี้ยเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนจากบุคคลภายนอกนั้นได้อีกด้วย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 896 หลังจากได้รับเงินค่าสินไหมทดแทนจากบริษัทประกันชีวิต ผู้รับประโยชน์หรือทายาทของผู้เอาประกันชีวิตสามารถเรียกร้องได้ทั้ง 2 ทาง ดังนั้นหลักการรับช่วงสิทธิจึงไม่มีในกรณีการประกันชีวิต

2.4.5 หลักการเฉลี่ย (Principle of Contribution)

หลักการนี้เป็นหลักการที่สืบเนื่องมาจากหลักการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามจริง และหลักการรับช่วงสิทธิ ของสัญญาประกันวินาศภัยที่ได้กล่าวไว้ในครั้งที่แล้ว ซึ่งจะใช้กับการประกันภัยที่มีผู้รับประกันภัยมากกว่า 1 ราย ในวัตถุที่เอาประกันภัยอันเดียวกันในความเสี่ยงภัยเดียวกัน และในส่วนได้เสียอันเดียวกัน ผู้รับประกันภัยแต่ละรายก็ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหม

ทดแทนแก่ผู้เอาประกันภัยจากภัยที่เกิดขึ้นตามอัตราส่วน ของสัญญาประกันภัยแต่ละฉบับ ผู้รับประกันภัยรายใด ที่ชำระค่าสินไหมทดแทนตามสัญญาประกันภัยของตนไปมากเกินไปกว่า อัตราส่วนที่จะต้องจ่ายสำหรับวินาศภัยที่มีผู้รับประกันภัยหลายรายนั้นก็สามารรถ จะเรียกร้อยส่วนที่ ตนจ่ายเกินอัตราส่วนของผู้รับประกันภัยรายอื่น ๆ โดยการเข้ารับช่วงสิทธิจากผู้เอาประกันภัย

หลักการอีกประการหนึ่ง คือหากผู้เอาประกันภัยมีการทำสัญญาประกันภัยกับผู้รับ ประกันภัย 2 ราย หรือมากกว่านั้น เพื่อวินาศภัยอันเดียวกัน และมีจำนวนทุนประกันภัยรวมกัน ทั้งหมดมากเกินไปกว่าจำนวนมูลค่าทรัพย์สินนั้นแล้ว ตามกฎหมายระบุว่าผู้รับประโยชน์ หรือ ผู้เอาประกันภัย จะได้รับชำระค่าสินไหมทดแทนเพียงเสมอ หรือเท่ากับจำนวนที่เสียหายจริงเท่านั้น เพื่อไม่ให้ผู้เอาประกันภัยได้กำไรจากการประกันภัย และผู้รับประกันภัยแต่ละรายก็ต้องชดใช้ จำนวนค่าสินไหมทดแทนแบ่งตามอัตราส่วนเล็กน้อย ตามจำนวนทุนประกันภัยของแต่ละรายรับ ประกันไว้

สาระสำคัญหลักการเฉลี่ยความเสียหาย จะเกิดขึ้นต้องประกอบด้วยสาระสำคัญ ดังนี้

1. มีกรมธรรม์ประกันวินาศภัยสองฉบับหรือมากกว่านั้น (Two or more policies) ตามหลักสากลแล้วหากมีสัญญาประกันภัยมากกว่าหนึ่งฉบับ ผู้รับประกันภัยทุกรายจะต้องเฉลี่ย ค่าสินไหมทดแทนตามอัตราส่วนกับจำนวนทุนประกันภัยของ แต่ละรายไม่ว่าจะรับประกันภัยไว้ พร้อมกันหรือไม่

หากแต่ว่ากันตามกฎหมายไทยแล้ว หลักการนี้จะใช้ได้เฉพาะกรณีที่มีการทำสัญญา ประกันภัยพร้อมกันเท่านั้น เพราะถ้ามีการทำสัญญาประกันภัยต่างวันกันแล้วผู้รับประกันภัยราย แรกจะต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนก่อนจนกว่าจะครบความรับผิดชอบของตน หากยังไม่ครบกับความเสียหายที่แท้จริงแล้ว ผู้รับประกันภัยรายต่อมาก็จะต้องชดใช้ค่าสินไหมจนครบ ความคุ้มครองของตนมีข้อสังเกตว่ากฎหมายไทยให้ใช้คำว่าสัญญาประกันภัยไม่ใช่กรมธรรม์ ประกันภัย

ดังนั้น จึงยึดเอาวันทำสัญญาประกันภัยเป็นหลัก ไม่ใช่วันที่ออกกรมธรรม์ประกันภัย ในการตีความว่าผู้รับประกันภัยรายใดต้องรับผิดชอบเป็นรายแรก

ตัวอย่าง การประกันภัยทรัพย์สินเท่ากับมูลค่าที่แท้จริง โดยทำประกันมากกว่าหนึ่ง บริษัท เช่นนาย ก. ได้นำบ้านซึ่งมีมูลค่า 600,000 บาท ไปประกันอัครภัยไว้กับบริษัทประกันภัย 3 ราย โดยทำประกันไว้กับบริษัทต่าง ๆ ดังนี้

บริษัท ก. ทุนประกันเท่ากับ 180,000 บาท

บริษัท ข. ทุนประกันเท่ากับ 160,000 บาท

บริษัท ค. ทุนประกันเท่ากับ 260,000 บาท

เมื่อบ้านเกิดความเสียหายแต่ละรายจะต้องเฉลี่ยความรับผิดชอบตามสัดส่วนที่รับประกันไว้ดังนี้

$$\text{วงเงินที่แต่ละบริษัทจะต้องร่วมเฉลี่ย} = \frac{\text{มูลค่าที่เอาประกัน} \times \text{ความเสียหาย}}{\text{มูลค่าที่แท้จริงของทรัพย์สิน}}$$

$$\text{บริษัท ก. รับผิดชอบเท่ากับ } \frac{180,000 \times 600,000}{600,000} = 180,000 \text{ บาท}$$

$$\text{บริษัท ข. รับผิดชอบเท่ากับ } \frac{160,000 \times 600,000}{600,000} = 160,000 \text{ บาท}$$

$$\text{บริษัท ค. รับผิดชอบเท่ากับ } \frac{160,000 \times 600,000}{600,000} = 260,000 \text{ บาท}$$

ตัวอย่าง การประกันภัยทรัพย์สินเท่ากับมูลค่าที่แท้จริงโดยทำประกันมากกว่าหนึ่งบริษัทและมีการทำสัญญาประกันภัยต่างวันกัน กฎหมายระบุว่าบริษัทแรกต้องจ่ายก่อนถ้าไม่พอจึงจะเรียกจากบริษัทลำดับถัดไปจนกว่าจะคุ้มครองความเสียหาย

นาย ก. ได้นำบ้านซึ่งมีมูลค่า 600,000 บาท ไปประกันอัคคีภัยไว้กับบริษัทประกันภัย 3 ราย โดยทำประกันไว้กับบริษัทต่าง ๆ ดังนี้

1 ม.ค. 51 ประกันไว้กับบริษัท ก. ทุนประกันเท่ากับ 300,000 บาท

1 เม.ย. 51 ประกันไว้กับบริษัท ข. ทุนประกันเท่ากับ 200,000 บาท

1 พ.ค. 51 ประกันไว้กับบริษัท ค. ทุนประกันเท่ากับ 100,000 บาท

ต่อมาเกิดความเสียหายบางส่วนคิดเป็นมูลค่า 550,000 บาท ดังนั้น

บริษัท ก. รับผิดชอบ 300,000 บาท

บริษัท ข. รับผิดชอบ 200,000 บาท

บริษัท ค. รับผิดชอบ 50,000 บาท

2. กรมธรรม์ประกันภัยเหล่านั้นต้องคุ้มครองส่วนได้เสียอันเดียวกัน (Same Interest)

หมายถึง ส่วนได้เสียที่เอาประกันภัยจะต้องเป็นอันเดียวกัน เช่น เจ้าของบ้านประกันอัคคีภัยบ้านของตนหลังหนึ่งไว้กับบริษัทประกันภัย A จำนวนทุนประกัน 1,000,000 บาท ในขณะที่ผู้เช่าก็ทำประกันอัคคีภัยบ้านหลังเดียวกันนั้นกับบริษัทประกันภัย B อีก จำนวนทุนประกัน 500,000 บาท เช่นกัน โดยที่ทั้งคู่ต่างก็มีส่วนได้เสียในตัวบ้านหลังเดียวกัน

3. ธรรมเนียมประกันภัยเหล่านั้นต้องคุ้มครองภัยชนิดเดียวกัน (Same Peril) หมายถึง วิชาภัยที่ระบุให้คุ้มครองในสัญญาประกันภัยทุกฉบับ จะต้องเป็นวิชาภัยเดียวกัน เช่น ธรรมเนียม อักคีภัยให้ความคุ้มครองไฟไหม้ ฟ้าผ่า ภัยระเบิด ก็จะต้องเป็นธรรมเนียมประกันอักคีภัยเช่นเดียวกัน นี้ทุกธรรมเนียม

4. ธรรมเนียมประกันภัยเหล่านั้นคุ้มครองวัตถุที่เอาประกันภัยเดียวกัน (Same Peril) หมายถึง วัตถุที่เอาประกันภัยต้องเป็นวัตถุอันเดียวกัน โดยไม่คำนึงถึงว่าเป็นการประกันภัย ทรัพย์สินหรือไม่ เนื่องจากธรรมเนียมประกันภัยความรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอก ซึ่งมีวัตถุที่เอาประกันภัยเป็นความรับผิดชอบตามกฎหมายก็อยู่ในหลักเกณฑ์ข้อนี้ด้วย

5. ธรรมเนียมแต่ละฉบับจะต้องมีผลบังคับอยู่ในขณะเกิดวินาศภัยขึ้น ธรรมเนียมแต่ละฉบับนั้นจะต้องมีผลความคุ้มครองหรือมีผลบังคับได้ในขณะเกิดวินาศภัยขึ้น โดยไม่หมดอายุหรือ ถูกบอกเลิกเป็นโมฆะ

หมายเหตุ ; - อย่างไรก็ตามหลักการเจตนาจะไม่นำมาใช้กับสัญญาประกันภัยบางประเภท เช่น การประกันอุบัติเหตุส่วนบุคคล หรือการประกันชีวิต ไม่ว่าผู้เอาประกันภัย จะประกันภัยไว้ที่รายก็ตาม สัญญาประกันภัยทุกฉบับที่ทำไว้ก็ต้องชำระค่าสินไหมทดแทนตาม ความเสียหายที่แท้จริง หรือตามทุนประกันภัย ทั้งนี้เนื่องจากชีวิต หรืออวัยวะของมนุษย์ไม่สามารถ ตีราคาได้ จึงไม่ถึงว่าได้ส่วนเกินหรือกำไรจากสัญญาประกันภัยแต่อย่างใด

2.4.6 หลักสาเหตุใกล้ชิด (Principle of Proximate Cause)

เป็นหลักซึ่งกำหนดให้ผู้รับประกันภัยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนอันเนื่องมาจากความเสียหายที่เกิดจากสาเหตุใกล้ชิดกับภัยที่ทำประกันภัยไว้

สาเหตุใกล้ชิด คือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องโดยไม่ขาดตอน (Unbroken chain of events) และเป็นผลโดยตรงจากภัยที่ได้รับไว้ในสัญญาประกันภัยเป็นหลักการประกันภัยหลักการ สำคัญประการหนึ่งของสาเหตุใกล้ชิด คือ ความเสียหาย หรือสูญเสียที่เกิดขึ้นจากวินาศภัยใดๆ จะ ได้รับความคุ้มครองตามธรรมเนียม หรือสัญญาประกันภัยก็ต่อเมื่อ สาเหตุที่ก่อให้เกิดความสูญเสีย หรือเสียหายนั้นเป็นสาเหตุที่ใกล้ชิด หรือใกล้เคียงที่สุดกับภัยที่ได้รับความคุ้มครองตามธรรมเนียม ประกันภัย ความเสียหายหรือวินาศภัยที่เกิดกับทรัพย์สินที่เอาประกันภัยไว้ในทางปฏิบัติ จะมีปัญหาการตีความค่อนข้างมาก เนื่องจากความเสียหาย หรือสูญเสียของทรัพย์สินจากวินาศภัย ต่างๆ นั้น บ่อยครั้งที่ไม่เกิดเหตุการณ์หรือสาเหตุเดียวแต่จะมีเหตุการณ์หรือสาเหตุอื่นมาแทรก ซ้อน หรือบรรจบกันหลายประการ

ตัวอย่างเช่น

กรณีที่ 1 ผู้เอาประกันภัยได้ประกันภัยอุบัติเหตุพร้อมทั้งประกันภัยรถยนต์ไว้ ต่อมาเกิดอุบัติเหตุรถตกข้างทางทำให้รถเสียหาย และผู้เอาประกันภัยบาดเจ็บไม่สามารถเดินได้ จึงต้องนอนอยู่ที่เกิดเหตุเพื่อรอความช่วยเหลือ ปรากฏว่าที่เกิดเหตุอยู่ห่างไกลชุมชน ไม่มีผู้มาพบเห็นประกอบกับเป็นเวลากลางคืนที่อากาศหนาวเย็นมาก ผู้เอาประกันภัยทนความหนาวไม่ได้ถึงแก่ความตาย เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นเหตุการณ์เดียวต่อเนื่องโดยตลอด โดยไม่มีเหตุการณ์อื่นเข้ามาแทรก

ฉะนั้น กรมธรรม์ประกันประกันอุบัติเหตุให้ความคุ้มครองความเสียชีวิตของผู้เอาประกันภัย แม้ว่าเขาจะเสียชีวิตเพราะความหนาวก็ตาม แต่ก็มีสาเหตุโดยตรงมาจากอุบัติเหตุรถตกข้างทาง ในขณะที่กรมธรรม์ประกันภัยรถยนต์ก็ให้ความคุ้มครองการเสียชีวิตอีกเช่นกัน

กรณีที่ 2 ผู้เอาประกันภัยเกิดอุบัติเหตุในทำนองเดียวกันคือรถตกถนน ได้รับบาดเจ็บแต่มีคนผ่านมาพบเข้าจึงนำส่งโรงพยาบาล เพื่อให้หมอทำการรักษา แต่ปรากฏว่าหมอให้ยาผิดพลาดหรืออาจจะติดเชื้อหัวดมรณะจากคนไข้ในโรงพยาบาล ทำให้ผู้เอาประกันภัยเสียชีวิต ในกรณีนี้กรมธรรม์ประกันอุบัติเหตุหรือกรมธรรม์ประกันภัยรถยนต์ จะไม่คุ้มครองการเสียชีวิตของผู้เอาประกันภัย

เนื่องจากผู้เอาประกันภัยไม่ได้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุรถตกถนน แต่เสียชีวิตจากความบกพร่องของแพทย์ จะเห็นได้ว่าเหตุการณ์ไม่ได้เกิดต่อเนื่องกัน โดยมีปัจจัยหรือสาเหตุอื่นมากแทรกแซงก่อน คือการทำงานบกพร่องของแพทย์ หรือการติดเชื้อในหัวดมนั้นเอง

กรณีที่ 3 เกิดเพลิงไหม้บ้านหลังหนึ่งพนักงานดับเพลิงต้องฉีดน้ำสกัดไฟยังบ้านที่อยู่ข้างเคียงซึ่งได้ทำประกันอัคคีภัยไว้ เพื่อไม่ให้ไฟลุกลามมาไหม้ทำให้ทรัพย์สินในบ้านนั้นได้รับความเสียหาย ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าความเสียหายเกิดจากการฉีดน้ำเป็นเหตุการณ์ต่อเนื่องที่ไม่ขาดตอนและเป็นผลโดยตรงที่เกิดจากเพลิงไหม้

ดังนั้น บริษัทประกันภัยจึงต้องชดเชยค่าเสียหายดังกล่าวให้แก่ผู้เอาประกันภัย

กรณีที่ 4 บ้านหลังหนึ่งเกิดเพลิงไหม้และซากกำแพงถูกทิ้งไว้ต่อจากนั้น 7 วันหลังจากเกิดเพลิงไหม้ ได้เกิดพายุที่รุนแรงเป็นเหตุให้กำแพงล้มลงทับทรัพย์สินของผู้เอาประกันภัย

เหตุการณ์นี้ บริษัทประกันภัยต้องรับผิดชอบชดเชยค่าเสียหายให้อันเนื่องมาจากการเกิดเหตุนี้มาจากเหตุที่ใกล้ชิดคือเกิดจากเพลิงไหม้มิใช่เกิดจากลมพายุ

สาระสำคัญของหลักสาเหตุใกล้ชิด ซึ่งผู้รับประกันภัยจะต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทนมีดังนี้

1. ภัยที่รับประกันไว้จะต้องเกิดขึ้นอย่างแท้จริง
2. ความเสียหายอื่นใดที่เกิดขึ้นกับทรัพย์สินที่เอาประกันภัย นอกจากภัยที่รับประกันไว้แล้ว หากเกิดจากความพยายามปกป้องความเสียหายที่ย่อมจะได้รับความคุ้มครองเช่นเดียวกัน ตัวอย่างเช่น เกิดไฟไหม้ขึ้น แต่สินค้าที่เอาประกันภัยเสียหายจากน้ำที่ใช้ในการฉีดดับเพลิงก็จะได้รับการชดเชยค่าสินไหมด้วยเช่นกัน เนื่องจากการฉีดน้ำดับเพลิงนั้นเป็นสาเหตุใกล้ชิดจากไฟไหม้ และเป็นความพยายามที่จะป้องกันความเสียหายจากไฟไหม้นั้น
3. เป็นเหตุการณ์ที่ต่อเนื่องกันโดยไม่ขาดตอนและไม่มีเหตุการณ์อื่นใดเข้ามาแทรก ทำให้ขาดตอนหรือสะดุดลง ดังเช่นตัวอย่างข้างต้น หากระหว่างเกิดเหตุไฟไหม้ปรากฏว่าทรัพย์สินบางอย่างถูกขโมยไป ก็จะไม่ได้รับความคุ้มครองเนื่องจากไม่ใช่สาเหตุใกล้ชิด คือ ไฟไหม้แต่เป็นเหตุการณ์อื่น คือ เกิดจากคนมาลักทรัพย์
4. ในกรณีที่มีภัยหลายชนิดเกิดขึ้นไม่พร้อมกัน ภัยชนิดแรกไม่ว่าจะก่อให้เกิดความเสียหายมากหรือน้อยจะต้องเป็นสาเหตุใกล้ชิด แม้ว่าภัยที่มาทีหลังจะทำให้เกิดความเสียหายกับวัตถุที่เอาประกันมากกว่าก็ตาม¹³

2.5 การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action)¹⁴

การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) เป็นรูปแบบการดำเนินคดีแทนผู้เสียหายจำนวนมาก ที่มีมาย้อนอดีตไปในยุคกลางของอังกฤษ โดยเป็นกระบวนการพิจารณาในศาลเอควิตี้ และมีการนำไปใช้และพัฒนาจนประสบความสำเร็จในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยมีการกำหนดหลักการเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มไว้ใน Rule 23 ของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีสาระสำคัญเป็นการอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มสำหรับคดีเรียกร้องให้ชดเชยค่าสินไหมทดแทนและคดีที่ขอให้ศาลสั่งห้ามกระทำการ ซึ่งการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศสหรัฐอเมริกานี้ มีอิทธิพลแพร่หลายไปในประเทศกลุ่ม Common Law เช่น แคนาดา ออสเตรเลีย และประเทศในกลุ่ม Civil Law เช่น จีน อินเดีย

หลักการสำคัญของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

¹³ National Learning Corporation. (1998). *Risk and Insurance U.S.A* William D. Winter. (1952). *Marine Insurance Its Principle and Practice* (3rd ed.) U.S.A. McGRAW-HILL Book.

¹⁴ วิษั จีระแพทย์. (ม.ป.ป.). *การดำเนินคดีแบบกลุ่ม*.

2.5.1 ความเหมือนกันของข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายของโจทก์เองและสมาชิกกลุ่ม

ความเหมือนกันของข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายนี้เป็นเงื่อนไขสำคัญในการร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม ซึ่งที่จะร้องขอให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้นั้นจะต้องปรากฏว่ามีกลุ่มบุคคลที่มีสิทธิอย่างเดียวกันอันเนื่องมาจากข้อเท็จจริงและหลักกฎหมายเดียวกัน และมีลักษณะเฉพาะของกลุ่มเหมือนกัน แม้ว่าจะมีความเสียหายที่ต่างกันก็ตาม ซึ่งสามารถแยกองค์ประกอบได้ดังนี้

1. สิทธิอย่างเดียวกันที่มาจากข้อเท็จจริงและหลักกฎหมายเดียวกัน

ตัวอย่างเช่น การจำหน่ายยาที่บกพร่องและมีผลข้างเคียงในตลาดมาเป็นระยะเวลา 4 ปี โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงตัวยาและสูตรยาแต่อย่างใด เมื่อผู้ขายได้รับผลกระทบจากความบกพร่องของยานั้นก็เกิดสิทธิที่จะเรียกร้องความเสียหายจากข้อเท็จจริงที่จำเลยได้จำหน่ายยาดังกล่าว ลักษณะของสิทธิที่เกิดขึ้นนี้แม้ผู้เสียหายจะได้ซื้อยามาในระยะเวลาที่แตกต่างกัน และซื้อยาจากสถานที่ต่างกันก็ตามแต่ก็ยังถือได้ว่าสิทธิเรียกร้องความเสียหายนั้นเป็นสิทธิเดียวกัน ที่มีข้อเท็จจริงเดียวกัน และเป็นสิทธิที่อาศัยหลักกฎหมายเดียวกัน

แต่อย่างไรก็ตามหากข้อเท็จจริงปรากฏว่า ได้มีการปรับเปลี่ยนตัวยาและสูตรยาจากเดิมออกไป ซึ่งกรณีนี้ไม่ถือว่าเป็นบุคคลที่อยู่ในกลุ่ม เนื่องจากกลุ่มบุคคลนั้นจะต้องมีสิทธิเรียกร้องอย่างเดียวกันที่มาจากข้อเท็จจริงและหลักกฎหมายเดียวกัน

2. ลักษณะเฉพาะของกลุ่มเหมือนกัน แม้จะมีลักษณะความเสียหายแตกต่างกัน

ตัวอย่างเช่น การที่โรงงานปล่อยสารพิษลงสู่น้ำลำธาร เป็นเรื่องที่ส่งผลกระทบต่อเรื่องเดียว ผู้ที่ได้รับความเสียหายมีลักษณะเฉพาะจากการที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำที่มีลักษณะอย่างเดียวกัน แม้จะความเสียหายที่เกิดขึ้นจะมีลักษณะแตกต่างกันออกไปในแต่ละบุคคล เช่น บางคนอาจได้รับความเสียหายทางร่างกาย บางคนอาจได้รับความเสียหายทางทรัพย์สิน แต่อย่างไรก็ตามบทบัญญัติเรื่องนี้ก็ถือว่าลักษณะของกลุ่มยังคงเหมือนเดิม และผู้เสียหายก็ยังคงถือว่าเป็นกลุ่มบุคคลที่สามารถดำเนินคดีแบบกลุ่มได้

2.5.2 ผลของคำพิพากษา

ผลของคำพิพากษาจะผูกพันสมาชิกกลุ่มทุกคน ซึ่งเป็นการยกเว้นหลักคำพิพากษาผูกพันเฉพาะคู่ความ ตามมาตรา 145 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

2.5.3 การออกจากกลุ่ม

แม้จะมีการกำหนดความหมายของผู้ที่จะมาเป็นสมาชิกกลุ่ม และจะต้องผูกพันตามคำพิพากษาตามคำพิพากษาในคดีแบบกลุ่มก็ตาม แต่สมาชิกกลุ่มก็มีสิทธิแสดงเจตนาต่อศาลในการขอยกจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม และไม่ประสงค์จะผูกพันตามคำพิพากษาในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม โดยต้องการที่จะฟ้องคดีด้วยตนเองได้

2.5.4 การถอนฟ้อง

หลักการถอนฟ้องของการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้น กำหนดให้เป็นดุลพินิจของศาลเป็นผู้พิจารณาในทุกกรณีว่าสมควรอนุญาตให้ถอนฟ้องหรือไม่ โดยคำนึงถึงประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มเป็นสำคัญ และต้องมีการแจ้งให้สมาชิกกลุ่มทราบเพื่อให้สมาชิกกลุ่มมีโอกาสคัดค้าน เพราะถ้าปล่อยให้โจทก์ถอนฟ้องตามหลักกฎหมายทั่วไป โจทก์อาจอาศัยการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นเครื่องมือในการบีบบังคับให้จำเลยชดใช้ค่าเสียหายให้กับตน เมื่อจำเลยยอมชดใช้ค่าเสียหายก็ขอลงคำฟ้อง ซึ่งจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อสมาชิกกลุ่มที่เป็นบุคคลจำนวนมากได้

2.5.5 โจทก์ผู้แทนกลุ่มและทนายความโจทก์

ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม โจทก์และทนายความโจทก์จะมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการดำเนินคดี ดังนั้น โจทก์และทนายความโจทก์จะต้องมีคุณสมบัติที่จะทำหน้าที่คุ้มครองผลประโยชน์ให้กับสมาชิกกลุ่มได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม โดยศาลจะต้องคัดเลือกผู้ที่จะเป็นโจทก์และทนายความฝ่ายโจทก์อย่างละเอียดรอบคอบ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นจะมีข้อดีอยู่หลายประการคือ ทำให้ประชาชนที่มีส่วนได้เสียอาจได้รับความคุ้มครองโดยไม่ต้องเข้ามาในคดีด้วยตนเองอย่างคดีสามัญ และไม่มีการดำเนินคดีซ้ำซ้อนในเรื่องเดียวกันหลายครั้ง ประหยัดทั้งเวลาและค่าใช้จ่ายทั้งในส่วนของภาครัฐและประชาชนคำวินิจฉัยในเรื่องเดียวกันมีความเป็นเอกภาพ ทำให้การดำเนินคดีแบบกลุ่มในศาลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ แต่การดำเนินคดีแบบกลุ่มก็มีข้อเสียอยู่เช่นกัน กล่าวคือ วิธีการกำหนดสมาชิกของกลุ่มบางกรณีทำได้ยาก การบอกกล่าวไปยังสมาชิกกลุ่มอาจไม่ทั่วถึงทำให้ผู้เสียหายบางส่วนไม่ได้รับการคุ้มครองซึ่งอาจมีผลเสียต่อสมาชิกกลุ่มได้ รวมทั้งการบังคับคดีในประเภทนี้มีความยุ่งยาก เนื่องจากเกี่ยวข้องกับคนจำนวนมาก และจำนวนเงินหรือทรัพย์สินที่มีอยู่อย่างจำกัด

2.6 บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย¹⁵

2.6.1 บทบาทหน้าที่

1. กำกับ ดูแล สาขาบริษัทประกันภัย ให้ดำเนินการเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด รวมทั้งตรวจสอบให้มีการจ่ายเงินตาม สัญญาประกันภัยให้ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม

2. กำกับ ดูแล ตัวแทนและนายหน้าประกันภัย ให้ปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนดรวมทั้งควบคุมจรรยาบรรณตัวแทนและนายหน้าประกันภัย

3. ให้คำปรึกษา แนะนำ และช่วยแก้ไขปัญหาในส่วนที่เกี่ยวข้องแก่บริษัทประกันภัย ผู้เอาประกันภัย ผู้ประสบภัย และผู้เกี่ยวข้อง

4. พิจารณาใกล้เคียง ประนีประนอม และวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทเกี่ยวกับการประกันภัย

5. บริหารเงินกองทุนทดแทนผู้ประสบภัยในส่วนที่อยู่ในความรับผิดชอบ

6. จัดสอบความรู้ตัวแทน - นายหน้าประกันภัย เพื่อขอรับใบอนุญาต

7. ต่ออายุใบอนุญาตการเป็นตัวแทน และนายหน้าประกันภัยทุกประเภท

8. ตรวจสอบและประเมินราคา อสังหาริมทรัพย์ที่เอาประกันภัย รวมทั้งอสังหาริมทรัพย์ที่ใช้เป็นการประกันการกู้ยืมของบริษัทประกันภัยอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมายจากกรมการประกันภัย

2.6.2 บทบาทขององค์กร

ธุรกิจ ประกันภัยนับว่าเป็นธุรกิจที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างเสริมสวัสดิการและคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับประชาชน เนื่องด้วยประกันภัยถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยสร้างหลักประกันความมั่นคงและช่วยบรรเทาความเดือดร้อนเสียหายทางการเงินการการเสี่ยงภัยต่าง ๆ ให้กับบุคคลและครอบครัว และธุรกิจการค้าการลงทุนทุกสาขา

จากบทบาทสำคัญของ ประกันภัยดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยจึงมีภารกิจอัน สำคัญยิ่งที่ต้องเข้าไปมีบทบาทในการ

1. พัฒนาธุรกิจประกันภัยให้มีศักยภาพและขีดความสามารถพร้อมแข่งขัน

2. ส่งเสริมสนับสนุนให้ธุรกิจประกันภัยมีบทบาทสร้างเสริมความแข็งแกร่งให้ระบบเศรษฐกิจ สังคม ของประเทศ และคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน

3. สร้างความเข้มแข็งและพิทักษ์ผลประโยชน์ของประชาชน ผู้มีสิทธิประโยชน์ตามสัญญาประกันภัย

¹⁵ สำนักงานคณะกรรมการกำกับดูแลและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย.

2.7 บทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค¹⁶

2.7.1 รับเรื่องราวร้องทุกข์จากผู้บริโภคที่ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายอันเนื่องมาจากการกระทำของผู้ประกอบธุรกิจ เพื่อเสนอต่อคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคพิจารณาดำเนินการต่อไป ผู้บริโภคทุกท่านที่ถูกเอารัดเอาเปรียบหรือได้รับอันตรายจากสินค้าหรือบริการใด สามารถร้องเรียนมาที่ สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ทำเนียบรัฐบาล กทม. 10300 โดยการเขียนจดหมาย ส่งตู้ ปณ. 99 กรุงเทพฯ 10300 หรือมาด้วยตนเอง หรือโทรศัพท์ สายด่วนร้องทุกข์ โทร 1166 การร้องเรียน หรือการช่วยกันสอดส่องและแจ้งมายังสำนักงานฯ นั้นเป็นสิทธิที่ผู้บริโภคพึงทำได้ นอกจากนี้ยังเป็นการกระตุ้นเตือนผู้ประกอบการได้สำนึกและบรรเทาการเอารัดเอาเปรียบต่อผู้บริโภค และประการที่สำคัญก็คือ เป็นการให้สำนักงานฯ ทราบปัญหาของผู้บริโภคและดำเนินการช่วยเหลือได้อย่างเต็มที่ ซึ่งในการช่วยเหลือผู้บริโภคในด้านนี้ สำนักงานฯ มี สายงานที่รับผิดชอบอยู่โดยตรงคือ กองคุ้มครองผู้บริโภคด้านโฆษณา กองคุ้มครองผู้บริโภคด้านฉลาก และ กองคุ้มครองผู้บริโภคด้านสัญญา

2.7.2 สนับสนุนหรือทำการศึกษาและวิจัยปัญหา เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคร่วมกับสถาบันการศึกษา และหน่วยงานอื่น เพื่อที่จะได้ดำเนินการช่วยเหลือผู้บริโภคได้ตรงกับปัญหาและความต้องการ

2.7.3 ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการศึกษาแก่ผู้บริโภคเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค ในทุกระดับการศึกษาเกี่ยวกับความปลอดภัย และอันตรายที่ได้รับจากสินค้าหรือบริการผู้บริโภคควรจะได้เรียนรู้ และเข้าใจปัญหาตลอดจนวิธีการป้องกันหรือหลีกเลี่ยงเพื่อที่จะได้คุ้มครองตนเองในเบื้องต้นก่อนนอกเหนือจากความช่วยเหลือจากรัฐบาล

¹⁶ สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค.

บทที่ 3

หลักเกณฑ์การเรียกค่าสินไหมทดแทนของผู้ประกอบการจากบริษัทประกันภัย ที่ได้รับผลกระทบจากการชุมนุมเปรียบเทียบกับต่างประเทศ

การที่ผู้รับประกันภัยจะชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัยจะต้องปรากฏว่ามีความเสียหายอย่างหนึ่งอย่างใดแก่วัตถุที่เอาประกันภัยและจะต้องสามารถคำนวณเป็นเงินได้ จึงจะทราบได้ว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นมีมูลค่าเท่าใด จะต้องชดใช้ให้เป็นจำนวนเท่าใด ซึ่งอาจได้มีการตกลงกันไว้ จุดประสงค์ของฝ่ายผู้เอาประกันภัยคือ เพื่อให้ได้รับความคุ้มครองเมื่อเกิดวินาศภัยขึ้นกับสิ่งที่ตนได้เอาประกันภัยไว้จะได้รับการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจากผู้รับประกันภัย

3.1 หลักกฎหมายประกันวินาศภัยของประเทศไทย

ธุรกิจการประกันภัยเป็นการระดมเงินทุนอีกอย่างหนึ่งซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ในรูปเบี้ยประกันและเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนประหยัดเงินทางอ้อมธุรกิจประกันภัยจึงเป็นกิจการที่เกี่ยวข้องกับมหาชน ซึ่งตั้งอยู่บนมาตรฐานของความมั่นคงและเชื่อถือของประชาชน การประกันภัยจึงเป็นการที่รัฐต้องเข้าควบคุมอย่างใกล้ชิดคล้ายกับกิจการธนาคาร บริษัทเงินทุนและเครดิตฟองซิเอร์

3.1.1 หลักเกณฑ์สำคัญเกี่ยวกับสัญญาประกันวินาศภัย

สัญญาประกันภัยเป็นเอกเทศสัญญาชนิดหนึ่งซึ่งมีชื่อเรียกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะ 20 ว่า “สัญญาประกันภัย” สัญญาชนิดนี้มีบทบัญญัติพิเศษแตกต่างไปจากสัญญาทั่วไปบ้าง แต่ยังคงยึดหลักทั่วไปของนิติกรรมสัญญาไว้ เช่น สัญญาชนิดอื่นที่ไม่มีชื่อเรียกในบทบัญญัติของบรรพ 3 สัญญาประกันภัยนั้นหากไม่มีบทบัญญัติเฉพาะดังกล่าวไว้ในลักษณะ 20 แล้วก็นับบังคับตามบทบัญญัติทั่วไปในเรื่องนิติกรรมสัญญาตามบรรพ 1 และบรรพ 2

3.1.1.1 ความหมายของสัญญาประกันวินาศภัย

สัญญาประกันวินาศภัย คือ สัญญาซึ่งผู้รับประกันภัยตกลงจะใช้ค่าสินไหมทดแทนหรือใช้เงินจำนวนหนึ่งให้แก่ผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประโยชน์ โดยมีเงื่อนไขว่ามีวินาศภัยเกิดขึ้นแก่ทรัพย์สินที่นำมาประกันภัย

อันว่า คำว่าวินาศภัย หมายความว่ารวมเอาความเสียหายใด ๆ บรรดาซึ่งจะพึงประมาณเป็นเงินได้ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 869) หรือ วินาศภัย ตามความหมายของพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2551 หมายความว่า ความเสียหายอย่างใด ๆ บรรดาที่จะพึงประมาณเป็นเงินได้ และหมายความว่ารวมถึงความสูญเสียชีวิตในสิทธิ ผลประโยชน์ หรือรายได้ด้วย (มาตรา 4)

ซึ่งหากสรุปรวมกันแล้วน่าจะหมายถึง ความเสียหายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมาแล้วสามารถตีหรือกะความเสียหายนั้นเป็นเงินได้ เช่น รถยนต์ประสบอุบัติเหตุ เป็นเหตุให้รถยนต์และทรัพย์สินในรถยนต์เสียหาย ไฟไหม้บ้าน สินค้าถูกคนร้ายลักไป ค่าเสื่อมราคาของรถยนต์ที่ถูกชนเป็นต้น¹⁷

3.1.1.2 ลักษณะของสัญญาประกันวินาศภัย

(1) เป็นสัญญาต่างตอบแทน คือคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายต่างเป็นเจ้าของหนี้คู่กันตอบแทนกัน ทางฝ่ายผู้เอาประกันภัยต้องส่งเบี้ยประกันภัย ทางฝ่ายผู้รับประกันภัยรับเสี่ยงภัยโดยอาจต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน หรือใช้เงินตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้

(2) เป็นสัญญาเสี่ยงโชคหมายถึงสัญญาซึ่งการชำระหนี้ตามสัญญานั้นจะกระทำกันก็ต่อเมื่อมีเหตุการณ์อันไม่แน่นอนเกิดขึ้น ซึ่งมีผลบางประการที่ผิดแปลกจากสัญญาธรรมดาอื่น ๆ คือฝ่ายหนึ่งจะไม่ชำระหนี้โดยอ้างว่าหนี้ของอีกฝ่ายหนึ่งไม่แน่นอนนั้นไม่ได้เพราะความไม่แน่นอนนี้เองเป็นลักษณะหนึ่งของอีกฝ่ายหนึ่ง

(3) เป็นสัญญาที่ต้องสุจริตต่อกันอย่างยิ่ง คือเป็นสัญญาที่คู่สัญญาต้องสุจริตต่อกันอย่างยิ่ง ตามหลักทั่วไปเป็นหน้าที่คู่สัญญาแต่ละฝ่ายจะต้องสืบสวนใครครวญส่วนได้เสียของตนเอาเอง เหตุเช่นนี้จะป็นธรรมก็ต่อเมื่อคู่กรณีมีโอกาสเท่าเทียมกันในอันที่จะได้รู้ถึงรายละเอียดต่าง ๆ ในเรื่องที่จะทำสัญญานั้น กฎหมายจึงได้บัญญัติไว้ในมาตรา 162 ในนิติกรรมสองฝ่ายการที่คู่กรณีฝ่ายหนึ่งจงใจนิ่งเฉยเสียไม่แจ้งข้อความจริงหรือคุณสมบัติอันคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งมิได้รู้ การนั้นจะเป็นกลฉ้อฉล หากพิสูจน์ได้ว่าถ้ามิได้นิ่งเฉยเช่นนั้น นิติกรรมก็จะมิได้ทำขึ้นซึ่งบัญญัติไว้เป็นเฉพาะมาตรา 685 วรรค 1

(4) เป็นสัญญาที่ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ (มาตรา 867) ซึ่งเห็นได้ว่ากฎหมายมิได้บังคับว่าสัญญาประกันภัยต้องมีแบบดั่งนั้น สัญญาจึงเกิดขึ้นด้วยคำเสนอคำสนองถูกต้องตรงกันแม้ไม่ได้ทำเป็นหนังสือ สำหรับสัญญาที่เกิดขึ้นสมบูรณ์ตามกฎหมายด้วยวาจานั้น แม้จะเป็นสัญญาที่มีผลตามกฎหมายก็ตาม แต่เมื่อจะต้องฟ้องร้องบังคับคดีกฎหมายบังคับว่าต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบเป็นสำคัญจึงฟ้องร้องได้ คำว่าหลักฐานเป็น

¹⁷ ภาสกร ญาณสุธี. (2540). *สู้คดีประกันภัย*. หน้า 27.

หนังสือนั้นหมายถึงการจัดทำข้อความใด ๆ ลงในเอกสารเพื่อให้เกิดความหมายว่าได้มีการทำสัญญาประกันภัยกันขึ้น หากฝ่ายผู้เอาประกันภัยทำขึ้นผู้รับประกันภัยก็สามารถใช้เป็นหลักฐานฟ้องร้องคดีได้ เช่นเรียกเบี้ยประกันภัยได้ แต่หากฝ่ายผู้รับประกันภัยทำขึ้นไว้เป็นกรรมธรรม์ประกันภัย ผู้เอาประกันภัยก็สามารถใช้เป็นหลักฐานฟ้องร้องเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนได้

(5) เป็นสัญญาที่ไม่มีแบบ สัญญาประกันภัยเป็นสัญญาที่มีผลสมบูรณ์ตามกฎหมายโดยอาศัยคำเสนอและคำสนองที่ถูกต้องตรงกันเท่านั้น ไม่จำเป็นต้องอาศัยหลักฐานอื่นใดอีก จึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นสัญญาปากเปล่าที่สำเร็จด้วยวาจา การที่ผู้รับประกันภัยต้องออกกรรมธรรม์ประกันภัยให้ผู้เอาประกันภัยนั้นเป็นเพียงการออกหลักฐานเป็นหนังสือเพื่อแสดงว่าได้มีการทำสัญญาประกันภัยซึ่งมีข้อความเช่นเดียวกับที่ได้ระบุไว้ในกรรมธรรม์ประกันภัยนั่นเอง กรรมธรรม์ประกันภัยไม่ใช่สัญญาประกันภัย แต่สัญญาประกันภัยเป็นที่มาของกรรมธรรม์ประกันภัย

(6) การขออนุญาตประกอบกิจการประกันภัย เกี่ยวกับความสมบูรณ์ของสัญญาประกันภัย ยังมีข้อที่ต้องพิจารณาเกี่ยวกับ พระราชบัญญัติควบคุมกิจการค้าขายอันกระทบถึงความปลอดภัยหรือผาสุกแห่งสาธารณชน พ.ศ. 2471 ซึ่งบังคับเป็นประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 58 ลงวันที่ 26 มกราคม 2515 อันมีบทบัญญัติระบุให้การประกอบกิจการประกันภัยเป็นการค้าที่กระทบถึงความปลอดภัยของประชาชน ต้องได้รับอนุญาตจากรัฐบาลเสียก่อนจึงจะทำการรับประกันภัยได้ และตามพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2535 เดิมนั้นการรับประกันต้องทำในรูปบริษัท และต้องได้รับใบอนุญาตตามที่กฎหมายกำหนด ฉะนั้นการรับประกันภัยซึ่งทำขึ้นโดยไม่ได้รับอนุญาตตามที่บัญญัติไว้ จึงเป็นการที่มีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามชัดแจ้งตามกฎหมายตกเป็นโมฆะตามมาตรา 150 แต่ในสถานการณ์ปัจจุบันพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2551 บัญญัติให้บริษัทประกันภัยต้องจัดตั้งในรูปของบริษัทมหาชน

3.1.1.3 กรรมธรรม์ประกันภัย

กรรมธรรม์ประกันภัย เป็นหนังสือสำคัญที่ผู้รับประกันภัยต้องออกให้แก่ผู้เอาประกันภัย บริษัทผู้รับประกันภัยอาจออกแบบแตกต่างกันออกไปได้ แต่ต้องมีข้อความตามที่บังคับไว้ในมาตรา 867 และมีลายมือชื่อของผู้รับประกันภัย แต่กรรมธรรม์มิใช่สัญญาประกันภัย

สาระสำคัญของกรรมธรรม์อย่างน้อยต้องมี 4 ประการ คือ

(1) ข้อความสำคัญของสัญญา เพื่อระบุสาระสำคัญที่คู่สัญญาพึงปฏิบัติและข้อผูกพันที่มีต่อกัน

(2) เงื่อนไขการรับประกัน เป็นข้อกำหนดเพื่อให้ผู้เอาประกันภัยปฏิบัติตามสัญญาเพื่อความสมบูรณ์แห่งสัญญาและมีผลบังคับ เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้น เช่น ข้อกำหนดให้ผู้เอาประกันภัยต้องแจ้งเหตุวินาศภัยให้ผู้รับประกันภัยทราบภายในเวลาที่กำหนด

(3) ตารางแห่งกรมธรรม์ เป็นรายละเอียดของบริษัทรับประกันภัยและเอาประกันภัย สิ่งที่เขาประกัน ระยะเวลาของกรมธรรม์ อัตราดอกเบี้ย ฯลฯ

(4) ข้อยกเว้น เป็นข้อกำหนดที่บริษัทรับประกันภัยไม่ให้ความคุ้มครองแก่ทรัพย์สิน บางประเภท หรือเหตุการณ์บางอย่างที่จะเกิดแก่วัตถุที่เขาประกันภัย¹⁸ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 867)

3.1.2 หลักการเรียกค่าสินไหมทดแทน

เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นแก่ทรัพย์สินที่เขาประกันภัยและเป็นความเสียหายที่ ผู้รับประกันภัยจะต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแล้ว ขั้นตอนการพิจารณาต่อมาคือ ต้องดำเนินการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัย

3.1.2.1 หลักเกณฑ์แห่งความรับผิดชอบ

หนี้ของผู้รับประกันภัยเป็นหนี้อันไม่แน่นอนแล้วแต่เงื่อนไขว่าจะเกิดวินาศภัยขึ้นใน ภายหน้าหรือไม่ หลักเกณฑ์แห่งความรับผิดชอบของผู้รับประกันภัยในอันจะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน ตามสัญญาคือ

- (1) มีเหตุการณ์เกิดตั้งระบุไว้ในสัญญา
- (2) มีความเสียหายประมาณเป็นเงินได้เป็นผลโดยตรงจากเหตุการณ์นั้น

หลักเกณฑ์ประการที่ 1 ที่ว่า มีเหตุการณ์เกิดขึ้นตั้งระบุไว้ในสัญญานั้น เป็นข้อที่จะต้อง พิจารณาจากสัญญาประกันภัย หรือที่ระบุไว้ในกรมธรรม์ประกันภัยตามมาตรา 867(2) ที่ให้ระบุภัย ใดที่ผู้รับประกันภัยรับเสี่ยง เป็นหน้าที่ผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประกันภัยที่จะพิสูจน์ให้เห็นว่าได้ เกิดภัยขึ้นตามที่ได้ระบุไว้ในสัญญา เป็นต้นว่าภัยที่รับเสี่ยงภัยคืออัคคีภัย ย่อมจะหมายถึง ไฟตาม ความเข้าใจสามัญ คือต้องมีการติดไฟไหม้ขึ้น แต่ไม่หมายถึงความร้อนอย่างอื่นของไฟแต่มิได้เกิด จากการติดไฟไหม้ขึ้นและไฟที่ติดไหม้ขึ้นนั้นก็ต้องเป็นไฟที่สัญญามุ่งหมายจะรับประกันภัย ไม่ได้หมายถึงไฟที่ตั้งใจให้เกิดไหม้อยู่แล้วตามปกติ เช่นไฟที่ใช้หุงหาอาหารในครัวหรือที่ให้ความ อบอุ่นในเตาผิง หรือไฟที่เผาหม้อน้ำในโรงงานตามปกติ เป็นต้น จะอ้างว่าเครื่องครัวหรือห้องที่อยู่ อาศัยเสียหายไปเพราะความร้อนหรือควันจากเตาหรือเตาผิงไม่ได้ แต่หมายถึงไฟที่ลุกไหม้หม้อน้ำ เกินกว่าปกติเพราะความประมาทจนหม้อน้ำระเบิดด้วย มีคดีตัวอย่างในศาลอังกฤษเรื่องหนึ่ง คนใช้ ของผู้เอาประกันภัยลืมเปิดท่อเครื่องบอกความร้อน เป็นเหตุให้ความร้อนในเตาอบร้อนเกินขนาด จนทำความเสียหายให้แก่ฝ้าตาที่ทำการเกี่ยวกรองอยู่ชั้นบน ตัดสินว่าไม่ได้มีไฟไหม้สิ่งใด นอกจากที่ได้ใช้อยู่ในโรงงานตามปกติ และไฟนั้นก็เผาเตาอบอยู่ตามปกติ แต่ความร้อนจากไฟนั้น

¹⁸ แหล่งเดิม. หน้า 8-9.

ทำความเข้าใจภัยพิบัติที่เกิดขึ้น อันมิใช่เสียหายเพราะการไหม้ของไฟแต่ถ้าไฟที่ติดไหม้อยู่ตามธรรมชาตินั้นไหม้สิ่งอันที่ผิดปกติขึ้น ย่อมได้ชื่อว่าเกิดไฟไหม้อันเป็นภัยขึ้นตามสัญญาแล้ว ถ้าหากข้อเท็จจริงเป็นอย่างอื่นเช่น ของที่ซ่อนไว้นั้นมิได้ไหม้ไฟในเตาผิง แต่หากเสียหายเพราะความร้อนที่เกิดจากไฟในเตาผิง เพียงเท่านี้ต้องถือว่าไฟไหม้วัตถุในเตาตามปกติ ไม่มีไฟเกิดขึ้นตามสัญญา และไฟก็มิได้ไหม้สิ่งทีเอาประกันภัยเมื่อไฟมิได้ไหม้สิ่งอื่นผิดไปจากธรรมดา ผู้รับประกันภัยไม่ต้องรับผิดชอบถ้าไฟในเตาผิงไปไหม้สิ่งอื่นเข้า ก็ถือได้ว่าเป็นไฟที่ไหม้ผิดไปจากปกติ ได้ชื่อว่าไฟที่เกิดขึ้นตามสัญญา แม้ไฟนี้จะมิได้ไหม้สิ่งทีซ่อนไว้ แต่ความร้อนจากไฟที่เกิดขึ้นตามสัญญาทำให้นั้นเสียหายเป็นผลโดยตรงจากไฟนั้นแล้ว ผู้รับประกันภัยต้องรับผิดชอบตามหลักเรื่องผลความเสียหายเกิดจากเหตุการณ์ตามสัญญาในหลักเกณฑ์ประการที่ 2 ต่อไป

หลักเกณฑ์ประการที่ 2 ที่ว่าความเสียหายประมาณเป็นเงินได้นั้นเป็นผลของบทบัญญัติมาตรา 869 ที่จำกัดความหมายของวินาศภัยไว้ว่า ต้องเป็นความเสียหายที่ประมาณเป็นราคาเงินได้ ส่วนที่ว่าจะต้องเป็น

3.1.2.2 ข้อยกเว้นความรับผิดชอบของผู้รับประกันภัย

ข้อยกเว้นการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนของผู้รับประกันภัย มี 2 กรณีคือ ตามเงื่อนไขที่กำหนดในกรมธรรม์ และตามบทบัญญัติของกฎหมาย

ข้อยกเว้นการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนของผู้รับประกันภัยมี 2 กรณี คือ

- (1) ตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในกรมธรรม์
- (2) ตามบทบัญญัติของกฎหมาย

1. ข้อยกเว้นการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนของผู้รับประกันภัยตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในกรมธรรม์ ในกรมธรรม์ประกันภัยทุกฉบับมักจะกำหนดเงื่อนไขข้อยกเว้นความรับผิดชอบไว้ในกรมธรรม์ว่าผู้รับประกันภัยจะไม่รับผิดชอบในกรณีวินาศภัยเกิดจากเหตุใดบ้าง และในบางกรณีจะกำหนดให้ผู้เอาประกันภัยต้องปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งก่อนที่จะเรียกให้ผู้รับประกันภัยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน

ตามหลักกฎหมายไทย เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นจะต้องพิจารณาก่อนว่าผู้เอาประกันภัยต้องปฏิบัติเช่นไร ซึ่งต้องดูที่กรมธรรม์ประกันภัยเป็นหลักว่ามีเงื่อนไขให้ผู้เอาประกันภัยปฏิบัติเช่นไรบ้าง และข้อปฏิบัตินั้นจะต้องเป็นเงื่อนไขโดยชัดแจ้ง ถ้าไม่เป็นการชัดแจ้งว่าเป็นเงื่อนไขแล้วศาลไม่ถือว่าเป็นข้อยกเว้นความรับผิดชอบของผู้รับประกันภัย¹⁹ตามปกติหากข้อความไม่ชัดเจนว่าเป็นเงื่อนไข ศาลมักจะตีความให้เป็นคุณแก่ผู้เอาประกันภัยเพราะกรมธรรม์ประกันภัยเป็นเอกสาร

¹⁹ คำพิพากษาฎีกาที่ 596/2507.

สำเร็จรูปโดยผู้รับประกันภัยเป็นผู้จัดเตรียมขึ้น ผู้เอาประกันภัยไม่มีส่วนร่วมในการร่าง ดังนั้นในการตีความของศาลจึงมักจะพิจารณาก่อนว่าข้อความที่ผู้รับประกันภัยอ้างว่าผู้เอาประกันภัยไม่ปฏิบัติตามเป็นเงื่อนไขหรือไม่ ถ้าเป็นเงื่อนไขศาลจะตัดสินให้ผู้รับประกันภัยพ้นผิด แต่หากไม่แน่ชัดว่าผู้เอาประกันภัยทำผิดเงื่อนไขหรือไม่แม้ว่าผู้เอาประกันภัยทำผิดเงื่อนไข แต่ผู้รับประกันภัยมิได้ถือเอาประโยชน์จากการกระทำที่ผิดหลักเกณฑ์การวินิจฉัยของศาลไทยเช่นเดียวกับศาลอังกฤษคือ เมื่อผู้รับประกันภัยไม่ถือเอาประโยชน์จากการกระทำผิดของผู้เอาประกันภัยแล้วถือว่ามีการกระทำที่ฝ่าฝืนเงื่อนไขในกรมธรรม์ผู้รับประกันภัยจึงต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้น ๆ

ถ้าผู้เอาประกันภัยทำผิดเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในกรมธรรม์โดยชัดแจ้ง ผู้เอาประกันภัยไม่มีสิทธิได้รับชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายที่เกิดขึ้นในกรณีที่ทรัพย์สินที่เอาประกันภัยเสียหายไปทั้งหมด แต่หากทรัพย์สินที่เอาประกันภัยเสียหายไปเพียงบางส่วนและระยะเวลาการคุ้มครองตามกรมธรรม์ยังไม่หมดสิ้นไป กรณีนี้ผู้รับประกันภัยจะต้องรับผิดชอบอยู่อีกต่อไปหรือไม่ และจะรับผิดชอบเป็นจำนวนเท่าใด ผู้เขียนเห็นว่าแม้ผู้รับประกันภัยจะไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นเพราะผู้เอาประกันภัยกระทำผิดเงื่อนไข ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของผู้เอาประกันภัยที่จะต้องซ่อมแซมทรัพย์สินที่เอาประกันภัยให้คืนดังเดิมด้วยค่าใช้จ่ายของตัวเอง เมื่อกรมธรรม์ยังไม่สิ้นสุดระยะเวลาผู้รับประกันภัยยังคงมีความรับผิดชอบตามที่กำหนดไว้ในกรมธรรม์ต่อไป และจำนวนเงินที่ต้องรับผิดชอบต้องเป็นจำนวนที่กำหนดไว้ในกรมธรรม์เป็นสำคัญ เพราะถือว่าเมื่อกรมธรรม์ประกันภัยยังไม่สิ้นสุดผลความรับผิดชอบของผู้รับประกันภัยยังคงมีอยู่เช่นเดิมจึงต้องรับผิดชอบเต็มตามจำนวนที่กำหนดไว้ในกรมธรรม์ มิใช่ตามมูลค่าของทรัพย์สินที่ลดน้อยถอยลงหลังจากเกิดวินาศภัย โดยไม่ต้องคำนึงว่าจะมีความเสียหายแก่ทรัพย์สินที่เอาประกันภัยนี้มาก่อนหรือไม่ เพราะเมื่อผู้เอาประกันภัยทำผิดเงื่อนไขผู้รับประกันภัยจะหลุดพ้นความรับผิดชอบเฉพาะการกระทำในครั้งนั้นเท่านั้น มิได้หมายความว่า จะหลุดพ้นความรับผิดชอบไปเสียทีเดียวทั้งหมดเพราะว่ากรมธรรม์ที่ทำไว้ยังมีผลบังคับอยู่ และทรัพย์สินที่เอาประกันภัยยังคงอยู่เช่นเดิมมิได้ถูกทำลายไปหมด หนี้ของผู้รับประกันภัยจึงยังคงมีอยู่มิได้เปลี่ยนแปลงไปแต่อย่างใด ดังนั้นผู้รับประกันภัยจึงคงมีความรับผิดชอบอยู่ครบถ้วนที่กรมธรรม์ยังไม่สิ้นสุดหรือวัตถุที่เอาประกันภัยยังคงมีอยู่มิได้ถูกทำลายสูญหายไปหมดในคราวที่ผู้เอาประกันภัยทำผิดเงื่อนไขในกรมธรรม์

2. ข้อยกเว้นการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนของผู้รับประกันภัยตามที่กำหนดในกฎหมาย หากผู้เอาประกันภัย หรือผู้รับประกันภัยจงใจก่อให้เกิดวินาศภัยหรือกระทำการด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ถือว่าการกระทำดังกล่าวเป็นภัยทางศีลธรรม (Moral Hazard) หลักกฎหมายทั่วไปของการประกันภัยจะไม่ยินยอมให้ผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประกันภัยได้รับการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนซึ่งแม้การกระทำดังกล่าวจะมีได้กำหนดไว้ในกรมธรรม์ แต่ก็มีผลให้ผู้รับประกัน

ประกันภัยไม่ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนรวมทั้งการที่วัตถุที่เอาประกันภัยเกิดความเสียหายขึ้นในตัวเอง ซึ่งถือเป็น Physical Hazard ข้อยกเว้นความรับผิดชอบของผู้รับประกันภัยทั้ง 2 กรณีนี้เป็นไปโดยอำนาจของกฎหมาย แยกพิจารณาออกได้ดังต่อไปนี้

(1) เกิดจากความทุจริตหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประกันภัย วินาศภัยที่เกิดขึ้นในกรณีนี้ถือว่าเป็นภัยทางศีลธรรม (Moral Hazard) อยู่นอกเหนือขอบเขตความรับผิดชอบของผู้รับประกันภัย ดังนั้นจึงต้องพิจารณาพฤติการณ์ของผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประกันภัยซึ่งเป็นผู้ก่อให้เกิดภัยเป็นสำคัญ

ก) วินาศภัยที่เกิดจากการกระทำโดยทุจริต

หลักกฎหมายไทย การกระทำโดยทุจริตแล้วก่อวินาศภัยให้เกิดขึ้นมีบัญญัติอยู่ในมาตรา 879 วรรคแรกการกระทำโดยทุจริตนี้ถือว่ามีผลสำคัญกับสัญญาประกันภัยมากกฎหมายจึงได้ขยายข้อกำหนดดังกล่าวมาถึงผู้รับประกันภัยด้วยกล่าวคือ ถ้าวินาศภัยเกิดขึ้นเพราะความทุจริตหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงแล้ว ผู้รับประกันภัยไม่ต้องรับผิดชอบตามกรมธรรม์ประกันภัยนั้น²⁰ แม้ว่าผู้รับประกันภัยจะทราบว่าตนเป็นผู้รับประกันภัยหรือไม่ก็ไม่เป็นข้อสำคัญที่จะต้องพิจารณา เพราะว่าคุณคัดลอกไม่สามารถถือเอาประกันภัยจากการกระทำผิดของตนได้²¹ การกระทำโดยทุจริตนี้หมายถึงการกระทำที่มีความมุ่งหมายจะก่อให้เกิดภัยขึ้นโดยตรงหรือโดยลักษณะที่เห็นได้ว่าภัยนั้นเป็นผลอันจำต้องเกิดจากการกระทำอันนั้น²² การกระทำโดยทุจริตของผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประกันภัยนี้ ผู้เขียนเห็นว่ามาจากหลักอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน (Public policy) ที่ไม่ต้องการให้คุณคัดลอกถือเอาประกันภัยจากการกระทำที่ผิดกฎหมายจึงได้มีการบัญญัติห้ามไว้เป็นลายลักษณ์อักษร การพิจารณาว่าผู้เอาประกันภัยก่อให้เกิดวินาศภัยขึ้นด้วยความทุจริตหรือไม่นี้ ต้องดูพฤติการณ์ของผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประกันภัยเป็นสำคัญ นอกจากนี้หากวินาศภัยเกิดขึ้นโดยความทุจริตของบุคคลอื่นที่ผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประกันภัยมิได้มีส่วนรู้เห็นเป็นใจด้วยแล้ว ผู้รับประกันภัยยังคงมีความรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนอยู่²³ ทั้งนี้เนื่องจากข้อความในมาตรา 879 เป็นข้อยกเว้นความรับผิดชอบของผู้รับประกันภัย ดังนั้นจึงต้องตีความอย่างเคร่งครัด จะขยายความให้รวมไปถึงบุคคลอื่นไม่ได้

²⁰ สิทธิโชค ศรีเจริญ ข (2529). ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการประกันภัย. หน้า 90.

²¹ สิทธิโชค ศรีเจริญ ค (2526). กฎหมายพาณิชย์ 2. หน้า 713.

²² จิตติ ดิงศักดิ์ ก (2528). กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย. หน้า 89.

²³ คำพิพากษาฎีกาที่ 3151/2529.

ข) วิทยาศาสตร์ที่เกิดจากการกระทำโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

ตามหลักกฎหมายไทย ข้อบกพร่องความรับผิดชอบอันเกิดจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงนี้เป็นข้อบกพร่องอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน คู่สัญญาจะตกลงกันเป็นอย่างอื่นไม่ได้ และข้อบกพร่องความรับผิดชอบในกรณีนี้ได้ขยายไปถึงการกระทำโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้รับประโยชน์เช่นเดียวกับการกระทำโดยทุจริตด้วย²⁴ การกระทำด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงนี้ถือเสมือนว่าเป็นเจตนาที่ฉ้อฉลอย่างหนึ่ง²⁵ ตามหลักเกณฑ์ของศาลไทยหากวิทยาศาสตร์เกิดขึ้น โดยความไม่ตั้งใจของผู้เอาประกันภัย ศาลมักจะถือว่าเกิดโดยความประมาทเลินเล่ออย่างธรรมดาทำให้ผู้รับประกันภัยยังคงต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนอยู่

(2) เกิดจากตัววัตถุที่เอาประกันภัยเอง ข้อบกพร่องความรับผิดชอบของผู้รับประกันภัยนอกจากจะเกิดจากการกระทำของผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประโยชน์แล้วยังรวมไปถึงการที่ทรัพย์สินนั้นเกิดความชำรุดบกพร่องทรัพย์สินนั่นเองด้วย (Physical Hazard) ข้อจำกัดความรับผิดชอบของผู้รับประกันภัยโดยปริยายนอกเหนือจากความเสียหายอันเกิดจากการกระทำของผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประโยชน์จะเกิดขึ้นใน 2 กรณี คือ จากการเสื่อมราคาของทรัพย์สินนั่นเอง (Wear and tear) และเกิดจากความบกพร่องของทรัพย์สินนั่นเอง (Inherent vice) อีกประการหนึ่ง²⁶

ก) เกิดจากการเสื่อมราคาของทรัพย์สินนั่นเอง (Wear and tear)

ตามกฎหมายไทย มาตรา 879 วรรคสองกำหนดให้ผู้เอาประกันภัยไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายอันเกิดจากความไม่สมประกอบในเนื้อห้วงวัตถุที่เอาประกันภัย ซึ่งน่าจะหมายความว่าสิ่งที่เกิดขึ้นตามสภาพหรือโดยธรรมชาติของวัตถุที่เอาประกันภัยเป็นผลตามธรรมชาติที่จะเกิดขึ้นภายใต้สิ่งแวดล้อมปกติของสิ่งนั้น²⁷ เช่น ทรัพย์สินสึกหรอไปเนื่องจากการใช้งานย่อมเห็นได้ว่ามิใช่ภัยที่ต้องเสี่ยงแต่อย่างใดเพราะการสึกหรอนี้เป็นธรรมชาติที่จะต้องเกิดขึ้นโดยแน่นอนไม่มีการเสี่ยง เป็นที่เห็นได้ชัดว่าคู่สัญญาไม่ประสงค์จะตกลงประกันการเสียหายจากเหตุนี้²⁸ ข้อบกพร่องความรับผิดชอบของผู้รับประกันภัยตามอนุมาตรานี้มีเหตุผลมาจากว่าสัญญาประกันภัยนั้นมุ่งพิเคราะห์ถึงอันตรายที่มาจากภายนอกไม่ใช่ภัยอันตรายที่เกิดขึ้นในตัววัตถุตัวเนื้อของทรัพย์สินที่เอาประกันภัย เพราะฉะนั้นหากว่ามีเหตุวิทยาศาสตร์ที่ผู้รับประกันภัยรับเสี่ยงไว้เกิดขึ้นก็จริงแต่นับเนื่องมาจากความไม่สมประกอบในเนื้อของวัตถุที่เอาประกันภัยแล้ว ถ้าไม่มีข้อตกลงกันไว้เป็น

²⁴ สิทธิโชค ศรีเจริญ ค เล่มเดิม. หน้า 687.

²⁵ ฉาวร ต้นตราภรณ์. (2516). *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย*. หน้า 68.

²⁶ Raoul Colinvax. Op.cit. p. 67.

²⁷ สิทธิโชค ศรีเจริญ ข เล่มเดิม. หน้า 156.

²⁸ ประมุท สุวรรณสร. (2495). *กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย*. หน้า 60.

อย่างอื่นว่าผู้รับประกันภัยไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายอันเนื่องมาจากเหตุอันนี้ เกี่ยวกับเรื่องความไม่สมประกอบในเนื้อแห่งวัตถุที่เอาประกันภัยนี้ ศาลฎีกาได้เคยวินิจฉัยไว้ว่า ความสึกหรออันเป็นธรรมดาแห่งการใช้ย่อมถือได้ว่าเป็นความไม่สมประกอบในเนื้อแห่งวัตถุอย่างหนึ่ง เช่น ถ้าเรือเป็นวัตถุที่เอาประกันภัย การที่ผ้าใบเรือฉีกขาดหรือสายสมอขาดหลุด หากการฉีกขาดหรือขาดหลุดเป็นไปด้วยสึกหรออันเป็นธรรมดาแห่งการใช้แล้วผู้รับประกันไม่ต้องรับผิดชอบในวินาศภัยนั้น²⁹ เมื่อวิเคราะห์ความเสียหายอันเนื่องมาจากความไม่สมประกอบในตัวทรัพย์สินหรือวัตถุที่เอาประกันภัยที่มีสาเหตุมาจากการเสื่อมโดยสภาพของวัตถุนั้นเอง

ข) เกิดจากความบกพร่องของตัวทรัพย์สินนั้นเอง (Inherent vice)

ตามกฎหมายไทย มาตรา 879 วรรคสองบัญญัติข้อยกเว้นความรับผิดชอบของผู้รับประกันภัยว่ามาจากความไม่สมประกอบในเนื้อ แห่งวัตถุที่เอาประกันภัย แยกพิจารณาออกเป็น 2 กรณีคือ เกิดจากการเสื่อมราคา (Wear and tear) และเกิดจากความบกพร่องภายในตัวทรัพย์สินนั้นเอง (Inherent vice) ความไม่สมประกอบที่มาจากความบกพร่องภายในตัวทรัพย์สินนี้ กล่าวคือ หากวัตถุที่เอาประกันภัย เช่น เนื้อเกิดการเน่าเสียหรือถ่านหินเกิดการลุกไหม้ขึ้นมาเองจากการทำปฏิกิริยากับอากาศถือว่าเป็นความเสียหายที่เกิดจากตัววัตถุนั้นเอง ข้อสังเกตของความเสียหายในกรณีนี้คือ วินาศภัยจะต้องเกิดขึ้นเองโดยปราศจากการแทรกแซงของบุคคลอื่นใดทำให้ทรัพย์สินนั้นเกิดความเสียหาย หลักเกณฑ์การพิจารณาจึงต้องอาศัยพฤติการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นเรื่อง ๆ ไป แต่อย่างไรก็ตามข้อยกเว้นความรับผิดชอบตามมาตรา 879 วรรคสองนี้ กฎหมายเปิดโอกาสให้ผู้สัญญาตกลงกันเป็นอย่างอื่นได้ กล่าวคืออาจจะมีการตกลงให้ผู้รับประกันภัยรับผิดชอบในความวินาศภัยอันเป็นผลโดยตรงมาแต่ความไม่สมประกอบในเนื้อแห่งวัตถุที่เอาประกันภัย ข้อตกลงนี้ใช้ได้และมีผลบังคับไม่ขัดกับความสงบเรียบร้อยเหมือนเช่นมาตรา 879 วรรคแรก ที่ผู้สัญญาจะยกเว้นความรับผิดชอบอันเกิดจาก Moral Hazard ไม่ได้ถือว่าเป็นโมฆะ

3.1.2.3 ขอบเขตความเสียหายที่ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทน

การที่ผู้รับประกันภัยจะชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัยจะต้องปรากฏว่ามีความเสียหายอย่างใดอย่างหนึ่งแก่วัตถุที่เอาประกันภัยและจะต้องสามารถคำนวณเป็นราคาเงินได้ จึงจะทราบได้ว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นมีมูลค่าเท่าใด จะต้องชดใช้เท่าใด

หลักการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามสัญญาประกันวินาศภัยที่คุ้มครองความเสียหายหรือสูญหายแก่ทรัพย์สินที่เอาประกันภัยคือ ความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ตัวทรัพย์สินโดยตรง

²⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 999/2496.

ความบอบสลายของทรัพย์สินเนื่องจากการปิดป้องวินาศภัย และค่าใช้จ่ายในการรักษาทรัพย์สินไม่ให้วินาศ (มาตรา 877)

1. ค่าสินไหมทดแทนเพื่อจำนวนวินาศภัยอันแท้จริง

ขอบเขตของความเสียหายที่ผู้รับประกันภัยจะต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนกรณีนี้ต้องมีความเสียหายหรือสูญหายหรือสูญเสียดังกล่าวที่เอาประกันภัย ทั้งนี้ไม่ว่าสาเหตุแห่งความเสียหายจะเกิดจากสาเหตุเดียวหรือหลายสาเหตุ ซึ่งจะต้องพิจารณาถึงข้อความในกฎหมายและตัวกรมธรรม์ประกอบกัน และแยกการพิจารณาออกเป็น 2 แบบ

(1) นาศภัยต้องเกิดกับวัตถุที่เอาประกันภัย

ตามกฎหมายไทย หลักการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนที่บัญญัติไว้ในมาตรา 877 (1) จะต้องพิจารณาคว่ไปกับมาตรา 867 (2) ว่า ความเสียหายเป็นภัยที่รับเสี่ยงหรือไม่เพราะถ้าวินาศภัยที่เกิดเป็นภัยอย่างอื่นผู้รับประกันภัยไม่ต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทน หลักเกณฑ์การพิจารณาของศาลไทย คือศาลจะพิจารณาว่ามีเหตุวินาศภัยตามที่รับประกันภัยไว้เกิดขึ้นหรือไม่ เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 229/2520 ประกันภัยจากเพลิงไหม้เกิดแก่เครื่องเฟอร์นิเจอร์ เครื่องปรับอากาศ เหตุเกิดขึ้นโดยหม้อน้ำระเบิด ทรัพย์สินที่เอาประกันไว้เสียหาย เหตุที่เกิดเพราะสายไฟฟ้าเข้าป้มร้อน จัดฉนวนไหม้ละลาย ไฟฟ้าลัดวงจร เครื่องป้มหยุด น้ำเย็นไม่เข้าหม้อน้ำจึงร้อนจนระเบิด ดังนี้ไม่พอฟังว่าฉนวนไหม้ละลายนั้นเป็นไฟไหม้ตามสัญญา ผู้รับประกันภัยไม่ต้องรับผิดชอบ คดีนี้จะเห็นว่าฉนวนละลายเพราะความร้อนของสายไฟฟ้าจึงไม่ใช่ไฟไหม้ แต่ถ้าความร้อนของสายไฟฟ้าทำให้ฉนวนไหม้ ซึ่งเข้าใจได้ว่าเป็นไฟไหม้ฉนวนละลาย ก็เป็นไฟที่เกิดขึ้นตามสัญญา มีผลทำให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินที่เอาประกันภัย³⁰

(2) วินาศภัยที่แท้จริงโดยอาศัยหลักสาเหตุใกล้ชิด

หลักสาเหตุใกล้ชิดนี้กฎหมายไทยไม่ได้มีการบัญญัติไว้โดยชัดแจ้ง เมื่อพิจารณาแล้วมีเพียงบัญญัติไว้ในมาตรา 877 (2) ที่ว่า “เพื่อความบอบสลายอันเกิดแก่ทรัพย์สิน ซึ่งได้เอาประกันภัยไว้เพราะได้จัดการตามสมควร เพื่อป้องกันความวินาศภัย” อันถือได้ว่าเป็นเพียงส่วนหนึ่งของหลักสาเหตุใกล้ชิดเท่านั้น เพราะหากพิจารณาตามหลักกฎหมายของอังกฤษแล้วการนำเอาหลักสาเหตุใกล้ชิดมาใช้ นั้น ศาลได้ย้อนกลับไปพิจารณาถึงสาเหตุแรกที่ทำให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สิน หรือชีวิตว่ามีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงถึงสาเหตุที่ผู้เอาประกันภัยได้รับหรือไม่ มีเหตุการณ์อื่นเข้ามาแทรกแซงหรือไม่ เนื่องจากศาลต้องการให้ความเป็นธรรมแก่ผู้เอาประกันภัยเพราะวินาศภัยที่เกิดขึ้นมักจะมีข้อเกี่ยวเนื่องความรับผิดชอบของผู้รับประกันภัยรวมอยู่ด้วยเสมอ ทำให้ศาลต้องนำหลักนี้

³⁰ จิตติ ดิงศักดิ์ ก เล่มเดิม. หน้า 85.

ขึ้นมาใช้เพื่อพิจารณาพิพากษาคดีที่เกิดขึ้น เมื่อย้อนกลับมาพิจารณาหลักในมาตรา 877 (2) ของไทยแล้วจะเห็นได้ว่าเป็นเพียงหลักการพิจารณาถึงสาเหตุใกล้ชิดหลักย่อย ๆ หลักหนึ่ง เพราะมุ่งที่จะพิจารณาถึงการป้องกันมิให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินที่เอาประกันภัยเป็นสำคัญ ตัวอย่างที่จะพอนำมาอธิบายให้เห็นถึงการเป็นสาเหตุใกล้ชิดในกรณีตามมาตรา 877 (2) เช่น ถ้าเกิดอัคคีภัยในบ้านข้างเคียงกับบ้านที่เอาประกันภัยไว้ และเพื่อป้องกันมิให้อัคคีภัยลุกลามต่อไป จึงมีการฉีดน้ำเพื่อดับไฟ ดังนั้นแม้บ้านของผู้เอาประกันภัยจะไม่ถูกเผาเพราะอัคคีภัย แต่ก็ได้รับความเสียหายเนื่องมาจากน้ำที่ฉีดดับไฟ เช่น กระจกแตกหรือฝ้าบ้านพัง และแม้ว่าในกรมธรรม่อัคคีภัยจะไม่ได้คุ้มครองความเสียหายที่เกิดขึ้นจากน้ำก็ตาม ถือได้ว่าบ้านได้เกิดความเสียหายอันเนื่องมาจากอัคคีภัยซึ่งเป็นสาเหตุใกล้ชิด และเมื่อบ้านเกิดความบอบสลายไปเช่นนี้ผู้รับประกันภัยจึงต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนให้ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 877(2)

เมื่อกฎหมายไม่ได้บัญญัติหลักสาเหตุใกล้ชิดเอาไว้ การนำเอาหลักนี้มาใช้จึงต้องใช้ด้วยความระมัดระวัง และต้องสร้างความเป็นธรรมให้แก่คู่สัญญาทั้ง 2 ฝ่าย กล่าวคือ ต้องพยายามหาสาเหตุที่แท้จริงของความเสียหายที่เกิดขึ้นให้ได้มาจากสาเหตุใด และเหตุอันเป็นผลโดยตรงที่ก่อให้เกิดความเสียหายหรือไม่ หากความเสียหายเป็นผลโดยตรงมาจากภัยที่ผู้รับประกันภัยรับเสี่ยงไว้ กรณีนี้ผู้รับประกันภัยต้องรับผิดชอบ

2. ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความบอบสลายอันเกิดแก่ทรัพย์สินซึ่งเอาประกันภัย

หลักการชดเชยค่าสินไหมทดแทนประการที่สองคือ การชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัยในกรณีที่มีความบอบสลายอันเกิดแก่ทรัพย์สินซึ่งได้เอาประกันภัยไว้ เพราะผู้เอาประกันภัยได้จัดการตามสมควรเพื่อป้องกันความวินาสภัย ความเสียหายที่ต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทนในกรณีนี้มีใช้ความเสียหายที่เกิดขึ้นโดยวินาสภัยกับทรัพย์สินที่เอาประกันภัย แต่เป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นกับตัวทรัพย์สินที่เอาประกันภัยเนื่องจากการป้องกันทรัพย์สินนั้นให้พ้นจากความวินาส³¹ ความเสียหายอันเนื่องจากการป้องกันตัวทรัพย์สินนี้แตกต่างกับความเสียหายในประการแรกที่วินาสภัยต้องเกิดขึ้นกับตัวทรัพย์สินหรือวัตถุที่เอาประกันภัยแล้วทำให้วัตถุที่เอาประกันภัยนั้นเกิดความสูญหายหรือเสียหายนั้น ในกรณีนี้ทรัพย์สินที่เอาประกันภัยอาจจะไม่ได้รับความเสียหายจากวินาสภัยโดยตรง แต่เป็นเรื่องที่ผู้เอาประกันภัยได้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งลงไปเพื่อมิให้วัตถุที่เอาประกันภัยเสียหาย ซึ่งกฎหมายบัญญัติให้ผู้รับประกันภัยต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้ เพราะถ้าไม่บัญญัติไว้ชัดแจ้งผู้รับประกันภัยอาจปฏิเสธความรับผิดชอบได้³² จะเห็นได้ว่าเป็นการขยายหลักการ

³¹ สิทธิโชค ศรีเจริญ ก เล่มเดิม.

³² จรัส เหมะจารุ. (2530). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย*. หน้า 137.

ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนออกไปเพราะวินาศภัยไม่ได้เกิดกับวัตถุที่เอาประกันภัยโดยตรงแต่ผู้รับประกันภัยยังคงมีความรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนอยู่ หลักการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความบอบสลายของทรัพย์สินนี้มีความคล้ายคลึงกับหลักสาเหตุใกล้ชิด (Proximate cause) เพราะการพิจารณาความรับผิดชอบของผู้รับประกันภัยเบื้องต้นจะต้องปรากฏว่า มีวินาศภัยเกิดขึ้นแล้วต่อมามีความเสียหายอันเป็นผลโดยตรงมาจากวินาศภัยนั้นกล่าวคือ ความเชื่อมโยงของเหตุการณ์ไม่ได้ขาดตอนลง ยังคงดำเนินอยู่จนก่อให้เกิดความเสียหายแก่วัตถุที่เอาประกันภัย แม้ว่าจะมีเหตุอื่นแทรกเข้ามาาก็ไม่ได้ตัดความสัมพันธ์ของสาเหตุเดิม และเหตุที่แทรกแซงนี้เกิดจากความตั้งใจของบุคคลที่กระทำเพื่อมิให้วินาศภัยแพร่ขยายลูกกลมจนอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินที่เอาประกันภัย การกระทำเพื่อป้องกันมิให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินนี้ หากก่อให้เกิดความบอบสลายแก่วัตถุที่เอาประกันภัยถือว่าความเสียหายมาจากภัยที่รับประกันภัยไว้ ผู้รับประกันภัยจึงต้องรับผิดชอบ จะเห็นว่าการบัญญัติความรับผิดชอบของผู้รับประกันภัยในกรณีนี้มีความใกล้เคียงกับความรับผิดชอบของผู้รับประกันภัยอันเกิดขึ้นเนื่องมาจากสาเหตุใกล้ชิดผู้เขียนเห็นว่ามาตรา 877 (2) นี้กฎหมายไทยได้ยอมรับหลักสาเหตุใกล้ชิดมาใช้ในการกำหนดความรับผิดชอบของผู้รับประกันภัยเช่นกัน แต่อย่างไรก็ตาม หลักเกณฑ์ตามมาตรา 877 (2) เป็นเพียงหลักเกณฑ์ย่อย ๆ เพียงหลักเดียวของหลักสาเหตุใกล้ชิด

3. ค่าสินไหมทดแทนสำหรับค่าใช้จ่ายในการรักษาทรัพย์สิน

นอกจากผู้รับประกันภัยมีหน้าที่ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัยเพื่อความบอบสลายของทรัพย์สินที่ได้เอาประกันภัยไว้ เพราะได้จัดการตามสมควรเพื่อป้องกันความวินาศภัยแล้ว ผู้รับประกันภัยยังมีหน้าที่ที่จะต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัยในกรณีผู้เอาประกันภัยได้กระทำการใด ๆ ลงไปเพื่อมิให้วินาศภัยเกิดขึ้นแก่ทรัพย์สินที่เอาประกันภัย กล่าวคือหากผู้เอาประกันภัยต้องเสียค่าใช้จ่ายไปเพื่อรักษาทรัพย์สินที่เอาประกันภัยมิให้วินาศแล้ว ผู้รับประกันภัยต้องรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายจำนวนนี้ด้วย

3.1.3 ข้อสัญญาในการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน

เมื่อมีวินาศภัยเกิดขึ้นแก่ทรัพย์สินที่เอาประกันภัยและเป็นความเสียหายที่ผู้รับประกันภัยจะต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแล้ว ขั้นตอนการพิจารณาต่อมาคือ ต้องดำเนินการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัยแล้ว หลักเกณฑ์การดำเนินการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนมาตรา 877 วรรคสอง บัญญัติว่า “อันจำนวนวินาศจริงนั้นท่านให้ตราค่า ณ สถานที่และในเวลาซึ่งเหตุวินาศภัยนั้นได้เกิดขึ้น อนึ่งจำนวนเงินซึ่งได้เอาประกันภัยนั้นท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นหลักประมาณอันถูกต้องในการตราค่าเช่นนั้น” และในวรรคสุดท้ายยังได้บัญญัติย้ำหลักเกณฑ์ Indemnity ไว้อีกว่า “ท่านห้ามมิให้คิดค่าสินไหมทดแทนเกิดไปกว่าจำนวนเงินซึ่งเอาประกันภัยไว้”

หลักเกณฑ์ตามมาตรา 877 วรรคสอง กฎหมายให้ตราค่าทรัพย์สินที่เกิดวินาศภัย ณ สถานที่และในเวลาที่มีเหตุวินาศภัยเกิดขึ้น นอกจากนี้ยังมีบทสันนิษฐานไว้ด้วยว่าให้ถือเอาจำนวนเงินที่เอาประกันภัยเป็นหลักในการตราค่า หากผู้รับประกันภัยพิสูจน์ไม่ได้ว่าความเสียหายมีจำนวนเท่าใด ก็ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัยตามจำนวนเงินที่เอาประกันภัย สำหรับในวรรคสุดท้ายนั้น กำหนดให้ผู้เอาประกันภัยได้รับชดใช้ค่าสินไหมทดแทนไม่เกิดจำนวนเงินที่เอาประกันภัยไว้ ซึ่งจะนำมาใช้ในกรณีผู้เอาประกันภัยเอาประกันภัยไว้ต่ำกว่ามูลค่าของส่วนได้เสียที่ตนมีอยู่ในทรัพย์สินหรือวัตถุที่เอาประกันภัย และความเสียหายที่เกิดขึ้นมีมากกว่าจำนวนเงินที่เอาประกันภัยไว้ ในการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจึงต้องนำหลักนี้มาประกอบการพิจารณาด้วย

การดำเนินการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนของผู้รับประกันภัย นอกจากจะต้องวิเคราะห์ในประเด็นของการตราค่าทรัพย์สินและการพิสูจน์ความเสียหายแล้ว ยังจะต้องวิเคราะห์ต่อไปถึงจำนวนเงินที่ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนรวมทั้งวิธีการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อจะได้เป็นหลักเกณฑ์การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามความเป็นจริงเพื่อให้ผู้เอาประกันภัยกลับคืนสู่สถานะเดิมเหมือนก่อนเกิดวินาศภัย ดังนั้นขอบเขตของการศึกษาจึงสามารถแบ่งออกได้ดังต่อไปนี้คือ

- (1) การตราค่าความเสียหายที่เกิดจากวินาศภัย
- (2) ภาระการพิสูจน์ความเสียหาย
- (3) จำนวนค่าสินไหมทดแทนที่ต้องชดใช้
- (4) วิธีการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน

3.1.3.1 การตราค่าความเสียหายที่เกิดจากวินาศภัย

เมื่อผู้รับประกันภัยจะต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัยสิ่งแรกที่ผู้รับประกันภัยต้องกระทำคือ ตราค่าทรัพย์สินที่เกิดจากความวินาศภัยนั้นว่าจะมีราคาเท่าใด ทั้งนี้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ในมาตรา 877 วรรคสอง ซึ่งต้องพิจารณาว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเป็นความเสียหายทั้งหมดหรือแค่บางส่วนหลักเกณฑ์การตราค่าจะแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้เพราะการเอาประกันภัยโดยกำหนดจำนวนเงินที่เอาประกันภัยไว้ในกรมธรรม์ประกันภัยนั้นไม่ใช่การตกลงกำหนดราคาแห่งมูลค่าประกันภัยว่าทรัพย์สินที่เอาประกันภัยจะต้องมีราคาตามจำนวนเงินที่เอาประกันภัยแต่อย่างใด³³ ดังนั้นจำนวนเงินที่เอาประกันภัยจึงเป็นเพียงการกำหนดจำนวนเงินสูงสุดที่ผู้รับประกันภัยจะต้องชดใช้ให้แก่ผู้เอาประกันภัยเท่านั้น กล่าวคือหากผู้รับประกันภัยไม่สามารถตราค่าวินาศภัยที่แท้จริงได้ก็ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนไปตามจำนวนเงินที่เอาประกันภัย แต่หากความเสียหายเกิดขึ้นบางส่วนการตราค่าจะทำเช่นใด จำนำค่าเสื่อมราคาของทรัพย์สินมาหักออกได้

³³ สิทธิโชค ศรีเจริญ ข เล่มเดิม. หน้า 86.

หรือไม่ การคิดมูลค่าของทรัพย์สินก่อนและหลังจากวินาศภัยเกิดขึ้นเป็นเรื่องที่ต้องคำนึงถึง ดังนั้นจึงแบ่งขอบเขตของการศึกษาออกได้ดังต่อไปนี้คือ

1) การตีราคาความเสียหายกรณีมีความเสียหายเกิดขึ้นทั้งหมด

เมื่อมีวินาศภัยเกิดขึ้นและทำให้ทรัพย์สินหรือวัตถุที่เอาประกันภัยเกิดความเสียหายไปทั้งหมดหรือสูญเสียเอกลักษณ์หรือความคงอยู่ของทรัพย์สินนั้นถือได้ว่าทรัพย์สินนั้นเกิดความเสียหายทั้งหมดได้

กฎหมายไทย หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการชดเชยค่าสินไหมทดแทน ตามมาตรา 877 วรรคสอง ให้ตีราคา ณ สถานที่และเวลาซึ่งเหตุวินาศภัยนั้นได้เกิดขึ้น จึงทำให้เห็นหลักเกณฑ์การตีราคาวินาศภัยว่ามีหลักการพิจารณาดังต่อไปนี้คือ³⁴

ก. การตีราคาวินาศภัยต้องกระทำ ณ สถานที่และในเวลาที่เกิดวินาศภัยเกิดขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากราคาทรัพย์สินที่เอาประกันภัยในระหว่างอายุสัญญาที่อาจมีราคาสูงขึ้นหรือเสื่อมลงในสถานที่และเวลาที่ต่างกัน เพราะฉะนั้นเมื่อเกิดวินาศภัยขึ้น ณ ที่ใด ต้องตีราคา ณ สถานที่นั้นและเวลาที่เกิดวินาศภัยหรือใกล้เคียงกับเวลาที่เกิดวินาศภัยให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

ข. จำนวนเงินที่เอาประกันภัยตามมาตรา 867 (4) เป็นข้อสันนิษฐานว่ามีความเสียหายตามจำนวนที่กำหนดไว้ กฎหมายบัญญัติข้อสันนิษฐานนี้เป็นคุณแก่ผู้เอาประกันภัยในกรณีที่ทรัพย์สินที่เอาประกันภัยถูกทำลายไปทั้งหมดไม่สามารถติดราคาดังกล่าวในข้อ ก. ได้ ผู้รับประกันภัยจะต้องจ่ายค่าสินไหมทดแทนตามจำนวนซึ่งเอาประกันภัยไว้ แต่ถ้าสามารถติดราคากันได้ หรือสามารถพิสูจน์ได้ตามมาตรา 874³⁵ ผู้รับประกันภัยก็มีสิทธิได้รับชดเชยค่าสินไหมทดแทนตามจำนวนวินาศภัยที่ติดราคาหรือพิสูจน์ได้ซึ่งไม่เกินจำนวนที่เอาประกันภัยไว้ตามมาตรา 877 วรรคท้าย

สำหรับการตีราคา ณ สถานที่และในเวลาที่เกิดวินาศภัยนั้นใช้ราคาตลาดของวัตถุนั้น ๆ³⁶ มาเป็นหลักในการตีราคาไม่ใช้ราคาในชั้นที่ตกลงทำสัญญากันซึ่งอาจมีผลแตกต่างกันได้ และหลักเกณฑ์ที่นำมาใช้คำนวณค่าสินไหมทดแทนก็คือค่าแห่งทรัพย์สินที่ถือได้ว่าผู้เอาประกันภัยมีอยู่ในเวลาที่เกิดวินาศภัยขึ้นนั้น³⁷ และในการติดราคานี้ถือว่าเป็นหน้าที่ของผู้รับประกันภัยที่จะต้องทำการสำรวจความเสียหาย หากผู้รับประกันภัยไม่สามารถติดราคาค่าเสียหายด้วยวิธีสำรวจค่าเสียหาย

³⁴ สิทธิโชค ศรีเจริญ ค เล่มเดิม. หน้า 710.

³⁵ มาตรา 874 ถ้าผู้เอาประกันภัยได้กำหนดราคาแห่งมูลค่าประกันภัยไว้ ผู้รับประกันภัยชอบที่จะลดจำนวนค่าสินไหมทดแทนก็ต่อเมื่อพิสูจน์ได้ว่าราคาแห่งมูลค่าประกันภัยตามที่ตกลงกันไว้เป็นจำนวนสูงเกินไปหนัก.

³⁶ จิตติ ดิงศักดิ์. เล่มเดิม. หน้า 98.

³⁷ ประมุท สุวรรณสร. เล่มเดิม. หน้า 89.

ณ สถานที่และในเวลาที่เกิดเหตุวินาศภัยขึ้นได้แล้ว ผู้รับประกันภัยจะต้องจ่ายค่าสินไหมทดแทนตามจำนวนเงินที่เอาประกันภัยไว้

การที่จะถือว่าทรัพย์สินใดเกิดความเสียหายขึ้นทั้งหมดหรือไม่นั้น ต้องพิจารณาประเภทของการประกันภัยและทรัพย์สินที่เอาประกันภัยประกอบด้วย เช่น กรณีการประกันอัคคีภัยที่จะถือว่าเป็นความเสียหายทั้งหมดตามสัญญาประกันอัคคีภัยจะต้องมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้คือ

1. ถ้าทรัพย์สินนั้น โดยสภาพไม่อาจที่จะซ่อมแซมให้กลับคืนสู่สภาพเดิมได้ถือว่าเสียหายทั้งหมด

2. เมื่อทรัพย์สินนั้นเสียหายจนเสียเอกลักษณ์ กล่าวคือ ตามสภาพที่ปรากฏไม่อาจจะเรียกได้ว่าเป็นทรัพย์สินนั้นต่อไป

3. ในกรณีที่มีกฎหมายห้ามซ่อมแซมทรัพย์สินนั้นซึ่งเท่ากับว่าไม่สามารถจะซ่อมแซมทรัพย์สินนั้นให้กลับคืนสู่สภาพและใช้งานดังเดิมได้³⁸

2) การตีราคาความเสียหายกรณีความเสียหายเกิดขึ้นบางส่วน

ถ้าวินาศภัยเกิดกับทรัพย์สินที่เอาประกันภัยเสียหายแต่เพียงบางส่วนมิได้ถูกทำลายลงไปหมด กรณีนี้ผู้รับประกันภัยจะต้องตีราคาความเสียหายเพื่อจะให้ผู้เอาประกันภัยกลับคืนสู่สภาพเดิมเหมือนเช่นก่อนเกิดวินาศภัย

ตามกฎหมายไทย มาตรา 877 วรรคสอง บัญญัติแต่เพียงว่าการตีราคาวินาศภัยให้ตีราคา ณ สถานที่และในเวลาที่เกิดวินาศภัย และยังได้บัญญัติต่อไปอีกว่าจำนวนเงินซึ่งได้เอาประกันภัยไว้ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นหลักประมาณอันถูกต้องในการตีราคา ข้อสันนิษฐานของกฎหมายดังกล่าวข้างต้นน่าจะนำมาปรับกับข้อเท็จจริงได้เฉพาะในกรณีที่วัตถุที่เอาประกันภัยเสียหายทั้งหมดเท่านั้น³⁹ ในกรณีที่วินาศภัยทำให้เกิดความเสียหายแก่วัตถุที่เอาประกันภัยเพียงบางส่วนข้อสันนิษฐานตามมาตรานี้น่าจะนำมาใช้ไม่ได้ เพราะความเสียหายที่เกิดขึ้นย่อมจะไม่เต็มตามจำนวนที่เอาประกันภัยไว้ จึงจำเป็นต้องมีการตีราคาค่าเสียหายอันแท้จริง⁴⁰ ดังนั้นปัญหาจึงเกิดขึ้นว่าการตีราคาค่าเสียหายจะต้องตีราคาโดยใช้หลักอะไร ผู้เขียนเห็นว่าหลักเกณฑ์ในการวิเคราะห์จำเป็นต้องย้อนกลับไปวิเคราะห์ลักษณะของความเสียหายก่อน กล่าวคือตามปกติแล้วเมื่อทรัพย์สินที่เอาประกันภัยเกิดความเสียหายแต่เพียงบางส่วนจะเห็นได้ว่าผู้รับประกันภัยจะชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้เฉพาะความเสียหายที่ผู้เอาประกันภัยได้รับเท่านั้น มิได้ชดใช้ให้เต็มตามจำนวนที่เอา

³⁸ มานพ นาคทัต. (2525, มกราคม-มีนาคม). การตีความค่าเสียหาย, 7 (1).

³⁹ ไชยศ เหมะรัชตะ. (2525). กฎหมายว่าด้วยประกันภัย. หน้า 220.

⁴⁰ จาร์ส เชมะจารุ. เล่มเดิม. หน้า 136.

ประกันภัย และการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนนี้ควรจะอยู่บนพื้นฐานของสิ่งใด เมื่อพิจารณาแล้วก็จะพบว่าเมื่อทรัพย์สินที่เอาประกันภัยเสียหายบางส่วนวิธีการปกติที่นิยมปฏิบัติกันก็คือ ช่อมแซมทรัพย์สินให้กลับคืนสภาพเดิมเหมือนก่อนวินาศภัยเพื่อผู้เอาประกันจะได้ใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินต่อไป ดังนั้นราคาความเสียหายที่แท้จริงก็คือราคาที่จะต้องซ่อมแซมทรัพย์สินให้สภาพกลับไปเหมือนสภาพเดิม ก่อนที่จะเกิดวินาศภัยให้มากที่สุด⁴¹ และหากมีปัญหาต่อไปอีกว่าปกติแล้วทรัพย์สินซ่อมแซมสภาพลงตามธรรมชาติ กรณีนี้จะต้องหักค่าเสื่อมราคาของทรัพย์สินออกจากราคาวินาศภัยได้หรือไม่ หลักเกณฑ์การพิจารณาในกรณีนี้มีข้อสำคัญที่ต้องคำนึงอยู่เสมอว่า เมื่อทรัพย์สินที่เอาประกันภัยเสียหายไปเพียงบางส่วน ก็จำเป็นที่จะต้องซ่อมแซมทรัพย์สินนั้นให้กลับมีสภาพดีเช่นเดิม หากให้มีการหักค่าเสื่อมราคาแล้วจำนวนค่าสินไหมทดแทนอาจไม่เพียงพอที่จะนำมาซ่อมแซมทรัพย์สินให้มีสภาพดีเช่นเดิมได้ ดังนั้นจึงไม่น่าจะนำค่าเสื่อมราคามาหักออกจากจำนวนค่าสินไหมทดแทนได้ คงจะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเท่าที่จะต้องใช้จ่ายเพื่อซ่อมแซมทรัพย์สินนั้นให้คงสภาพเช่นเดิม แต่ไว้ในกรณีเป็นความเสียหายทั้งหมดจะต้องพิจารณาในเรื่องค่าเสื่อมราคาด้วยเพราะจะต้องตราค่าทรัพย์สิน ณ เวลาและขณะที่เกิดเหตุวินาศภัย

3.1.3.2 ภาระการพิสูจน์ความเสียหาย

เมื่อวัตถุที่เอาประกันภัยเกิดความเสียหายขึ้นทั้งหมดหรือบางส่วนแล้วขึ้นตอนต่อมาของการดำเนินการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนคือต้องมีการพิสูจน์ความเสียหายว่า วินาศภัยที่เกิดขึ้นมีสาเหตุมาจากอะไร ผู้รับประกันจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นหรือไม่ เป็นหน้าที่ของคู่สัญญาฝ่ายใดที่จะต้องนำสืบถึงความเสียหายที่เกิดขึ้น

ตามกฎหมายไทย ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ชัดเจนว่า เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้น ภาระการพิสูจน์ความเสียหายจะตกอยู่แก่ผู้ใด ซึ่งควรอยู่ในหลักเกณฑ์ทั่วไปของการนำสืบพยานหลักฐาน และหากพิจารณาเทียบเคียงกับหลักเกณฑ์ของกฎหมายอังกฤษที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว จะเห็นว่าเมื่อเกิดภัยขึ้นตามสัญญาช่อมเป็นหน้าที่ของผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประกันภัยจะต้องพิสูจน์ว่าความเสียหายเป็นภัยตามที่ระบุไว้ในสัญญา⁴² และหากผู้รับประกันภัยเห็นว่าความเสียหายมาจากข้อยกเว้นหรือเกิดจากการกระทำโดยทุจริตของผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประกันภัยภาระการพิสูจน์ในประเด็นดังกล่าวนี้จึงตกอยู่แก่ผู้รับประกันภัยเป็นผู้พิสูจน์ หากพิสูจน์ได้ผู้รับประกันภัยก็พ้นผิด แต่หากพิสูจน์ไม่ได้ผู้รับประกันภัยก็ต้องรับผิดชอบไปตามนั้น และหากปรากฏว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นมาจากภัยที่เอาประกันไว้ แม้ว่าจะเป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นทั้งหมดหรือบางส่วน

⁴¹ มานพ นาคทัต. เล่มเดิม. หน้า 25.

⁴² บัญญัติ สุชีวะ. (2519). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย. หน้า 26.

ผู้รับประกันภัยก็ต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัยตามความเสียหายที่เกิดขึ้น ซึ่งจะต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์การตีราคาค่าเสียหายตามที่กล่าวมาแล้วในข้อ

3.1.3.3 จำนวนค่าสินไหมทดแทนที่ต้องชดใช้

การดำเนินการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนของผู้รับประกันภัยเมื่อผ่านการตีราคาและการพิสูจน์ความเสียหายที่ได้รับแล้ว ต่อมาต้องมีการจ่ายเงินตามกรมธรรม์ประกันภัยไว้ในกรมธรรม์ชนิดใดซึ่งตามปกติแล้ว ในสัญญาประกันวินาศภัยผู้เอาประกันภัยสามารถเลือกเอาประกันภัยตามกรมธรรม์ที่มีอยู่ 2 ชนิดคือ กรมธรรม์แบบกำหนดค่า (Valued policy) และกรมธรรม์แบบไม่กำหนดค่า (Unvalued policy) การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัยจะแตกต่างกันตามชนิดของกรมธรรม์และตามความเสียหายที่ผู้เอาประกันภัยได้รับ ดังนั้นการจ่ายเงินค่าสินไหมทดแทนจึงแบ่งออกได้เป็น 2 อย่างตามชนิดของกรมธรรม์คือ

1) การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามกรมธรรม์แบบกำหนดค่า (Valued policy)

ลักษณะของกรมธรรม์แบบกำหนดค่านี้คือ คู่สัญญากำหนดจำนวนค่าสินไหมทดแทนเอาไว้ในกรมธรรม์ล่วงหน้าก่อนแล้วในขณะที่ทำสัญญาเมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นก็ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนไปตามนั้น

ตามหลักกฎหมายไทย ตามกรมธรรม์แบบกำหนดค่านี้มีความใกล้เคียงกับกรณีการเอาประกันภัยชนิดกำหนดมูลค่าประกันภัยไว้ล่วงหน้า⁴³ คือคู่สัญญาจะตกลงกันกำหนดมูลค่าของเหตุที่เอาประกันภัยกันไว้ นั่น ในกรณีที่มีการกำหนดมูลค่าประกันภัยไว้เช่นนี้ การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในกรณีทรัพย์สินอันเป็นวัตถุที่เอาประกันภัยต้องวินาศไปย่อมเป็นไปตามจำนวนแห่งมูลค่าประกันภัยที่กำหนดกันไว้ กล่าวคือ เมื่อได้ตกลงกำหนดกันไว้ล่วงหน้าแล้วก็ย่อมผูกพันคู่สัญญาเมื่อเกิดวินาศภัยขึ้นก็ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามนั้น⁴⁴ ซึ่งผลย่อมเป็นไปตามมาตรา 874 ตามบทบัญญัตินี้จะเห็นว่าการกำหนดราคาแห่งมูลค่าประกันภัยไว้ มีผลเสมือนหนึ่งเป็นการกำหนดจำนวนค่าสินไหมทดแทนกันไว้ล่วงหน้าในกรณีที่ทรัพย์สินที่เอาประกันภัยมีอันต้องวินาศไปทั้งหมดเป็นการผูกพันคู่สัญญาให้มีการได้แย้งจำนวนราคาของทรัพย์สินที่เอาประกันภัยกันต่อไปอีก ผู้เขียนเห็นว่าเมื่อนำมาตรา 874 มาปรับใช้กับกรณีการเอาประกันแบบกรมธรรม์กำหนดค่านี้หากมีความเสียหายเกิดขึ้นทั้งหมดจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่จะต้องชดใช้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในกรมธรรม์ ผู้รับประกันภัยจะอ้างเหตุอื่นเพื่อชดใช้ค่าสินไหมทดแทนน้อยกว่าจำนวนที่กำหนดไว้ในกรมธรรม์ไม่ได้ มีเพียงกรณีเดียวที่จะยกอ้างได้คือ ราคาแห่งมูลค่าประกันภัยที่ตกลงกันไว้

⁴³ ถาวร ตันตราภรณ์. เล่มเดิม. หน้า 60.

⁴⁴ จิตติ ดิงศักดิ์. เล่มเดิม. หน้า 101.

มีจำนวนสูงเกินไปหนัก ซึ่งต้องอาศัยข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเป็นกรณี ๆ ไป อันเป็นหลักเกณฑ์ที่คล้ายคลึงกับกฎหมายอังกฤษเพียงแต่ในดับพทมาตรา 27 (3) ของ Marine Insurance Act 1906 กำหนดไว้ชัดเจนถึงเรื่องการถือผลที่จะทำให้อภัยไม่มีผลบังคับ แต่ในกฎหมายไทยต้องการให้ผู้รับประกันภัยพิสูจน์ถึงราคาแห่งมูลประกันภัยซึ่งสูงเกินไปหนัก แต่ก็มีวัตถุประสงค์อันเดียวกันคือไม่ต้องการให้ผู้เอาประกันภัยแสวงหาประโยชน์จากการเกิดวินาศภัยนั้น ๆ

สำหรับกรณีมีความเสียหายเกิดขึ้นบางส่วน ผู้เขียนเห็นว่าผู้เอาประกันภัยควรจะได้รับ การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงโดยจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่ได้รับ ต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์มาตรา 877 (1) และมาตรา 877 วรรคสองเป็นสำคัญคือ จะต้องเป็นจำนวน วินาศภัยอันแท้จริงซึ่งจะต้องตีราคา ณ สถานที่ และในเวลาที่เกิดวินาศภัยนั้น ได้เกิดขึ้นกล่าวคือ เฉพาะในส่วนที่ได้รับความเสียหายเช่นเดียวกับกรรมธรรม์ทั่วไปชนิดไม่กำหนดค่า

2) การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามกรรมธรรม์แบบไม่กำหนดค่า (Unvalued policy) ตามกฎหมายไทย การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามกรรมธรรม์แบบไม่กำหนดค่านี้ต้องเป็นไปตาม หลักในมาตรา 877 (1) และมาตรา 877 วรรคสอง กล่าวคือผู้รับประกันภัยจะชดใช้ค่าสินไหม ทดแทนเพื่อจำนวนวินาศภัยอันแท้จริง (Actual loss) และการที่จะทราบว่าความเสียหายที่แท้จริง มีจำนวนเท่าใดมีวิธีคำนวณตีราคา 2 วิธีคือ

1. ในกรณีที่ตีราคาได้ ต้องตี ณ สถานที่และในเวลาซึ่งวินาศภัยเกิดขึ้น โดยมีการหัก ค่าเสื่อมราคาออก

2. ในกรณีที่ตีราคาไม่ได้ กรณีนี้จะต้องตีราคาเท่าจำนวนเงินซึ่งได้เอาประกันไว้

3.1.3.4 วิธีชดใช้ค่าสินไหมทดแทน

เมื่อได้ศึกษาหลักการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตั้งแต่ต้นจนถึงข้อที่จะกล่าวต่อไปนี้ถือเป็นกระบวนการขั้นสุดท้ายของการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามสัญญาประกันวินาศภัย การศึกษา ถึงข้อนี้จะศึกษาเฉพาะหลักเกณฑ์ของวิธีการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนว่ามีอย่างไรบ้างแต่ละวิธีการมี จุดมุ่งหมายอย่างเดียวกันคือ ต้องการให้ผู้เอาประกันภัยได้กลับคืนสู่สถานะเดิมเหมือนก่อนเกิด วินาศภัยในการศึกษาจะไม่ก้าวไปถึงปัญหาของวิธีการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแต่ละวิธี เพราะอยู่นอกเหนือขอบเขตของการศึกษา เพียงแต่ต้องการจะชี้ให้เห็นถึงหลักเกณฑ์ทั่วไปของวิธีการชดใช้ ค่าสินไหมทดแทนเท่านั้น

การเอาประกันภัยวินาศภัยตามปกติแล้วกรรมธรรม์ประกันภัยจะกำหนดวิธีการชดใช้ ค่าสินไหมทดแทนไว้เป็นที่แน่นอนว่าหากมีความเสียหายเกิดขึ้น ผู้รับประกันภัยจะชดใช้ ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัยด้วยวิธีใดบ้าง ในทางปฏิบัติถือว่าผู้รับประกันภัยมีสิทธิ เลือกรูปการชำระค่าสินไหมเพราะการชำระค่าสินไหมทดแทนนี้ถือว่าผู้รับประกันภัยเป็นลูกหนี้เงิน

แต่จะตกลงกันได้เป็นอย่างไร ทั้งนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 198 แต่ถ้าในกรณีที่ผู้เอาประกันภัยประสงค์จะให้ผู้รับประกันภัยชำระค่าสินไหมทดแทนด้วยวิธีการใด โดยเฉพาะจะต้องกำหนดวิธีการนั้นไว้ให้ชัดเจน

การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัยนั้นสามารถแบ่งออกได้ดังต่อไปนี้คือ

- 1) การจ่ายเป็นเงินสด (Cash payment)
- 2) การซ่อมแซม (Repair)
- 3) การหาของแทน (Replacement)
- 4) การทำให้กลับคืนสภาพเดิม (Reinstatement)

วิธีการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนทั้ง 4 วิธีนี้ ปกติจะกำหนดในกรมธรรม์ประกันภัย แต่ไม่มีหลักเกณฑ์ทางกฎหมายมารองรับวิธีการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเหล่านี้ทั้งตามกฎหมายไทย

กฎหมายไทย วิธีการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจะมีการระบุเอาไว้ในกรมธรรม์ประกันภัยโดยเฉพาะ ในกรมธรรม์ประกันอัคคีภัยมาตรฐาน จะมีข้อความดังต่อไปนี้คือ “บริษัทยอมรับผิดเพื่อซ่อมแซมหรือจัดหาสิ่งของมาทดแทน หรือจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัยตามราคาเสียหายที่แท้จริงของทรัพย์สินนั้น ในขณะที่เกิดการสูญเสียบ้างหรือเสียหายไม่เกินกว่าจำนวนเงิน ที่เอาประกันภัยไว้ ตามรายการแต่ละรายการ และเมื่อรวมกันแล้วไม่เกินจำนวนเงินเอาประกันภัยที่ระบุไว้ในตารางแห่งกรมธรรม์ฉบับนี้” นอกจากนี้ในเงื่อนไขการรับประกันภัยได้กล่าวถึงการชดใช้โดยจัดหาทรัพย์สินมาทดแทนว่า “บริษัทอาจจะเลือกทำการสร้างให้ใหม่หรือจัดหาทรัพย์สินมาแทนทรัพย์สินที่เสียหายหรือสูญหายทั้งหมดหรือส่วนใดส่วนหนึ่งแทนการจ่ายเงินชดใช้การสูญเสียบ้างหรือการเสียหายที่เกิดขึ้น” ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าวิธีการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามกรมธรรม์ประกันภัยมีอยู่ 4 ชนิด กล่าวคือ การจ่ายเป็นเงินสด การซ่อมแซม การหาสิ่งของมาทดแทน และการสร้างให้ใหม่ แต่อย่างไรก็ตามวิธีการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเหล่านี้จะชดใช้ด้วยวิธีการใดขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้รับประกันภัยแต่ฝ่ายเดียว จึงอาจมีข้อโต้แย้งจากฝ่ายผู้เอาประกันภัยได้ว่า ตนไม่ได้รับความเป็นธรรมในการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน โดยเฉพาะการซ่อมแซมหรือการทำให้กลับคืนสภาพเดิม บริษัทผู้รับประกันภัยอาจทำการไม่ดีเท่าที่ควรเพราะว่าไม่มีกฎหมายมาควบคุมการจัดการซ่อมแซมทรัพย์สินเหมือนเช่นกฎหมายอังกฤษ ได้กำหนดหน้าที่ทั้งของผู้เอาประกันภัยและผู้รับประกันภัยไว้ใน Fire Prevention (Metropolis) Act 1774 ซึ่งการดำเนินการอย่างใด ๆ ในการซ่อมแซมทรัพย์สินให้อยู่ในสภาพดีดังเดิม กฎหมายได้เข้ามาควบคุมการดำเนินการเหล่านี้ทำให้ผู้เอาประกันภัยได้รับความเป็นธรรมมากขึ้น จากการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนด้วยวิธีการนี้แตกต่างกับของไทยเพราะไม่มีกฎหมายควบคุมการซ่อมแซมให้กลับมีสภาพดีดังเดิม เพียงแต่กำหนดเอาไว้ในกรมธรรม์ประกันภัยเท่านั้น ซึ่งแม้กรมธรรม์จะเป็นกรมธรรม์

มาตรฐานที่ทางราชการจะต้องตรวจพิจารณาอนุญาตก่อนจะใช้ได้ก็ตาม แต่โดยลักษณะของกรรมกรรมแล้วผู้รับประกันภัยเป็นฝ่ายวางขึ้นเพียงฝ่ายเดียว ดังนั้นจึงค่อนข้างจะเป็นประโยชน์แก่ผู้รับประกันภัยมากกว่าผู้เอาประกันภัย ผู้เขียนจึงเห็นว่าวิธีการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนที่จะอำนวยประโยชน์ให้แก่ผู้เอาประกันภัยมากที่สุดในขณะที่คือการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนด้วยเงินสด เพราะมีกฎหมายมาตรา 877 วรรคสอง มาควบคุมกำหนดวิธีการชดใช้ไว้ นอกจากนี้ยังมีบทสันนิษฐานในการตีราคาค่าเสียหายที่เป็นคุณแก่ผู้เอาประกันภัยมากกว่าที่กำหนดไว้ในกรรมกรรมประกันภัยอีกด้วย ส่วนการซ่อมแซมหรือการทำให้ทรัพย์สินกลับคืนสู่สภาพเดิม (Reinstatement) นั้น หากมีปัญหาข้อพิพาทเกิดขึ้นระหว่างผู้เอาประกันภัยกับผู้รับประกันภัย วิธีการแก้ไขปัญหานั้นที่เหมาะสมควรยึดถือหลักที่ว่าต้องให้ผู้เอาประกันภัยได้กลับคืนสู่สภาพเดิมให้มากที่สุดและหากเทียบเคียงกับ Fire Prevention (Metropolis) Act 1774 แล้ว จะเห็นว่ากฎหมายให้ความคุ้มครองแก่ผู้เอาประกันภัยมิให้ถูกเอาเปรียบจากผู้รับประกันภัย ในกระบวนการซ่อมแซมทรัพย์สินที่เอาประกันภัยกล่าวคือ หากมีข้อบกพร่องอันเกิดจากการซ่อมแซมหรือในระหว่างการซ่อมแซมผู้รับประกันภัยจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้น แต่หลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้มิได้มีการบัญญัติไว้โดยเฉพาะในกฎหมายไทย ฉะนั้นจึงควรมีการกำหนดขอบเขตความรับผิดชอบของผู้รับประกันภัยไว้ให้ชัดเจนในกรรมกรรมประกันภัย และในการแก้ปัญหาค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นก็ควรยึดถือหลักที่ว่าให้ผู้เอาประกันภัยได้รับชดใช้ค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นอย่างใกล้เคียงกับความเป็นจริงให้มากที่สุด

3.1.4 หลักกฎหมายที่นำมาปรับใช้กับการเรียกค่าสินไหมทดแทนของผู้เอาประกันภัยที่ได้รับผลกระทบจากการชุมนุม

- 1) หลักประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
- 2) พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551
- 3) ลักษณะของข้อสัญญาไม่เป็นธรรม

ก) ลักษณะของข้อสัญญาไม่เป็นธรรมตามพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540

ข) ลักษณะของสัญญาที่ไม่เป็นธรรม ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541

3.1.4.1 หลักประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์⁴⁵

ก) การไม่ชำระหนี้

เมื่อเกิดหนี้ขึ้นแล้ว หากลูกหนี้ชำระหนี้ไม่ถูกต้องครบถ้วนตรงตามวัตถุประสงค์แห่งหนี้ ตรงตามกำหนดเวลา หนี้ระงับ ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องพิจารณาต่อไปว่า หนี้จะมีผลเป็นอย่างไรบ้าง แต่เพราะลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ จึงต้องพิจารณาว่าเจ้าหนี้มีสิทธิที่จะบังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้เพียงใด มีสิทธิจะได้รับการชดเชยทดแทนความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการไม่ชำระหนี้หรือชำระหนี้ไม่ถูกต้องอย่างไรบ้าง ตลอดจนเจ้าหนี้จะมีสิทธิเหนือทรัพย์สินหรือสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ ใดบ้าง ตลอดจนเจ้าหนี้จะมีสิทธิเหนือทรัพย์สินหรือสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ ใดบ้าง

ข) สิทธิของเจ้าหนี้โดยทั่วไป

กฎหมายให้ความคุ้มครองสิทธิเจ้าหนี้หลายประการ โดยกำหนดให้ลูกหนี้ต้องชำระหนี้ หากลูกหนี้ไม่ชำระหนี้เจ้าหนี้ก็มีสิทธิบังคับให้ลูกหนี้ให้ชำระหนี้ด้วยวิธีการต่าง ๆ หน้าที่ชำระหนี้ของลูกหนี้จึงเป็นของคู่กับสิทธิของเจ้าหนี้ นอกจากสิทธิหลักของเจ้าหนี้ที่จะบังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้แล้ว เจ้าหนี้ยังมีสิทธิรอง เช่น สิทธิที่จะเรียกค่าเสียหาย หากลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ หรือชำระหนี้ไม่ถูกต้องครบถ้วน ซึ่งอาจรวมถึงค่าปรับด้วย ในกรณีของสัญญาต่างตอบแทนหากลูกหนี้ไม่ชำระหนี้เจ้าหนี้อาจไม่ชำระหนี้ตอบแทนให้ และในสัญญาบางอย่างเมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ให้ลูกต้อง เจ้าหนี้ก็อาจมีสิทธิยึดหน่วง

โดยหลักทั่วไปเมื่อเกิดหนี้ขึ้นแล้ว เจ้าหนี้ก็มีสิทธิได้รับชำระหนี้ หากลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ เจ้าหนี้ก็มีสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้โดยปฏิบัติตามสัญญา

ในกรณีที่หนี้เกิดจากสัญญานั้น เจ้าหนี้อย่อมมีสิทธิบังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้ตามสัญญา โดยตรง หากการชำระหนี้โดยตรงไม่อาจบังคับได้ ไม่ว่าจะโดยเหตุสุดวิสัยหรือโดยสภาพของหนี้ นั้นเอง เจ้าหนี้ก็อาจบังคับให้ลูกหนี้กระทำการอย่างอื่นที่มีผลใกล้เคียงกับการชำระหนี้ หรืออาจให้ลูกหนี้ชดเชยค่าเสียหายแทน และในบางกรณีเจ้าหนี้ก็อาจเลือกที่จะเลิกสัญญาแทนการชำระเรียกให้ชำระหนี้ก็ได้

การไม่ชำระหนี้ นอกจากจะทำให้เจ้าหนี้มีสิทธิบังคับชำระหนี้ หรือเรียกค่าสินไหมทดแทนแล้ว ในบางกรณีเจ้าหนี้อยังมีสิทธิที่จะเลิกสัญญาอีกด้วย ซึ่งเป็นสิทธิของเจ้าหนี้ว่าจะเลือกใช้อย่างไร กรณีของสัญญาหนี้ฝ่ายเดียว เมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้เจ้าหนี้ก็อาจบังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้ โดยตรงก็ได้หรือจะเรียกค่าเสียหายก็ได้ สำหรับกรณีของสัญญาต่างตอบแทน ถ้าลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ เจ้าหนี้ก็มีสิทธิที่จะไม่ชำระหนี้ตอบแทน มีผลเป็นการบังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ ซึ่งก็เป็นเพียง

⁴⁵ โสภณ รัตนากร. (2545). คำอธิบายกฎหมายลักษณะหนี้. หน้า 87-95.

วิธีการชั่วคราวเท่านั้น ถ้าเจ้าหนี้ไม่มีความประสงค์จะผูกพันอะไรกันต่อไปต้องการหลุดพ้นจากหนี้ไปด้วย หรือเป็นกรณีที่เจ้าหนี้ชำระหนี้ฝ่ายของตนไปแล้ว ไม่อาจบีบบังคับลูกหนี้โดยการไม่ชำระหนี้ตอบแทนอีก เจ้าหนี้ก็อาจใช้วิธียกเลิกสัญญา และถ้ามีความเสียหายก็เรียกค่าเสียหายได้ด้วย

ค) สิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้

สิทธิของเจ้าหนี้ที่จะเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้นี้มีข้อควรพิจารณาว่า (1) เจ้าหนี้ได้สิทธิหรืออำนาจนั้นมาจากไหน (2) เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ปฏิบัติชำระหนี้ได้อย่างไร หรือหน้าที่ของลูกหนี้มีอย่างไร

(1) อำนาจของเจ้าหนี้

มาตรา 194 วางกฎหมายว่า ด้วยอำนาจแห่งมูล เจ้าหนี้ย่อมมีสิทธิจะเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้... คำว่า “มูลหนี้” ในที่นี้หมายถึง “มูลแห่งหนี้” หรือที่มาหรือบ่อเกิดแห่งหนี้ ซึ่งส่วนใหญ่ได้แก่สัญญา แต่ความจริงแล้วสัญญาเป็นแต่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลซึ่งเรียกว่า เจ้าหนี้ลูกหนี้ ซึ่งมีผลให้ลูกหนี้ต้องชำระหนี้

(2) หน้าที่ชำระหนี้ของลูกหนี้

เนื่องจากเจ้าหนี้มีอำนาจหรือสิทธิที่จะเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ ลูกหนี้จึงมีหน้าที่ที่จะต้องชำระหนี้ให้ตรงตามสิทธิของเจ้าหนี้คือ

- 1 ลูกหนี้จะต้องชำระหนี้ให้ตรงกับวัตถุประสงค์แห่งหนี้ ซึ่งอาจเป็นการกระทำ ด่วนเป็นการกระทำ
- 2 ลูกหนี้ต้องชำระหนี้โดยตรง (ป.พ.พ 208)
- 3 ลูกหนี้ต้องชำระหนี้ให้ตรงตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ มิฉะนั้นลูกหนี้ก็ต้องรับผิดชอบใช้ความเสียหาย (ป.พ.พ 215)

ง) สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน

ทำนองเดียวกับที่ได้กล่าวมาแล้วในหลักเกี่ยวกับความรับผิดชอบของลูกหนี้ ลูกหนี้จะต้องรับผิดชอบในการไม่ชำระหนี้ หรือชำระหนี้ไม่ถูกต้องครบถ้วน ก็ต่อเมื่อลูกหนี้เป็นผู้ก่อเหตุ หรือเป็นกรณีที่ละโทษลูกหนี้ได้ ถ้าการไม่ชำระหนี้หรือชำระหนี้ไม่ถูกต้องครบถ้วนเกิดขึ้นโดยเหตุสุดวิสัยหรือเกิดขึ้นโดยพฤติการณ์ซึ่งลูกหนี้ไม่มีส่วนต้องรับผิดชอบ ลูกหนี้ก็ไม่ต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายอย่างใดไม่ กล่าวอีกนัยหนึ่งลูกหนี้จะต้องรับผิดชอบก็ต่อเมื่อลูกหนี้มีส่วนผิด

3.1.4.2 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551⁴⁶

1. ขอบเขตของคดีผู้บริโภค

1) “คดีผู้บริโภค” หมายความว่า

(1) คดีแพ่งระหว่างผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภค หรือตามกฎหมายอื่น กับผู้ประกอบการธุรกิจซึ่งพิพาทกันเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ

(2) คดีแพ่งตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย

2) ความหมายของผู้บริโภค

ตามมาตรา 3 ของ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคฯ “ผู้บริโภค” หมายความว่า ผู้บริโภคตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค และให้หมายความรวมถึงผู้เสียหายตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

(1) ผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 หมายความว่า ผู้ซื้อหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบการธุรกิจหรือผู้ซึ่งได้รับการเสนอหรือการชักชวนจากผู้ประกอบการธุรกิจเพื่อให้ซื้อสินค้าหรือรับบริการ และหมายความรวมถึงผู้ใช้สินค้าหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบการธุรกิจโดยชอบแม้มิได้เป็นผู้เสียค่าตอบแทนก็ตาม

3) ความหมายของผู้ประกอบการธุรกิจ

ตามมาตรา 3 ของ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคฯ “ผู้ประกอบการธุรกิจ” หมายความว่า ผู้ประกอบการตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคและให้หมายความรวมถึงผู้ประกอบการตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยด้วย

(1) ผู้ประกอบการตามมาตรา 3 ของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 หมายความว่า ผู้ขาย ผู้ผลิตเพื่อขาย ผู้ส่งหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อขายหรือผู้ซื้อเพื่อขายต่อซึ่งสินค้า หรือผู้ให้บริการ และหมายความรวมถึงผู้ประกอบการกิจการโฆษณาด้วย

2. ผู้มีอำนาจฟ้องคดี

1) ผู้บริโภค คือ ผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522

และผู้บริโภคที่เป็นผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551

⁴⁶ ชนกร วรปรัชญากุล. (2552, มิถุนายน – กันยายน). “พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค: เปิดมิติใหม่ในการคุ้มครองผู้บริโภค.” *วารสารร่วมพฤษภ*, 27 (3).

2) ผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภค ประกอบไปด้วยคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สมาคมที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภครับรองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค และมูลนิธิที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภครับรองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค

3) ผู้ประกอบธุรกิจ ผู้ประกอบธุรกิจก็สามารถฟ้องคดีผู้บริโภคได้ เช่นเดียวกันโดยฟ้องผู้บริโภคเป็นจำเลยต่อศาลในคดีแพ่งซึ่งพิพาทกันเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ

3. ศาลที่จะฟ้องคดี

1) กรณีผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคเป็นโจทก์

ผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภค สามารถฟ้องผู้ประกอบธุรกิจต่อศาลที่ผู้ประกอบธุรกิจมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล หรือต่อศาลที่มูลคดีเกิดขึ้นในเขตศาล

2) กรณีผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์

ในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจจะฟ้องผู้บริโภคเป็นคดีผู้บริโภค ให้ผู้ประกอบธุรกิจมีสิทธิเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลได้เพียงแห่งเดียว

3.1.4.3 ลักษณะของสัญญาที่ไม่เป็นธรรม

สัญญาที่ไม่เป็นธรรมเกิดขึ้นเนื่องจากคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งได้อาศัยความได้เปรียบกว่าคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งทำให้ขาดความสมดุลในการปฏิบัติราชการหนี้ตามสิทธิและหน้าที่ความรับผิดชอบระหว่างคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย⁴⁷ ความไม่เท่าเทียมกันในระหว่างคู่สัญญาที่ฝ่ายหนึ่งมีอำนาจทางเศรษฐกิจ ความรู้ทางเทคโนโลยีที่เหนือกว่าอีกฝ่ายหนึ่งเป็นอย่างมาก สัญญาจึงเกิดขึ้นโดยขาดอำนาจการต่อรองและการเจรจาตกลงกันอย่างแท้จริง⁴⁸ สัญญาที่ไม่เป็นธรรมคู่สัญญาฝ่ายที่ได้เปรียบจะกำหนดข้อสัญญาที่จะเป็นประโยชน์แก่ตนเองเกินสมควร โดยเฉพาะในสัญญาธุรกิจซึ่งได้มีการจัดทำเป็นสัญญาสำเร็จรูปปัจจุบันมีการใช้อย่างแพร่หลายทั้งที่เกี่ยวกับการค้าระหว่างภาคเอกชนด้วยกันหรือระหว่างรัฐกับภาคเอกชน สัญญาธุรกิจเป็นข้อตกลงที่เกี่ยวข้องกับการประกอบกิจการทางธุรกิจการค้าโดยบุคคลคนเดียว หรือกลุ่มบุคคลเป็นคณะไม่ว่าจะเป็นด้านพาณิชย์กรรมหรืออุตสาหกรรม ซึ่งเริ่มแต่กระบวนการก่อตั้งองค์การทางธุรกิจการค้าเนินกิจการทางธุรกิจและสิ้นสุดองค์การทางธุรกิจ โดยมีที่มาจากแหล่งต่าง ๆ ได้แก่ กฎหมายแพ่ง กฎหมาย

⁴⁷ คาราวร ธีระวัฒน์. (2538). *กฎหมายสัญญา: สภาพใหม่ของสัญญาปัจจุบันและปัญหาข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม*. หน้า 48.

⁴⁸ Beale H, Inequality of Bargain Power. (1982). "Journal Legal Study 1986." *Havard Law Review*, 6 (1). pp. 741-801.

พาณิชย์ กฎหมายมหาชน กฎหมายระหว่างประเทศ ตลอดจนจารีตประเพณีทางการค้า ซึ่งมีมากจนยากที่จะกำหนดขอบเขตได้และมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสังคม เศรษฐกิจ และเหตุการณ์ในทางธุรกิจ สัญญาธุรกิจประเภทที่ได้มีการนำมาใช้ในทางธุรกิจอย่างกว้างขวาง และมีผลกระทบต่อประชาชน เป็นอย่างมากจะได้แก่สัญญาสำเร็จรูป จึงมีความจำเป็นที่กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคจะต้องเข้าไปให้ความคุ้มครองแก่ประชาชนผู้บริโภคไม่ให้เกิดความเสียหายเปรียบต่อผู้ประกอบการซึ่งเป็นผู้ขายร่างสัญญานั้นแต่ฝ่ายเดียว ดังนั้นการศึกษาลักษณะของสัญญาที่ไม่เป็นธรรมจึงต้องทำควบคู่ไปกับการศึกษาสัญญาสำเร็จรูปด้วย

เนื่องจากการตกลงทำสัญญาธุรกิจในปัจจุบันส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปแบบของสัญญามาตรฐาน (Standard Form Contract) หรือ สัญญาสำเร็จรูป (Adhesion Contract) ไม่ว่าจะเป็นการทำธุรกิจการค้าประเภทใด การประกันภัย การขนส่ง การธนาคารพาณิชย์ การซื้อขาย การทำธุรกิจบริการไม่ว่าการท่องเที่ยว โรงแรม การทำสัญญา จะมีร่างข้อสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ล่วงหน้าเป็นจำนวนมาก ที่จะใช้กับบุคคลที่จะเข้ามาเป็นคู่สัญญาในภายหลัง ลักษณะนี้ผู้ที่เข้ามาเป็นคู่สัญญาในภายหลังจะอยู่ในลักษณะจำยอมต้องรับเอาสภาพบังคับตามนั้น ๆ โดยไม่สามารถต่อรองแก้ไขได้ ดังนั้น นักกฎหมายทุกประเทศต่างสนใจต่อปัญหาของรูปแบบการทำสัญญาประเภทนี้ว่าจะหาวิธีป้องกันความเสียหายที่จะเกิดสภาพบังคับขึ้นแก่คู่สัญญาที่จำต้องเสียเปรียบกับการต้องเข้ามารับเอารูปแบบของสัญญามาตรฐาน หรือสัญญาสำเร็จรูปกันอย่างไร

สัญญาสำเร็จรูปอาจอยู่ในรูปของสัญญาปกครองหรือสัญญาธุรกิจก็ได้ขึ้นอยู่กับคู่สัญญาว่าเป็นบุคคลประเภทใดและวัตถุประสงค์เกี่ยวกับเรื่องใด สัญญาสำเร็จรูปถูกนำมาใช้แพร่หลายทั้งภาครัฐและเอกชนเพราะมีความสะดวกในการที่จะนำออกใช้ สภาพบังคับของสัญญาสำเร็จรูปเมื่อโดยเปรียบเทียบกับสัญญาทั่วไปแล้ว อาจมีความแตกต่างกันในแง่ที่มองเห็นได้ว่าเป็นการควบคุมหรือบังคับเอาแก่คู่สัญญาฝ่ายที่เป็นผู้บริโภคมากกว่า ซึ่งจะทำขึ้นเป็นหนังสือเป็นแบบที่ร่างและพิมพ์ขึ้นล่วงหน้า เนื้อหาของแบบดังกล่าวจะครอบคลุมข้อสัญญาที่เป็นรูปแบบมาตรฐานของข้อตกลงโดยฝ่ายผู้ประกอบการจะเป็นผู้ยกร่างสัญญาแต่เพียงฝ่ายเดียวและมีลักษณะข้อสัญญาเป็นไปแนวที่เอื้อประโยชน์แก่ผู้ประกอบการแต่ฝ่ายเดียวทำให้ผู้บริโภคถูกเอาเปรียบในข้อสัญญาที่ได้ทำขึ้นนั้น ๆ อยู่เสมอ

ลักษณะสัญญาที่ไม่เป็นธรรมตามบทบัญญัติกฎหมาย ในปัจจุบันมีกฎหมายที่บังคับใช้อยู่ 2 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ฉบับที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2541 มีรายละเอียด ดังนี้

ก) ลักษณะของสัญญาที่ไม่เป็นธรรมตามพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540

การพิจารณาลักษณะของข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมตามกฎหมายฉบับนี้อาจพิจารณาได้เป็น 2 ส่วน ดังนี้

(1) คู่สัญญาต้องเป็นบุคคลที่กฎหมายกำหนด

พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาตรา 4 ดังที่บัญญัติในมาตรา 4 วรรคแรกว่า “ข้อตกลงในสัญญาระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจการค้าหรือวิชาชีพ หรือ ในสัญญาสำเร็จรูป หรือ ในสัญญาขายฝากได้เปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเกินสมควรเป็นข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมและให้มีผลบังคับได้เพียงเท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณีเท่านั้น” บทบัญญัตินี้ในมาตรานี้ใช้บังคับได้ในเฉพาะในสัญญา 3 ประเภทเท่านั้น คือ

1) สัญญาระหว่าง ผู้บริโภค ผู้ประกอบธุรกิจการค้าหรือวิชาชีพ (ไม่จำกัดว่าต้องเป็นสัญญาสำเร็จรูป)

2) สัญญาสำเร็จรูป

3) สัญญาขายฝาก ดังนั้นคู่สัญญาที่เป็นบุคคลตามที่กฎหมายกำหนดได้แก่

ก. ผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจการค้าหรือวิชาชีพ

ผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาตรา 3 ได้บัญญัติคำนิยาม“ผู้บริโภค หมายความว่า ผู้เข้าทำสัญญาในฐานะผู้ซื้อ ผู้เช่า ผู้เช่าซื้อ ผู้กู้ ผู้เอาประกันภัย หรือผู้เข้าทำสัญญาอื่นใดเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สิน บริการหรือประโยชน์อื่นใดโดยมีค่าตอบแทนทั้งนี้ การเข้าทำสัญญานั้นต้องเป็นไปโดยมิใช่เพื่อการค้าทรัพย์สินบริการ หรือประโยชน์อื่นใด และให้หมายความรวมถึงผู้เข้าทำสัญญาในฐานะผู้ค้าประกันของบุคคลดังกล่าวซึ่งมิได้กระทำเพื่อการค้าด้วย”

คำนิยามนี้แม้จะให้ความหมายของผู้บริโภคไว้อย่างกว้างขวางแต่ก็ไม่รวมถึงบุคคลดังต่อไปนี้⁴⁹

ก) ผู้ขายสินค้าหรือบริการ เช่น ชาวไร่ชาวนาที่ทำสัญญาขายผลผลิตการเกษตรของตนให้แก่พ่อค้าคนกลาง

ข) ผู้ซื้อสินค้าหรือบริการหรือประโยชน์อื่นใดเพื่อนำไปขายต่อ หรือนำมาใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตสินค้าเพื่อขายต่อไปโดยตรง

⁴⁹ จรัญ ภัคศิรนากุล. (2540). *สรุปสาระสำคัญของพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540*. หน้า 11-12.

ค) ผู้ที่ได้สินค้า บริการหรือประโยชน์อื่นใดมาโดยไม่มีค่าตอบแทน
 ง) ผู้ที่ทำสัญญาในฐานะผู้ค้าประกันหนี้ให้แก่ผู้บริโภคโดยกระทำเป็นทางการค้าของตน ความหมายผู้บริโภคตามกฎหมายนี้ แตกต่างจากความหมายของผู้บริโภค ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งจะหมายถึงเฉพาะผู้ซื้อสินค้าหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจหรือผู้ซึ่งได้รับการเสนอ หรือการชักชวนจากผู้ประกอบธุรกิจเพื่อให้ซื้อสินค้าหรือรับบริการ และหมายรวมถึงผู้ใช้สินค้าหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจโดยชอบ แม้มิได้เป็นผู้เสียค่าตอบแทนก็ตาม (มาตรา 3)

ผู้ประกอบธุรกิจการค้า หรือวิชาชีพ ตามนิยามศัพท์ ในมาตรา 3 ให้ความหมายว่า “ผู้เข้าทำสัญญาในฐานะผู้ขาย ผู้ให้เช่า ผู้เช่าซื้อ ผู้ให้กู้ ผู้รับประกันภัย หรือผู้เข้าทำสัญญาอื่นใดเพื่อจัดให้ซึ่งทรัพย์สิน บริการ หรือ ประโยชน์อื่นใด ทั้งนี้การเข้าทำสัญญานั้นต้องเป็นไปเพื่อการค้า ทรัพย์สิน บริการ หรือประโยชน์อื่นใดนั้นเป็นทางค้าปกติของตน” จึงยังไม่ถือเป็นผู้ประกอบธุรกิจการค้าหรือวิชาชีพตามพระราชบัญญัตินี้แม้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งจะเป็นผู้บริโภคก็ไม่ทำให้สัญญาที่ทำในกรณีนี้ได้รับความคุ้มครองในฐานะที่เป็นสัญญาระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจการค้า หรือวิชาชีพแตกต่างจากความหมาย “ผู้ประกอบธุรกิจ” ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งได้ให้ความหมายแคบกว่าว่าหมายถึง “ผู้ขาย ผู้ผลิตเพื่อขาย ผู้ส่งหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อขายหรือผู้ซื้อเพื่อขายต่อซึ่งสินค้าหรือผู้ให้บริการและหมายความรวมถึงผู้ประกอบกิจการโฆษณาด้วย”

ข. คู่สัญญาฝ่ายที่กำหนดสัญญาสำเร็จรูปกับฝ่ายที่มีได้เป็นผู้กำหนด

คู่สัญญาตามความหมายนี้มีได้จำกัดว่าจะต้องเป็นสัญญาระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจการค้าหรือวิชาชีพเท่านั้น แต่ให้ความสำคัญว่าจะต้องเป็นคู่สัญญาที่ทำสัญญากันขึ้นโดยใช้สัญญาสำเร็จรูปเป็นสำคัญ

ค. ผู้ขายฝากกับผู้รับซื้อฝาก

คู่สัญญาขายฝากกับผู้รับซื้อฝากตามความหมายในบทบัญญัตินี้จะถือตามความหมายในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในมาตรา 491 ซึ่งได้บัญญัติว่า “อันว่าขายฝากนั้นคือสัญญาซื้อขายซึ่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินตกไปยังผู้ซื้อโดยมีข้อตกลงกันว่าผู้ขายอาจไถ่ทรัพย์สินนั้นคืนได้” โดยมีได้จำกัดว่าจะต้องตกเป็นสัญญาระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจการค้าหรือวิชาชีพเนื่องจากกฎหมายมีเจตนารมณ์ควบคุมกรณีการทำสัญญาขายฝากโดยทั่วไปมิให้มีการกำหนดค่าสินไถ่ในจำนวนที่สูงเกินสมควรซึ่งถือว่าเป็นการเอาเปรียบอย่างมาก

(2) ลักษณะของข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม

พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาตรา 4 วรรคแรกได้บัญญัติว่า “ข้อตกลงในสัญญาระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจการค้าหรือวิชาชีพ หรือในสัญญาสำเร็จรูป หรือผู้ซื้อฝากได้เปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเกินสมควรเป็นข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมและให้มีผลบังคับได้เพียงเท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณีเท่านั้น” บทบัญญัติมาตรานี้ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาว่าข้อสัญญาใด ๆ ที่จะถือว่าเป็นข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมหรือไม่จะต้องพิจารณาจากลักษณะข้อสัญญานั้น ๆ ว่าเป็นการได้เปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเกินสมควรหรือไม่ และในบทบัญญัติมาตราเดียวกันในวรรคสามได้บัญญัติขยายความหมายความว่า “ข้อตกลงที่มีลักษณะหรือมีผลให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติหรือรับภาระเกินกว่าที่วิญญูชนจะพึงคาดหมายได้ตามปกติ เป็นข้อตกลงที่อาจถือได้ว่าทำให้ได้เปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง” และได้มีบทบัญญัติกรณีตัวอย่างที่ถือว่าเป็นการได้เปรียบไว้ 9 กรณี อย่างไรก็ตามในการพิจารณาว่า ข้อสัญญาเป็นการได้เปรียบแก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งแม้จะพิจารณาได้ตามหลักดังกล่าวแล้วแต่การจะเป็นกรณีได้เปรียบถึงขนาด ที่ทำให้ไม่เป็นธรรมแก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งได้นั้นจะต้องเป็นกรณีที่ได้เปรียบเกินสมควรด้วยจึงจะถือได้ว่าเป็นข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม

ในการพิจารณาว่าข้อสัญญาใดจะมีลักษณะเป็นการได้เปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเกินสมควรจนถือว่าเป็นสัญญาที่ไม่เป็นธรรมได้นั้น อาจจัดแบ่งได้เป็น 5 ประการที่สำคัญ ดังนี้

1) สัญญาที่มีข้อยกเว้นหรือข้อจำกัดความรับผิดชอบ

ลักษณะข้อยกเว้น หรือข้อจำกัดความรับผิดชอบของผู้ประกอบธุรกิจการค้าในสัญญาซึ่งจะถือเป็นข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมแบ่งได้เป็น 3 กรณี ดังนี้⁵⁰

กรณีหนึ่งเป็นข้อยกเว้น หรือจำกัดความรับผิดชอบที่เกิดจากการผิดสัญญา (Exemption Clause) ซึ่งเป็นกรณีตัวอย่างข้อตกลงที่ถือได้ว่าได้เปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งตามที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 4 วรรคสาม (1) และเป็นไปตามหลักกฎหมายนิติกรรมสัญญาที่คู่สัญญาฝ่ายผิดสัญญาย่อมต้องรับผิดชอบต่อคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง เช่น อาจถูกฟ้องบังคับให้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามสัญญาให้ชดใช้ค่าเสียหายหรือให้ชำระดอกเบี้ยในกรณีของหนี้เงิน แต่หลักทั่วไปดังกล่าวนี้มีข้อยกกฎหมาย ที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ดังนั้นคู่สัญญาจึงสามารถยกเว้น หรือจำกัดความรับผิดชอบนั้นให้ผิดแผกแตกต่างไปจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวได้ ทั้งนี้ข้อยกกฎหมายห้ามไว้ชัดแจ้ง หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ข้อตกลงยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดชอบนี้จึงมีผลผูกพันและใช้บังคับได้เว้นแต่จะถึงขนาดไปตกลงยกเว้นความ

⁵⁰ แหล่งเดิม. หน้า 54.

รับผิดชอบที่เกิดจากกลฉ้อฉลหรือความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของตน จึงจะเป็น โฆษณาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 373⁵¹

กรณีที่สอง เป็นกรณีข้อตกลงยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดในความชำรุดบกพร่องหรือการรอนสิทธิในทรัพย์สินที่ส่งมอบให้แก่ผู้บริโภครวมถึงสัญญาระหว่างผู้บริโภคร่วมกับผู้ประกอบการค้าหรือวิชาชีพ ดังบัญญัติไว้ในมาตรา 6 ว่า “สัญญาระหว่างผู้บริโภคร่วมกับผู้ประกอบการค้าหรือวิชาชีพที่มีการชำระหนี้ด้วยการส่งมอบทรัพย์สินให้แก่ผู้บริโภครวมถึงข้อตกลงยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดของผู้ประกอบการค้าหรือวิชาชีพเพื่อความชำรุดบกพร่องหรือเพื่อสิทธิไม่ได้เว้นแต่ผู้บริโภครู้ถึงความชำรุดบกพร่องหรือเหตุแห่งการรอนสิทธิอยู่แล้วในขณะทำสัญญา ในกรณีนี้ให้ข้อตกลงยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดนั้นมีผลบังคับได้เพียงเท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณีเท่านั้น”

กรณีที่สาม เป็นข้อยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดเพื่อการละเมิดหรือผิดสัญญาในความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย หรืออนามัยของผู้อื่น ๆ ดังที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 8 ว่า

“ข้อตกลง ประกาศหรือคำแจ้งความที่ได้ทำไว้ล่วงหน้าเพื่อยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดเพื่อละเมิดหรือผิดสัญญาในความเสียหายต่อชีวิต ร่างกายหรืออนามัยของผู้อื่น อันเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ตกลง ผู้ประกาศ ผู้แจ้งความ หรือของบุคคลอื่นซึ่งตกลง ผู้ประกาศ หรือผู้แจ้งความต้องรับผิดชอบ จะนำมาอ้างเป็นข้อยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดไม่ได้

ข้อตกลง ประกาศ หรือคำแจ้งความที่ได้ทำไว้ล่วงหน้าเพื่อยกเว้น หรือจำกัดความรับผิด ในกรณีอื่นนอกจากที่กล่าวในวรรคหนึ่ง ซึ่งไม่เป็น โฆษณา ให้มีผลบังคับได้เพียงเท่าที่เป็นธรรม และพอสมควรแก่กรณีเท่านั้น”

2) สัญญาที่มีข้อกำหนดให้ผู้สัญญาฝ่ายหนึ่งปฏิบัติ หรือไม่ปฏิบัติตามสัญญา หรือไม่ปฏิบัติตามสัญญาในระยะเวลาที่ล่าช้าได้โดยไม่มีเหตุอันสมควร

ข้อตกลงให้สิทธิที่จะปฏิบัติ หรือ ไม่ปฏิบัติตามสัญญาข้อหนึ่งข้อใดหรือไม่ปฏิบัติตามสัญญาในระยะเวลาที่ล่าช้าได้ โดยไม่มีเหตุอันสมควรเป็นข้อตกลงที่มุ่งเอาเปรียบกัน โดยให้สิทธิพิเศษแก่ผู้สัญญาฝ่ายที่มีอำนาจต่อรองเหนือกว่าว่ามีสิทธิที่จะไม่ปฏิบัติตามพันธกรณี ในสัญญาข้อหนึ่งข้อใดได้โดยไม่มีเหตุอันสมควร กรณีหนึ่งกับข้อตกลงที่ให้สิทธิที่จะล่าช้าในการปฏิบัติตามสัญญาได้โดยไม่มีเหตุอันสมควรอีกกรณีหนึ่ง

⁵¹ แหล่งเดิม. หน้า 19.

3) สัญญาที่ให้สิทธิเรียกร้องดอกเบี้ย หรือค่าปรับเกินสมควรการใช้สิทธิเรียกร้องดอกเบี้ย หรือค่าปรับเกินสมควร พิจารณาได้จากกรณีตัวอย่างข้อตกลงที่ถือว่าเป็นการเอาเปรียบ คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งตามที่บัญญัติมาตรา 4 วรรคสาม (5) (6) (8) และ (9) ได้บัญญัติดังนี้⁵²

กรณีตัวอย่าง (5) “ข้อตกลงให้สิทธิคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งเรียกร้องหรือกำหนดให้อีกฝ่ายหนึ่งต้องรับภาระเพิ่มขึ้นมากกว่าภาระที่เป็นอยู่ในเวลาทำสัญญา”

กรณีตัวอย่าง (6) ข้อตกลงในสัญญาขายฝากที่ผู้ซื้อฝากกำหนดราคาสิน ใ้สูงกว่าราคาขายบวกอัตรดอกเบี้ยเกินกว่าร้อยละสิบห้าต่อปี

กรณีตัวอย่าง (8) ข้อตกลงในสัญญาบัตรเครดิตที่กำหนดให้ผู้บริโภคต้องชำระดอกเบี้ยปรับ ค่าใช้จ่าย หรือประโยชน์อื่นใดสูงเกินกว่าที่ควรในกรณีที่ผิดนัดหรือที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการผิดนัดชำระหนี้

กรณีตัวอย่าง (9) ข้อตกลงที่กำหนดวิธีคิดดอกเบี้ยทบต้นที่ทำให้ผู้บริโภคต้องรับภาระสูงเกินกว่าที่ควร

4) สัญญาที่จำกัดสิทธิในการประกอบวิชาชีพ

การจำกัดสิทธิในการประกอบวิชาชีพของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งได้มีบัญญัติไว้ในมาตรา 5 ว่า “ข้อตกลงจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพในการประกอบอาชีพการงานหรือการทำนิติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจการค้าหรือวิชาชีพซึ่งไม่เป็นโมฆะ แต่เป็นข้อตกลงที่ทำให้ผู้ถูกจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพ ต้องรับภาระมากกว่าที่จะพึงคาดหมายได้ตามปกติให้มีผลบังคับได้เพียงเท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณีเท่านั้น

ในการวินิจฉัยข้อตกลงตามวรรคหนึ่งทำให้ผู้ถูกจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพต้องรับภาระมากกว่าที่พึงคาดหมายได้หรือไม่ให้พิจารณาดังต่อไปนี้ ในด้านพื้นที่และระยะเวลาของการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพ ประกอบกับทางได้เสียทุกอย่างอันชอบด้วยกฎหมายของคู่สัญญาด้วย”

5) สัญญาสำเร็จรูป

สัญญาสำเร็จรูปเป็นสัญญาประเภทหนึ่งในสามประเภทที่พระราชบัญญัติว่าด้วยสัญญาฯ ในมาตรา 4 ได้บัญญัติให้อำนาจศาลจะใช้อำนาจตรวจสอบข้อสัญญา ลักษณะข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมในสัญญาประเภทดังกล่าวได้และในการพิจารณาว่าสัญญาใดจะมีลักษณะเป็นสัญญาสำเร็จรูปหรือไม่จะต้องพิจารณาจากคำนิยามของสัญญาสำเร็จรูปที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 3 ว่าหมายความว่า “สัญญาที่ทำเป็นลายลักษณ์อักษรโดยมีการกำหนดข้อสัญญาที่เป็นสาระสำคัญไว้ล่วงหน้า ไม่ว่าจะ

⁵² แหล่งเดิม. หน้า 28-33.

ทำในรูปแบบใด ซึ่งคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดนำมาใช้ในการประกอบกิจการของตน” หรือแยกเป็นองค์ประกอบได้ 3 ประการ ดังนี้⁵³

ก. ต้องเป็นสัญญาที่ทำเป็นลายลักษณ์อักษร (Written Contract) ดังนั้นสัญญาที่ทำด้วยวาจา (Verbal Contract) จึงไม่สามารถเป็นสัญญาสำเร็จรูปได้ แต่ถ้าสัญญานั้นได้ทำกันเป็นลายลักษณ์อักษรแล้ว แม้จะมีได้มีการลงลายมือชื่อของคู่สัญญากำกับไว้ก็มีใช้ข้อสำคัญ เช่น สัญญาที่ทำผ่านเครื่องโทรสารหรืออิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น ดังจะเห็นความข้อนี้ได้จากถ้อยคำในนิยามศัพท์ที่ว่า “ไม่ว่าจะทำในรูปแบบใด” ขยายความอยู่ด้วย

ข. ข้อสัญญาส่วนที่เป็นสาระสำคัญของสัญญาที่ทำเป็นลายลักษณ์อักษรจะต้องถูกกำหนดขึ้นไว้ล่วงหน้าก่อนการทำสัญญา ความเป็นสาระสำคัญของสัญญาน่าจะต้องพิจารณาจากลักษณะของสัญญานั้น โดยรวม ประกอบกับเจตนาของคู่สัญญาเป็นสำคัญ โดยอาจเทียบเคียงกับแนวการแบ่งข้อสัญญาออกเป็น Condition กับ Warranty ตามกฎหมายคอมมอนลอว์ ซึ่งศาลฎีกาของไทยนำมาใช้เป็นหลักที่จะวินิจฉัยว่าเมื่อมีการผิดสัญญาข้อนั้นแล้ว คู่สัญญาฝ่ายตรงข้ามจะมีสิทธิบอกเลิกสัญญา ได้หรือไม่ หากข้อสัญญาที่มีการฝ่าฝืนนั้นเป็นข้อที่เป็นสาระสำคัญของสัญญา (Condition) คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งก็มีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 387 แต่ข้อที่มีการฝ่าฝืนนั้นมีใช้ข้อที่เป็นสาระสำคัญ (Warranty) คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งก็จะใช้เป็นเหตุบอกเลิกสัญญา ไม่ได้คงได้แต่ฟ้องเรียกค่าเสียหายจากฝ่ายที่ผิดสัญญาข้อนั้นเท่านั้น

ค. ข้อสัญญาที่กำหนดไว้ล่วงหน้าจะต้องถูกนำมาใช้ในการประกอบกิจการ ของคู่สัญญาที่ยืนยันให้มีข้อสัญญาดังกล่าว องค์ประกอบข้อนี้จะมุ่งจะแบ่งแยกระหว่างสัญญาที่ทำในการประกอบธุรกิจการค้ากับสัญญาที่บุคคลทั่วไปทำเป็นครั้งคราวโดยจะถือว่าเป็นสัญญาสำเร็จรูปก็เฉพาะแต่สัญญาที่ทำในทางธุรกิจการค้าหรือการประกอบกิจการอื่นเท่านั้น คำว่า “ประกอบกิจการ” ในองค์ประกอบเรื่องนี้แม้จะกว้างกว่าคำว่าประกอบธุรกิจการค้า แต่ส่วนใหญ่ในทางปฏิบัติของการนำสัญญาสำเร็จรูปไปใช้ก็มักจะเป็นการใช้ในทางธุรกิจการค้านั่นเอง การที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดนำข้อสัญญาที่กำหนดไว้ล่วงหน้ามาระบุไว้เป็นข้อสาระสำคัญแห่งสัญญาเพื่อใช้ในการประกอบกิจการของตน อันจะทำให้สัญญานั้นเป็นสัญญาสำเร็จรูปนั้นกฎหมายมิได้บังคับว่า จะต้องเป็นการนำมาใช้ในการประกอบกิจการตามปกติเหมือนดังที่มีอยู่ในนิยามศัพท์ของ คำว่า “ผู้ประกอบธุรกิจการค้าหรือวิชาชีพ” ดังนั้นแม้เป็นการนำมาใช้เป็นครั้งแรกในการประกอบกิจการของตน ก็อาจทำให้เข้าองค์ประกอบเป็นสัญญาสำเร็จรูปได้แล้ว

⁵³ แหล่งเดิม. หน้า 14-16.

ข) ลักษณะของสัญญาที่ไม่เป็นธรรม ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 เนื่องจากมีผู้บริโภคเป็นจำนวนมากร้องเรียนต่อสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคว่า ไม่ได้ได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญากับผู้ประกอบการกรณีการซื้อที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างผู้ประกอบการส่วนใหญ่ได้จัดทำสัญญาสำเร็จรูปโดยมีการกำหนดข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภค ทำให้ผู้บริโภคถูกเอารัดเอาเปรียบ ถึงแม้ว่าสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคได้จัดทำแบบสัญญาดังกล่าวมาใช้ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ก็ไม่อาจบังคับได้เพราะเป็นเสรีภาพของบุคคลตามหลักแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยนิติกรรมสัญญาซึ่งยึดถือหลักแห่งความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนา และหลักแห่งเสรีภาพในการทำสัญญาซึ่งยึดถือหลักแห่งความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนา และหลักแห่งเสรีภาพในการทำสัญญาโดยเคร่งครัด คือ เมื่อคู่กรณีได้แสดงเจตนาทำนิติกรรมสัญญากันโดยชอบด้วยกฎหมายและด้วยความสมัครใจแล้ว คู่กรณีจะต้องถูกผูกพันและต้องปฏิบัติตามข้อสัญญาที่ได้ตกลงกันได้อย่างเคร่งครัด แม้ว่าผลของสัญญานั้นจะทำให้อีกฝ่ายหนึ่งได้เปรียบอีกฝ่ายหนึ่งก็ตาม ในอดีตหลักการดังกล่าวได้รับการยอมรับว่าถูกต้องเป็นธรรมแต่ก็ต้องอยู่ภายใต้หลักแห่งความเสมอภาคและเท่าเทียมกันของบุคคล

ในสภาพความจริงของสังคมปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่าบุคคลมีความเสมอภาคกัน บุคคลไม่มีความเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การศึกษาสติปัญญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลที่อยู่ในฐานะของผู้บริโภคย่อมไม่อยู่ในฐานะที่มีความเสมอภาคและเท่าเทียมผู้ประกอบการไม่มีอำนาจต่อรองกับผู้ประกอบการธุรกิจ ดังนั้น เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาและป้องกันมิให้ผู้บริโภคถูกเอารัดเอาเปรียบในการทำสัญญากับผู้ประกอบการพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 จึงได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 กำหนดสิทธิของผู้บริโภคในด้านสัญญาขึ้น โดยบัญญัติไว้ในมาตรา 35 ทวิ ถึงมาตรา 35 นว ซึ่งผู้เขียนจะขออธิบายดังนี้

1) ธุรกิจที่ควบคุมสัญญาและลักษณะของสัญญา (มาตรา 35 ทวิ) การประกอบธุรกิจขายสินค้าให้บริการใด ถ้าสัญญาซื้อขายหรือสัญญาให้บริการนั้นมีกฎหมายกำหนดให้ต้องทำเป็นหนังสือ หรือที่ตามปกติประเพณีทำเป็นหนังสือ คณะกรรมการว่าด้วยสัญญามีอำนาจกำหนดให้การประกอบธุรกิจขายสินค้าหรือให้บริการนั้นเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาได้

ในการประกอบธุรกิจที่ควบคุมสัญญา สัญญาที่ผู้ประกอบการทำกับผู้บริโภคจะต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

(1) ใช้ข้อสัญญาที่จำเป็นซึ่งหากมิได้ใช้ข้อสัญญาเช่นนั้น จะทำให้ผู้บริโภกละเปรียบผู้ประกอบธุรกิจเกินสมควร

(2) ห้ามใช้ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภค

ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์เงื่อนไข และรายละเอียดที่คณะกรรมการว่าด้วยสัญญากำหนดและเพื่อประโยชน์ของผู้บริโภคเป็นส่วนรวม คณะกรรมการว่าด้วยสัญญาจะให้ผู้ประกอบธุรกิจจัดทำสัญญาตามแบบที่คณะกรรมการว่าด้วยสัญญากำหนดก็ได้

ปัจจุบันคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา ได้จัดทำพระราชกฤษฎีกากำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการกำหนดธุรกิจที่ควบคุมสัญญาและลักษณะของสัญญา พ.ศ. 2542 เพื่อให้คณะกรรมการว่าด้วยสัญญาถือปฏิบัติในการที่จะพิจารณากำหนดให้การประกอบธุรกิจขายสินค้าหรือบริการใดเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา และการกำหนดหลักเกณฑ์เงื่อนไขรายละเอียดของสัญญาที่ผู้ประกอบธุรกิจทำกับผู้บริโภค สาระสำคัญในพระราชกฤษฎีกาฯ ในมาตรา 3 กำหนดให้ธุรกิจที่ควบคุมสัญญาจะต้องเข้าลักษณะดังต่อไปนี้

1) เป็นธุรกิจที่มีการใช้ข้อตกลงที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภค

2) เป็นธุรกิจที่มีการใช้สัญญาสำเร็จรูปอย่างแพร่หลาย

3) เป็นธุรกิจที่ผู้ประกอบธุรกิจมีอำนาจต่อรองเหนือกว่าผู้บริโภค ทั้งนี้โดยพิจารณาจากฐานะทางเศรษฐกิจความรู้ ความเข้าใจ ความสันทัดชัดเจน

และในมาตรา 4 เป็นการกำหนดลักษณะของสัญญาต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ ดังนี้

1) ให้ผู้บริโภคทราบสิทธิและหน้าที่ของตนตลอดจนข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสินค้าโดยชัดเจนตามควรแก่กรณี

2) ไม่เป็นการจำกัดหรือยกเว้นความรับผิดชอบของผู้ประกอบธุรกิจในส่วนที่เป็นสาระสำคัญ โดยไม่มีเหตุผลที่สมควรเพียงพอ

3) ต้องคำนึงถึงความสุจริตในการประกอบธุรกิจ

4) ให้เยียวยาความเสียหายในเวลาอันควรในกรณีที่มีการฝ่าฝืนสัญญา

5) จัดให้มีหลักฐานที่ชัดเจนเกี่ยวกับการแสดงเจตนาของผู้ประกอบธุรกิจในเรื่องที่เป็นสาระสำคัญต่อการคุ้มครองผู้บริโภค

คณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เป็นคณะกรรมการเฉพาะเรื่องที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคแต่งตั้งขึ้น โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541

ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ มีจำนวนไม่น้อยกว่า 7 คน แต่ไม่เกิน 13 คน มีวาระการดำรงตำแหน่งได้คราวละ 2 ปีทั้งนี้ กรรมการที่พ้นจากตำแหน่งอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้

อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาในส่วนของการคุ้มครอง ผู้บริโภคด้านสัญญาตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มีดังนี้

1) มีอำนาจกำหนดให้การประกอบธุรกิจขายสินค้าหรือให้บริการใดที่สัญญาซื้อขายหรือสัญญาให้บริการนั้น มีกฎหมายกำหนดให้ต้องทำเป็นหนังสือ หรือที่ตามปกติประเพณีเป็นหนังสือเป็น “ธุรกิจที่ควบคุมสัญญา” รวมทั้งกำหนดหลักเกณฑ์เงื่อนไขและรายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะของสัญญาสำหรับธุรกิจที่ควบคุมสัญญาดังกล่าวด้วย

นอกจากนี้เพื่อประโยชน์ของผู้บริโภคโดยส่วนรวม คณะกรรมการว่าด้วยสัญญายังมีอำนาจกำหนดแบบสัญญาของธุรกิจที่ควบคุมสัญญา และให้ผู้ประกอบธุรกิจจัดทำสัญญาตามแบบดังกล่าวได้ (การกำหนดหลักเกณฑ์ตามข้อ 1 นี้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการกำหนดโดยกฤษฎีกา)

2) มีอำนาจกำหนดให้ประกอบธุรกิจขายสินค้า หรือบริการอย่างใดอย่างหนึ่งเป็น “ธุรกิจที่ควบคุมรายการในหลักฐานการรับเงิน” และกำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไขตลอดจนรายละเอียด เกี่ยวกับลักษณะของหลักฐานการรับเงิน สำหรับธุรกิจที่ควบคุมรายการในหลักฐานการรับเงินดังกล่าวด้วย (การกำหนดหลักเกณฑ์ตามข้อ 2 นี้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการกำหนดโดยกฤษฎีกา)

3) มีอำนาจกำหนดระยะเวลาโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ให้ผู้ประกอบธุรกิจส่งมอบสัญญาของ “ธุรกิจที่ควบคุมสัญญา” หรือส่งมอบหลักฐานการรับเงินของ “ธุรกิจที่ควบคุมรายการในหลักฐานการรับเงิน” ที่ถูกต้อง

4) ให้ความเห็นเกี่ยวกับ “แบบสัญญา” หรือ “แบบหลักฐานการรับเงิน” ที่ผู้ประกอบธุรกิจร้องขอ

5) ดูแลให้ผู้ประกอบธุรกิจที่ขายสินค้า หรือให้บริการ โดยให้คำมั่นว่าจะทำ “สัญญารับประกัน” ให้ไว้แก่ผู้บริโภคนั้น ต้องทำสัญญาดังกล่าวโดยทำเป็นหนังสือ ลงลายมือชื่อของผู้ประกอบธุรกิจหรือผู้แทน และต้องส่งมอบสัญญานั้นแก่ผู้บริโภคพร้อมกับการส่งมอบสินค้า หรือให้บริการ

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ฉบับที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2541 ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับลักษณะของสัญญาที่ไม่เป็นธรรมไว้ในสองส่วนคือ

- (1) ลักษณะของสัญญาที่ควบคุมตามมาตรา 35 ทวิ วรรคสอง และ
- (2) หลักเกณฑ์การกำหนดสัญญาตามพระราชกฤษฎีกา

นอกจากอำนาจของคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาที่ได้รับการแต่งตั้งในการประกาศให้การประกอบธุรกิจขายสินค้าหรือให้บริการแก่ผู้บริโภคใด ๆ เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาตามมาตรา 35 ทวิ วรรคแรกได้แล้วนั้น กฎหมายยังได้ให้อำนาจคณะกรรมการฯ ในการกำหนดลักษณะข้อสัญญาต่าง ๆ มาบังคับใช้แก่ผู้ประกอบการธุรกิจที่ควบคุมสัญญาตามประกาศฯ ได้อีกแต่ทั้งนี้จะต้องเป็นไปตามลักษณะของสัญญาที่ควบคุมสองประการตามมาตรา 35 ทวิ วรรคสองและหลักเกณฑ์การกำหนดสัญญาตามพระราชกฤษฎีกาที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ในวรรคสามดังนี้

(1) ลักษณะของสัญญาที่ควบคุมตามมาตรา 35 ทวิ วรรคสอง

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ฉบับที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2541 ได้บัญญัติบังคับให้การประกอบธุรกิจที่ควบคุมสัญญาจะต้องมีลักษณะตามที่กฎหมายได้กำหนดขึ้น 2 ประการไว้ คือเป็นข้อสัญญาที่จำเป็นต้องใช้ซึ่งหากไม่ใช่ข้อความนั้นจะทำให้ผู้บริโภคเสียเปรียบ ผู้ประกอบธุรกิจเกินสมควรและต้องไม่มีข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมดังที่บัญญัติในมาตรา 35 ทวิ วรรคสอง สาม และสี่ ดังนี้

มาตรา 35 ทวิ วรรคสอง บัญญัติว่า “ในการประกอบธุรกิจที่ควบคุมสัญญาที่ผู้ประกอบการทำกับผู้บริโภคจะต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

1) ใช้ข้อสัญญาที่จำเป็นซึ่งหากมิได้ใช้ข้อสัญญาเช่นนั้น จะทำให้ผู้บริโภคเสียเปรียบ ผู้ประกอบธุรกิจเกินสมควร

2) ห้ามใช้ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภค⁵⁴

(2) หลักเกณฑ์การกำหนดสัญญาตามพระราชกฤษฎีกาฯ

พระราชกฤษฎีกาที่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ลักษณะของสัญญาในธุรกิจที่ควบคุมสัญญาตามที่มาตรา 35 ทวิ ไว้ได้แก่พระราชกฤษฎีกาหลักเกณฑ์และวิธีการในการกำหนดธุรกิจที่ควบคุมสัญญาและลักษณะสัญญา พ.ศ. 2542 ซึ่งได้บัญญัติหลักเกณฑ์ของลักษณะสัญญาให้คณะกรรมการว่าด้วยสัญญา ใช้เป็นหลักในการพิจารณาขอร่างข้อสัญญาของสัญญาที่จะใช้บังคับในการประกอบธุรกิจที่ควบคุมสัญญาในแต่ละประกาศฯ ตามที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 4 ของพระราชกฤษฎีกาฯ ดังนี้

“มาตรา 4 การกำหนดลักษณะของสัญญาต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1) ให้ผู้บริโภคทราบสิทธิและหน้าที่ของตนตลอดจนข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ โดยชัดเจนตามควรแก่กรณี

⁵⁴ ไพโรจน์ อารักษา. (2543). *ครบเครื่องเรื่องการค้าคุ้มครองผู้บริโภคด้านสัญญา*. หน้า 60-61.

2) ไม่เป็นการจำกัดหรือยกเว้นความรับผิดชอบของผู้ประกอบธุรกิจในส่วนที่เป็นสาระสำคัญ โดยไม่มีเหตุที่สมควรเพียงพอ

3) ต้องคำนึงถึงความสุจริตในการประกอบธุรกิจ

4) ให้เยียวยาความเสียหายในเวลาอันสมควรในกรณีที่มีการฝ่าฝืนสัญญา

5) จัดให้มีหลักฐานที่ชัดเจนเกี่ยวกับการแสดงเจตนาของผู้ประกอบธุรกิจในเรื่องที่เป็นสาระสำคัญต่อการคุ้มครองผู้บริโภค

6) ต้องไม่เป็นการเพิ่มภาระเกินควรแก่การประกอบธุรกิจ”

ในการพิจารณาออกประกาศกำหนดธุรกิจใดเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาและกำหนดข้อสัญญาใด ๆ มาบังคับใช้ในธุรกิจที่ควบคุมสัญญานั้น คณะกรรมการว่าด้วยสัญญาจะต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นจากผู้ประกอบธุรกิจและผู้บริโภคที่ได้รับผลกระทบโดยตรงเสียก่อน โดยคำนึงถึงขอบเขตและสภาพปัญหา เช่น การจัดสัมมนา การประชุม หรือให้ประชาชนทั่วไปแสดงความคิดเห็นในการนี้ จะรับฟังความเห็นจากหน่วยงานของรัฐองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้วยก็ได้ตามที่บัญญัติในมาตรา 5 ของพระราชกฤษฎีกา

2) ลักษณะของข้อสัญญาที่ถูกควบคุมตามประกาศของคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาแยกตามประเภทธุรกิจ

ปัจจุบันคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาได้มีประกาศให้มีธุรกิจต่าง ๆ ต้องเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา 7 ประเภท ดังนี้

(1) ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจขาย ก๊าซหุงต้มที่เรียกเงินประกันถึงก๊าซหุงต้มเป็นธุรกิจที่ควบคุมรายการในหลักฐานการรับเงิน พ.ศ. 2542

(2) ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจบัตรเครดิตเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2542

(3) ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจเช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจควบคุมสัญญา พ.ศ. 2543

(4) ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจขายห้องชุดเป็นธุรกิจที่ควบคุม พ.ศ. 2543

(5) ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจการให้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2543

(6) ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้กู้ยืมเงินเพื่อผู้บริโภคของสถาบันการเงินเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2544

(7) ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2544

3.2 หลักการเรียกค่าสินไหมทดแทนของกฎหมายต่างประเทศของผู้เอาประกันภัย

3.2.1 ขอบเขตและหลักการเรียกค่าสินไหมทดแทนของประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกา

3.2.1.1 ค่าสินไหมทดแทนเพื่อจำนวนวินาศภัยอันแท้จริง

ขอบเขตของความเสียหายที่ผู้รับประกันภัยจะต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนกรณีนี้ ต้องมีความเสียหายหรือสูญหายหรือสูญเสียแก่วัตถุที่เอาประกันภัย ทั้งนี้ไม่ว่าสาเหตุแห่งความเสียหายจะเกิดจากสาเหตุเดียวหรือหลายสาเหตุ ซึ่งจะต้องพิจารณาถึงข้อความในกฎหมายและตัวกรมธรรม์ประกอบกัน และแยกพิจารณาออกเป็น 2 กรณี คือ

- 1) วินาศภัยต้องเกิดกับวัตถุที่เอาประกันภัย
- 2) วินาศภัยที่แท้จริงโดยอาศัยหลักสาเหตุใกล้ชิด

1. วินาศภัยต้องเกิดกับวัตถุที่เอาประกันภัย ปัญหาการพิจารณาขอบเขตความรับผิดชอบของผู้รับประกันภัยกรณีแรกนี้คือ มีวินาศภัยเกิดขึ้นแก่วัตถุที่เอาประกันภัยแล้วหรือยัง เพราะความเสียหายของวัตถุที่เอาประกันภัยบางครั้งตามความรู้สึทักของบุคคลทั่วไปอาจเห็นว่าวัตถุที่เอาประกันภัยได้สูญหายหรือเสียหายไป แต่หากพิจารณาถึงข้อความในกฎหมายและข้อความในกรมธรรม์ประกันภัยอาจถือว่ายังไม่มีความเสียหายแก่ทรัพย์สินหรือวัตถุที่เอาประกันภัยก็ได้ ดังนั้นจึงต้องศึกษาก่อนว่า มีวินาศภัยเกิดขึ้นอย่างแท้จริงแก่วัตถุที่เอาประกันภัยแล้วหรือยัง การศึกษาจะศึกษาจากหลักเกณฑ์ของกฎหมายอังกฤษ หลักกฎหมายสหรัฐอเมริกา เปรียบเทียบกับหลักกฎหมายและคำวินิจฉัยของศาลไทย เพื่อนำมาปรับใช้แก่ข้อพิพาทที่อาจเกิดขึ้นซึ่งจะก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่กรณีทั้ง 2 ฝ่าย

ตามกฎหมายอังกฤษ

สัญญาประกันภัยส่วนใหญ่ที่เป็นสัญญาเพื่อการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนนั้นคือสัญญาที่ผู้รับประกันภัยตกลงจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัย เมื่อมีวินาศภัยที่ตนรับเสี่ยงไว้เกิดขึ้น ซึ่งแตกต่างกับสัญญาประกันชีวิตและสัญญาประกันอุบัติเหตุ ที่กำหนดให้จ่ายเงินเป็นจำนวนแน่นอนเมื่อมีเหตุการณ์ตามที่ระบุไว้ในกรมธรรม์เกิดขึ้นแต่ไม่ใช่สัญญาเพื่อการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน จึงนำหลักเกณฑ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวกับหลักการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน อาทิ เช่น หลักการรับช่วงสิทธิ (Subrogation) หลักการเฉลี่ย (Contribution) และหลักเรื่องซากทรัพย์สิน

(Salvage) มาใช้ในสัญญาประกันชีวิตและสัญญาประกันอุบัติเหตุไม่ได้⁵⁵ ในการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนหากผู้รับประกันภัยไม่จ่ายเป็นเงินสดก็ต้องกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งที่ทำให้ประโยชน์เท่าเทียมกันเป็นการตอบแทนความเสียหายที่ผู้เอาประกันภัยได้รับ⁵⁶ เช่น การซ่อมแซมทรัพย์สินที่เสียหาย หรือการนำสิ่งของมาทดแทนหรือการสร้างใหม่ เป็นต้น

การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนของผู้รับประกันภัยตามหลักทั่วไปแล้วถ้าไม่มีข้อความกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ผู้เอาประกันภัยจะต้องได้รับความเสียหายจากวินาศภัยภายในเวลาที่มีการเสี่ยงภัยอยู่นั้น⁵⁷ และสัญญาเพื่อการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนนี้ ความผูกพันของผู้รับประกันภัยในการที่จะจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัยสำหรับความเสียหายที่ได้รับจากเหตุการณ์ที่ผู้รับประกันภัยจะต้องจ่ายค่าสินไหมทดแทนจึงขึ้นอยู่กับความเสียหายที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง และความเสียหายต้องเกิดภายในระยะเวลาที่คุ้มครองตามกรมธรรม์⁵⁸ ซึ่งต้องเป็นความเสียหายหรือสูญเสียแก่วัตถุที่เอาประกันภัยไว้⁵⁹ ความรับผิดชอบของผู้รับประกันภัยที่ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เอาประกันภัยมีทั้งความรับผิดชอบในความเสียหาย, สูญเสีย หรือสูญหาย ที่เกิดขึ้นแก่ทรัพย์สินที่เอาประกันภัยทั้งก่อนและภายหลังจากการเกิดวินาศภัย ดังนั้นจึงแบ่งการพิจารณาออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

- (1) ความเสียหายหรือสูญหายแก่ทรัพย์สินที่เอาประกันภัย
- (2) ความเสียหายในผลประโยชน์ที่เกิดภายหลังวินาศภัย

(1) ความเสียหายหรือสูญหายแก่ทรัพย์สินที่เอาประกันภัย กรณีนี้ต้องพิจารณาว่าความเสียหายที่เกิดอยู่ในความคุ้มครองตามกรมธรรม์หรือไม่ จึงต้องพิจารณาหาสาเหตุที่แท้จริงของการเกิดวินาศภัยก่อน เพื่อความสะดวกในการศึกษา หากจำนวนวินาศภัยที่เกิดขึ้นจริง จะแบ่งประเภทของการประกันภัยออกเป็น 2 ประเภท คือ การประกันอัคคีภัยและการประกันภัยการขนส่งทางบกและทางทะเล และพิจารณาเฉพาะหลักเกณฑ์ของการกำหนดความเสียหายที่เป็นหลักเกณฑ์ทั่วไป ดังนั้นหลักเกณฑ์การกำหนดความเสียหายที่เป็นลักษณะเฉพาะของการประกันภัยทางทะเลซึ่งไม่ได้นำมาใช้ในการประกันวินาศภัยชนิดอื่น จึงจะไม่กล่าวไว้ในที่นี้

⁵⁵ M. O. Saville. (1983). *Chitty on Contract*. p. 808.

⁵⁶ คดี Department of Trade and Industry v. St. Christopher Motorish Association (1974) All ER. 395, T.M. Stevens, Stevens & Borrie's. (1978). *Element of Mercantiles Law*. p. 557.

⁵⁷ Michael Parkington. (1981). *MacGillivray and Parkington on Insurance Law*. p. 399.

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Raoul Colinvaux. (1984). *The Law of Insurance*. p. 69.

การประกันอัคคีภัย การชดใช้ของผู้รับประกันภัยจะต้องมีวินาศภัยอันเกิดจากสาเหตุที่รับประกันภัยไว้ หากเกิดจากเหตุอื่นผู้รับประกันภัยไม่ต้องรับผิดชอบแม้ว่าจะมีความเสียหายเกิดขึ้นแก่ทรัพย์สินที่เอาประกันภัยก็ตาม ซึ่งศาลอังกฤษได้ตัดสินวางหลักไว้ในคดี *Austin v. Drewe*⁶⁰ ข้อเท็จจริงมีว่า โรงงานน้ำตาลได้เอาประกันอัคคีภัยสำหรับสต็อกสินค้าและเครื่องมือของโรงงาน โรงงานนี้มีลักษณะเป็นอาคาร 8 ชั้น ชั้นล่างจะมีเตาส่งความร้อนไปยังชั้นต่าง ๆ ของอาคาร ปกติตอนกลางคืนโรงงานจะปิดฝาเหล็กที่ท่อปล่องที่มีไฟลุกอยู่ เพื่อจะเก็บความร้อนเอาไว้ใช้ในตอนเช้า เวลาที่เขื่อน้ำตาลก็ยังคงมีความร้อนอยู่ไม่ต้องสิ้นเปลืองเชื้อเพลิงมาก เมื่อติดไฟขึ้นก็จะร้อนระอุ เขื่อน้ำตาลได้ทันที ปรากฏว่าในวันรุ่งขึ้นคนงานลืมเปิดปล่องเพื่อให้ความร้อนระบายออกไปเวลาที่เขื่อน้ำตาล มิฉะนั้นแล้วจะร้อนเกินไปทำให้ความร้อนมีอุณหภูมิสูงกว่าระดับปกติทำให้เกิดความเสียหายแก่เขื่อน้ำตาลในขณะที่ทำการผลิตอยู่ชั้นบนสุดของอาคาร ในโรงงานเต็มไปด้วยควันกับประกายไฟเล็กน้อย แต่ไม่มีเปลวไฟเกิดขึ้นที่ปล่องและไฟก็ไม่ได้เกิดขึ้น ศาลวินิจฉัยว่าความเสียหายของเขื่อน้ำตาลเนื่องมาจากความร้อนอันมีอุณหภูมิสูงกว่าปกติทำให้เขื่อน้ำตาลเสียหาย มิได้เกิดจากภัยที่รับเสี่ยงซึ่งเป็นภัยที่ต้องเกิดจากไฟ และไฟในความหมายนี้ต้องมีลักษณะมีการติดเชื้อเปลวไฟขึ้นมาแล้วเปลวไฟนั้นเป็นเหตุให้ทรัพย์สินเสียหาย แต่กรณีนี้เกิดจากความร้อนสูงมากจนเกินขนาด ความเสียหายของเขื่อน้ำตาลจึงไม่ใช่ความเสียหายอันเกิดจากไฟ ผู้รับประกันภัยไม่ต้องรับผิดชอบ มิใช่เกิดจากภัยที่ผู้รับประกันภัยรับเสี่ยง เช่นเดียวกับคดี *Everett v. London Assurance*⁶¹ โจทก์ได้เอาประกันอัคคีภัยบ้านของตนไว้ ต่อมาคืนปีนของโรงงานทำดินปืนซึ่งตั้งอยู่ห่างจากบ้านของโจทก์ประมาณครึ่งไมล์ได้เกิดระเบิด บ้านของโจทก์ไม่ได้ติดไฟจากการระเบิด แต่หน้าต่างแตกเสียหายและฐานรากของอาคารเกิดความเสียหายจากความกดของอากาศซึ่งมีสาเหตุมาจากการระเบิด ศาล *Common Plea* ตัดสินว่า ความเสียหายไม่ได้เกิดจากไฟที่กำหนดไว้ในกรมธรรม์เพราะอาคารนั้นไม่ได้เสียหายจากการถูกไฟไหม้

จากคำพิพากษาทั้งสองที่ยกมาจึงกล่าวได้ว่า ตามหลักกฎหมายอังกฤษความเสียหายของทรัพย์สินจากการประกันอัคคีภัยนั้นจะต้องปรากฏว่ามีการจุดติดไฟขึ้น (*Ignite*) ไม่ว่าจะที่ตัววัตถุที่เอาประกันภัยหรือในสถานที่ที่วัตถุนั้น ๆ ตั้งอยู่ ความร้อนหรือการเดือดของน้ำที่ไม่ได้เกิดจากการจุดติดของไฟไม่ถือว่าเกิดจากอัคคีภัย และการจุดติดของไฟไม่จำเป็นต้องเกิดจากความตั้งใจให้เกิดขึ้น⁶² ไฟตามกรมธรรม์ประกันภัยอัคคีภัยนี้หมายถึงไฟที่เกิดขึ้นเห็นได้ธรรมดา ๆ⁶³ เมื่อมีการจุด

⁶⁰ (1816) 4 Camp. 360, Michael Parkington. Op.cit. p. 778.

⁶¹ (1865) 19 C B N S 126, E.R. Hardy Ivamy. (1984). *Fire and Motor Insurance*. p. 68.

⁶² E.R.Hardy Ivamy. (1978). *Halbury's Law of England*. p. 321.

⁶³ Raoul Colinvaux. Op.cit. p. 379.

คดีไฟในวัตถุสิ่งหนึ่งสิ่งใดถือว่ามี ความเสียหายเกิดขึ้นโดยไฟแล้ว⁶⁴ สาเหตุที่ทำให้เกิดไฟขึ้นตามปกติแล้วไม่จำเป็นต้องคำนึงถึง นอกจากผู้รับประกันภัยจะอ้างว่ามาจากเหตุที่ขกเว้นหรือเกิดจากการกระทำของผู้เอาประกันภัยที่เจตนาจะทำลายทรัพย์สินที่เอาประกันภัย แต่ถ้าไฟเกิดจากความประมาทผู้รับประกันภัยยังคงต้องรับผิดชอบ⁶⁵ เช่น ในคดี Harris v. Poland⁶⁶ ผู้เอาประกันภัยได้ซ่อมแซมชนบทและเครื่องเพชรไว้ในเตาผิง เพื่อป้องกันการถูกขโมย ต่อมาผู้เอาประกันภัยจุดไฟในเตาด้วยความพลั้งเผลอ ทำให้ทรัพย์สินที่ซ่อนไว้เสียหายผู้รับประกันภัยปฏิเสธความรับผิดชอบโดยอ้างว่าไม่อยู่ในความคุ้มครองตามกรมธรรม์เพราะความเสียหายที่ผู้เอาประกันภัยได้รับนั้นเนื่องจากเอาทรัพย์สินไปซ่อนไว้ในเตาซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินได้ ศาลตัดสินโดยวางหลักไว้ว่า ภัยที่รับประกันภัยไว้นั้นจะรวมถึงภัยที่เกิดขึ้นโดยความไม่ตั้งใจแล้วก่อความเสียหายหรือสูญหายแก่ทรัพย์สินนั้นด้วยผู้รับประกันภัยจึงต้องรับผิดชอบ

ถ้าทรัพย์สินเกิดลุกไหม้ขึ้นมาเอง (Spontaneous combustion) เนื่องจากลักษณะพิเศษหรือความบกพร่องในตัววัตถุนั้น ความเสียหายนี้จะไม่ครอบคลุมตามกรมธรรม์ประกันอัคคีภัย แต่เมื่อมีสิ่งอื่นไปติดไฟเข้า ถือว่าทรัพย์สินนั้นเกิดความเสียหายภายในความหมายของกรมธรรม์แล้ว เช่น การเกิดสันดาปขึ้นกับกองหญ้าแล้วทำให้ไฟลุกไหม้ขึ้นเป็นต้น⁶⁷ การเกิดการลุกไหม้ขึ้นในตัวเองนี้ถือเป็นข้อยกเว้นความรับผิดชอบประการหนึ่งของผู้รับประกันภัยซึ่งกำหนดไว้ในกรมธรรม์สำหรับกฎหมายไทยได้กำหนดไว้ในมาตรา 879 วรรคสอง

การประกันอัคคีภัยนอกจากความเสียหายจะเกิดจากไฟยังมีความเสียหายอื่นที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากไฟ ผู้รับประกันจะต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนด้วย เช่น

(1) ความเสียหายอันเกิดจากควัน ถ้าทรัพย์สินที่เอาประกันภัยติดไฟขึ้นด้วยความไม่ตั้งใจ และได้มีความเสียหายอันเกิดจากควันไฟผู้รับประกันภัยจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายเช่นนี้โดยถือว่าเป็นสาเหตุใกล้ชิดอันเกิดจากไฟ⁶⁸

(2) ความเสียหายที่เกิดจากไฟไหม้ทรัพย์สินข้างเคียง ไม่จำเป็นที่ทรัพย์สินที่เอาประกันภัยเกิดไฟไหม้ขึ้นเอง หากทรัพย์สินอื่นเกิดไฟไหม้ขึ้นแล้วมาติดทรัพย์สินที่เอาประกันภัย

⁶⁴ Michael Parkington. Op.cit. p. 778.

⁶⁵ E.R. Hardy Ivamy. Op.cit. p. 321.

⁶⁶ (1941) 1 K.B. 462, John Birds. (1982). *Modern Insurance Law*. p. 181.

⁶⁷ Raoul Colinvaux. Op.cit. p. 380.

⁶⁸ คดี The Diamond (1906) p. 282, Michael Parkington. Op.cit. p. 779.

เช่น กำแพงที่ติดไฟล้มลงมาทับทรัพย์สินที่เอาประกันภัย หรือความเสียหายที่เกิดจากน้ำดับเพลิง เหล่านี้ถือว่าเป็นความเสียหายที่เกิดจากไฟภายใต้กรมธรรม์ประกันอัคคีภัยแล้ว⁶⁹

(3) ความเสียหายที่เกิดจากฟ้าผ่า ถ้าฟ้าผ่าเป็นผลทำให้เกิดเปลวไฟขึ้น ความเสียหายที่เกิดถือว่าเป็นความเสียหายจากไฟ แต่ความเสียหายที่เกิดจากฟ้าผ่าโดยปราศจากการติดไฟ ไม่ถือเป็นความเสียหายจากไฟ อย่างไรก็ตาม ในกรมธรรม์ประกันอัคคีภัยมักจะรวมเอาความเสียหายที่เกิดจากฟ้าผ่ามาอยู่ในความรับผิดชอบของผู้รับประกันภัยด้วย⁷⁰

(4) การระเบิด ความเสียหายของทรัพย์สินที่เกิดจากการระเบิดมีข้อยุ่งยากพอสมควร เนื่องจากกรมธรรม์ประกันภัยมีข้อยกเว้นความรับผิดชอบของผู้รับประกันภัยว่าไม่รับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดจากการระเบิด แต่พฤติการณ์ของคดีที่เกิดขึ้นมาบางครั้งการระเบิดมีสาเหตุจากการติดไฟขึ้น (Ignite) หรือเมื่อมีการระเบิดขึ้นแล้วเกิดไฟไหม้อันเป็นผลมาจากการระเบิดครั้งนี้ผู้รับประกันภัยจะต้องรับผิดชอบหรือไม่ ศาลอังกฤษได้วางหลักเกณฑ์ในเรื่องนี้ไว้ว่า ถ้าในกรมธรรม์ประกันภัยไม่มีข้อความกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ผู้รับประกันภัยจะต้องรับผิดชอบสำหรับความเสียหายที่เกิดจาก

(ก) การระเบิดที่มีสาเหตุมาจากไฟ เช่น การจุดไม้ขีดไฟตกลงไปในกองดินปืน ซึ่งถือว่าเป็นความเสียหายที่ไม่ไกลเกินกว่าเหตุ

(ข) ไฟที่เกิดตามขึ้นมาจาก การระเบิด⁷¹

ถ้าการระเบิดเป็นข้อยกเว้นความรับผิดชอบในกรมธรรม์ประกันอัคคีภัยจะต้องพิจารณาว่าการระเบิดมีสาเหตุจากไฟหรือไม่ ถ้ามีถือว่าเป็นสาเหตุใกล้ชิดของความเสียหายอันเกิดจากไฟ ผู้รับประกันภัยจะต้องรับผิดชอบ⁷²

ถ้ากรมธรรม์คุ้มครองเฉพาะการระเบิดและข้อยกเว้นความรับผิดชอบอันเกิดจากไฟไหม้ กรมธรรม์จะไม่คุ้มครองไฟที่เป็นผลมาจากการระเบิด แม้ว่าการเกิดไฟไหม้จะเป็นผลมาจากการระเบิดก็ตาม⁷³ อนึ่ง มีข้อสังเกตว่าในกรมธรรม์ประกันอัคคีภัยสมัยก่อนจะขกเว้นความรับผิดชอบ

⁶⁹ Ibid. p. 780.

⁷⁰ คดี Gordon v. Rimington (1807) 1 Camp 123. Ibid.

⁷¹ Raoul Colinvax. Op.cit. p. 381.

⁷² Ibid.

⁷³ คดี Abasand Oils v. boiler Inspection Co. (1949), 65 T.L.R. 713 (PC). Ibid.

ผู้รับประกันภัย ถ้าทรัพย์สินที่เอาประกันภัยถูกไฟไหม้ซึ่งเป็นผลมาจากการระเบิด⁷⁴ ดังนั้น เมื่อเกิดการระเบิดขึ้นก่อนและทำให้ไฟไหม้ถือว่าไม่อยู่ในความคุ้มครองตามกรมธรรม์ประกันอัคคีภัย⁷⁵

จากการศึกษาหลักเกณฑ์ความเสียหายอันเกิดจากอัคคีภัยศาลอังกฤษได้ยึดถือหลักที่ว่าผู้รับประกันภัยจะต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัย จะต้องมีการติดไฟขึ้น (Ignite) และจะต้องมีความเสียหายแก่ทรัพย์สินหรือวัตถุที่เอาประกันภัยเนื่องจากการเกิดไฟไหม้ หากไม่มีการติดไฟไหม้ขึ้นแล้ว แม้ทรัพย์สินจะเกิดความเสียหายเพราะความร้อนการกระทบกระแทก การระเบิดก็ตาม กรณีนี้ผู้รับประกันภัยไม่ต้องรับผิดชอบเพราะถือว่าไม่มีความเสียหายอันเกิดจากภัยที่รับเสี่ยงแต่อย่างใด

การประกันวินาศภัยชนิดอื่น ๆ ความเสียหายความสูญเสียชีวิต หรือความสูญหายของทรัพย์สินหรือวัตถุเอาประกันภัย นอกจากจะเกิดวินาศภัยที่ทำให้ทรัพย์สินหรือวัตถุที่เอาประกันภัยถูกทำลายเสียหายอันเป็นลักษณะอย่างหนึ่งของวินาศภัยแล้ว การที่ทรัพย์สินที่เอาประกันภัยเกิดการสูญเสียชีวิตถือว่ามิใช่วินาศภัยอันผู้รับประกันภัยจะต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนให้เช่นกัน

ทรัพย์สินที่เอาประกันภัยไม่จำเป็นว่าจะต้องถูกทำลายเสียหายเพียงอย่างเดียว การที่ทรัพย์สินสูญหายไป หรือผู้เอาประกันภัยไม่สามารถจะเข้าครอบครองทรัพย์สินที่เอาประกันภัยได้ ถือได้ว่ามิใช่วินาศภัยเกิดแก่ทรัพย์สินที่เอาประกันภัยนั้น ๆ แล้ว จะพบได้มากในการประกันภัยเพื่อความสูญหายของทรัพย์สิน การประกันภัยทางทะเล และการประกันภัยการขนส่งเป็นต้น

ความสูญหายของทรัพย์สินนั้นตามหลักกฎหมายอังกฤษถือว่า ถ้าวัตถุที่เอาประกันภัยสูญหายไปหรือไม่ปรากฏให้เห็นเมื่อระยะเวลาผ่านพ้นไปพอสมควรแล้ว ผู้เอาประกันภัยได้ค้นหาแต่ไม่พบ และการที่วัตถุที่เอาประกันภัยจะกลับคืนมาสู่การครอบครองของผู้เอาประกันภัยเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอนหรือเป็นไปได้ ถือว่าวัตถุที่เอาประกันภัยสูญหายแล้ว⁷⁶ การพิจารณาว่ามีความสูญหายแก่วัตถุที่เอาประกันภัยแล้วหรือยัง ศาลจะพิจารณาถึงพฤติการณ์ที่เกิดขึ้นในคดีเป็นสำคัญ เช่น คดี *Holme v. Payne*⁷⁷ สร้อยคอของผู้เอาประกันภัยหายไป ค้นหาอย่างไรก็ไม่พบผู้รับประกันภัยจึงชดใช้ให้ด้วยการเปลี่ยนสร้อยคอเส้นใหม่ หลายเดือนต่อมาผู้เอาประกันภัยพบว่า สร้อยคอตกอยู่ในเสื้อคลุม กรณีนี้ศาลถือว่าทรัพย์สินนั้นเกิดความสูญหายไปแล้ว ผู้รับประกันภัยถูกผูกมัดด้วยข้อตกลงที่จะต้องเปลี่ยนสร้อยคอเส้นใหม่ให้และผู้เอาประกันภัยจะเก็บสร้อยคอเส้นเดิมไว้ไม่ได้

⁷⁴ คดี *Rd Hooley Hill Rubber and Chemical Co. Ltd. (1920) 1 D.B. 257, E.R. Hardy Ivamy. Op.cit. p. 324.*

⁷⁵ *Ibid.*

⁷⁶ *John Birds. Op.cit. p. 192.*

⁷⁷ (1930) 37 L.I.L.R. 41. *Ibid.*

ต้องส่งคืนให้แก่ผู้รับประกันภัยในฐานะเป็นซากทรัพย์ คดีนี้ศาลตัดสินให้ผู้รับประกันภัยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัย เพราะถือว่าทรัพย์สินที่เอาประกันภัยสูญหายไปแล้ว ถ้าผู้เอาประกันภัยทราบว่าทรัพย์สินที่เอาประกันภัยอยู่ที่ใด แต่ยังไม่สามารถนำกลับมาได้โดยทรัพย์สินนั้นอยู่ในสภาพที่ปลอดภัยและอยู่ในความครอบครองของตัวแทนของผู้เอาประกันภัย แม้ว่าผู้เอาประกันภัยยังไม่สามารถให้ส่งทรัพย์สินมาให้แก่คนใด ถือว่าทรัพย์สินมิได้สูญหาย ศาลอังกฤษได้วางหลักไว้ในคดี *Mitsui v. Mumford*⁷⁸ ข้อเท็จจริง ปรากฏว่าเจ้าของท่อนซุงได้เอาประกันความเสียหายของท่อนซุงจากภัยสงคราม ต่อมาท่อนซุงเหล่านั้นไม่สามารถนำออกมาจากดินแดนของศัตรูได้ เนื่องจากภูมิประเทศไม่อำนวยแต่ท่อนซุงนั้นยังอยู่ในความครอบครองของตัวแทนในดินแดนศัตรู ศาลตัดสินว่าผู้เอาประกันภัยยังไม่ได้รับความเสียหาย ผู้รับประกันภัยจึงไม่ต้องรับผิดชอบ คดีนี้ศาลพิจารณาพฤติการณ์ที่เกิดขึ้นว่าผู้เอาประกันภัยสูญเสียการครอบครองทรัพย์ที่เอาประกันภัยไปหรือยัง หากยังไม่ถือว่าความสูญหายเกิดแก่ทรัพย์สินนั้น

การที่ผู้เอาประกันภัยสูญเสียการครอบครองทรัพย์สินที่เอาประกันภัยนั้นจะต้องพิจารณาข้อเท็จจริงว่าผู้เอาประกันภัยได้รับความเสียหายจากการที่ทรัพย์สินนั้นสูญหายและเป็นภัยผู้ที่รับประกันภัยต้องรับผิดชอบหรือไม่ เช่น คดี *Webster v. General Accident Fire and Life Ass.*⁷⁹ โจทก์ถูกบุคคลอื่นหลอกลวงว่าจะซื้อรถจึงได้ส่งมอบรถให้บุคคลนั้นไป ต่อมาบุคคลนั้นได้นำไปขายทอดตลาดในนามของตนเอง โจทก์ทราบว่ารถนั้นอยู่ที่ใคร และได้พยายามเอารถกลับคืนมาแล้วแต่ไม่เป็นผล ผู้พิพากษา Parker ถือว่าโจทก์ผู้เอาประกันภัยได้รับความเสียหายจากการที่ทรัพย์สินของตนได้สูญหายไปจากการครอบครองเพราะการที่จะนำทรัพย์สินกลับคืนมานั้นเป็นเรื่องไม่แน่นอนแล้ว ผู้รับประกันภัยจึงต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทน แต่ในคดี *Eisinger v. General Accident*⁸⁰ โจทก์ขายรถให้บุคคลอื่นไปและมีการชำระราคาเป็นเช็ค ต่อมาเช็คนั้นขึ้นเงินไม่ได้ ดังนั้นถือว่าไม่ได้เกิดความเสียหายใด ๆ แก่รถที่เอาประกันภัย เป็นเพียงความเสียหายที่เกิดจากกระบวนการซื้อขายมิใช่เกิดจากตัวทรัพย์สินเอง โจทก์ผู้เอาประกันภัยจึงไม่มีสิทธิเรียกร้องเอาจากผู้รับประกันภัยได้

สรุปแล้วการสูญหายของทรัพย์หรือวัตถุที่เอาประกันภัย จะต้องปรากฏว่าผู้เอาประกันภัยได้สูญเสียการครอบครองทรัพย์สินนั้นเป็นการถาวร แต่หากผู้เอาประกันภัยสูญเสียการครอบครองเพียงชั่วคราวยังไม่ถือว่าผู้เอาประกันภัยได้รับความเสียหายเพราะทรัพย์สินมิได้สูญหายไปไหน ผู้รับประกันไม่ต้องรับผิดชอบ นอกจากนี้แล้วยังต้องพิจารณาว่าผู้เอาประกันภัยได้รับ

⁷⁸ (1915) 2 K.B. 27, Raoul Colinvaux. Op.cit. p. 69.

⁷⁹ (1953) 1 Q.B. 520, John Birds. Op.cit. 13 p. 193

⁸⁰ (1953) 2 All E.R. 897. Ibid.

ความเสียหายจากการที่ทรัพย์สินที่เอาประกันภัยสูญหายไปอย่างแท้จริงหรือไม่ เช่น ในคดี Webster บุคคลอื่นหลอกหลวงเอารถไป ศาลตัดสินว่าอยู่ในความหมายของคำว่าสูญหาย แต่ในคดี Eisinger นั้น ศาลไม่ถือว่าทรัพย์สินที่เอาประกันภัยสูญหายไปเป็นแต่เพียงเงินที่ได้หายไปเท่านั้น

กฎหมายสหรัฐอเมริกา

ความเสียหายหรือสูญหายของทรัพย์สินกรณีประกันอัคคีภัยในเบื้องต้นจะต้องพิจารณาก่อนว่าไฟที่เกิดขึ้นเป็นไฟชนิดใด กฎหมายสหรัฐอเมริกาแบ่งไฟออกเป็น 2 ประเภท คือ Hostile fires และ Friendly fires⁸¹ Friendly fires หมายถึงไฟที่เกิดขึ้นหรือควรจะเป็นในสถานที่ที่ควรจะเป็น เช่นไฟที่เกิดในเตาหรือตะเกียง หากมีความเสียหายเกิดขึ้นอยู่ในที่เหล่านี้ผู้รับประกันภัยไม่ต้องรับผิดชอบ⁸² สำหรับ Hostile fires หมายถึงไฟที่เกิดขึ้นในสถานที่ที่ไม่น่าจะเกิด รวมทั้งที่เกิดจาก Friendly fires ที่หลุดลอดออกมาจากที่ที่มันควรจะอยู่ตามปกติด้วย⁸³ ในการพิจารณาความรับผิดชอบของผู้รับประกันภัย ศาลได้ใช้หลักเช่นเดียวกับอังกฤษคือว่าต้องมีการติดไฟขึ้น ความเสียหายที่เกิดจากความร้อนจนเกิดขนาดทำให้อิฐน้ำที่อยู่ในท่อรั่วไหลออกมาข้างนอกถือว่าไม่ใช่ความเสียหายอันเกิดจากไฟ⁸⁴ ความเสียหายของทรัพย์สินซึ่งเดิมอาจมาจาก Friendly fires อาจกลายเป็น Hostile fires ได้ หากไฟที่เกิดขึ้นเป็นเหตุให้ทรัพย์สินอื่นที่อยู่ใกล้เคียงเกิดความเสียหายขึ้นมา หรือไฟได้ลุกลามสิ่งอื่นที่มีได้ อยู่ในเตาซึ่งอาจเกิดขึ้นโดย อุบัติเหตุหรือไม่สามารถควบคุมได้ ศาลถือว่าเป็น Hostile fire แม้กระทั่งไฟที่เกิดจากการจุดบุหรี่ หากเปลวไฟกระเด็นไปถูกพรมไหม้ถือเป็น Hostile fires ผู้รับประกันภัยต้องรับผิดชอบ นอกจากความเสียหายที่ผู้รับประกันภัยจะต้องรับผิดชอบอันเกิดจากการจุดติดของไฟแล้ว ยังต้องรับผิดชอบไปถึงความเสียหายที่เกิดภายหลังจากเปลวไฟ เช่น ความเสียหายที่เกิดจากควันหรือความเสียหายจากความร้อนของเปลวไฟ⁸⁵ รวมทั้งผลต่อเนื่องจากการเกิดอัคคีภัยด้วย เช่น ทรัพย์สินที่เอาประกันภัยเกิดความเสียหายจากน้ำที่ใช้ดับไฟ หรือความพยายามที่จะขนย้ายทรัพย์สินไปไว้ในที่ที่ปลอดภัย รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการขนย้ายเหล่านี้ถือว่าเป็นความเสียหายโดยตรงอันเกิดจากไฟ อยู่ในความครอบคลุมตามกรมธรรม์ประกันอัคคีภัย⁸⁶

⁸¹ William R. Vance. (1951). *Handbook of the law of Insurance*. p. 869.

⁸² คดี Mode v. Fireman's Fund Ins. Co. 1941, 62 Idaho 270. Ibid.

⁸³ Robert E. Keeton and Alan I. Widiss. (1988). *Insurance Law*. p. 486.

⁸⁴ คดี Gibbon v. German Ins. Co, 1889, William R. Vance. Op.cit. p. 867.

⁸⁵ Ibid. p. 867.

⁸⁶ Ibid.

ความเสียหายอันเกิดจากการระเบิด ตามกรมธรรม์อัคคีภัยที่มีมาแต่เดิมนั้น ผู้รับประกันภัยต้องรับผิดชอบสำหรับความเสียหายอันเกิดจากการระเบิด⁸⁷ แต่ต่อมาในปี 1918 ได้มีการนำ New York standard fire policy มาใช้ ความเสียหายที่เป็นผลโดยตรงมาจากการระเบิดถือว่าอยู่ในข้อยกเว้นความรับผิดชอบของผู้รับประกันภัย แม้ว่าผู้รับประกันภัยยังต้องรับผิดชอบสำหรับความเสียหายที่มีเหตุมาจากไฟ อันเป็นผลมาจากการระเบิดอยู่ที่ตามภายใต้ Standard fire policy ถ้าการระเบิดเกิดขึ้นในอาคารที่กำลังเกิดเพลิงไหม้นั้น ไม่ถือว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นเป็นข้อยกเว้นความรับผิดชอบของผู้รับประกันภัย เพราะถือว่าสาเหตุของความเสียหายเกิดจากอัคคีภัยไม่ใช่การระเบิด

ความเสียหายอันเกิดจากฟ้าผ่า เดิมถือว่าผู้รับประกันอัคคีภัยต้องรับผิดชอบในความเสียหายอันเกิดจากฟ้าผ่า ต่อมาภายหลังหากความเสียหายเกิดขึ้นเพราะฟ้าผ่าเพียงอย่างเดียวถือว่าไม่ครอบคลุมตามกรมธรรม์ประกันอัคคีภัย แต่หลักเกณฑ์นี้ได้ผ่อนคลายลงเห็นได้จาก New York standard fire policy ปี 1943 ที่ถือว่าความเสียหายอันเกิดจากฟ้าผ่าอยู่ในความคุ้มครองตามกรมธรรม์ประกันอัคคีภัย และหลักเกณฑ์นี้ได้ถือปฏิบัติในรัฐต่าง ๆ ดังนั้นความเสียหายอันเกิดจากฟ้าผ่า ตามหลักแล้วยังถือว่าอยู่ในความคุ้มครองตามกรมธรรม์ประกันอัคคีภัย⁸⁸ ซึ่งทำให้มีความคล้ายคลึงกับกรมธรรม์ประกันอัคคีภัยของอังกฤษที่ให้ความคุ้มครองความเสียหายอันเกิดจากฟ้าผ่าด้วยเช่นกัน

(2) ความเสียหายในผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นหลังวินาศภัย

ตามกฎหมายอังกฤษ

ปกติแล้วการประกันภัยทรัพย์สินจะครอบคลุมเฉพาะความเสียหายที่เกิดจากตัวทรัพย์สินเท่านั้นและจะไม่คุ้มครองความเสียหายที่เกิดขึ้นในภายหลัง (Consequential loss)⁸⁹ นอกจากนี้จะมีการเอาประกันภัยเพิ่มเติมหรือเอาประกันภัยแยกต่างหากจากกรมธรรม์เดิมหรือมีข้อความกำหนดไว้ในกรมธรรม์ประกันภัยอย่างชัดเจน⁹⁰ เช่น เมื่อโรงเตี๊ยมของผู้เอาประกันภัยถูกไฟไหม้เสียหาย ผู้เอาประกันภัยไม่สามารถฟ้องเรียกร้องค่าเสียหายอันเกิดจากการขาดลูกค้าและจากการให้เช่าทรัพย์สินอื่น ๆ หลักในการเอาประกันภัย ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นภายหลังวินาศภัยหากผู้เอาประกันภัยต้องการใช้ครอบคลุมไปถึงจะต้องมีการกำหนดไว้ในกรมธรรม์โดยถือหลักว่าการเอาประกันภัยผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นภายหลังสามารถทำได้แต่ต้องมีการกำหนดเอาไว้อย่างชัดเจน

⁸⁷ คดี Furbush v. Consolidate Ins. Co, 1908. Ibid. p. 873

⁸⁸ Ibid.

⁸⁹ John Brides. Op.cit. p. 194.

⁹⁰ M.O. Saville. Op.cit. p. 820.

ตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา

เช่นเดียวกันกับกฎหมายอังกฤษ ที่กรมธรรม์จะไม่ครอบคลุมความเสียหายที่เกิดขึ้น ภายหลังจากวินาศภัย กล่าวคือ ผู้รับประกันภัยจะชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัยเฉพาะ ความเสียหายที่เป็นผลโดยตรงจากทรัพย์สินที่เอาประกันภัยเท่านั้น⁹¹ แต่ถ้าผู้เอาประกันภัยประสงค์ จะเอาประกันภัยเพิ่มเติมกรณีความเสียหายอันเกิดขึ้นเนื่องมาจากการหยุดชะงักทางเศรษฐกิจ (Business interruption) ความเสียหายของค่าเช่าและผลประโยชน์สามารถกระทำได้โดยการสลัก หลังเพิ่มลงในกรมธรรม์ประกันภัยตามปกติแล้วจะพบได้ในการประกันอสังหาริมทรัพย์ของอาคารพาณิชย์ (Commercial building) เป็นต้น

2. วินาศภัยที่แท้จริงโดยอาศัยหลักสาเหตุใกล้ชิด (Proximate cause)

เหตุที่ต้องนำหลัก Proximate cause มาพิจารณาเพราะว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ ทรัพย์สินที่เอาประกันภัยไว้ อาจเกิดจากสาเหตุหลาย ๆ สาเหตุ บางสาเหตุเป็นเรื่องที่เกี่ยวเนื่องกันไว้ใน กรมธรรม์ประกันภัย บางครั้งความเสียหายเกิดจากสาเหตุที่ผู้รับประกันภัยได้รับเสี่ยงไว้ หรือบางที ความเสียหายเกิดจากเหตุหลาย ๆ เหตุต่อเนื่องกันมา หรืออาจเกิดขึ้นพร้อม ๆ กัน ปัญหาเรื่องสาเหตุ ใกล้ชิดจึงเกิดขึ้นมากในการวินิจฉัยว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบของผู้รับ ประกันภัยที่จะต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนหรือไม่ การศึกษาเรื่องสาเหตุใกล้ชิดจึงจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นปัญหาที่สำคัญเกี่ยวพันใกล้ชิดกับหลักการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามความเป็นจริง เพื่อจะใช้เป็นหลักพิจารณาว่าผู้เอาประกันภัยจะมีสิทธิได้รับชดใช้ค่าสินไหมทดแทนหรือไม่ และ ผู้รับประกันภัยจะมีความรับผิดชอบมากน้อยเพียงใด

หลักกฎหมายอังกฤษ

หลักสาเหตุใกล้ชิดนี้ เป็นหลักพื้นฐานของกฎหมายประกันภัย ซึ่งผู้รับประกันภัยจะรับ รับผิดชอบความเสียหายที่เป็นสาเหตุใกล้ชิดจากภัยที่คุ้มครองตามกรมธรรม์ประกันภัย⁹² ผู้พิพากษา ศาลอังกฤษได้นำมาใช้ในศตวรรษที่ 19 โดยนำมาจากหลักกฎหมายโรมันจนกลายเป็นหลัก กฎหมาย Common law หลักที่ว่านี้คือหลัก Causa proxima non remota spectator ซึ่งหมายความว่า สาเหตุที่นำมาพิจารณาต้องเป็นสาเหตุใกล้ชิดไม่ไกลออกไปได้มีนักกฎหมายอธิบายลักษณะของ สาเหตุใกล้ชิดไว้ว่า ไม่ใช่เหตุแรกหรือเหตุสุดท้ายหรือสาเหตุเดียวของความเสียหาย มันเป็นเหตุที่ เด่นชัดหรือมีประสิทธิภาพหรือเป็นเหตุซึ่งบังเกิดผลขึ้น การใช้หลัก Proximate cause นี้ ไม่มีความ แตกต่างกันระหว่างกฎหมายประกันภัยทางทะเลและกฎหมายประกันวินาศภัยอื่น ๆ เนื่องจากว่า

⁹¹ Robert E. Keeton. Op.cit. p. 217.

⁹² Michael Parkington. Op.cit. p. 637.

การใช้หลักนี้ถือเอาความเห็นของวิญญูชนเป็นที่ตั้ง⁹³ ดังนั้น จึงสามารถนำหลักที่ได้พิจารณาในคดี การประกันภัยทางทะเลมาปรับใช้กับการประกันภัยทั่วไปได้ด้วย

การศึกษาเรื่องสาเหตุใกล้ชิดจำเป็นต้องพิจารณาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างเหตุกับผล (Causation) ประกอบด้วย ผู้พิพากษาศาลอังกฤษได้ตัดสินและวางหลักเกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่าง เหตุและผลไปไว้ในคดี *Leyland Shipping Co Ltd. v. Norwich Union Fire Insurance Society Ltd.*⁹⁴ ข้อเท็จจริงในคดีปรากฏว่า ในขณะที่เกิดสงครามเรือที่เอาประกันภัยถูกตอร์ปิโดได้รับความเสียหาย มาก กัปตันจึงนำเรือเข้าเทียบท่าเพื่อซ่อมแซม ในระหว่างที่ซ่อมแซมยังไม่เสร็จนั้น ได้เกิดลมพายุ อย่างรุนแรงพัดเข้าทำเรือหัวหน้าทำเรือจะสั่งให้เรือออกจากท่า เรือจึงแล่นออกไปแล้วจมลงที่ ทางเข้าท่าเรือ ซึ่งตามปกติเรือที่ออกจากท่าในขณะมีพายุนั้นจะไม่จม แต่เนื่องจากการซ่อมเรือยังไม่ เสร็จสมบูรณ์เรือจึงจมลงเพราะพายุนั้น ฉะนั้นสาเหตุใกล้ชิดของความเสียหายคือภัยจากสงครามที่ เรือถูกตอร์ปิโดมิใช่ลมพายุ เมื่อภัยจากสงครามเป็นภัยที่ยกเว้นไว้ในกรมธรรม์ประกันภัย ดังนั้น ผู้รับประกันภัยจึงไม่ต้องรับผิดชอบเมื่อเรือเกิดจมลง จากคำพิพากษาจะเห็นว่าศาลได้ตัดสินใจโดยอาศัย ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลที่ก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นมาเป็นหลักในการพิจารณาตัดสินคือ การที่เรือจมลงเพราะถูกตอร์ปิโด เหตุการณ์ตั้งแต่เริ่มแรกจนกระทั่งเกิดความเสียหายไม่ได้ขาดตอน ลง แต่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในที่สุดได้ก่อความเสียหายให้แก่เรือ

เนื่องจากหลักเกณฑ์การพิจารณาว่าวินาศภัยที่เกิดขึ้นเป็นสาเหตุใกล้ชิดหรือไม่เป็นเรื่อง ที่ยุ่งยากซับซ้อนแต่ก็ได้มีผู้พยายามวางหลักเกณฑ์อย่างกว้าง ๆ เพื่อสะดวกในการพิจารณาหา สาเหตุใกล้ชิดโดยยึดเอาคำพิพากษาของศาลเป็นหลักดังต่อไปนี้คือ⁹⁵

1. ภัยที่รับประกันไว้จะต้องเกิดขึ้นอย่างแท้จริง เช่น ความกลัวว่าสินค้าจะเสียหายโดย ภัยที่เอาประกันทั้งยังไม่มี ความเสียหายเกิดขึ้น คือว่าไม่เป็นความเสียหายจากภัยที่รับประกันไว้
2. ความเสียหายอย่างอื่นที่เกิดกับวัตถุที่เอาประกันภัยอันเนื่องมาจากความพยายาม บรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้นถือว่าอยู่ในความคุ้มครอง เช่น ความเสียหายที่เกิดจากการฉีบน้ำหรือ ท่อดับเพลิง ถือว่าอยู่ในความครอบคลุมตามกรมธรรม์ประกันภัย
3. ไม่มีเหตุการณ์ใหม่เข้ามาแทรกแซง (Novas actus interveniens) กรณีที่จะเป็นสาเหตุ ใกล้ชิดได้ต้องเป็นเหตุการณ์ต่อเนื่องเป็นอันเดียวเกิดขึ้นและเป็นผลให้เกิดความเสียหายโดยไม่มี เหตุการณ์อื่นเข้ามาแทรกแซงหรือขัดขวางให้สาเหตุใกล้ชิดนั้นขาดตอนหรือสะดุดหยุดลงเช่น ถ้าในระหว่างเกิดไฟไหม้ประชาชนที่มามุงดูเพลิงไหม้ที่เกิดขึ้นใกล้เคียงกับร้านของผู้เอาประกันภัย

⁹³ Raoul Coilnvaux. Op.cit. p. 79

⁹⁴ (1918) A.C. 350, John Birds. Op.cit. p. 198.

⁹⁵ G.C.A. Dickson. (1984). *Introduction to Insurance*. p. 151.

ที่เอาประกันภัยความเสียหายของกระจกที่เกิดจากเหตุอื่น ๆ ยกเว้นอัคคีภัย ผู้ชนที่มุ่งดูไฟทำให้กระจกของร้านผู้เอาประกันภัยแตกเสียหาย ดังนี้ถือว่าความเสียหายของกระจกเกิดจากฝูงคนมิใช่เกิดจากไฟไหม้ ดังนั้น ผู้เอาประกันภัยจึงมีสิทธิได้รับชดเชยค่าสินไหมทดแทน

4. ในกรณีที่มีภัยหลายชนิดเกิดขึ้นไม่พร้อมกัน ภัยชนิดแรกไม่ว่าจะก่อให้เกิดความเสียหายมากหรือน้อยจะต้องเป็นสาเหตุใกล้ชิด แม้ภัยที่ตามมาภายหลังจะทำให้เกิดวินาศภัยกับทรัพย์สินที่เอาประกันภัยมากกว่าก็ตาม

เมื่อได้พิจารณาในเบื้องต้นเกี่ยวกับลักษณะและหลักเกณฑ์การพิจารณาของสาเหตุใกล้ชิดแล้ว ต่อไปจะได้ศึกษาถึงความรับผิดชอบของผู้รับประกันภัย เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นอันเนื่องมาจากสาเหตุใกล้ชิดแยกพิจารณาออกได้ 2 ประเด็น คือ

(1) ความเสียหายที่ผู้รับประกันภัยต้องรับผิดชอบ

หลักของสาเหตุใกล้ชิดใช้เพื่อมุ่งหมายที่จะค้นหาว่าความเสียหายมีสาเหตุมาจากภัยที่รับประกันหรือไม่⁹⁶ กล่าวคือภัยที่เป็นสาเหตุใกล้ชิดของความเสียหายที่เกิดขึ้นจะต้องอาศัยองค์ประกอบดังนี้ คือ ภัยที่เกิดขึ้นต้องเป็นภัยที่รับประกันภัยไว้ การเกิดภัยนั้นอยู่นอกการคุ้มครองของกรมธรรม์เกิดกับวัตถุที่เอาประกันภัยในลักษณะใกล้ชิด สาเหตุที่เกิดภัยและผลของความเสียหายเกิดขึ้นต่อเนื่องกัน โดยไม่ขาดตอน และในกรณีที่มีภัยหลายชนิดเกิดขึ้นภัยชนิดแรกต้องเป็นสาเหตุใกล้ชิดของภัยที่เกิดความเสียหาย สามารถแยกพิจารณาออกได้ดังนี้ คือ

ก) ภัยที่เกิดขึ้นต้องเป็นภัยที่รับประกันภัยไว้ เช่น เอาประกันอัคคีภัยไว้ ต่อมาเกิดเพลิงไหม้ที่บ้านข้างเคียงจึงต้องมีการใช้น้ำดับไฟ ถึงแม้ว่าบ้านที่เอาประกันภัยไว้จะไม่ถูกไฟไหม้แต่เกิดความเสียหายจากน้ำที่ใช้ในการดับไฟ กรณีนี้ถือว่าไฟเป็นสาเหตุใกล้ชิดของความเสียหาย เมื่อกรมธรรม์คุ้มครองอัคคีภัยก็ถือว่าผู้รับประกันภัยต้องรับผิดชอบเพราะมีความเสียหายอันเป็นสาเหตุใกล้ชิดที่เกิดจากไฟ

ข) การเกิดภัยนั้นอยู่นอกการคุ้มครองของกรมธรรม์ ตามตัวอย่างแรกจะเห็นว่าความเสียหายของบ้านเกิดจากน้ำที่ใช้ดับไฟ มิใช่เกิดจากไฟอย่างแท้จริงและความเสียหายที่เกิดจากน้ำก็ไม่ได้มีการคุ้มครองตามกรมธรรม์ แต่ผู้รับประกันภัยต้องรับผิดชอบแม้เป็นภัยที่อยู่นอกการคุ้มครองตามกรมธรรม์

ค) เกิดกับวัตถุที่เอาประกันภัยในลักษณะใกล้ชิด เช่น เมื่อมีไฟเกิดขึ้น ทรัพย์สินที่เอาประกันภัยไว้ได้ถูกโยนทิ้งหรือถูกทำลายโดยประการอื่น ถือว่าความเสียหายนั้นเป็นสาเหตุใกล้ชิดที่เกิดจากไฟ

⁹⁶ E.R. Hardy Ivamy. (1979). *General Principle of Insurance Law*. p. 407.

ง) สาเหตุที่เกิดภัยและผลของความเสียหายเกิดขึ้นต่อเนื่องกันโดยไม่ขาดตอน เช่น เกิดฟ้าผ่าอาคารในขณะที่เวลานั้นได้มีพายุพัดตึกล้มลง ศาลพิพากษาว่าไฟเป็นสาเหตุใกล้ชิดของความเสียหาย เพราะอันตรายที่เกิดจากไฟยังไม่ขาดตอน

จ) ในกรณีที่มีภัยหลายชนิดเกิดขึ้นภัยชนิดแรกต้องเป็นสาเหตุชิดของภัยที่ก่อให้เกิดความเสียหาย เช่น ผู้เอาประกันภัยได้รับอุบัติเหตุจากการล่าสัตว์ในป่าภายหลังเกิดเหตุแล้วเขาไม่สามารถเดินได้จึงต้องนอนบนพื้นเปียกจนกระทั่งมีคนมาช่วยเหลือต่อมาเขาเป็นปอดบวมและถึงแก่ความตาย เห็นได้ว่าการเกิดอุบัติเหตุจนกระทั่งเป็นปอดบวมตายเป็นเหตุการณ์ที่ไม่ขาดตอน เพราะฉะนั้นสาเหตุใกล้ชิดของความตายก็คือการเกิดอุบัติเหตุไม่ใช่โรคปอดบวม

(2) ความเสียหายที่ผู้รับประกันภัยไม่ต้องรับผิดชอบ

เมื่อทรัพย์สินที่เอาประกันภัยเกิดความเสียหายขึ้นอันเนื่องมาจากสาเหตุหลาย ๆ สาเหตุ ถ้าสาเหตุใกล้ชิดที่ก่อให้เกิดภัยเป็นข้อยกเว้นที่กำหนดเอาไว้ในกรมธรรม์แล้ว กรณีเช่นนี้ผู้รับประกันภัยไม่ต้องรับผิดชอบ เพราะถือว่าความเสียหายเกิดขึ้นมาจากเหตุที่เป็นข้อยกเว้นตามกรมธรรม์ บางครั้งภัยที่รับประกันภัยไว้อาจจะเป็นสาเหตุห่างไกล (Remote cause) ของวินาศภัยที่เกิดขึ้นหรือ อาจจะมีเหตุอื่นเข้ามาแทรกแซง (Intervence cause) ทำให้เหตุเดิมระงับสิ้นไป และมีความเสียหายเกิดจากเหตุใหม่ ถ้าเหตุใหม่ที่เกิดขึ้นไม่ใช่ภัยที่รับประกันไว้แล้ว ผู้รับประกันภัยก็พ้นจากความรับผิดชอบ ความเสียหายที่ผู้รับประกันไม่ต้องรับผิดชอบจึงแยกพิจารณาได้ดังนี้ คือ

ก) สาเหตุใกล้ชิดที่ก่อให้เกิดภัยเป็นข้อยกเว้นที่กำหนดไว้ในกรมธรรม์ข้อนี้ ถ้าพิจารณาสาเหตุใกล้ชิดที่ก่อให้เกิดความเสียหายว่ามาจากเหตุยกเว้นหรือไม่ ถ้ามาจากเหตุที่ยกเว้น ก็ถือว่าผู้รับประกันภัยไม่ต้องรับผิดชอบ เช่น คดี Leyland Shipping Co. Ltd. (1918) เมื่อเรือถูกตอร์ปิโดแล้วต่อมาจึงจมลงเพราะได้รับคำสั่งให้ออกจากท่าในขณะที่เรือยังรั่วอยู่ ถือว่าความเสียหายของเรือตั้งแต่เริ่มแรกมาจากถูกตอร์ปิโดอันเป็นภัยสงครามที่ยกเว้นความรับผิดชอบของผู้รับประกันภัย และเหตุการณ์ที่เรือถูกยิงยังไม่ขาดตอนลง จึงถือว่าเรือเกิดความเสียหายเพราะถูกตอร์ปิโดมิใช่ถูกลมพายุ ดังนั้น ผู้รับประกันภัยจึงไม่ต้องรับผิดชอบ

ข) เหตุที่รับประกันภัยไว้ไม่ใช่เหตุใกล้ชิดที่ก่อให้เกิดความเสียหายเป็นเพียงสาเหตุที่ห่างไกล (Remote cause) กรณีนี้เห็นได้ว่าภัยที่รับประกันไว้ไม่ใช่สาเหตุใกล้ชิดของความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ทรัพย์สิน ผู้รับประกันภัยจึงไม่ต้องรับผิดชอบ เช่น เมื่อเกิดไฟไหม้กำแพงหลักจากนั้นกำแพงได้ชำรุดด้วยเหตุไฟไหม้แต่ยังตั้งอยู่ได้หลายวัน ต่อมาพายุพัดกำแพงนั้นล้มลงทับทรัพย์สินที่เอาประกันภัย ศาลพิพากษาว่าไฟไม่ใช่สาเหตุใกล้ชิดเพราะสาเหตุไฟไหม้นั้นได้ขาดตอนกับความเสียหายที่เกิดขึ้นกับทรัพย์สินที่เอาประกันภัยแล้ว การที่กำแพงล้มลงเป็นผลโดยตรงจากการเกิดพายุไม่ใช่เกิดจากไฟ หรือเมื่อสินค้าถูกขโมยไปในระหว่างถูกขังตึกโจมตีทางอากาศ ดังนี้ถือว่า

สินค้าสูญหายไปเพราะถูกขโมยไม่ใช่เกิดจากการโจรตีทางอากาศ การโจรตีทางอากาศจึงไม่ใช่สาเหตุใกล้ชิดของความเสียหายเป็นเพียงสาเหตุห่างไกล

ค) เกิดสาเหตุอื่นเข้ามาแทรกแซง (Intervence cause) คือขณะที่วินาศภัยกำลังดำเนินอยู่นั้นมีเหตุการณ์ใหม่เกิดขึ้นและตัดความสัมพันธ์กับเหตุเดิมเป็นเหตุแทรกแซงขึ้นมาใหม่ เมื่อมีสาเหตุใหม่เกิดขึ้นภายหลังจากภัยที่เอาประกันไว้ และก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นไม่ถือว่าความเสียหายที่เกิดมาจากภัยที่เอาประกันไว้⁹⁷ เหตุที่เกิดขึ้นนี้เป็นเหตุแทรกแซงที่เกิดขึ้นมาจากสาเหตุใหม่ ไม่ใช่เหตุที่เกิดขึ้นตามปกติจากภัยที่เอาประกันไว้ แต่เกิดมาจากเหตุแทรกแซงนั้น⁹⁸ เช่น เรื่องที่เอาประกันภัยทางทะเลได้วิ่งเข้าฝั่งเนื่องจากมีพายุ ทำให้เรือรอดพ้นจากการจม แต่เรือถูกเรือของชนชาติศัตรูจับถือว่าความเสียหายของเรือมาจากการถูกศัตรูจับมิใช่มาจากลมพายุ ศาลถือว่าการที่เรือจะถูกพายุนั้นได้ผ่านพ้นไปแล้ว ต่อมาเมื่อเรือถูกจับถือว่าเป็นสาเหตุใหม่ ตัดความสัมพันธ์กับสาเหตุเดิม ไม่ใช่เหตุปกติอันเกิดขึ้นได้เนื่องจากถูกพายุ เหตุที่เกิดขึ้นใหม่จึงเป็นเหตุแทรกแซง ผู้รับประกันภัยจึงไม่ต้องรับผิดชอบ

กฎหมายสหรัฐอเมริกา

ศาลจะพิจารณาเฉพาะความเสียหายที่เป็นสาเหตุใกล้ชิดและไม่ใช่สาเหตุห่างไกล เช่นเดียวกับกฎหมายอังกฤษ⁹⁹ กล่าวคือเมื่อมีสาเหตุหลายสาเหตุก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น สาเหตุเดียวเท่านั้นที่จะถือว่าเป็นสาเหตุใกล้ชิด และจะต้องปราศจากการแทรกแซงของเหตุอื่นที่เป็นเหตุการณ์ใหม่และเป็นอิสระต่อกัน ดังนั้นในการพิจารณาคดีศาลจึงใช้หลักความเชื่อมโยงของเหตุการณ์ (Chain of event) เป็นสำคัญ เช่น กรรมธรรม์ให้ความคุ้มครองอาคารและเครื่องจักรอันเนื่องมาจากความเสียหายที่เกิดจากไฟ ไฟได้เกิดขึ้นที่เสาโทรเลขซึ่งตั้งอยู่ห่างจากอาคารที่เอาประกันภัย แต่ทำให้เกิดไฟช็อตในอาคารทำให้เครื่องจักรและอาคารเสียหาย ผู้รับประกันภัยโต้แย้งว่าเป็นสาเหตุห่างไกลไม่อยู่ในความครอบคลุมตามกรรมธรรม์ ศาลตัดสินว่าความเชื่อมโยงของเหตุการณ์ระหว่างไฟไหม้เสาโทรเลขและความเสียหายของอาคารและเครื่องจักรไม่ได้แยกออกจากกัน ดังนั้นผู้รับประกันภัยจึงต้องรับผิดชอบ และในอีกคดี อาคารที่เอาประกันภัยได้รับความเสียหายเนื่องจากอาคารที่อยู่ข้างเคียงล้มลงมาทับเพราะเกิดเพลิงไหม้ โดยอาคารที่เอาประกันภัยไม่มีส่วนหนึ่งส่วนใดถูกไฟไหม้เสียหาย ศาลตัดสินว่าความเสียหายที่ผู้เอาประกันภัยได้รับเป็นผลโดยตรงมาจากกำแพงของอาคารข้างเคียงล้มลง อันมีสาเหตุจากอัคคีภัย ดังนี้ผู้รับประกันภัยจึงต้องรับผิดชอบ คดีนี้ศาลถือว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นเป็นสาเหตุใกล้ชิดมาจากอัคคีภัย แม้อาคารที่เอาประกันภัยจะไม่ถูก

⁹⁷ Michael Parkington. Op.cit. p. 638.

⁹⁸ E.R. Hardy Ivamy. Op.cit. p. 411

⁹⁹ William R. Vance. Op.cit. p. 867.

ไฟไหม้ก็ตาม ความเสียหายที่ผู้เอาประกันภัยได้รับไม่ใช่เหตุห่างไกล และไม่มีเหตุใดแทรกแซงขึ้นใหม่ ความเชื่อมโยงของเหตุการณ์ยังคงต่อเนื่องกันมา ในทำนองเดียวกันถ้าอาคารเกิดความเสียหายเนื่องมาจากแรงระเบิดของดินปืน ถือว่าความเสียหายเป็นสาเหตุใกล้ชิดอันมีสาเหตุมาจากประกายไฟ ทำให้ดินปืนเกิดระเบิดและไหม้อาคารที่เก็บดินปืนนั้น

3.2.1.2 ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความบุบสลายอันเกิดแก่ทรัพย์สินซึ่งได้เอาประกันภัย

ความรับผิดชอบของผู้รับประกันภัยในกรณีมีความบุบสลายอันเกิดแก่ทรัพย์สินที่เอาประกันภัยเพราะการจัดการตามสมควรของผู้เอาประกันภัย ว่าผู้รับประกันภัยจะต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้ในกรณีใดบ้าง แบ่งออกได้ดังนี้ คือ

- 1) ความเสียหายของทรัพย์สินอันเนื่องมาจากวินาศภัย
- 2) การจัดการตามสมควรเพื่อป้องกันวินาศภัย
- 3) ผลของการจัดการตามสมควรเพื่อป้องกันวินาศภัย

1) ความเสียหายของทรัพย์สินอันเนื่องมาจากวินาศภัย
การที่ผู้รับประกันภัยจะชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัยจะต้องปรากฏว่าได้มีวินาศภัยอันเป็นภัยที่รับเสี่ยงเกิดขึ้นและอยู่ในความครอบคลุมตามกรมธรรม์ประกันภัย

หลักกฎหมายอังกฤษ

การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนของผู้รับประกันภัยในกรณีมีความบุบสลายอันเกิดแก่ทรัพย์สินหรือวัตถุที่เอาประกันภัย เนื่องจากการป้องกันวินาศภัยมิให้เกิดขึ้นแก่ทรัพย์สินที่เอาประกันภัยตามกฎหมายอังกฤษถือว่าจะต้องเกิดวินาศภัยอันมีสาเหตุมาจากภัยที่ผู้รับประกันภัยรับเสี่ยงไว้เกิดขึ้น ส่วนมากแล้วการกระทำป้องกันทรัพย์สินนี้จะพบได้มากในการประกันภัยทางทะเลและการประกันอสังหาริมทรัพย์ เมื่อมีการกระทำป้องกันแล้วมีความเสียหายหรือบุบสลายจากการพยายามระงับหรือหลีกเลี่ยงภัยถือว่าความเสียหายเป็นสาเหตุใกล้ชิดอันมาจากภัยที่รับเสี่ยง แต่ถ้าวินาศภัยยังไม่เกิดขึ้นอย่างแท้จริงหากมีการกระทำใด ๆ ต่อวัตถุที่เอาประกันภัยและเกิดความเสียหายอันเนื่องมาจากความกลัวว่าภัยนั้นอาจจะเกิดขึ้นไม่ถือว่าความเสียหายมีสาเหตุมาจากภัยที่รับประกันไว้¹⁰⁰ อนึ่ง ภัยที่เกิดขึ้นจะต้องก่อความเสียหายแก่วัตถุที่เอาประกันภัยต้องเป็นภัยที่ใกล้จะถึงและมีแนวโน้มว่าจะดำเนินติดต่อเรื่อยมาจนถึงวัตถุที่เอาประกันภัย ดังนั้นความพยายามที่จะปิดเป่าภัยแล้วก่อให้เกิดความบุบสลายขึ้นมา จึงถือว่าอยู่ในความครอบคลุมตามกรมธรรม์ประกันภัย¹⁰¹ และความพยายามในการระงับภัยที่เกิดขึ้นนี้จะต้องกระทำไปด้วยความสุจริต (Good

¹⁰⁰ Michael Parkington. Op.cit. p. 783.

¹⁰¹ John Birds. Op.cit. p. 195.

faith)¹⁰² โดยมีหลักว่าภัยที่เอาประกันไว้จะต้องเกิดขึ้นและใกล้จะถึงการกระทำจะต้องกระทำโดย
 จำเป็นทันทีเพื่อหลีกเลี่ยงอันตรายนั้น ๆ¹⁰³ เช่น ผู้เอาประกันภัยต้องทำการใด ๆ เพื่อระงับไม่ให้
 ไฟที่เกิดขึ้นลุกลามหรือต้องป้องกันมิให้แพร่กระจายออกไป ขณะเดียวกันก็ถือว่าเป็นหน้าที่ของ
 ผู้เอาประกันภัย ที่จะต้องไม่เข้าไปแทรกแซงเจ้าหน้าที่ดับเพลิงหรือบุคคลอื่น ๆ ที่กำลังช่วยดับไฟอยู่
 รวมทั้งต้องโยกย้ายทรัพย์สินที่เอาประกันภัยไปไว้ในที่ปลอดภัย และกรณีการประกันอัคคีภัยนั้น
 นักกฎหมายอังกฤษบางท่าน¹⁰⁴ มีความเห็นว่าหากมีอัคคีภัยเกิดขึ้นในขณะที่กรมธรรม์มีผลบังคับถือ
 ว่าเป็นหน้าที่ของผู้เอาประกันภัยที่จะต้องทำการปกป้องทรัพย์สินให้ดีที่สุดเพื่อหลีกเลี่ยงหรือ
 ปิดเป่าความเสียหายที่เกิดขึ้น สำหรับความเสียหายเช่นใดจะถือว่าเป็นภัยอันใกล้จะถึงและจะต้องมี
 การป้องกันเพื่อบรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้น ศาลอังกฤษได้วินิจฉัยวางหลักไว้ในคดี *Symington*
*v. Union Ins. Society of Canton Ltd.*¹⁰⁵ ข้อเท็จจริงในคดีมีว่า จุกก๊อกที่จะต้องขนส่งไปทางเรือได้
 เอาประกันอัคคีภัยไว้ในขณะระอขนถ่ายลงเรือนั้น ได้เกิดไฟไหม้ขึ้นห่างจากที่จุกก๊อกตั้งอยู่
 พอสมควร เจ้าหน้าที่ได้โยนจุกก๊อกทิ้งทะเลบางส่วน และส่วนที่เหลือได้อ่าน้ำฉีดเพื่อป้องกันการ
 ติดไฟ ศาลตัดสินว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นมีสาเหตุมาจากอัคคีภัย จากคำพิพากษาของศาลจะเห็นว่า
 มีไฟอันเป็นภัยที่รับประกันไว้เกิดขึ้นและหากไม่กระทำอย่างใดลงไปอาจก่อความเสียหายแก่วัตถุที่
 เอาประกันภัยหรือทำให้ไฟแพร่กระจายออก ดังนั้นการโยนจุกก๊อกทิ้งทะเลและการฉีดน้ำรดจุก
 ก๊อกที่เหลือจึงมีความจำเป็นต้องกระทำเพื่อมิให้ไฟแพร่กระจายออกไปและผู้รับประกันภัยต้องรับ
 ผิดจากการกระทำนี้ *Scrutton L.J.* ได้วางหลักในการทดสอบกระทำนี้ไว้ว่า “เป็นความกลัวสิ่งหนึ่ง
 สิ่งใดที่จะเกิดขึ้นในอนาคต หรือว่าภัยที่รับประกันไว้ได้เกิดขึ้นมาแล้วและใกล้จะถึงและเป็นความ
 จำเป็นทันทีที่จะต้องหลีกเลี่ยงอันตรายโดยการกระทำนั้น ๆ หรือไม่” ซึ่งในคดีนี้ศาลเห็นว่า
 เป็นความจำเป็นที่จะต้องหลีกเลี่ยงภัยที่เกิดขึ้นมาแล้วจึงตัดสิน ให้ผู้รับประกันภัยรับผิดชอบ
 ในคดี *Symington* นี้ ได้วินิจฉัยโดยเดินตามหลักในคดี *Stanley v. Western Insurance Co.*¹⁰⁶ ซึ่ง
 ผู้พิพากษา *Kelly* ได้กล่าวว่า

ข้าพเจ้าเห็นด้วยที่ว่าความเสียหายใด ๆ ซึ่งเป็นผลมาจากความจำเป็นที่ปรากฏขึ้นและ
 กระทำด้วยความสุจริต เพื่อพยายามดับไฟที่จะเกิดขึ้น ดังนั้นไม่ว่าทรัพย์สินจะถูกทำลายโดยน้ำที่ใช้
 ดับไฟหรือการโยนสิ่งของออกมาทางหน้าต่างหรือการทำลายบ้านข้างเคียงโดยการระเบิดเพื่อระงับ

¹⁰² Raoul Calinvaux. Op.cit. p. 380

¹⁰³ John Birds. Op.cit. p. 195.

¹⁰⁴ E.R. Hardy Ivamy. Op.cit. p. 143

¹⁰⁵ (1928) 97 L.J.K.B. 646, Michael Parkington. Op.cit. p. 783.

¹⁰⁶ (1868) L.R. 3 Ex. 71. Ibid. p. 782.

มิให้เปลวไฟลุกลามต่อไป ดังนั้นจึงถือว่าความเสียหายนั้น ๆ เกิดขึ้นอย่างชัดเจนและเป็นผลใกล้ชิดจากอัคคีภัย ถือว่าอยู่ในความครอบคลุมตามกรมธรรม์

ความเสียหายหรือความบอบสลายของทรัพย์สินที่เอาประกันภัยในข้อนี้จะต้องมีเหตุมาจากภัยที่ผู้รับประกันภัยรับเสี่ยง เช่น ในการประกันอัคคีภัย ความเสียหายที่มาจากเหตุเพลิงไหม้อันเป็นผลธรรมดาที่เกิดขึ้นถือว่าเป็นสาเหตุใกล้ชิดของความเสียหายอันเกิดจากอัคคีภัย ซึ่งความเสียหายนี้จะเกิดขึ้นได้หลายลักษณะ เช่น ความเสียหายที่ได้รับจากการพยายามระงับเปลวไฟมิให้ลุกลามต่อไปโดยทรัพย์สินที่เอาประกันภัยอาจจะได้รับความเสียหายจากน้ำที่ใช้ในการดับไฟ หรืออาคารอาจจะต้องถูกระเบิดจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ดับเพลิงโดยมีจุดประสงค์เพื่อจะป้องกันการแพร่ขยายของไฟ ความเสียหายอื่น ๆ จากความพยายามป้องกันทรัพย์สินจากไฟ เช่น ทรัพย์สินอาจถูกทำลายหรือเสียหายอันเนื่องจากการขนย้ายหนีไฟ กรณีเหล่านี้แม้ว่าทรัพย์สินจะไม่ถูกทำลายเสียหายโดยถูกไฟไหม้ก็ตามถือว่าเป็นความเสียหายอันมีสาเหตุใกล้ชิดที่เกิดจากไฟ การพิจารณาสาเหตุของความเสียหายที่เกิดขึ้นนี้ ถ้าผู้เอาประกันภัยเป็นผู้ก่อให้เกิดภัยขึ้นมาเองและความเสียหายที่เกิดขึ้นมีสาเหตุใกล้ชิดมาจากภัยนั้นแม้ผู้เอาประกันภัยจะกระทำการใด ๆ เพื่อป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นและก่อให้เกิดความเสียหายหรือความบอบสลายแก่ทรัพย์สินก็ตาม ถือว่าผู้รับประกันภัยไม่ต้องรับผิดชอบ¹⁰⁷ แต่หากการกระทำของผู้เอาประกันภัยเป็นเพียงเพิ่มความเสี่ยงภัยในทรัพย์สินขึ้น เช่น ผู้เอาประกันภัยนำสิ่งของที่อาจจะเกิดอันตรายซึ่งอาจเป็นวัตถุไวไฟ หรือของที่ไม่มีเครื่องห่อหุ้ม เพื่อความปลอดภัยทำให้อาจเกิดอันตรายขึ้นได้ การกระทำของผู้เอาประกันภัยเป็นเพียงเพิ่มความเสี่ยงภัยให้สูงขึ้นเท่านั้น มิใช่เป็นการจงใจก่อให้เกิดภัยขึ้นมา ดังนั้นจึงไม่มีผลอย่างใดต่อกรมธรรม์ประกันภัย เว้นแต่ว่าจะมีข้อห้ามมิให้กระทำเช่นนั้น เพราะถือว่าการกระทำดังกล่าวไม่ใช่สาเหตุที่แท้จริงของความเสียหาย

2) การจัดการตามสมควรเพื่อปิดป้องวินาศภัย

เมื่อมีวินาศภัยเกิดขึ้น ผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประกันภัยจะต้องกระทำการอย่างใด ๆ ลงไป เพื่อมิให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินหรือวัตถุที่เอาประกันภัย การกระทำนั้นต้องเป็นไปโดยสมควร

หลักกฎหมายอังกฤษ

เบื้องต้นจะต้องพิจารณาก่อนว่า ภัยที่เกิดขึ้นเป็นภัยที่ใกล้จะถึงหรือยัง ถ้าความเสียหายเกิดจากการหลีกเลี่ยงภัยที่ยังไม่เกิดขึ้นถือว่าไม่ใช่ความเสียหายมาจากภัยที่รับประกันไว้ ดังนั้นการกระทำของผู้เอาประกันภัยเพื่อป้องกันวินาศภัยนี้ ที่จะถือว่าเป็นการจัดการตามสมควรได้

¹⁰⁷ Michael Parkington. Op.cit. p. 785.

จะต้องเป็นภัยที่ใกล้จะถึง และผู้เอาประกันภัยมีความจำเป็นต้องกระทำอย่างทันทีทันใดเพื่อหลีกเลี่ยงภัยนั้น โดยใช้หลักเหตุผลตามสมควรของผู้เอาประกันภัยเป็นมาตรการพิจารณา เช่น ความเสียหายของทรัพย์สินเนื่องมาจากน้ำ การรื้อถอน เหล่านี้ถือว่าอยู่ในความครอบคลุมตามกรมธรรม์ประกันอัคคีภัยทั้งสิ้น หลักการจัดการเช่นนี้ก็เป็นที่ยอมรับในศาลของประเทศแคนาดา แม้ว่ากรมธรรม์จะมีข้อยกเว้นความรับผิดชอบอย่างชัดเจนก็ตาม หากมีการกระทำใด ๆ เพื่อหลีกเลี่ยงภัยที่เกิดขึ้น ศาลยังตัดสินให้ผู้รับประกันภัยรับผิดชอบอยู่นั่นเอง

การจัดการตามสมควรของผู้เอาประกันภัย อาจจะกระทำได้หลายอย่างและเมื่อกระทำไปแล้วผู้เอาประกันภัยได้รับความเสียหายก็สามารถบังคับให้ผู้รับประกันภัยรับผิดชอบได้ เพราะถือว่าความเสียหายนั้นอยู่ในความคุ้มครองตามกรมธรรม์ ดังนั้นความสูญหายหรือความเสียหายของทรัพย์สินที่เอาประกันภัยไม่ว่าจะเกิดในขณะดับไฟมิให้ลุกลามหรือระหว่างการโยกย้ายทรัพย์สินเพื่อป้องกันมิให้ถูกไฟไหม้ได้มีการโยนสิ่งของลงมาจากหน้าต่าง การกระทำเช่นนี้ถือว่าเป็นความเสียหายตามกรมธรรม์ประกันอัคคีภัย ซึ่งผู้รับประกันภัยจะต้องรับผิดชอบ

การพิจารณาการจัดการตามสมควรของผู้เอาประกันภัยนี้ต้องดูเจตนาของผู้เอาประกันภัยในการหลีกเลี่ยงภัยที่เอาประกันไว้เป็นสำคัญ เช่น ในคดี Gordon v. Rimmington มีการเผาเรือที่เอาประกันภัยไว้ โดยการจงใจที่จะหลีกเลี่ยงการจับกุมของชนชาติศัตรู ศาลตัดสินว่าผู้เอาประกันภัยมีสิทธิได้รับชดเชยค่าสินไหมทดแทนอันเกิดเนื่องมาจากไฟไหม้ Lord Ellenborough ซึ่งตัดสินในคดีนี้เห็นว่า การกระทำของลูกเรือเป็นการปฏิบัติในฐานะเป็นพลเมืองดีของรัฐ เพื่อป้องกันมิให้เรือถูกชนชาติศัตรูจับถึงแม้คำตัดสินของศาลจะกล่าวถึงความเสียหายมีสาเหตุมาจากไฟก็ตาม แต่สาเหตุที่แท้จริงมาจากการไม่ต้องการให้เรือถูกจับโดยชนชาติศัตรูนั่นเอง แม้จะต้องเผาเรือทิ้งก็ตามการกระทำของลูกเรือจึงถือว่าเป็นการกระทำอันสมควร

บางกรณีการกระทำบางอย่างของผู้เอาประกันภัย อาจถือว่า ไม่เป็นการกระทำเพื่อป้องกันความเสียหายที่เกิดขึ้นก็ได้ เช่น เมื่อเกิดโรคระบาดได้มีการเผาที่นอนหมอนมุ้งและเฟอร์นิเจอร์เพื่อป้องกันการระบาดของโรค กรณีนี้ไม่ถือว่าความเสียหายของทรัพย์สินมาจากอัคคีภัยแต่ถ้าหากการกระทำดังกล่าวมาจากคำสั่งของเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจ ผู้เอาประกันภัยอาจจะมีสิทธิได้รับการชดเชยค่าสินไหมทดแทน ดังนั้นการที่ผู้เอาประกันภัยจะได้รับชดเชยค่าสินไหมทดแทนหรือไม่จึงขึ้นอยู่กับพฤติการณ์ในคดีเป็นสำคัญ

การจัดการตามสมควรนี้ หากผู้เอาประกันภัยไม่ปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติแล้ว อาจทำให้เกิดความเสียหายยิ่งขึ้นกว่าเดิม และทำให้ผู้รับประกันภัยต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น ถ้าการกระทำของผู้เอาประกันภัยเป็นไปโดยจงใจ จะมีผลให้ผู้เอาประกันภัยไม่เพียงแต่ไม่มีสิทธิได้รับชดเชยค่าสินไหมทดแทนในเหตุวินาศภัยที่เกิดขึ้นครั้งนี้เท่านั้นแต่ยังรวมไปถึงการไม่มีสิทธิได้รับ

ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนอย่างไรก็ตามการที่จะวินิจฉัย แต่เพียงว่าผู้เอาประกันภัยมีความประมาทเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอที่ผู้รับประกันภัยจะปฏิเสธ ความรับผิดชอบ เว้นแต่จะมีพยานหลักฐานยืนยันได้ว่า การกระทำนั้น ๆ เกิดจากการกระทำโดยจงใจ ของผู้เอาประกันภัย ซึ่งกรณีนี้กรมธรรม์ประกันภัยจะมีการบรรจุข้อความเฉพาะให้ผู้เอาประกันภัย มีหน้าที่ดูแลรักษาและระทำการใด ๆ เพื่อให้ทรัพย์สินที่เอาประกันภัยมีความเสียหายน้อยลง

3) ผลของการจัดการตามสมควรเพื่อป้องกันวินาศภัย

เมื่อได้พิจารณาถึงพฤติการณ์ของการกระทำของผู้เอาประกันภัยที่จะถือว่าการกระทำ ใดเป็นการกระทำป้องกันทรัพย์สินที่เอาประกันภัยอันสมควรแล้วต่อไปจะได้ว่าเพราะเหตุว่า ถ้าหากกระทำไปแล้วทรัพย์สินที่เอาประกันภัยยังเกิดความเสียหายอยู่บางส่วนหรือเสียหายทั้งหมด ผู้รับประกันภัยต้องรับผิดชอบหรือไม่เพียงใด

หลักกฎหมายอังกฤษ

การจัดการทรัพย์สินที่เอาประกันภัยมิให้เกิดวินาศภัย ถือว่าเป็นหน้าที่ของผู้เอาประกันภัย ที่จะต้องระทำการใด ๆ อันจำเป็นและสมควรเพื่อปิดป่าหรือหลีกเลี่ยงความเสียหายอันจะเกิดแก่ ทรัพย์สินที่เอาประกันภัย หน้าที่นี้เสมือนหนึ่งเป็นการกระทำแทนผู้รับประกันภัย เมื่อกระทำไป ด้วยความสุจริตแล้ว ถ้าทรัพย์สินยังคงเสียหายอยู่อีก เช่น ความพยายามที่จะไม่ให้ไฟแพร่กระจาย ไปจึงต้องโยนทรัพย์สินที่เอาประกันภัยทิ้งลงทะเล หรือต้องโยนเฟอร์นิเจอร์ออกนอกหน้าต่าง หรือ การระเบิดทรัพย์สินอื่นบางส่วนเพื่อมิให้ไฟแพร่กระจายออกไป เหล่านี้ล้วนถือว่าอยู่ในความ ครอบคลุมตามกรมธรรม์ประกันภัยทั้งสิ้น¹⁰⁸ หลักเกณฑ์ความรับผิดชอบของผู้รับประกันภัยในกรณี ป้องกันทรัพย์สินด้วยการจัดการอย่างใด ๆ ลงไปแล้วเพื่อจะป้องกันมิให้ทรัพย์สินเกิดความเสียหาย แม้ว่าจะกระทำไปแล้ว ทรัพย์สินนั้นยังคงเสียหายบางส่วนหรือทั้งหมดอยู่ก็ตาม ผู้รับประกันภัยยังต้อง รับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนเช่นเดิม เพราะถือว่ามิวินาศภัยเกิดขึ้นแก่ทรัพย์สินที่เอาประกันภัย อันเป็นภัยที่กำหนดไว้ในกรมธรรม์ประกันภัย เมื่อผู้รับเอาประกันภัยได้กระทำตามที่ตนเอง ควรต้องกระทำแล้ว ผลสุดท้ายจะเป็นประการใดก็ตาม หากทำให้ผู้รับประกันภัยหลุดพ้นจากความ รับผิดชอบไม่ ในการจัดการตามสมควรเพื่อป้องกันความวินาศภัยหากก่อให้เกิดความบอบสลายแก่ ทรัพย์สินอื่น เช่นในคดี *Symington v. Union Ins. Society of Canton Ltd.*¹⁰⁹ จะเห็นว่าแม้ทรัพย์สิน ของผู้เอาประกันภัยมิได้เสียหายเพราะเกิดเพลิงไหม้ แต่การระเบิดทรัพย์สินข้างเคียงเพื่อมิให้ไฟ แพร่ขยายลุกลามมายังทรัพย์สินซึ่งเอาประกันภัย ศาลถือว่ายังคงอยู่ในความครอบคลุมตาม

¹⁰⁸ Raoul Colinvaux. Op.cit. p. 380.

¹⁰⁹ (1928) 97 L.J.K.B. 646.

กรรมธรรม์ประกันภัย กล่าวคือ เมื่อการกระทำนั้นเป็นการกระทำอันสมควรเพื่อป้องกันมิให้ทรัพย์สินที่เอาประกันภัยเกิดความเสียหายแล้วผู้รับประกันภัยยังคงต้องรับผิดชอบอยู่เช่นเดิม

ตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา

การป้องกันมิให้ทรัพย์สินเกิดความเสียหายจากวินาศภัย จะกำหนดไว้ในกรรมธรรม์ประกันภัย เช่น Homeowners insurance policies จะมีข้อความยกเว้นความรับผิดชอบของผู้รับประกันภัยในกรณีมีความเสียหายมาจากการเกิดอากาศเย็นจัด (Freezing) ในขณะที่บ้านว่างหรือไม่มีคนอยู่อาศัย นอกเสียจากว่าผู้เอาประกันภัยได้ดูแลอย่างดีในการเพิ่มความอบอุ่นให้แก่บ้านที่เอาประกันภัย¹¹⁰ นอกจากนี้กรรมธรรม์ประกันอัคคีภัย ก็มีเงื่อนไขกำหนดไว้ชัดเจนให้ผู้เอาประกันภัยต้องใช้เหตุผลในการป้องกันรักษาทรัพย์สิน เมื่อทรัพย์สินที่เอาประกันภัยตกอยู่ในภาวะอันตรายเนื่องจากไฟที่เกิดจากบ้านข้างเคียง¹¹¹ กฎหมายสหรัฐอเมริกาได้อุดช่องว่างของการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความบอบสลายของทรัพย์สินไว้ด้วยการกำหนดเป็นเงื่อนไขในกรรมธรรม์ ดังนั้นหากมีความเสียหายเกิดขึ้นจึงต้องพิจารณาว่าผู้เอาประกันภัยได้กระทำการใด ๆ ลงบ้างตามที่กรรมธรรม์กำหนดไว้เพราะถือเสมือนหนึ่งเป็นหน้าที่ของผู้เอาประกันภัยต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามที่กำหนดในกรรมธรรม์หากไม่ปฏิบัติผู้รับประกันภัยก็พ้นผิด ทั้งนี้เนื่องจากเงื่อนไขในกรรมธรรม์จะระบุไว้ว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นผู้รับประกันภัยจะไม่รับผิดชอบ นอกเสียจากว่าผู้เอาประกันภัยมิให้เกิดวินาศภัยถือว่าเป็นหน้าที่ของผู้เอาประกันภัยที่จะต้องปฏิบัติ จะละเลยไม่ได้ หากไม่ปฏิบัติผู้รับประกันภัยจะปฏิเสธความรับผิดชอบได้ แต่เมื่อปฏิบัติแล้วผลเป็นประการใดก็ตามผู้รับประกันภัยต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้ตามความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้น

3.2.1.3 ค่าสินไหมทดแทนสำหรับค่าใช้จ่ายในการรักษาทรัพย์สิน

นอกจากผู้รับประกันภัยมีหน้าที่ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัยเพื่อความบอบสลายของทรัพย์สินที่ได้เอาประกันภัยไว้ เพราะได้จัดการตามสมควรเพื่อป้องกันความวินาศภัยแล้ว ผู้รับประกันภัยยังมีหน้าที่ที่จะต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัยในกรณีผู้เอาประกันภัยได้กระทำการใด ๆ ลงไปเพื่อมิให้วินาศภัยเกิดขึ้นแก่ทรัพย์สินที่เอาประกันภัย กล่าวคือหากผู้เอาประกันภัยต้องเสียค่าใช้จ่ายไปเพื่อรักษาทรัพย์สินที่เอาประกันภัยมิให้วินาศแล้วผู้รับประกันภัยต้องรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายจำนวนนี้ด้วย ค่าใช้จ่ายที่เป็นค่าใช้จ่ายอันจำเป็น ซึ่งผู้รับประกันภัยจำต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทน แบ่งออกเป็นดังต่อไปนี้

¹¹⁰ Robert E. Keeton. Op.cit. p. 541.

¹¹¹ Ibid. p. 542.

1. หน้าที่ของผู้เอาประกันภัยในการรักษาทรัพย์สิน

การดูแลทรัพย์สินมิให้เกิดความเสียหายถือว่าเป็นหน้าที่ของผู้เอาประกันภัย ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเช่นเดียวกับการป้องกันทรัพย์สินที่เอาประกันภัยเพราะต้องการให้ทรัพย์สินรอดพ้นจากวินาศภัยที่เกิดขึ้นเป็นสำคัญ

หลักกฎหมายอังกฤษ

การชดเชยค่าสินไหมทดแทนที่เกิดขึ้นเพราะผู้เอาประกันภัยได้เสียค่าใช้จ่ายในการรักษาทรัพย์สินมิให้วินาศภัย ในกฎหมายประกันภัยทางทะเลมีหลักอยู่ว่าผู้เอาประกันภัยสามารถได้รับชดเชยค่าสินไหมทดแทนสำหรับค่าใช้จ่ายในการหลีกเลี่ยงหรือบรรเทาความเสียหายอันเนื่องมาจากภัยที่เอาประกันภัยไว้ได้เกิดขึ้น ซึ่งถือว่าเป็นทั้งสิทธิและหน้าที่ของผู้เอาประกันภัยในทรัพย์สินที่เอาประกันภัยอันเนื่องมาจากหลัก Sue and labour แต่ในการประกันวินาศภัยชนิดอื่นสิทธิของผู้เอาประกันภัยเช่นเดียวกันนี้มีได้มีการบัญญัติเอาไว้ชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร อย่างไรก็ตามศาลอังกฤษเคยตัดสินให้ผู้เอาประกันภัยได้รับชดเชยค่าสินไหมทดแทนในการที่ได้เสียค่าใช้จ่ายเพื่อหลีกเลี่ยงมิให้เกิดความเสียหายอันเนื่องมาจากภัยที่เอาประกันภัยไว้ จึงเห็นได้ว่าหลักเกณฑ์ในเรื่อง Sue and labour ในกรมธรรม์ประกันภัยทางทะเลนี้ได้ถูกนำมาใช้ในกรมธรรม์ประกันอัคคีภัยด้วย¹¹² จุดมุ่งหมายของการนำข้อความนี้มาใช้เพื่อจะให้ผู้เอาประกันภัยกระทำการใด ๆ ที่เขาสามารถจะทำได้เพื่อจะปกป้องทรัพย์สินที่เอาประกันภัยโดยการสัญญาว่าจะชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้ผู้เอาประกันภัยสำหรับค่าใช้จ่ายเพื่อรักษาทรัพย์สินที่เอาประกันภัยจากความเสียหายที่เกิดขึ้น ในการวินิจฉัยความรับผิดชอบของผู้รับประกันภัยอันเนื่องมาจากค่าใช้จ่ายที่ผู้เอาประกันภัยต้องเสียไปนี้ ศาลอังกฤษได้วางหลักเกณฑ์ไว้ว่าการที่ผู้เอาประกันภัยจะได้รับชดเชยค่าสินไหมทดแทนในเหตุนี้จะต้องมีวินาศภัยอันเป็นภัยที่ผู้รับประกันภัยรับเสี่ยงไว้เกิดขึ้น ต้องเป็นภัยที่ใกล้จะถึงและผู้เอาประกันภัยมีความจำเป็นกระทำการทันทีทันใดเพื่อที่จะหลีกเลี่ยงภัยนั้น¹¹³ ดังนั้นหากนำหลักเกณฑ์การชดเชยค่าสินไหมทดแทนเพื่อความบอบช้ำอันเกิดแก่ทรัพย์สินซึ่งได้เอาประกันภัยเปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์ค่าสินไหมทดแทนสำหรับค่าใช้จ่ายในการรักษาทรัพย์สินจะเห็นได้ว่าหลักเกณฑ์ทั้งสองประการนี้มีจุดมุ่งหมายคล้ายคลึงกัน คือ ต้องการป้องกันมิให้ทรัพย์สินที่เอาประกันภัยเกิดความเสียหายจากวินาศภัยที่เกิดขึ้นซึ่งผู้เอาประกันภัย จะต้องกระทำให้ดีที่สุดที่ต้องหลีกเลี่ยงหรือบรรเทาความเสียหายนั้น และหลักเกณฑ์ในการดูแลรักษาทรัพย์สินมิให้เกิดวินาศภัยแม้ผู้เอาประกันภัยต้องเสียค่าใช้จ่ายไปบ้างก็สามารถเรียกเอาจากผู้รับประกันภัยได้ ทำให้เห็นว่าผู้เอา

¹¹² Raoul Colinvaux. Op.cit. p. 392.

¹¹³ Michael Parkington. Op.cit. p. 784.

ประกันภัยมีหน้าที่ในการดูแลทรัพย์สิน เช่นเดียวกับการป้องกันมิให้ทรัพย์สินเกิดความวินาศเหมือนกัน เมื่อถือว่าเป็นหน้าที่และผู้เอาประกันภัยจึงต้องกระทำการให้ดีที่สุดเพื่อจะหลีกเลี่ยงหรือปิดเป่าความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น

2. ค่าใช้จ่ายในการรักษาทรัพย์สินมิให้วินาศ

เมื่อผู้เอาประกันภัยกระทำการป้องกันมิให้ทรัพย์สินเกิดวินาศภัยหากการกระทำดังกล่าวต้องมีค่าใช้จ่ายใด ๆ ขึ้น ผู้รับประกันภัยต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทนส่วนนี้ให้ด้วย

หลักกฎหมายอังกฤษ

ตามที่กล่าวมาแล้วว่าหน้าที่ในการรักษาทรัพย์สินแม้ว่าจะมิใช่เป็นหน้าที่ที่กำหนดไว้ชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร แต่ถือได้ว่าเป็นหน้าที่ที่ต้องกระทำโดยปริยายและศาลก็ยอมรับบังคับให้ผู้รับประกันภัยชดเชยค่าสินไหมทดแทน ซึ่งข้อสำคัญจะต้องปรากฏว่ามีภัยที่ผู้รับประกันภัยรับเสี่ยงไว้เกิดขึ้น และใกล้จะมาถึงทรัพย์สินที่เอาประกันภัยและผู้เอาประกันภัยได้กระทำการลงไปทันทีทันใด เมื่อได้กระทำลงไปแล้วหากมีค่าใช้จ่ายเกิดขึ้นและค่าใช้จ่ายเช่นใดบ้างที่ผู้เอาประกันภัยจะได้รับชดเชยนั้นคงต้องดูพฤติการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นสำคัญ เช่น เจ้าของบ้านไม้ เอาประกันบ้านเนื่องจากการทรุดตัวแต่ไม่รวมส่วนที่เป็นสวน ต่อมาสวนที่อยู่บริเวณบ้านได้ทรุดต่ำลงจะทำให้ตัวบ้านพังลงมาเพราะการทรุดนั้น ทำให้ผู้เอาประกันภัยต้องสร้างกำแพงเป็นเขื่อนเพื่อป้องกันมิให้บ้านเกิดการทรุดหรือล้มลงมา การกระทำของผู้เอาประกันภัยนี้เป็นการลดเสี่ยงภัยของผู้รับประกันภัยลงด้วย ค่าใช้จ่ายส่วนนี้ผู้รับประกันภัยจะต้องรับผิดชอบหรือไม่ ในกรณีนี้นักกฎหมายอังกฤษเห็นว่า ผู้เอาประกันภัยมีสิทธิได้รับชดเชยค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียไป หรืออีกกรณีผู้เอาประกันภัยได้เอาประกันภัยบ้านของตนต่อความเสียหายอันเกิดจากการถูกน้ำท่วม ต่อมาได้มีพายุเกิดขึ้นทำให้ระดับน้ำในแม่น้ำเพิ่มสูงขึ้น ข้อเท็จจริงปรากฏว่าหากผู้เอาประกันภัยไม่กระทำการอย่างใดลงไป บ้านนั้นจะถูกน้ำท่วมอย่างแน่นอน ผู้เอาประกันภัยจึงได้ตัดสินใจซื้อเครื่องมือแล้วได้ทำการป้องกันมิให้น้ำท่วมบ้านเป็นผลสำเร็จ ดังนี้ผู้เอาประกันภัยจะมีสิทธิได้รับชดเชยค่าใช้จ่ายที่ตนเองเสียไปคืนจากผู้รับประกันภัยหรือไม่ นักกฎหมายอีกท่านหนึ่งก็ได้ให้ความเห็นว่า¹¹⁴ ผู้เอาประกันภัยมีสิทธิจะได้รับชดเชยค่าใช้จ่ายที่เสียไปคืนได้ ถ้าสามารถพิสูจน์ได้ว่าหากผู้เอาประกันภัยไม่ทำสิ่งใดลงไปเลยบ้านที่เอาประกันภัยจะได้รับความเสียหายจากภัยที่เอาประกันไว้ ผู้รับประกันภัยจึงมีความรับผิดชอบต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทน สำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นในครั้งนี้แต่อย่างไรก็ตามถ้าหากต้องการความแน่นอนว่าค่าใช้จ่ายเช่นที่กล่าวมานี้ ผู้รับประกันภัยจะต้องรับผิดชอบ นักกฎหมายอังกฤษเห็นว่าควรจะมีการกำหนดข้อความไว้ทำนองเดียวกับ Sue and labour clause จะทำให้ผู้เอาประกันภัย

¹¹⁴ John Birds. Op.cit. p. 196.

ได้รับการชดเชยค่าสินไหมทดแทนสำหรับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจน เช่นในคดี Thompson v. Montreal Ins. Co. ผู้เอาประกันภัยได้ขนย้ายของเพื่อหลีกเลี่ยงเพลิงไหม้ ศาลตัดสินว่าผู้รับประกันภัยต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายที่ผู้เอาประกันภัยต้องเสียไปด้วย ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับการตัดสินในคดี ประกันภัยทางทะเลที่เกี่ยวข้องกับ Sue and labour clause

จากหลักเกณฑ์ที่กล่าวมาพอจะสรุปได้ว่าค่าใช้จ่ายในการรักษาทรัพย์สินมิให้วินาศ ตามหลักกฎหมายอังกฤษต้องเป็นค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นเนื่องจากการป้องกันมิให้ทรัพย์สินที่เอาประกันภัยเกิดความเสียหายจากวินาศภัยที่รับประกันภัยไว้ เพราะหากผู้เอาประกันภัยไม่กระทำการใดลงไป เป็นที่เห็นได้ชัดว่าจะต้องมีความเสียหายเกิดขึ้นแก่ทรัพย์สินที่เอาประกันภัยอย่างแน่นอน ดังนั้นเมื่อผู้เอาประกันภัยได้กระทำลงไปด้วยความจำเป็นและสมควรแล้วผู้รับประกันภัยจะต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายสินไหมทดแทนสำหรับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นดังกล่าว

หลักกฎหมายสหรัฐอเมริกา

กรมธรรม์ประกันอัคคีภัยจะกำหนดขอบเขตความรับผิดชอบของผู้รับประกันภัยว่าจะไม่ครอบคลุมภัยที่เกิดจากความประมาทของผู้เอาประกันภัยในอันที่จะใช้เหตุผลตามสมควรที่จะทำ ให้ทรัพย์สินปลอดภัยและปกป้องทรัพย์สินหลักจากมีความเสียหายเกิดขึ้น และในกรมธรรม์ ประกันรถยนต์จะครอบคลุมความเสียหายแก่รถยนต์ที่เอาประกันภัย ที่ใช้ตามปกติ ถ้ามีความเสียหายเกิดขึ้น ผู้เอาประกันภัยจะต้องกระทำการป้องกันมิฉะนั้นแล้วผู้เอาประกันภัยไม่มีสิทธิ ได้รับชดเชยค่าสินไหมทดแทน ผู้เอาประกันภัยเมื่อได้ทำการป้องกันทรัพย์สินที่เอาประกันภัย หลังจากความเสียหายบางส่วนเกิดขึ้นแล้ว จะได้รับการชดเชยจากผู้รับประกันภัย สำหรับค่าใช้จ่าย อันสมควรที่เกิดขึ้นในการป้องกันทรัพย์สินนั้น โดยทั่วไปแล้วหลักกฎหมายสหรัฐอเมริกาได้มี หลักที่ว่าด้วยการหลีกเลี่ยงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น (Doctrine of avoidable consequence) คือถือว่าผู้เอา ประกันภัยจะได้รับชดเชยค่าสินไหมทดแทนสำหรับค่าใช้จ่ายอันสมเหตุสมผลที่เกิดขึ้นเพื่อป้องกัน ความเสียหายที่เกิดขึ้นมาก่อนหน้านั้นแล้ว หรือหลังจากเหตุการณ์ที่เอาประกันภัยไว้ได้เกิดขึ้น แม้ว่าจะไม่มีการกำหนดไว้ชัดเจนในกรมธรรม์ประกันภัยก็ตาม

อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตว่า ค่าสินไหมทดแทนสำหรับค่าใช้จ่ายในการรักษาทรัพย์สิน นี้ได้กำหนดไว้ภายใต้หัวข้อ Protection of property clause ที่กำหนดขึ้นมาเพื่อมิให้ผู้เอาประกันภัย ได้รับการชดเชยค่าสินไหมทดแทนจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากความประมาทของผู้เอา ประกันภัย แต่นักกฎหมายสหรัฐอเมริกาก็เห็นว่าข้อจำกัดความคุ้มครองนี้เป็นข้อแก้ตัวได้เพราะมี ขอบเขตไม่กว้างขวาง และความต้องการบรรเทาความเสียหายก็เป็นเรื่องที่เป็นไปได้ ตัวอย่างที่เห็น ได้ชัดคือ การบรรเทาความเสียหายนี้ใช้ได้กับสัญญาทุกชนิด ขอบเขตหน้าที่ของผู้เอาประกันภัยใน

การป้องกันทรัพย์สินจึงควรถูกใช้โดยจำกัดและไม่กระทบกระเทือนถึงหลักที่ต้องการให้ผู้เอาประกันภัยปกป้องทรัพย์สินหลักจากความเสียหายได้เกิดขึ้น

3.2.1.4 ข้อยกเว้นการชดเชยค่าสินไหมทดแทน

ข้อยกเว้นการชดเชยค่าสินไหมทดแทนของผู้รับประกันภัยมี 2 กรณีคือ

1. ตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในกรมธรรม์

ในกรมธรรม์ประกันภัยทุกฉบับมักจะกำหนดเงื่อนไขข้อยกเว้นความรับผิดชอบไว้ในกรมธรรม์ว่าผู้รับประกันภัยจะไม่รับผิดชอบในกรณีวินาศภัยเกิดจากเหตุใดบ้าง และในบางกรณีจะกำหนดให้ผู้เอาประกันภัยต้องปฏิบัติตามใดอย่างหนึ่งก่อนที่จะเรียกให้ผู้รับประกันภัยชดเชยค่าสินไหมทดแทน การศึกษาวิเคราะห์เฉพาะส่วนที่เป็นเงื่อนไขที่กำหนดให้ผู้เอาประกันภัยต้องปฏิบัติ หากไม่ปฏิบัติจะทำให้ผู้รับประกันภัยหลุดพ้นจากความรับผิดชอบได้หรือไม่เพียงใด

หลักกฎหมายอังกฤษ

สัญญาประกันภัยปกติแล้วมักจะกำหนดข้อความหรือเงื่อนไขเอาไว้ ซึ่งจะส่งผลต่อความรับผิดชอบของผู้เอาประกันภัยได้ 2 กรณี คือ

(1) กรณีเป็นเงื่อนไขหากผู้เอาประกันภัยไม่ปฏิบัติตามแล้วจะทำให้ผู้รับประกันภัยปฏิเสธความรับผิดชอบได้

(2) กรณีเป็นข้อความธรรมดา หากผู้เอาประกันภัยไม่ปฏิบัติตามจะทำให้ผู้รับประกันภัยมีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายได้เท่านั้น¹¹⁵

เงื่อนไขที่จะทำให้ผู้รับประกันภัยพ้นจากความรับผิดชอบได้นั้นปกติแล้วมักจะเป็นเงื่อนไขที่มีผลบังคับต่อเมื่อมีความเสียหายตามที่กำหนดไว้ในกรมธรรม์เกิดขึ้น ซึ่งกรมธรรม์จะกำหนดว่าผู้เอาประกันภัยมีหน้าที่อย่างไรบ้าง หากละเลยจะมีผลให้ผู้รับประกันภัยหลุดพ้นความรับผิดชอบเงื่อนไขที่กำหนดหน้าที่ของผู้เอาประกันภัยไว้ว่าจะต้องปฏิบัติตามใดบ้าง ปกติแล้วจะเป็นเงื่อนไขในเรื่องดังต่อไปนี้คือ

1. ค่าเบี้ยประกันภัยต้องมีการจ่ายเป็นที่เรียบร้อยแล้ว
2. หนังสือบอกกล่าวและการพิสูจน์ความเสียหายต้องกระทำในเวลาที่กำหนดไว้
3. ผู้เอาประกันภัยจะต้องช่วยเหลือผู้รับประกันภัยในการตรวจสอบถึงสาเหตุและจำนวนของความเสียหาย
4. ความรับผิดชอบของผู้รับประกันภัยจะต้องตัดสินโดยการอนุญาโตตุลาการ

¹¹⁵ M.O.Saville. Op.cit. p. 834.

5. ความรับผิดชอบของผู้รับประกันภัยรายอื่นภายใต้กรมธรรม์ที่คุ้มครองความเสียหายชนิดเดียวกันจะต้องนำมาพิจารณาด้วย¹¹⁶

สำหรับการวินิจฉัยว่าข้อความใดจะเป็นเงื่อนไขหรือไม่ขึ้นอยู่กับเจตนาของผู้สัญญาเป็นสำคัญ และเงื่อนไขไม่จำเป็นจะต้องกำหนดเอาไว้เป็นภาษาเทคนิคหรือจะต้องกำหนดไว้เป็นส่วนหนึ่งส่วนใดโดยเฉพาะในกรมธรรม์ เงื่อนไขหากมีการกำหนดขึ้นมาแล้วถือว่าเป็นหน้าที่ที่ต้องการให้ผู้เอาประกันภัยกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง มิฉะนั้นอาจจะทำให้ผู้เอาประกันภัยไม่มีสิทธิได้รับชดเชยค่าสินไหมทดแทนภายใต้กรมธรรม์นั้น ๆ

การกำหนดข้อยกเว้นความรับผิดชอบของผู้รับประกันภัยนี้การที่จะถือว่าผู้เอาประกันภัยทำผิดเงื่อนไขหรือไม่ นอกจากจะต้องพิจารณาจากเงื่อนไขที่มีอยู่แล้ว ยังต้องพิจารณาพฤติการณ์ของผู้เอาประกันภัยด้วยว่า กระทำการใดลงไปอันเป็นการฝ่าฝืนเงื่อนไขที่กำหนดไว้หรือไม่ การกระทำของผู้เอาประกันภัยที่ถือว่าเป็นการผิดเงื่อนไขนี้ รวมไปถึงการที่ผู้เอาประกันภัยงดเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งด้วย เพราะเมื่อเกิดวินาศภัยขึ้นผู้เอาประกันภัยมีหน้าที่จะต้องบอกกล่าวการเกิดวินาศภัยให้ผู้รับประกันทราบโดยมิชักช้า แต่ถ้าผู้เอาประกันภัยงดเว้นการปฏิบัติคือ มิได้แจ้งให้ผู้รับประกันทราบถือว่าเป็นการกระทำที่ฝ่าฝืนเงื่อนไขอันกำหนดไว้ในกรมธรรม์เช่นเดียวกัน สำหรับหลักในการปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้น หากกำหนดให้ผู้เอาประกันภัยจะต้องกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดผู้เอาประกันภัยก็ต้องกระทำตามนั้นและผู้เอาประกันภัยจะอ้างว่า รายละเอียดที่กำหนดไว้เป็นเรื่องไม่สำคัญไม่ได้ เช่นในคดี Robert V. Eagle Star Insurance Co. Ltd.¹¹⁷ กรมธรรม์ประกันทรัพย์สินได้กำหนดเงื่อนไขบังคับก่อนสำหรับความรับผิดชอบของผู้รับประกันภัยว่า ผู้เอาประกันภัยต้องเปิดสัญญาเตือนภัยไว้ เมื่อปีศาจที่ประกอบธุรกิจ ต่อมาปีศาจเข้าไปในอาคารและได้ขโมยขนเฟอร์ (Fure) ไป ศาลตัดสินว่า ผู้เอาประกันภัยไม่มีสิทธิได้รับชดเชยใช้ค่าสินไหมทดแทนเพราะไม่ได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในกรมธรรม์คือ ไม่ได้เปิดสัญญาเตือนภัยเมื่อออกจากอาคารไปแล้ว การกระทำผิดเงื่อนไขของผู้เอาประกันภัยนี้ตามหลักกฎหมายอังกฤษแล้วไม่คำนึงถึงสาเหตุว่ามาจากอะไร ไม่ว่าจะเป็นการกระทำโดยความตั้งใจของผู้เอาประกันภัยหรือเกิดขึ้นโดยความประมาทโดยความพลั้งเผลอจากการตัดสินใจที่ผิดพลาด หรือแม้แต่กระทั่งกระเลาะเลื่อยข้อเท็จจริง ทำให้เงื่อนไขมีผลเกิดขึ้น ซึ่งไม่ว่าผู้เอาประกันภัยจะทำโดยสุจริตหรือน้อยถลก็ไม่มีผลแตกต่างกันอย่างใด ผลของการกระทำผิดเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในกรมธรรม์ ไม่เพียงแต่ผู้เอาประกันภัยไม่มีสิทธิฟ้องเรียกชดเชยค่าสินไหมทดแทนยังรวมถึงตัวแทนของผู้เอาประกันภัย ทรัสต์

¹¹⁶ E.R. Hardy Ivamy. Op.cit. p. 293.

¹¹⁷ (1960) 1 Lloyd's Rep 615. p. 305.

ในกรณีผู้เอาประกันภัยล้มละลายผู้รับโอนและรวมทั้งบุคคลใด ๆ ที่ฟ้องร้องในนามผู้เอาประกันภัยด้วย แต่การกระทำผิดเงื่อนไขของผู้เอาประกันภัยนี้ ไม่มีผลถึงความสมบูรณ์ของสัญญาประกันภัยที่มีมาก่อนหน้านี้ เพียงแต่ทำให้ผู้เอาประกันภัยไม่มีสิทธิได้รับชดใช้ค่าสินไหมทดแทนอันเนื่องมาจากการกระทำที่ผิดเงื่อนไข ผู้เอาประกันภัยยังมีสิทธิจะได้รับชดใช้ค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นในภายหลัง ซึ่งอยู่ในระหว่างเวลาที่กรมธรรม์มีผลบังคับใช้และผู้เอาประกันภัยจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดเอาไว้ในกรมธรรม์สำหรับความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นใหม่ด้วย อย่างไรก็ตามการกระทำผิดเงื่อนไขของผู้เอาประกันภัยในกรณีนี้ผู้รับประกันภัยจะสละสิทธิ์ไม่บังคับตามที่กำหนดไว้ในกรมธรรม์ก็ได้ ถ้าผู้รับประกันภัยเลือกที่จะกระทำการดังกล่าวถือเสมือนว่าผู้เอาประกันภัยมิได้กระทำการใดอันเป็นการฝ่าฝืนเงื่อนไขในกรมธรรม์และการที่จะถือว่าผู้รับประกันภัยสละสิทธิ์ที่ยกข้ออ้างว่าผู้เอาประกันภัยทำผิดเงื่อนไขนั้นจะต้องปรากฏว่าผู้รับประกันภัยได้ทราบถึงข้อเท็จจริงอันเกี่ยวกับการกระทำอันผิดเงื่อนไขทั้งหมดแล้ว โดยการที่ผู้รับประกันภัยให้ผู้เอาประกันภัยทำอย่างหนึ่งอย่างใดลงไปหรือผู้รับประกันภัยอาจจะกระทำการด้วยตนเอง และเมื่อเหตุการณ์เป็นไปเช่นนี้แล้วถือว่าไม่มีการกระทำอันผิดเงื่อนไขอีกต่อไป ผู้เอาประกันภัยมีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนกับผู้รับประกันภัยได้เสมือนหนึ่งไม่เคยมีการกระทำผิดเงื่อนไขแต่อย่างใด

2. ข้อยกเว้นการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนของผู้รับประกันภัยตามที่กำหนดในกฎหมายหากผู้เอาประกันภัย หรือผู้รับประโยชน์จงใจก่อให้เกิดวินาศภัยหรือกระทำการด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ถือว่าการกระทำดังกล่าวเป็นภัยทางศีลธรรม (Moral Hazard) หลักกฎหมายทั่วไปของการประกันภัยจะไม่ยินยอมให้ผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประโยชน์ได้รับการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนซึ่งแม้การกระทำดังกล่าวจะมีได้กำหนดไว้ในกรมธรรม์ แต่ก็มีผลให้ผู้รับประกันภัยไม่ต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนรวมทั้งการที่วัตถุที่เอาประกันภัยเกิดความเสียหายขึ้นในตัวเอง

3.2.2 การดำเนินการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนของประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกา
การดำเนินการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนของผู้รับประกันภัยในประเด็นของการตีราคาทรัพย์สินและการประเมินการพิสูจน์ความเสียหายแล้วยังต้องพิจารณาถึงจำนวนเงินที่ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนรวมทั้งวิธีการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อจะได้เป็นหลักเกณฑ์การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามความเป็นจริง เพื่อให้ผู้เอาประกันภัยกลับคืนสู่ฐานะเดิม

- 1) การตีราคาความเสียหายที่เกิดจากวินาศภัย
- 2) การประเมินการพิสูจน์ความเสียหาย
- 3) จำนวนค่าสินไหมทดแทนที่ต้องชดใช้

4) วิธีการชดเชยค่าสินไหมทดแทน

3.2.2.1 การตีราคาความเสียหายที่เกิดจากวินาศภัย

การคิดมูลค่าของทรัพย์สินก่อนและหลังจากวินาศภัยเกิดขึ้นเป็นเรื่องที่ต้องคำนึงถึง
จึงแบ่งการพิจารณาความเสียหายออกเป็น

1. การตีราคาความเสียหายกรณีมีความเสียหายเกิดขึ้นทั้งหมด

เมื่อมีวินาศภัยเกิดขึ้นและทำให้ทรัพย์สินหรือวัตถุที่เอาประกันภัยเกิดความเสียหายไป
ทั้งหมดหรือสูญเสียเอกลักษณ์หรือความคงอยู่ของทรัพย์สินนั้นถือว่าทรัพย์สินนั้นเกิดความ
เสียหายทั้งหมดได้

ตามหลักกฎหมายอังกฤษ

การฟ้องร้องตามกรมธรรม์ประกันวินาศภัยนี้ถือว่าการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายแบบ
ที่ไม่ได้มีการกำหนดความเสียหายไว้ล่วงหน้า (Unliquidate damages)¹¹⁸ กล่าวคือ จำนวนที่แท้จริง
ของค่าเสียหายที่จะต้องชดเชยให้แก่นั้นนั้นไม่สามารถรู้ได้ก่อนที่มีความเสียหายเกิดขึ้น และ
การชดเชยค่าสินไหมทดแทนจะขึ้นอยู่กับชนิดของการประกันภัยประเภทต่าง ๆ เป็นสำคัญ แต่
หลักเกณฑ์ทั่วไปของการตีราคาค่าเสียหายเมื่อมีวินาศภัยเกิดขึ้นแก่ทรัพย์สินที่เอาประกันภัยทั้งหมด
(Total loss) จะต้องคิดตามมูลค่าของทรัพย์สินนั้นในเวลาที่เกิดความเสียหาย¹¹⁹ กล่าวคือไม่ถือ
เอาราคาในเวลาที่ทำสัญญา แต่จะคิดตามมูลค่าในเวลาและสถานที่ที่มีความเสียหายเกิดขึ้น¹²⁰ และ
ในการกำหนดมูลค่าของทรัพย์สินนี้ที่เสียหายนั้นจะไม่มี การตีราคาความเสียหายในผลประโยชน์ที่
คาดว่าจะได้รับหรือความเสียหายที่เกิดขึ้นในภายหลังหรือแม้กระทั่งความเสียหายทางจิตใจ

การที่จะถือว่าทรัพย์สินเกิดความเสียหายทั้งหมดนี้ ตามกฎหมายอังกฤษถือว่าทรัพย์สิน
นั้นต้องถูกทำลายหรือเสียหายจนสูญเสียรูปทรงของวัตถุที่เอาประกันภัยนั้น ๆ¹²¹ เช่น บ้านหลังจาก
เกิดเพลิงไหม้แล้วเหลือแต่ผนังและโครงสร้างแต่ไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้ดังนี้ถือว่าเป็นความ
เสียหายที่เกิดขึ้นทั้งหมด⁸ หรือรถยนต์ที่ถูกชนเสียหายจนไม่มีประโยชน์อย่างใดที่จะทำการ
ซ่อมแซม ถึงแม้ว่ายังมีสภาพของรถยนต์ให้เห็นอยู่ก็ตาม

¹¹⁸ C.C.A. Dickson. (1954). *Introduction to Insurance*. p. 159, คดี Jabbour V. custodian of Israeli Absentee Property (1954).

¹¹⁹ Michael Parkington. (1983). *MacGilliveray and Parkington on Insurance Law*. p. 643.

¹²⁰ Raoul Colinvaux. (1984). *The Law of Insurance*. p. 135.

¹²¹ John Birds. (1982). *Modern Insurance Law*. p. 230.

เมื่อทรัพย์สินถูกทำลายเสียหายไปทั้งหมด มาตรการที่นำมาใช้ในการตีราคากำหนดมูลค่าของความเสียหายที่เกิดขึ้นนี้จะต้องไม่เกินกว่าจำนวนเงินที่กำหนดไว้ในกรมธรรม์¹²² เพราะถือว่าเป็นจำนวนเงินสูงสุดที่ผู้รับประกันภัยจะต้องรับผิดชอบ และในการประกันอัคคีภัยมีหลักการเกณฑ์การตีมูลค่าของทรัพย์สินที่เกิดวินาศภัยไว้ดังต่อไปนี้ คือ

1. การตีมูลค่าของทรัพย์สินจะต้องตีตามความเสียหายที่เกิดขึ้นและเห็นได้ชัดเจน จะไม่มีการตีราคามูลค่าของทรัพย์สินอันเกิดจากผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับหรือความเสียหายอื่น ๆ ที่เกิดในภายหลัง

2. มูลค่านั้นจะต้องเป็นมูลค่าที่แท้จริงของทรัพย์สินมิใช่เป็นเพียงมูลค่าที่กำหนดทางจิตใจ

3. มูลค่าของทรัพย์สินนั้นจะต้องเป็นมูลค่าของทรัพย์สินในเวลาที่เกิดอัคคีภัย ซึ่งผู้รับประกันภัยรับที่จะเสี่ยงภัยตามที่กำหนดในกรมธรรม์

4. มูลค่าของทรัพย์สินจะต้องเป็นมูลค่าในสถานที่เกิดอัคคีภัย

การตีราคาค่าเสียหายในกรณีทรัพย์สินที่เอาประกันภัย เกิดความเสียหายไปทั้งหมดนี้จะตีราคาตลาดของทรัพย์สินนั้น ในเวลาและสถานที่ที่มีความเสียหายเกิดขึ้น ซึ่งจะใช้มากในกรณีการเอาประกันภัยสินค้าเพราะการจ่ายเงินตามราคาตลาดนี้จะทำให้ผู้เอาประกันภัยสามารถที่จะซื้อทรัพย์สินที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันได้ ซึ่งผู้เอาประกันภัยจะได้กลับคืนสู่สถานะเดิม แต่อย่างไรก็ตามการตีราคาค่าเสียหายที่เกิดขึ้นทั้งหมดโดยใช้ราคาตลาดไม่สามารถใช้ได้ทุกกรณีเพราะราคาตลาดของทรัพย์สินอาจไม่ใช่ราคาที่แท้จริงของมูลค่าทรัพย์สินนั้นและการจ่ายค่าสินไหมทดแทนตามราคาตลาดอาจจะไม่เพียงพอแก่ผู้เอาประกันภัยที่ได้เสียหายไปก็ได้ ซึ่งผู้เอาประกันภัยอาจจะต้องการเก็บเอาไว้ใช้เป็นประโยชน์เองหรือใช้ในการประกอบธุรกิจของตน ในกรณีนี้ผู้เอาประกันภัยไม่สามารถจะใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินนั้นหรือไม่สามารถประกอบธุรกิจในทรัพย์สินนั้นได้เว้นแต่จะมีการสร้างขึ้นมาใหม่และมูลค่าของการสร้างขึ้นมาใหม่นี้อาจจะเกินกว่าราคาตลาด ดังนั้นการตีราคาทรัพย์สินที่จะต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนนี้จะต้องอยู่บนพื้นฐานของราคาที่จะต้องสร้างขึ้นมาใหม่ (Reinstatement) เป็นสำคัญ

กฎหมายสหรัฐอเมริกา

ความเสียหายของทรัพย์สินที่ถือว่าเป็นความเสียหายทั้งหมดในการตีราคาการประกันอัคคีภัยนั้น หากทรัพย์สินที่คงเหลือจากการถูกเพลิงไหม้นั้นไม่เหมาะสมกับการใช้ประโยชน์

¹²² E.R. Hardy Ivamy. (1978). *Halbury's Law England*. p. 336.

เหมือนเดิมได้ ก็ถือว่ามีความเสียหายแก่ทรัพย์สินนั้นขึ้นทั้งหมด¹²³ แต่ถ้าอาครนั้นยังมีบางส่วนที่เหลืออยู่ใช้ประโยชน์ได้ด้วยการซ่อมแซมที่ดี เช่นนี้ถือว่าทรัพย์สินนั้นยังไม่เกิดความเสียหายขึ้นทั้งหมด ดังนั้นในกรณีการเอาประกันภัยทรัพย์สินการที่จะถือว่าทรัพย์สินที่เอาประกันภัยเกิดความเสียหายทั้งหมดหรือบางส่วนจึงขึ้นอยู่กับพฤติการณ์ของคดีที่เกิดขึ้นเป็นสำคัญว่าทรัพย์สินที่เกิดความเสียหายนี้สามารถซ่อมแซมใช้ประโยชน์ได้ดีดังเดิมได้หรือไม่เป็นหลักในการพิจารณาตีราคาความเสียหายว่าเกิดขึ้นทั้งหมดหรือแต่บางส่วน

2. การตีราคาความเสียหายกรณีมีความเสียหายเกิดขึ้นบางส่วน

ถ้าวินาศภัยเกิดกับทรัพย์สินที่เอาประกันภัยเสียหายแต่เพียงบางส่วนมิได้ถูกทำลายลงไปหมด กรณีนี้ผู้รับประกันภัยจะต้องตีราคาความเสียหายเพื่อจะให้ผู้เอาประกันภัยกลับคืนสู่สภาพเดิมเหมือนเช่นก่อนเกิดวินาศภัย

หลักกฎหมายอังกฤษ

เมื่อทรัพย์สินที่เอาประกันภัยเกิดความเสียหายเพียงบางส่วน ตามหลักทั่วไปแล้วจะต้องทำให้ทรัพย์สินมีสภาพดีดังเดิมด้วยการซ่อมแซมทรัพย์สินที่ได้รับความเสียหายนั้น ดังนั้นการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจึงจะต้องคำนึงถึงค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมเป็นสำคัญ ผู้พิพากษาศาลอังกฤษได้วางหลักไว้ว่า หากผู้เอาประกันภัยสามารถไปซื้อของและนำมาซ่อมแซมทรัพย์สินให้กลับคืนสู่สภาพดีดังเดิมได้ ราคาตลาดของทรัพย์สินนั้น (Market value) ถือว่าเป็นจำนวนเงินที่จะได้รับชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ดังนั้นจึงกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมนี้คือมาตรการในการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายที่เกิดขึ้นเมื่อทรัพย์สินถูกทำลายลงเพียงบางส่วน ค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมจึงเป็นหลักในการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน หลักเกณฑ์เดียวกันนี้สามารถนำไปใช้ได้กรณีที่เครื่องอุปกรณ์ที่ประกอบอยู่ในส่วนต่าง ๆ ของวัตถุที่เอาประกันภัยถูกทำลายไป การตีราคาความเสียหายก็จะรวมไปถึงค่าใช้จ่ายในการติดตั้งอุปกรณ์ใหม่แทนเครื่องอุปกรณ์เดิมที่เสียหายด้วย ดังนั้นจึงเห็นว่าตามหลักกฎหมายอังกฤษในกรณีมีความเสียหายเกิดขึ้นแก่ทรัพย์สินแต่เพียงบางส่วนภายใต้สัญญาประกันวินาศภัยที่เป็นสัญญาเพื่อการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจะถูกประเมินตามค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมหรือสร้างขึ้นใหม่ (Reinstatement) เป็นสำคัญ

¹²³ William R. Vance. Op.cit. p. 886.

3.2.2.2 ภาระการพิสูจน์ความเสียหาย

เมื่อวัตถุที่เอาประกันภัยเกิดความเสียหายขึ้นทั้งหมดหรือบางส่วนแล้วขึ้นตอนต่อมาของการดำเนินการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนคือต้องมีการพิสูจน์ความเสียหายว่า วินาศภัยที่เกิดขึ้นมีสาเหตุมาจากอะไร ผู้รับประกันจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นหรือไม่ เป็นหน้าที่ของกลุ่มสัญญาฝ่ายใดที่จะต้องนำสืบถึงความเสียหายที่เกิดขึ้น

ตามกฎหมายอังกฤษ

ตามหลักทั่วไปแล้วภาระการพิสูจน์ว่าความเสียหายมีสาเหตุมาจากภัยที่เอาประกันภัยไว้เป็นหน้าที่ของผู้เอาประกันภัย หากผู้เอาประกันภัยไม่พิสูจน์ศาลก็ต้องยกฟ้อง¹²⁴ ในการพิสูจน์ความเสียหายผู้เอาประกันภัยไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ว่าความเสียหายเกิดขึ้นได้อย่างไรเพียงแต่ต้องแสดงให้เห็นว่า สาเหตุใกล้ชิดของความเสียหายเป็นภัยที่เอาประกันไว้ และในการประกันภัยแบบ All risk ผู้เอาประกันภัยมีภาระที่จะต้องพิสูจน์โดยแสดงให้เห็นว่าความเสียหายเกิดขึ้นจากเหตุการณ์โดยบังเอิญ และไม่ต้องพิสูจน์ถึงขนาดว่าสาเหตุที่แท้จริงของความเสียหายเกิดขึ้นได้อย่างไร เมื่อผู้เอาประกันภัยพิสูจน์ให้เห็นว่าความเสียหายอยู่ในความคุ้มครองตามกรมธรรม์ประกันภัยแล้ว ถ้าผู้รับประกันภัยต้องการแสดงให้เห็นว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นอยู่ในข้อยกเว้นความรับผิดชอบผู้รับประกันภัยก็ต้องมีภาระในการพิสูจน์ข้ออ้างของตนนี้ ซึ่งจะต้องมีหลักฐานยืนยันและหลักฐานนี้ต้องเป็นที่เพียงพอในการรับฟังของคณะลูกขุนด้วย ถ้าผู้รับประกันภัยไม่มีหลักฐานมาแสดงได้ ก็ต้องถือเอาตามพยานหลักฐานของผู้เอาประกันภัยและผู้เอาประกันภัยมีสิทธิได้รับชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามคำฟ้องของคนนั้น แต่ถ้าพยานหลักฐานของผู้รับประกันภัยที่อ้างว่าผู้เอาประกันภัยจงใจก่อให้เกิดความเสียหายรับฟังได้ ผู้เอาประกันภัยจะต้องอ้างอิงพยานหลักฐานมาพิสูจน์ให้ได้ว่าตนมิได้จงใจก่อให้เกิดความเสียหาย หากพิสูจน์ไม่ได้ก็ไม่มีสิทธิได้รับชดใช้ค่าสินไหมทดแทน

3.2.2.3 จำนวนค่าสินไหมทดแทนที่ต้องชดใช้

การดำเนินการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนของผู้รับประกันภัยเมื่อผ่านการตีราคาและการพิสูจน์ความเสียหายที่ได้รับแล้ว ต่อมาต้องมีการจ่ายเงินตามกรมธรรม์ประกันภัยไว้ในกรมธรรม์ชนิดใดซึ่งตามปกติแล้ว ในสัญญาประกันวินาศภัยผู้เอาประกันภัยสามารถเลือกเอาประกันภัยตามกรมธรรม์ที่มีอยู่ 2 ชนิดคือ กรมธรรม์แบบกำหนดค่า (Valued policy) และกรมธรรม์แบบไม่กำหนดค่า (Unvalued policy) การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัยจะแตกต่างกัน

¹²⁴ E.R. Hardy Ivamy. (1984). *Fire and Motor Insurance*. p. 158.

ตามชนิดของกรมธรรม์และตามความเสียหายที่ผู้เอาประกันภัยได้รับ ดังนั้นการจ่ายเงินค่าสินไหมทดแทนจึงแบ่งออกได้เป็น 2 อย่างตามชนิดของกรมธรรม์คือ

1. การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามกรมธรรม์แบบกำหนดค่า (Valued policy)

ลักษณะของกรมธรรม์แบบกำหนดค่านี้คือ คู่สัญญากำหนดจำนวนค่าสินไหมทดแทนเอาไว้ในกรมธรรม์ล่วงหน้าก่อนแล้วในขณะที่ทำสัญญาเมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นก็ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนไปตามนั้น

ตามกฎหมายอังกฤษ

โดยทั่วไปแล้วสัญญาประกันภัยทรัพย์สินที่เป็นสัญญาเพื่อการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนนั้น คู่สัญญามีสิทธิเต็มที่ในการกำหนดจำนวนเงินที่แน่นอนซึ่งจะต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่กันในเหตุการณ์ของความเสียหายที่จะเกิดขึ้น¹²⁵ ดังนั้นจึงมีการเอาประกันภัยแบบกรมธรรม์กำหนดค่าขึ้นเพื่อความสะดวกแก่คู่สัญญาในการกำหนดจำนวนเงินที่จะต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่กัน กล่าวคือ แทนที่จะปล่อยให้เป็นที่ของศาลในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้น แต่เปิดโอกาสให้คู่สัญญาตกลงราคาค่าเสียหายตามที่ได้ตกลงกันไว้ในสัญญาประกันภัยในกรณีมีความเสียหายเกิดขึ้นทั้งหมดแก่ทรัพย์สินที่เอาประกันภัยต้องชดใช้ให้แก่กันตามจำนวนที่กำหนดไว้ แต่ถ้ามีความเสียหายบางส่วนการชดใช้ต้องเป็นไปตามสัดส่วนของความเสียหายที่เกิดขึ้น¹²⁶ จะเห็นได้ว่ากรมธรรม์ชนิดนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้รับประกันภัยในกรณีที่ความเสียหายเกิดขึ้นสูงกว่าจำนวนเงินที่กำหนดไว้ในกรมธรรม์ แต่ฝ่ายผู้เอาประกันภัยก็อาจจะได้รับประโยชน์ถ้าความเสียหายที่แท้จริงน้อยกว่าจำนวนเงินที่ตกลงกันไว้ กรมธรรม์กำหนดค่านี้ตามปกติจะพบได้มากในกรมธรรม์ประกันภัยทางทะเลมากกว่าในกรมธรรม์ประกันภัยชนิดอื่น¹²⁷ ดังนั้นในกฎหมายประกันภัยทางทะเลของอังกฤษจึงได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับกรมธรรม์แบบกำหนดค่านี้ไว้ในมาตรา 27 (3)¹²⁸ ซึ่งใช้เป็นหลักในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายที่เกิดขึ้น

¹²⁵ John Birds. Op.cit. p. 239.

¹²⁶ Brain Ball and F.W. Rose. (1976). *Principle of Business Law*. p. 329.

¹²⁷ Ibid.

¹²⁸ Marine Insurance Act 1906 Section 27 (3)

“Subject to the provision of this Act, and in the absence of fraud, the valued fix by the policy is, as between the insurer and the assured, conclusive of the insurable valued of the subject intend to be insured, whether the loss be total or partial.”

2. การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามกรมธรรม์แบบไม่กำหนดค่า (Unvalued policy)

ตามกฎหมายอังกฤษ

การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามกรมธรรม์ชนิดนี้เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้น จำนวนเงินที่กำหนดไว้ในกรมธรรม์นั้นไม่จำเป็นต้องถือว่าเป็นจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่ต้องชดใช้แก่กัน เพียงแต่เป็นจำนวนเงินสูงสุดที่ผู้รับประกันภัยจะต้องรับผิดชอบเท่านั้น ผู้เอาประกันภัยจะต้องพิสูจน์ความเสียหายที่ตนได้รับและจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่จะชดใช้กันไปตามนั้น ซึ่งจะต้องคำนวณค่าสินไหมทดแทนตามมูลค่าของทรัพย์สินที่เอาประกันภัยในเวลาและสถานที่ที่ความเสียหายเกิดขึ้น โดยถือเอาราคาตลาดของของสิ่งนั้นเป็นหลักในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนหรืออาจถือเอาตามค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมเป็นพื้นฐานของการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนซึ่งในกรณีหลังนี้จะใช้เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นบางส่วน

3.2.2.4 วิธีการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน

การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัยนั้นสามารถแบ่งออกได้ดังต่อไปนี้คือ

- 1) การจ่ายเป็นเงินสด (Cash payment)
- 2) การซ่อมแซม (Repair)
- 3) การหาของแทน (Replacement)
- 4) การทำให้กลับคืนสภาพเดิม (Reinstatement)

วิธีการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนทั้ง 4 วิธีนี้ ปกติจะกำหนดในกรมธรรม์ประกันภัย แต่ไม่มีหลักเกณฑ์ทางกฎหมายรองรับวิธีการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเหล่านี้ทั้งตามกฎหมายไทยและกฎหมายอังกฤษยกเว้นแต่การ Reinstatement เท่านั้นที่บัญญัติไว้ใน Fire Prevention (Metroplis) Act 1774

1. การจ่ายเป็นเงินสด (Cash payment) กรมธรรม์ประกันวินาศภัยส่วนใหญ่มักจะกำหนดให้มีการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนด้วยเงินเพราะเป็นวิธีการที่สะดวกแก่ผู้รับประกันภัย และผู้เอาประกันภัย สิ่งที่ผู้รับประกันภัยต้องการก่อนการชดใช้ค่าเสียหายก็คือหลักฐานพิสูจน์สาเหตุของความเสียหายและขนาดของความเสียหายตามความเหมาะสมและเงินสดที่จะจ่ายให้แก่ผู้เอาประกันภัยถือเป็นมาตรการวัดความเสียหายหรือเป็นจำนวนความผิดของผู้รับประกันภัยในความเสียหายนั้น ๆ

2. การซ่อมแซม (Repair) ตามกฎหมายอังกฤษถ้าผู้เอาประกันภัยต้องการที่จะซ่อมแซมทรัพย์สินที่เสียหายจะต้องปรากฏว่ามีข้อความของผู้รับประกันภัยเกี่ยวกับเรื่องค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมด้วย ถ้าไม่มีผู้รับประกันภัยอาจจะปฏิเสธความรับผิดชอบในภายหลังได้ และหากผู้รับประกันภัยรับที่จะซ่อมแซมทรัพย์สินแล้ว ผู้รับประกันภัยจะต้องรับผิดชอบในการซ่อมแซม

ที่ผู้รับประกันภัยทำกับผู้รับจ้างซ่อมแซมกล่าวคือ จะต้องซ่อมแซมให้ใช้การได้ดีหากบกร่องผู้รับประกันภัยจะต้องรับผิดชอบต่อผู้เอาประกันภัยด้วย

3. การหาสิ่งของมาทดแทน (Replacement) ส่วนมากจะใช้ในกรณีทรัพย์สินเสียหายซึ่งเป็นที่หายาก หรือมีลักษณะเด่นเฉพาะตัวอาจจะซ่อมแซมให้คืนเดิมได้ยาก จึงต้องหาสิ่งอื่นมาทดแทนการ Replacement นี้ ปกติแล้วจะใช้ในกรณีพิเศษซึ่งต้องเป็นที่ยอมรับของคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย ตัวอย่างเช่น หากเพชรที่ประดับอยู่ในแหวนของผู้เอาประกันภัยสูญหายไป วิธีการที่ดีที่สุดในการชดเชยค่าสินไหมทดแทนก็คือผู้รับประกันภัยต้องหาเพชรเม็ดใหม่มาใส่แหวนให้ได้ดังเดิมนอกจากวิธีการนี้จะใช้ในการประกันภัยทรัพย์สินที่หายากแล้วยังใช้ในกรณีการประกันรถยนต์ด้วย เมื่อรถยนต์ที่เอาประกันภัยสูญหายไปผู้รับประกันภัยก็จะหารยนต์คันใหม่มาให้ ซึ่งหลักเกณฑ์นี้หากตีความกันอย่างเคร่งครัดอาจจะเห็นได้ว่าเบี่ยงเบนไปจากหลัก Indemnity เพราะมิได้มีการหักค่าเสื่อมราคาออกจากรถคันนั้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นลักษณะพิเศษอย่างหนึ่งของการชดเชยค่าสินไหมทดแทนที่อาจจะทำให้ผู้เอาประกันภัยได้รับประโยชน์บ้าง แต่อย่างไรก็ตามสิทธิในการ Replacement นี้ ปกติแล้วจะระบุไว้ในกรมธรรม์ล่วงหน้าก่อนแล้ว ซึ่งคู่สัญญาก็ตกลงที่จะปฏิบัติตามข้อความในกรมธรรม์อยู่แล้ว ดังนั้นจึงเห็นว่าคงมิได้ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้รับประกันภัยมากเกินไปนัก เพราะเมื่อผู้รับประกันภัยเลือกที่จะชดเชยค่าสินไหมทดแทนด้วยวิธีนี้คงจะคำนึงแล้วว่าจะได้เป็นประโยชน์แก่ตนเองมากที่สุด ปัญหาที่ผู้เอาประกันภัยจะได้เปรียบจึงหมดไป

4. การทำให้กลับคืนสภาพเดิม (Reinstatement) คือการทำให้ทรัพย์สินที่เกิดวินาศภัยนั้นให้กลับสภาพดีดังเดิมการ Reinstatement นี้ ถือว่าเป็นการชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัยตามความเสียหายที่เกิดขึ้นอย่างใกล้เคียงที่สุด เพราะผู้รับประกันภัยต้องจัดการทรัพย์สินให้อยู่ในสภาพเดิมหรือเหมือนก่อนเกิดวินาศภัยให้มากที่สุด

3.2.3 กฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวกับผู้เจรจาตกลงค่าสินไหมทดแทน

3.2.3.1 กฎหมายมาเลเซีย

พระราชบัญญัติประกันภัย (Insurance Act 1996) ได้บัญญัติเกี่ยวกับผู้เจรจาตกลงค่าสินไหมทดแทนประกันภัย ดังนี้

ความหมาย¹²⁹

(1) ผู้เจรจาตกลงค่าสินไหมทดแทน หมายถึงบุคคลซึ่งประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการประสานงานที่มีข้อโต้แย้ง เพื่อผู้รับประกันภัยหรือผู้เอาประกันภัย หรือบุคคลทั้งสองฝ่าย

¹²⁹ Insurance Act 1996, Article 2.

(2) การประกอบธุรกิจผู้เจรจาตกลงค่าสินไหมทดแทน หมายถึง การประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการสำรวจเหตุ และรายละเอียดของความสูญเสียและจำนวนค่าเสียหายที่แท้จริง

ใบอนุญาต

(1) ใบอนุญาตให้ประกอบธุรกิจ ไม่ใช่บังคับถึง

1. ทนายความ ที่ปรึกษากฎหมาย หรือสมาชิกของวิชาชีพอื่นใดที่กระทำการหรือช่วยในการประเมินสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายประกันภัยที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติของบุคคลเหล่านี้ และไม่ได้แสดงตนออกมาว่าเป็นผู้สำรวจภัยหรือผู้เจรจาตกลงค่าสินไหมทดแทน

2. ผู้เจรจาตกลงค่าสินไหมทดแทนความสูญเสียในการขนส่งทางอากาศหรือการขนส่งทางทะเล หรือ

3. ลูกจ้างของผู้รับประกันภัยที่กระทำในทางการที่จ้าง กระทำการหรือช่วยในการเจรจาตกลงค่าสินไหมทดแทน ตามสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายประกันภัยที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติของบุคคลเหล่านี้ และไม่ได้แสดงตนออกมาว่าเป็นผู้เจรจาตกลงค่าสินไหมทดแทน

(2) การบังคับใช้ใบอนุญาต ไม่มีบุคคลใดใช้ประโยชน์จากใบอนุญาตการประกอบธุรกิจผู้เจรจาตกลงค่าสินไหมทดแทน ได้ เว้นแต่การประกอบธุรกิจเป็นบริษัท

การเป็นสมาชิกของสมาคม

ไม่มีผู้ได้รับใบอนุญาตใดประกอบธุรกิจผู้เจรจาตกลงค่าสินไหมทดแทนได้ เว้นแต่เป็นสมาชิกของสมาคมผู้เจรจาตกลงค่าสินไหมทดแทน โดยได้รับอนุญาตจากธนาคาร

อำนาจกำกับดูแล¹³⁰

(1) การออกใบอนุญาต

1. ให้ธนาคารเป็นผู้มีอำนาจพิจารณาการออกใบอนุญาตสำหรับการประกอบธุรกิจผู้เจรจาตกลงค่าสินไหมทดแทน

2. ให้ธนาคารเป็นผู้มีอำนาจกำหนดระยะเวลาของใบอนุญาตประกอบธุรกิจผู้เจรจาตกลงค่าสินไหมทดแทน

(2) ธนาคารสามารถจะบังคับบัญชาการสมาคมโดยตรงเพื่อได้มาหรือระงับการได้มาซึ่งรายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินการ

บทกำหนดโทษ

(1) ผู้เจรจาตกลงค่าสินไหมทดแทนจะกระทำการโดยไม่ได้รับใบอนุญาตภายใต้พระราชบัญญัตินี้ไม่ได้ การฝ่าฝืนมีโทษจำคุกหนึ่งปีหรือปรับ 1,000,000 ริงกิต หรือทั้งจำทั้งปรับ

¹³⁰ Ibid. Article 22 (1).

(2) การประกอบธุรกิจโดยไม่ได้รับใบอนุญาตภายใต้พระราชบัญญัตินี้ไม่สามารถประกอบธุรกิจการเจรจาตกลงค่าสินไหมทดแทนได้ การฝ่าฝืนมีโทษจำคุกหนึ่งปีหรือปรับ 1,000,000 ริงกิต หรือทั้งจำทั้งปรับ

(3) การประกอบธุรกิจผู้เจรจาตกลงค่าสินไหมทดแทนโดยไม่ได้รับอนุญาตจากธนาคารต้องระวางโทษปรับ 500,000 ริงกิต

(4) การเสนอขอใช้ค่าเสียหาย ผู้ได้รับใบอนุญาตสำหรับการประกอบธุรกิจผู้เจรจาตกลงค่าสินไหมทดแทน จะเสนอจ่ายค่าเสียหายโดยที่ไม่มี ความเสียหายหรือความสูญเสีย เป็นการกระทำความผิดมีโทษปรับ 100,000 ริงกิต

3.2.4 หลักกฎหมายประกันวินาศภัยของประเทศญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มุ่งเน้นความเจริญก้าวหน้าและมุ่งเน้นการเปิดเสรีต่าง ๆ รัฐบาลญี่ปุ่นได้ให้ความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจมาก ดังนั้นระบบประกันภัยของประเทศญี่ปุ่นจึงแบ่งเป็นการประกันภัยทางชีวิต การประกันภัยวินาศภัย และมีการประกันภัยทางการค้าและการลงทุนของญี่ปุ่นด้วยซึ่งเป็นสาขาหนึ่งต่างจากการประกันชีวิตและการประกันวินาศภัย ซึ่งอยู่ภายใต้การบริหารงานโดยตรงของรัฐบาลญี่ปุ่นผ่านกระทรวงอุตสาหกรรมและการค้าระหว่างประเทศ แต่ในที่นี้ผู้เขียนจะกล่าวโดยละเอียดเฉพาะธุรกิจประกันวินาศภัย

3.2.4.1 การกำกับดูแลธุรกิจประกันวินาศภัย

กฎหมายที่ใช้ควบคุมธุรกิจประกันภัยของประเทศญี่ปุ่นนั้น มีทั้งการควบคุมโดยภาครัฐ และการควบคุมกำกับดูแลกันเอง ดังนั้นธุรกิจประกันวินาศภัยของประเทศญี่ปุ่นจึงมีกฎหมายหลายฉบับที่เข้ามาเกี่ยวข้อง

(1) การกำกับดูแลโดยรัฐ

เดิมการประกอบธุรกิจประกันภัยต้องมีการจัดตั้งและของอนุมัติการประกอบธุรกิจต่อรัฐบาล โดยให้กระทรวงการคลังเป็นผู้กำกับดูแล และเป็นผู้อนุมัติการประกอบธุรกิจ ต่อมาในปี 1998 ประเทศญี่ปุ่น ได้ทำการเปิดเสรีทางด้านธุรกิจการเงินและปฏิรูประบบการเงิน โดยเปลี่ยนระบบ จากเดิมที่เป็นการอนุมัติก็เปลี่ยนมาเป็นระบบควบคุมดูแลกำกับสถาบันการเงินแทน รวมทั้งบริษัทประกันภัยด้วย โดยเชื่อว่าธุรกิจประกันภัยเหมือนสถาบันการเงิน ด้วยเหตุปี 1997 ได้มีการยกเลิกสัญญากรรมธรรม์เพิ่มขึ้นเนื่องจากความเชื่อถือกรรมธรรม์ประกันภัยลดลงและกระทบต่อสถาบันการเงินซึ่งมีผลต่อความเชื่อถือของระบบการเงินทั้งหมดของญี่ปุ่นปัจจุบันบริษัทประกันภัย

ได้เปลี่ยนการควบคุมดูแลจากกระทรวงการคลังมาเป็นตัวแทนตรวจตราการเงิน (Financial Supervisory Agency)¹³¹

(2) การกำกับดูแลตนเอง

เนื่องด้วยการประกันวินาศภัยเป็นการดำเนินธุรกิจที่ต้องชดใช้ค่าเสียหายซึ่งเกิดจากอุบัติเหตุ เพื่อที่จะป้องกันความผิดพลาดในการที่จะชดใช้ค่าสินไหมทดแทนบริษัทประกันวินาศภัยทั้งหลายจะต้องร่วมมือกันในการคำนวณอัตราเบี้ยประกันวินาศภัยในประเทศญี่ปุ่น ภายใต้สภาพการณ์เช่นนี้ จึงได้มีการออก “กฎหมายเกี่ยวกับหน่วยงานที่เป็นผู้กำหนดอัตราเบี้ยประกันวินาศภัย” เมื่อปี 1948 ทั้งนี้อัตราเบี้ยประกันที่จัดทำขึ้นจะต้องยุติธรรมและดำเนินการโดยหน่วยงานที่ไม่มีส่วนได้เสีย หน่วยงานหนึ่งที่ได้จัดตั้งขึ้นภายใต้กฎหมายนี้คือ “สมาคมอัตราเบี้ยประกันอัคคีภัยและประกันภัยทางทะเลแห่งญี่ปุ่น (Fire and Marine Insurance Rating Association of Japan) ซึ่งทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการจัดทำอัตราเบี้ยประกันวินาศภัยที่สมเหตุสมผล ยังมีหน่วยงานกำหนดอัตราเบี้ยประกันวินาศภัยอื่นภายใต้กฎหมายนี้คือ “สมาคมอัตราเบี้ยประกันภัยยานยนต์แห่งญี่ปุ่น” ที่ทำหน้าที่เฉพาะดูแลประกันภัยความรับผิดของยานยนต์ซึ่งสามารถมีหน้าที่ในการคำนวณอัตราเบี้ยประกันวินาศภัยและนำเสนอต่อกระทรวงการคลังซึ่งเรียกว่า “อัตราเบี้ยสมาคม”¹³²

3.2.4.2 กฎหมายเฉพาะในการควบคุมธุรกิจประกันวินาศภัย

เนื่องด้วยประเทศญี่ปุ่น ได้มีการกฎหมายที่ใช้ในการควบคุมธุรกิจประกันวินาศภัยหลายฉบับ และจากการเปลี่ยนแปลงการควบคุมธุรกิจประกันภัย ที่ประสบปัญหาภาวะล้มละลายของบริษัทประกันภัย จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงการควบคุมดูแลองค์กรควบคุมโดยภาครัฐคือ

(1) กฎหมายธุรกิจประกันภัย (The Insurance Business Law 1998)

โดยมีการควบคุมดูแลโดยตัวแทนตรวจตราการเงิน (Financial Supervisory Agency) หรือ (FSA) โดยมีมาตรการหลักในการคุ้มครองผลประโยชน์ของผู้ถือกรมธรรม์สำหรับอุตสาหกรรมประกันวินาศภัยของประเทศญี่ปุ่น คือ ระบบการเตือนภัยล่วงหน้า (Early Warning System) ซึ่งหน่วยงานกำกับ (FSA) จะพิจารณาโดยดูจากระดับอัตราส่วนความมั่นคงทางการเงินเพื่อกำหนดให้บริษัทประกันวินาศภัยที่กำลังประสบปัญหาในระดับต่าง ๆ ทำการปรับปรุงการดำเนินธุรกิจของตนอย่างเหมาะสม อันเป็นการป้องกันขั้นต้นเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาร้ายแรงมากขึ้น และการกำหนดแผนการคุ้มครองผู้ถือกรมธรรม์ (Policyholders Protection Scheme) เพื่อให้การ

¹³¹ ทศพร แดงธรรม. (ม.ป.ป.). “มาตรการคุ้มครองผู้ถือกรมธรรม์ประกันภัยในประเทศญี่ปุ่น.” *กรมการประกันภัย 21 ปี*. หน้า 91.

¹³² ไพศาล โชติไพบูลย์. (2532, กรกฎาคม-กันยายน). “สมาคมอัตราเบี้ยประกันอัคคีภัยและประกันภัยทางทะเลญี่ปุ่น.” *วารสารประกันภัย*, 32 (55). หน้า 27-33.

คุ้มครองแก่ผู้ถือกรมธรรม์ในกรณีที่บริษัทประกันภัยไม่สามารถแก้ไข ปัญหาความมั่นคงของตนได้อันเป็นมาตรการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว ไม่ให้ลุกลามต่อไปซึ่งผู้เขียนจะแบ่งหัวข้อดังนี้

1) การจัดตั้งบริษัทคุ้มครองผู้ถือกรมธรรม์

การจัดตั้งบริษัท ตามข้อกำหนดของ กฎหมายธุรกิจประกันภัยฉบับแก้ไขซึ่งได้รับความเห็นชอบจากรัฐมนตรีกระทรวงการคลัง โดยมีการแยกบริษัท ให้เป็นบริษัทประกันชีวิตและประกันวินาศภัยและทุก ๆ บริษัทประกันภัยจะต้องเข้าร่วมเป็นสมาชิกกเว้นบริษัทที่ทำการรับประกันภัยต่อ บริษัทคุ้มครองผู้ถือกรมธรรม์ประกันวินาศภัยแห่งประเทศไทย (Non-life Insurance Policyholders Protection Corporation of Japan) ถูกก่อตั้งขึ้นในเดือนธันวาคม 1998 อันเป็นผลมาจากการแก้ไข Insurance Business Law เพื่อให้ความคุ้มครองแก่ผู้ถือกรมธรรม์แทนการใช้กองทุนคุ้มครองผู้ถือกรมธรรม์ Policyholders Protection Fund for Non-Life Insurance Companies ซึ่งก่อตั้งขึ้นในเดือนเมษายน 1996 โดยบริษัทจะให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่บริษัทที่ประสบปัญหาความมั่นคง และในเดือนมิถุนายน 2000 ได้มีการแก้ไข Insurance Business Law อีกบางส่วนเพื่อเพิ่มเติมขอบเขตและวิธีการให้ความช่วยเหลือทางการเงิน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ Take Over กรมธรรม์ประกันภัยของ Failed Insurance Companies ไว้เองและเพื่อให้เงินกู้แก่บริษัทประกันภัยที่ต้องหยุดการจ่ายค่าสินไหมชดเชยอันเป็นผลมาจากปัญหาเงินสด ดังนั้นวัตถุประสงค์ของบริษัทคุ้มครองผู้ถือกรมธรรม์ประกันวินาศภัยคือให้ความคุ้มครองแก่ผู้ถือกรมธรรม์ด้วยการสร้างควมน่าเชื่อถือให้กับธุรกิจประกันวินาศภัย¹³³

2) มาตรการคุ้มครองผู้ถือกรมธรรม์ประกันภัย

เนื่องจากปี 1987 ธุรกิจประกันภัยได้มีการยกเลิกกรมธรรม์ประกันภัยเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากความเชื่อถือของผู้ถือกรมธรรม์ประกันภัยลดลง จึงได้มีการคุ้มครองคือ

ก. การคุ้มครองลูกค้าด้านระบบการเงินในปีค.ศ. 1971 ในส่วนแผนการคุ้มครองลูกค้าในตลาดการเงินของญี่ปุ่นได้มีการก่อตั้งบริษัทเงินฝากขึ้น (Deposit Insurance Corporation) เมื่อต้องการฝากเงินธนาคารและในปี ค.ศ. 1998 ได้จัดตั้งกองทุนคุ้มครองนักลงทุนเพื่อคุ้มครองความปลอดภัยของนักลงทุน และบริษัทคุ้มครองผู้ถือกรมธรรม์ประกันภัย คุ้มครองผู้ถือกรมธรรม์ประกันภัยตามลำดับ

¹³³ ศิริส ปุຍະນาวิน. (ม.ป.ป.). “ระบบการเตือนภัยล่วงหน้าและแผนการคุ้มครองผู้ถือกรมธรรม์ของประเทศไทยญี่ปุ่น.” 26 ปี กรมการประกันภัย. หน้า 159.

ข. เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมคุ้มครองผู้ถือกรรมธรรม์ประกันภัย (Appendix 182) ตามกฎหมายธุรกิจประกันภัยฉบับใหม่ ที่ใช้บังคับในเดือนเมษายน ปี ค.ศ. 1996 ได้มีการจัดตั้งกองทุนคุ้มครองผู้ถือกรรมธรรม์ประกันภัย แต่ไม่ได้ให้บริษัทเข้าร่วมกองทุน ดังนั้นในเดือนธันวาคม ปี ค.ศ. 1998 จึงได้จัดตั้งบริษัทคุ้มครองผู้ถือกรรมธรรม์ประกันภัยขึ้น ซึ่งบริษัททุกบริษัทในญี่ปุ่นต้องเข้าร่วมเป็นสมาชิกตามการบังคับใช้ของ กฎหมายธุรกิจประกันภัยฉบับปฏิรูป ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายปฏิรูประบบการเงิน โดยได้รับอนุมัติจาก Diet (องคกร) ในเดือนมิถุนายน ปี ค.ศ. 1998 เมื่อมีการจัดตั้งบริษัทขึ้น กองทุนป้องกันผู้ถือกรรมธรรม์ประกันภัยก็เป็นอันยกเลิก

ค. มาตรฐานของเงินกองทุน (Appendix 3) มาตรฐานของเงินกองทุนได้กำหนด ไว้ในกฎหมายธุรกิจประกันวินาศภัยฉบับใหม่ ซึ่งมีผลใช้บังคับเดือนเมษายน ปี ค.ศ. 1996 (7) สัดส่วนของเงินกองทุน คือสัดส่วนระหว่างจำนวนเงินกองทุนทั้งหมดซึ่งประกอบไปด้วยกองทุนเงินสำรอง ต่อจำนวนความเสี่ยงทั้งหมดที่มีโดยมีการคาดการณ์ไว้ล่วงหน้า ไม่ว่าจะเป็นการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามสัญญาประกันภัยสัดส่วนของเงินกองทุนที่สูงกว่า 200 เปอร์เซนต์แสดงว่าเงินกองทุนของบริษัทมากกว่าจำนวนความเสี่ยงหมายความว่าบริษัทไม่มีปัญหาในการดำเนินงาน โดยบริษัทประกันภัยจะยื่นเอกสารในการคำนวณสัดส่วนของเงินกองทุนภายใน 4 เดือนหลังจากปิดบัญชีประจำปีต่อนายทะเบียนของตัวแทนตรวจตราการเงิน (Commissioner of Financial Supervisory Agency) และรายการที่แสดงต่อสาธารณชนก็จะจะเป็นไปตามกฎหมายธุรกิจประกันภัยฉบับใหม่ที่บัญญัติไว้ซึ่งมีผลบังคับใช้ในเดือนธันวาคม ปี ค.ศ. 1998¹³⁴

3) การควบคุมธุรกิจประกันวินาศภัย

เนื่องด้วยธุรกิจประกันวินาศภัย ของประเทศญี่ปุ่นที่ผ่านมาประสบปัญหาการล้มละลายเป็นจำนวนมาก ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและระดับการเงินของประเทศ และยังส่งผลให้ประชาชนขาดความเชื่อถือ FSA ได้ทำการทบทวนแนวทางการกำกับและออกมาตรการตรวจสอบภายนอกที่ทำการของบริษัทประกันภัย (Off-Site Monitoring) และจัดให้มีระบบการเตือนภัยล่วงหน้า (Early Warning System) เมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2546 โดยกำหนดระดับความมั่นคงทางการเงิน ไว้ที่ 200 เปอร์เซนต์ กล่าวคือหากบริษัทมี Solvency Margin Ratio มากกว่าหรือเท่ากับ 200 เปอร์เซนต์ จะถือว่าเป็นบริษัทที่ขาดความมั่นคงและทางการจะดำเนินการตามขอบเขตอำนาจที่มีเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาในขั้นต้น อย่างไรก็ตามหาก FSA เห็นสมควรก็อาจจะจัดให้มี Off-Site Monitoring และ Early Warning System สำหรับบริษัทที่มี Solvency Margin Ratio มากกว่าหรือเท่ากับ 200 เปอร์เซนต์ก็ได้

¹³⁴ ทศพร แกลงธรรม. เล่มเดิม. หน้า 92-96.

ก. การตรวจสอบภายนอกที่ทำการของบริษัทประกันภัย (Off-Site Monitoring) เนื่องจากปัจจัยหลักของความสำเร็จในการฟื้นฟูบริษัทประกันภัยที่ประสบปัญหาคือการตรวจพบและแก้ไขปัญหาตั้งแต่ในระยะเริ่มแรก ดังนั้น FSA จึงจัดให้มี Off-Site Monitoring เพื่อให้สามารถทราบสถานะของบริษัทผ่านการตรวจสอบและวิเคราะห์รายงานทางการเงินและความเสี่ยงต่าง ๆ โดยจะมีการส่งผลการตรวจสอบ พร้อมทั้งเข้าพบผู้บริหารของบริษัทและให้บริษัทกำหนดแนวทางในการแก้ปัญหาได้เองโดยอิสระ

ข. มาตรการเตือนภัยล่วงหน้า (Early Warning Measures) มาตรการแก้ไขปัญหาล่วงหน้า โดยอ้างอิงระดับความมั่นคงของบริษัทซึ่งพิจารณาจาก Solvency Margin Ratio ถูกกำหนดไว้ใน Paragraph 2. Article 132 ของ Insurance Business Law ซึ่งกำหนดให้ FSA สามารถสั่งการให้บริษัทปฏิบัติตามมาตรการแก้ไขปัญหาได้เมื่อเห็นสมควร นอกจากนี้บริษัทที่ผ่านเกณฑ์ Solvency Margin Ratio ก็จะต้องพยายามรักษาและพัฒนาระดับความมั่นคงของตนอย่างต่อเนื่อง¹³⁵

ค. การควบคุมด้านตัวแทน ระบบการตลาดของธุรกิจประกันวินาศภัยประเทศญี่ปุ่น แบ่งเป็น 2 แบบคือ ระบบที่ผ่านตัวแทน และระบบการขายโดยตรง โดยจะพบในการประกันภัยอุบัติเหตุส่วนบุคคล โดยมีกฎหมายควบคุมตัวแทนที่สำคัญคือ ตัวแทนจะต้องจดทะเบียนกับกระทรวงการคลังโดยแยกแต่ละประเภทของการประกันภัย ตัวแทนจะต้องไม่ลดหรือคืนเบี้ยประกันภัยจากเงินของตนเอง ตัวแทนจะต้องปฏิบัติตามกฎหมาย คำสั่งหรือข้อบังคับ ในกรณีที่พบว่าตัวแทนฝ่าฝืนข้อบังคับตามกฎหมายเกี่ยวกับควบคุมตัวแทน กระทรวงการคลังอาจจะสั่งให้ตัวแทนหยุดดำเนินการชั่วคราวหรืออาจจะยกเลิกใบอนุญาตประกอบการ ในการเก็บเบี้ยประกันภัยจากลูกค้า ตัวแทนจะต้องแยกออกจากบัญชีทรัพย์สินของตนเอง และจะต้องส่งเบี้ยประกันภัยให้บริษัทภายในระยะเวลาที่กำหนด และตัวแทนจะต้องทำสมุดทะเบียนแสดงรายรับและรายจ่าย ของเบี้ยประกันภัยที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้งด้วย โดยคุณสมบัติส่วนบุคคลของตัวแทนนั้นจะต้องผ่านการสอบของสมาคมประกันวินาศภัยญี่ปุ่นหลังจากการผ่านการศึกษาและอบรม¹³⁶

(2) กฎหมายเกี่ยวกับอัตราเบี้ยประกันวินาศภัย (Non-Life Insurance Rating Organization of Japan)

Rating Bureau ของประเทศญี่ปุ่น ที่มีชื่อย่อ ๆ ว่า NLIRO (ชื่อเต็มคือ Non Life Insurance Rating Organization of Japan) NLIRO คือหน่วยงานที่ถูกจัดตั้งขึ้นมาเป็นส่วนหนึ่งในการรองรับกับการเปิดเสรีธุรกิจประกันภัยของประเทศญี่ปุ่น โดยทำหน้าที่เป็นหน่วยงานกลางเสนอแนะอัตรา

¹³⁵ ศิริส ปุษยะนาวิน. เล่มเดิม. หน้า 154-155.

¹³⁶ กมลวรรณ กิริตสมติ. (2533, กรกฎาคม- กันยายน). “ระบบตัวแทนประกันวินาศภัยในประเทศญี่ปุ่น.” *วารสารประกันภัย*, 13 (51). หน้า 21.

เบียประกันวินาศภัย (อัตราเต็มมาตรฐาน กับ อัตราต้นทุนอ้างอิง) ที่เหมาะสมแก่ตลาดและเป็นหน่วยงานกลางหน่วยงานเดียวของญี่ปุ่นที่ทำหน้าที่เป็นธนาคารข้อมูล (Data bank) ด้านประกันวินาศภัย โดยรวบรวมข้อมูลกรมธรรม์และสินไหมของการประกันภัยประเภทต่าง ๆ ที่ได้จากบริษัทสมาชิกมาไว้เพื่อวิเคราะห์สถิติในภาพรวมของตลาดประกันวินาศภัยญี่ปุ่นและคิวิเคราะห์อัตราเบียประกันภัยเพื่อนำเสนอต่อ FSA หรือ Financial Services Agency ของญี่ปุ่นและบริษัทประกันภัยที่เป็นสมาชิก อัตราเบียประกันภัยทั้งหมดที่ NLIRO คิวิเคราะห์ออกมาได้นั้นตามกฎหมายทาง NLIRO จะต้องส่งให้ FSA พิจารณาเห็นชอบก่อนการประกาศใช้ซึ่งที่ผ่านมา FSA ให้ความไว้วางใจและเห็นชอบต่ออัตราเบียประกันภัยที่ NLIRO นำเสนอตลอดมา อย่างไรก็ตาม NLIRO ยังมีการทบทวนอัตราเบียประกันภัยที่นำเสนอออกไปเป็นระยะ ๆ ว่ามีความเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงของตลาดในขณะนั้น หรือว่าควรจะมีการปรับปรุงหรือไม่ อย่างไร ทั้งนี้ NLIRO จัดทำเป็นรายงานเรื่องนี้อยู่เป็นประจำส่งให้กับ FSA ด้วย FSA ในฐานะที่เป็นผู้ให้ความเห็นชอบต่ออัตราเบียประกันภัย จึงนับเป็นหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับ NLIRO เป็นกลไกสำคัญในการช่วยเหลือเรื่องอัตราเบียประกัน และแน่นอนว่าก็ทำให้ NLIRO เป็นหน่วยงานที่บทบาทต่อภาครัฐกิจประกันวินาศภัยของญี่ปุ่นอย่างมาก¹³⁷

¹³⁷ ISSN 1905-1166. (2549, มกราคม - มีนาคม). “ตาม ไปดู NLIRO.” *จดหมายข่าว*, 1 (2). หน้า 6-7.

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาการเรียกค่าสินไหมทดแทนจากบริษัทประกันภัยของ ผู้ประกอบการ

ปัจจุบันประเทศไทยมีสถานการณ์การชุมนุมอยู่บ่อยครั้ง เนื่องจากปัญหาทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ประการที่สำคัญประเทศไทยมีบทบัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพในเรื่องดังกล่าว และจากสิทธิดังกล่าวก็ทำให้มีการชุมนุมบ่อยครั้ง ซึ่งการชุมนุมแต่ละครั้งใช้ระยะเวลาที่ยาวนาน มีการเปลี่ยนแปลงสถานที่ชุมนุมเป็นย่านเศรษฐกิจที่สำคัญ ทำให้ผู้ประกอบการที่อยู่บริเวณที่มีการชุมนุม ได้รับความเสียหายและบุคคลทั่วไปได้รับความเดือดร้อนจากภัยดังกล่าวด้วย

ผู้ประกอบการที่ได้รับความเสียหายที่ได้ทำประกันภัยไว้กับบริษัทประกันภัยก็ไม่ได้รับค่าสินไหมทดแทนจากบริษัทประกันภัยเนื่องจากบริษัทประกันภัยอ้างว่าอยู่นอกขอบเขตของความรับผิดชอบทำให้ผู้ประกอบการต้องใช้สิทธิทางศาล โดยได้ดำเนินการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนที่ผู้ประกอบการควรจะได้ เห็นได้จากคำพิพากษาของศาลแพ่งหมายเลขคำที่ ผบ. 1212/2555 ที่บริษัทประกันภัยยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ ซึ่งผู้เขียนจะทำการวิเคราะห์ถึงที่มาของสภาพปัญหาเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่อไป

4.1 วิเคราะห์ลักษณะของความเสียหายที่ผู้ประกอบการควรเอาประกันภัยได้

ผลกระทบจากการชุมนุมได้ก่อให้เกิดความเสียหายหลายประการ โดยการชุมนุมแต่ละครั้งนั้นไม่ได้สร้างความเดือดร้อนให้แก่ประชาชน พ่อค้า แม่ค้าและผู้เดินทางสัญจรไปมาเท่านั้น แต่ส่งผลกระทบต่อธุรกิจห้างร้าน บริษัท ห้างสรรพสินค้า โรงแรม สร้างความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจและภาพลักษณ์ของประเทศเรียกว่ากระทบต่อการทำมาหาได้ของผู้ที่เกี่ยวข้องที่อยู่ในย่านการชุมนุม การใช้สิทธิเสรีภาพในการชุมนุมเพื่อแสดงออกถึงข้อเรียกร้องของตนได้มีการชุมนุมที่ใช้ระยะเวลาที่ยาวนาน เปลี่ยนรูปแบบการชุมนุมไปอยู่ในย่านเศรษฐกิจที่สำคัญเพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรอง เท่านั้นยังไม่พอลการชุมนุมยังสร้างความวุ่นวาย เดือดร้อน มีการทำลายทรัพย์สินของผู้ที่อาศัยบริเวณที่มีการชุมนุม การกระทำเหล่านี้ย่อมเป็นการกระทบต่อสิทธิของผู้อื่น อาจเรียกได้ว่าเป็นการสร้างบาดแผลทางจิตใจ เป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และดูเหมือนว่าการเรียกค่าสินไหมทดแทนจากบริษัทประกันภัยยังเป็นปัญหาสำหรับผู้ประกอบการ โดยเริ่มมาตั้งแต่

มีการชุมนุมไปจนกระทั่งยุติการชุมนุม โดยมีดังต่อไปนี้ ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการชุมนุมสามารถแบ่งประเภทความเสียหายได้ดังต่อไปนี้

- 1) สิ่งปลูกสร้าง หมายถึง ตัวอาคารที่ปลูกสร้างขึ้นมา
- 2) เฟอร์นิเจอร์ หมายถึง เครื่องเรือน เครื่องใช้สอย และสิ่งจำเป็นอื่น ๆ ที่จะต้องอยู่ภายในตัวอาคาร
- 3) สินค้า หมายถึง สินค้าสำเร็จรูปหรือวัตถุดิบของสินค้า
- 4) เครื่องจักร หมายถึง เครื่องจักรต่าง ๆ ที่ใช้ในการประกอบธุรกิจรวมทั้งอุปกรณ์เครื่องมือที่เกี่ยวข้อง
- 5) ค่าขาดประโยชน์นำมาหาได้
- 6) ค่าเช่าสถานที่
- 7) ค่าจ้างคนงาน

ปัญหาของผู้ประกอบการคือ ความเสียหายบ้างประเภทยังไม่สามารถทำประกันภัยได้ โดยทางปฏิบัติประเทศไทยจะรับประกันภัยจากสิ่งที่มองเห็น และประเมินราคาจากทรัพย์สินที่มองเห็น อย่างเช่น การประกันอัคคีภัยซึ่งเป็นการประกันวินาศภัยประเภทหนึ่งก็จะให้ความคุ้มครองตัวอาคาร และทรัพย์สินภายในตัวอาคาร สินค้า เครื่องจักร เป็นต้น ทั้งนี้เนื่องมาจากความเสียหายที่เกิดจากเพลิงไหม้ ฟ้าผ่า ภัยระเบิด หรือการประกันภัยเบ็ดเตล็ดก็เป็นประเภทหนึ่งของการประกันวินาศภัยโดยให้ความคุ้มครองต่อความสูญเสียหรือความเสียหายอันเนื่องมาจากภัยอื่น ๆ ที่อยู่นอกเหนือจากการคุ้มครองของกรมธรรม์อัคคีภัย ซึ่งแต่ละประเภทที่ผู้เขียนกล่าวมานี้ จะต้องมีการเงื่อนไข ข้อกำหนด ข้อยกเว้น ในการรับประกันภัยที่แตกต่างกันออกไป ส่วนความเสียหายบางประเภทที่ผู้ประกอบการไม่สามารถทำประกันภัยได้

4.1.1 ค่าขาดประโยชน์นำมาหาได้

จากการเปิดเผยของตัวแทนกลุ่มเครือข่ายประชาธิปไตยไม่ละเมิดได้เปิดเผยตัวเลขความเสียหายที่ผู้ประกอบการย่านราชประสงค์ในช่วงที่มีเหตุการณ์ชุมนุมตั้งแต่เดือนเมษายนถึงพฤษภาคม พ.ศ. 2553 มีมูลค่าสูงถึง 11,275 บาท

1. ผลกระทบต่อผู้ประกอบการโรงแรมในย่านราชประสงค์มีโรงแรม 6 แห่งได้แจ้งตัวเลขของความเสียหายเข้ามา โดยกล่าวว่าผลกระทบจากการชุมนุมทำให้มีการแจ้งยกเลิกการจัดงานเลี้ยงสัมมนา และลูกค้ามีการแจ้งยกเลิกที่พักเป็นจำนวนมากเพราะเกรงว่าจะได้รับอันตรายจากการชุมนุม เฉพาะวันที่ 19 พฤษภาคม 2553 รวมมูลค่าความเสียหายกว่า 11 ล้านบาท

2. ผลกระทบต่อผู้ประกอบการรายย่อย จากการชุมนุมทำให้ผู้ประกอบการรายย่อยต้องปิดก่อนเวลา ส่งผลทำให้ต้องสูญเสียรายได้จากงานจัดงาน และรายได้ประจำวัน ลดลงร้อยละ 50-60

4.1.2 ค่าจ้างคนงาน

กิจการหลาย ๆ กิจการต้องปิดเป็นการชั่วคราวหรืออาจจะปิดเป็นการถาวร เนื่องจากผู้ประกอบการเหล่านั้นก็ได้รับอันตรายจากการชุมนุม แต่ทั้งนี้ผู้ประกอบการต้องแบกรับภาระค่าจ้างคนงาน

4.1.3 ค่าเช่าสถานที่

การชุมนุมในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นการชุมนุมของกลุ่มใดก็ตามมักจะเลือกสถานที่ที่มีอำนาจในการต่อรองได้ โดยส่วนมากจะเลือกพื้นที่ในย่านเศรษฐกิจ สถานที่ราชการที่สำคัญ ๆ และสืบเนื่องจากการชุมนุมทำให้ผู้ประกอบการต่าง ๆ ได้รับความเสียหายจากการชุมนุม ต้องปิดร้านค้าก่อนเวลาที่กำหนดหรือปิดกิจการเป็นการชั่วคราวในระหว่างที่มีการชุมนุม เพราะผู้ประกอบการเขาเกรงว่าจะได้รับอันตราย ปัญหาที่ตามมาคือ ผู้ประกอบการที่เช่าพื้นที่บริเวณที่มีการชุมนุมต้องเสียค่าเช่าให้กับผู้ให้เช่า แต่เนื่องจากผู้ประกอบการไม่สามารถประกอบธุรกิจหรือในช่วงที่มีการชุมนุมสามารถประกอบธุรกิจได้แต่ปริมาณการขายน้อยกว่าปกติ ผู้ประกอบการจึงไม่สามารถหาเงินมาชำระค่าเช่าได้ ซึ่งหากผู้ประกอบการไม่ชำระอาจต้องโดนฟ้องร้องฐานผิดสัญญาเช่าก็เป็นได้

ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าค่าเสียหายดังกล่าวมาทั้ง 3 ประเภทนี้ ควรเป็นค่าเสียหายที่ผู้ประกอบการน่าจะเอาประกันภัยได้ ซึ่งหากพิจารณาคำว่า “วินาศภัย” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยการประกันภัย มาตรา 869 ที่วางหลักว่า วินาศภัย หมายความว่า ความเสียหายอย่างใด ๆ บรรดาซึ่งจะพึงประมาณเป็นเงินได้ และตามพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2535 มาตรา 5 ซึ่งให้หมายถึงความสูญเสียในสิทธิผลประโยชน์และรายได้ซึ่งจะพึงประมาณเป็นเงินได้ ดังนั้นจากบทวิเคราะห์ศัพท์ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ความเสียหายใด ๆ รวมถึงการสูญเสียในสิทธิผลประโยชน์และรายได้ ซึ่งจะพึงประมาณได้นั้น ถือเป็นวินาศภัยและสามารถที่จะนำมาทำประกันได้ทั้งสิ้น ดังนั้นวินาศภัยจึงถือเป็นภัยที่เกิดขึ้นแก่วัตถุที่เอาประกันภัย โดยไม่จำกัดว่าจะเป็นภัยชนิดใด ดังนั้นภัยอะไรก็ตาม จึงสามารถนำมาทำประกันภัยได้หากเกิดความเสียหายขึ้น จึงเห็นได้ว่ากฎหมายประกันภัยมีการเปิดช่องให้สามารถนำภัยอะไรก็ตามที่เกิดขึ้นนั้นนำมาทำประกันภัยได้ทุกประเภทโดยไม่มีข้อจำกัด แต่ในทางปฏิบัตินั้นยังไม่มีมารับประกันภัยในความเสียหายดังกล่าว เนื่องจากความไม่ชัดเจนในรูปแบบการให้ความคุ้มครอง

4.2 วิเคราะห์ปัญหาเงื่อนไข ข้อจำกัด และข้อยกเว้นของกรรมธรรม์ประกันภัย

หากมีประเด็นเกิดขึ้นเกี่ยวกับธุรกิจประกันภัย ส่วนใหญ่นั้นเกิดขึ้นเนื่องมาจากเนื้อหาของกรรมธรรม์ประกันภัยที่มีความซับซ้อน เป็นการยากที่ผู้เอาประกันภัย จะเข้าใจได้จึงทำให้ถูกบริษัทประกันภัยเอาเปรียบ ถึงแม้ว่ากรรมธรรม์ประกันภัยในปัจจุบันของประเทศไทย จะอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย ซึ่งมีหน้าที่ตรวจสอบและอนุมัติกรรมธรรม์ประกันภัยโดยเป็นการตรวจสอบความถูกต้องก่อนนำออกไปใช้ ทั้งนี้ตามพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2535 มาตรา 29 ได้กำหนดให้นายทะเบียนพิจารณาแบบและข้อความนั้นก่อน เพื่อมิให้บริษัทประกันภัยเอาเปรียบหรือมีข้อความคลุมเครือไม่ชัดเจน อันอาจทำให้เกิดข้อโต้แย้งเมื่อมีการเรียกร้องให้บริษัทประกันภัยชดเชยค่าสินไหมทดแทน ซึ่งเป็นมาตรการที่คุ้มครองผู้เอาประกันภัยในเบื้องต้น แต่ถึงอย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าจะมีหน่วยงานของรัฐเข้ามาดูแลในเรื่องของกรรมธรรม์ประกันภัย แต่ผู้เขียน ก็ยังเห็นว่าผู้เอาประกันภัยยังอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบหรือถูกเอาเปรียบจากบริษัทประกันภัย ซึ่งเป็นผู้กำหนดขึ้นแต่เพียงฝ่ายเดียว โดยผู้เอาประกันภัยไม่สามารถเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขได้และกรรมธรรม์ก็ได้มีการกำหนดไว้ล่วงหน้า จึงทำให้ผู้เอาประกันภัยเสียเปรียบและมีลักษณะที่ไม่เป็นธรรม แม้ว่าในเบื้องต้น แบบ หรือข้อความและเงื่อนไขต่าง ๆ จะได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียนแล้วก็ตาม น่าจะเกิดความเป็นธรรมต่อผู้บริโภคแล้ว แต่ในความเป็นจริงแล้วหาได้มีความเป็นธรรมไม่ และผู้เอาประกันภัยก็ยังไม่ได้รับการคุ้มครองเท่าที่ควร ยกตัวอย่างเงื่อนไข ข้อยกเว้น ข้อจำกัด ดังต่อไปนี้

1. หน้าที่การรักษาสิทธิของบริษัทเพื่อการรับช่วงสิทธิ โดยค่าใช้จ่ายของบริษัทผู้เอาประกันภัยจะต้องกระทำทุกอย่างเท่าที่จำเป็นหรือเท่าที่บริษัทจะร้องขอให้ทำตามสมควร ไม่ว่าจะก่อนหรือหลังการรับค่าสินไหมทดแทนจากบริษัทเพื่อรักษาสิทธิของบริษัทในการเรียกร้องค่าเสียหายจากบุคคลภายนอก

2. การผิดคำรับรอง ทั้งนี้ผู้เอาประกันภัยยังมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามข้อรับรองต่าง ๆ ที่แนบท้ายกรรมธรรม์ประกันภัย ซึ่งหากเจตนาไม่ปฏิบัติตามข้อรับรองดังกล่าว จนเป็นเหตุให้ทรัพย์สินที่เอาประกันภัยนั้นมีความเสี่ยงภัยสูงขึ้น บริษัทมีสิทธิปฏิเสธการชดเชยค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายอันเนื่องมาจากความเสี่ยงภัยที่สูงขึ้นนั้น

3. เงื่อนไขการเรียกร้องและชดเชยค่าสินไหมทดแทน

- 1) หน้าที่ของผู้เอาประกันภัยในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน

เมื่อเกิดความเสียหายขึ้นกรรมธรรม์ประกันภัยได้กำหนดให้ผู้เอาประกันภัยมีหน้าที่ดังต่อไปนี้ที่จะต้องปฏิบัติ

(1) ต้องแจ้งให้บริษัทรับประกันภัยทราบโดยไม่ชักช้าและต้องส่งมอบหลักฐานและเอกสารตามที่ระบุไว้ให้บริษัทภายในระยะเวลาที่กำหนด (ซึ่งแล้วแต่บริษัทประกันภัยจะกำหนด) เว้นแต่ผู้เอาประกันภัยมีเหตุอันสมควรไม่อาจกระทำการดังกล่าวได้ภายในเวลาที่กำหนดหรือภายในกำหนดเวลาที่บริษัทขยายให้โดยทำเป็นหนังสือทั้งนี้ด้วยค่าใช้จ่ายของผู้เอาประกันภัยเอง

ก. คำเรียกร้องเป็นหนังสือเกี่ยวกับความเสียหายซึ่งต้องแจ้งรายละเอียดแห่งทรัพย์สินที่สูญเสียชีวิตหรือเสียหายและมูลค่าความเสียหายของทรัพย์สินนั้น ๆ โดยละเอียดเท่าที่จะทำได้ตามมูลค่าในเวลาเกิดความเสียหายซึ่งไม่ได้รวมกำไร

ข. การประกันภัยอื่น ๆ รวมทั้งการประกันภัยไว้กับบริษัทประกันภัยอื่นในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินที่เอาประกันภัยภายใต้กรมธรรม์ประกันภัยฉบับนี้

(2) ต้องแสดง หรือจัดหา หรือแจ้ง หรือมอบให้บริษัทซึ่งพยานหลักฐานและรายการเพิ่มเติม เช่น แผนผัง รายการละเอียด สมุดบัญชี ใบสำคัญการบัญชี ใบกำกับสินค้า ต้นฉบับ คู่มือ หรือสำเนาแห่งเอกสารนั้น ๆ ข้อพิสูจน์และข้อความเกี่ยวกับการเรียกร้องและต้นเพลิงหรือสาเหตุที่ทำให้เกิดอัคคีภัยและเหตุการณ์ที่ทำให้เกิดความเสียหายตามที่บริษัทต้องการตามสมควรแก่กรณี ทั้งนี้ด้วยค่าใช้จ่ายของผู้เอาประกันภัยเอง

(3) จะต้องดำเนินการและยินยอมให้บริษัทหรือตัวแทนกระทำการใด ๆ ที่เหมาะสมในการป้องกันความเสียหายอันอาจเพิ่มขึ้น

2) วิธีการชดใช้โดยการเลือกทำการสร้างให้ใหม่หรือจัดหาทรัพย์สินมาทดแทน

บริษัทอาจจะเลือกทำการสร้างให้ใหม่หรือจัดหาทรัพย์สินมาทดแทนทรัพย์สินที่สูญเสียชีวิตหรือเสียหายทั้งหมดหรือส่วนใดส่วนหนึ่งแทนการจ่ายเงินชดใช้การสูญเสียหรือการเสียหายที่เกิดขึ้นหรืออาจจะร่วมกับบริษัทประกันภัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกระทำการดังกล่าวก็ได้

แต่บริษัทไม่ผูกพันที่จะต้องจัดสร้างให้ใหม่ให้เหมือนกับทรัพย์สินเดิมหรือให้ครบถ้วนทุกประการเพียงแต่ว่าจัดไปตามแต่สภาพการจะอำนวย โดยบริษัทจะทำการให้สมเหตุสมผลที่สุดและไม่ว่ากรณีใด ๆ บริษัทไม่ผูกพันที่จะต้องทำการสร้างให้ใหม่เกินกว่ามูลค่าของทรัพย์สินในขณะที่เกิดความเสียหายหรือเกินกว่าจำนวนเงินซึ่งบริษัทได้รับประกันภัย

ถ้าบริษัทเลือกที่จะทำการสร้างให้ใหม่ หรือจัดหาทรัพย์สินมาแทน ผู้เอาประกันภัยโดยค่าใช้จ่ายของตนเองจะต้องจัดหาแปลน แผนผัง รายละเอียดประกอบแปลน ปริมาณ ขนาดและรายละเอียดอื่น ๆ ตามที่บริษัทต้องการให้แก่บริษัท และการกระทำใด ๆ ที่บริษัทได้ทำไปหรือสั่งให้ทำไป เพื่อที่จะพิจารณาทำการสร้างให้ใหม่ หรือจัดหาทรัพย์สินมาแทน ไม่ถือว่าเป็นการเลือกโดยบริษัทในอันที่จะทำการสร้างให้ใหม่หรือจัดหาทรัพย์สินมาทดแทน

ในกรณีที่บริษัทไม่สามารถที่จะจัดทำโครงสร้างให้ใหม่หรือซ่อมแซมทรัพย์สินที่เอาประกันภัยนี้ เพราะเหตุว่ามีเหตุภัยพิบัติหรืออุบัติเหตุบังคับใด ๆ ภัยพิบัติไว้ในเรื่องแนวของถนนหรือการก่อสร้างอาคารหรือสิ่งอื่น ๆ บริษัทจะรับผิดชอบค่าใช้จ่ายเท่าที่จำเป็นเพื่อการสร้างให้ใหม่หรือซ่อมแซมทรัพย์สินนั้น ๆ ให้คืนสภาพเดิมหากทำได้ตามกฎหมาย

แต่อย่างไรก็ตามวิธีการชดเชยค่าสินไหมทดแทนเหล่านี้บริษัทประกันภัยจะชดเชยด้วยวิธีการใดนั้นขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้รับประกันแต่เพียงฝ่ายเดียว จึงทำให้มีข้อโต้แย้งจากฝ่ายผู้เอาประกันภัยได้ว่าเขาไม่ได้รับความเป็นธรรม โดยที่ผู้เขียนเห็นว่าน่าจะเป็นปัญหามากที่สุดคือการซ่อมแซมหรือการทำให้กลับคืนสภาพเดิม บริษัทผู้รับประกันภัยอาจทำการไม่ดีเท่าที่ควรเพราะว่ายังไม่มีหลักเกณฑ์มาควบคุมการจัดการซ่อมแซม

4. สิทธิของบริษัทในซากทรัพย์สินที่ได้รับความสะดวกเสียหาย

เมื่อมีความเสียหายใดเกิดขึ้นแก่ทรัพย์สินที่เอาประกันภัย ผู้เอาประกันภัยจะลดทั้งทรัพย์สินที่เอาประกันภัยนั้นไม่ได้และบริษัทอาจจะ

- 1) เรียกร้องให้ส่งมอบทรัพย์สินที่ได้เอาประกันภัยแก่บริษัท
- 2) เข้ายึดถือครอบครองทรัพย์สินที่ได้เอาประกันภัยและสำรวจ จัด คัด เลือก โยกย้ายหรือจัดการอย่างใดอย่างหนึ่งแก่ทรัพย์สินนั้น
- 3) ขายหรือจำหน่ายซึ่งทรัพย์สินที่ได้เอาประกันภัย เพื่อประโยชน์แก่บุคคลที่เกี่ยวข้องบริษัทอาจใช้สิทธิที่มีอยู่ตามเงื่อนไขได้ตลอดเวลา นับตั้งแต่เกิดความเสียหายจนกว่าสิทธิเรียกร้องในความเสียหายนั้น ๆ จะตกลงกันได้เป็นเด็ดขาดหรือได้มีการบอกกล่าวเป็นหนังสือจากผู้เอาประกันภัยว่าได้สละสิทธิที่จะเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามกรมธรรม์ประกันภัย

การใช้สิทธิของบริษัทข้างต้นจะไม่ก่อให้เกิดความรับผิดชอบเพิ่มขึ้นแก่บริษัทและจะไม่ทำให้สิทธิของบริษัทในการที่จะอ้างเงื่อนไขแห่งกรมธรรม์ประกันภัยเพื่อโต้แย้งการเรียกร้องใด ๆ ลดน้อยลง

4.3 วิเคราะห์ประเด็นปัญหาความหมายของคำว่า “การจลาจล” – “การก่อการร้าย” ที่บริษัทประกันภัยยกขึ้นมาเป็นข้อต่อสู้และยกเว้นความรับผิด

จากกรณีที่ผู้ประกอบการย่านราชประสงค์ที่ได้รับผลกระทบจากการชุมนุม ได้เป็นโจทก์ยื่นฟ้องบริษัทประกันภัยเป็นจำเลย เนื่องจากบริษัทประกันภัยไม่ชำระค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้ประกอบการกรณีที่ได้รับความสะดวกเสียหายจากการชุมนุมโดยบริษัทประกันภัยได้ยกข้อต่อสู้ว่า

“ ความเสียหายของโจทก์ (ผู้ประกอบการ) เกิดขึ้นและเป็นผลมาจากการกระทำที่มีวัตถุประสงค์ในทางการเมือง ที่มีสาเหตุมาจากการก่อความไม่สงบของประชาชนถึงขนาดลุกฮือ

ต่อต้านรัฐบาล และเป็นการก่อการร้ายของกลุ่มคนเสื้อแดง หรือแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) เพื่อต่อต้านรัฐบาล จำเลยจึงไม่ต้องรับผิดชอบตามกรรมธรรม์ประกันภัยที่ไม่คุ้มครองภัยก่อการร้าย และยังไม่มียุติเกี่ยวกับภัยที่เกิดขึ้น และยังไม่มีการจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้แก่โจทก์ ภายใต้กรรมธรรม์ประกันภัยความเสี่ยงภัยทุกชนิด จำเลยจึงไม่อาจจ่ายค่าสินไหมทดแทนไปตามกรรมธรรม์ใดกรรมธรรม์หนึ่ง เพราะอาจทำให้จำเลยเสียดสิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากผู้รับประกันภัยได้ จำเลยไม่ได้ตั้งใจหรือละเว้นเพิกเฉยต่อข้อเรียกร้องโจทก์ และค่าเสียหายที่โจทก์เรียกมาสูงเกินกว่าความเสียหายที่โจทก์ได้รับ จึงขอให้พิพากษายกฟ้อง ”

จากข้อต่อสู้ของบริษัทประกันภัยดังกล่าวจะเห็นว่าบริษัทประกันยกข้อต่อสู้ว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเป็น “การก่อการร้าย” ซึ่งเป็นข้อยกเว้นความรับผิดชอบของบริษัทประกันภัยที่ได้ระบุไว้ในกรรมธรรม์ประกันภัย (ความเสี่ยงภัยทุกชนิด)

โดยผู้เขียนได้นำความหมายของคำว่า “การก่อการร้าย” และ “การจลาจล” เพื่อพิจารณาว่าการชุมนุมที่เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม 2553 นั้นว่าเป็นการชุมนุมในความหมายใด

คำว่า “การก่อการร้าย” (Terrorism) เป็นคำที่ยังไม่มีการจำกัดความในกฎหมายอาญาที่มีผลผูกมัดตามกฎหมายและได้รับการยอมรับอย่างสากล¹³⁸ การจำกัดความโดยทั่วไปของการก่อการร้ายนั้นหมายถึงเพียงพฤติกรรมรุนแรงซึ่งมีเจตนาที่จะก่อให้เกิดความกลัว กระทำการเพื่อจุดประสงค์ทางศาสนา การเมืองหรืออุดมการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นการกระทำที่จงใจหรือไม่ใส่ใจต่อความปลอดภัยของผู้ที่ไม่เกี่ยวข้อง (พลเรือน) และกระทำโดยองค์กรที่ไม่ใช่หน่วยงานของรัฐใด ๆ

“การก่อการร้าย” เป็นข้อกล่าวหาทางการเมืองและอาชญากรรม¹³⁹ ซึ่งยังเป็นการทำให้การให้คำจำกัดความที่แม่นยำยิ่งยากขึ้นไปอีก การศึกษาได้พบการจำกัดความ “การก่อการร้าย” มากกว่า 100¹⁴⁰ แบบ แนวคิดของการก่อการร้ายนั้นอาจเป็นหัวข้อโต้เถียงด้วยตัวของมันเอง เนื่องจากมันถูกใช้บ่อยครั้งโดยหน่วยงานของรัฐเพื่อลดความชอบธรรมของศัตรูการเมืองหรืออื่น ๆ และ

¹³⁸ Angus Martyn, The Right of Self-Defence under International Law-the Response to the Terrorist Attacks of 11 September, Australian Law and Bills Digest Group, Parliament of Australia Web Site, 12 February 2002.

¹³⁹ Hoffman, Bruce “*Inside Terrorism*” Columbia University Press 1998 ISBN 0-231-11468-0. p. 32. See review in The New York Times Inside Terrorism

¹⁴⁰ Record, Jeffrey (2003, December). “Bounding the Global War on Terrorism.”

มีศักยภาพที่จะเพิ่มความชอบธรรมให้แก่รัฐในการใช้กำลังกับผู้ต่อต้าน ซึ่งการใช้กำลังเช่นนี้อาจถูกอธิบายว่าเป็นการสร้าง “ความกลัว” ขึ้น โดยศัตรูการเมืองนั้นด้วย

การก่อการร้ายเป็นการกระทำโดยองค์กรการเมืองอย่างกว้างขวางเพื่อสนับสนุนเป้าหมายของตนเอง ซึ่งมีการดำเนินการทั้งพรรคการเมืองฝ่ายซ้ายและฝ่ายขวากลุ่มชาตินิยม กลุ่มศาสนา กลุ่มปฏิวัติ และรัฐบาลซึ่งปกครอง ลักษณะทั่วไปคือการใช้ความรุนแรงอย่างขาดการพิจารณาต่อผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องเพื่อจุดประสงค์ในการเพิ่มความเป็นที่รู้จักให้กับกลุ่ม แนวคิด หรือบุคคล

ความหมายของการก่อการร้ายในสหราชอาณาจักรเมื่อปี 1989 ได้แก่ “การใช้ความรุนแรงเพื่อเป้าหมายทางการเมืองและรวมไปถึงการใช้ความรุนแรงโดยมีวัตถุประสงค์ให้สาธารณชนหรือส่วนหนึ่งส่วนใดของสาธารณชนตกอยู่ในความหวาดกลัว”

ต่อมาสหราชอาณาจักรได้ปรับเปลี่ยนนิยามของการก่อการร้ายที่ใช้เมื่อปี 1989 ใหม่ในปี 2000 และใช้จนถึงปัจจุบันดังนี้ “การก่อการร้ายหมายถึง การใช้กำลังหรือภัยคุกคามที่เกิดขึ้นจากการใช้กำลังซึ่งมุ่งเน้นสร้างอิทธิพลกดดันรัฐบาลหรืออยู่เฉยๆต่อสาธารณชนซึ่งการใช้กำลังหรือภัยคุกคามดังกล่าวถูกดำเนินการเพื่อวัตถุประสงค์ให้เป็นการแพร่หลายหรือเป็นที่ยอมรับในเหตุปัจจัยทางการเมือง ศาสนา และลัทธิความคิด และการกระทำนั้นเกี่ยวข้องกับความรุนแรงอย่างยิ่งต่อบุคคล เกี่ยวข้องกับการทำลายล้างที่รุนแรงต่อทรัพย์สิน ทำให้ชีวิตของบุคคลอยู่ในอันตราย ยกเว้นชีวิตของบุคคลที่เป็นผู้ก่อการร้าย ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสุขภาพชีวิตและความปลอดภัยของสาธารณชน แทรกแซงหรือขัดขวางระบบอิเล็กทรอนิกส์”

ความหมายของการก่อการร้ายในกลุ่มประเทศยุโรปซึ่งใช้บังคับเมื่อปี 2001 ระบุว่า “กิจกรรมการก่อการร้ายคือ การกระทำที่มีเจตนาที่จะทำลายและสร้างความไม่มั่นคงต่อโครงสร้างพื้นฐานทางการเมือง รัฐธรรมนูญ เศรษฐกิจและสังคมของประเทศ”

ความหมายของการก่อการร้ายที่สถาบันสืบสวนหรือ FBI ของประเทศสหรัฐอเมริกาใช้ ได้แก่ “การใช้กำลังและความรุนแรงที่ผิดกฎหมายต่อบุคคลและทรัพย์สิน เพื่ออยู่เฉยๆหรือบังคับรัฐบาลหรือพลเมืองหรือส่วนหนึ่งส่วนใดของรัฐบาลหรือพลเมืองเพื่อสนับสนุนวัตถุประสงค์ทางการเมืองและสังคม”

ในส่วนของกฎหมายไทยกำหนดไว้กว้างขวางมาก โดยกำหนดให้ลักษณะความผิดที่กำหนดว่า เป็นการก่อการร้าย มีดังนี้¹⁴¹

¹⁴¹ ชำนาญ จันทร์เรือง, กรุงเทพฯธุรกิจ.

1. ใช้กำลังประทุษร้าย หรือกระทำการใดอันก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิต ต่อร่างกายอย่างร้ายแรง หรือต่อเสรีภาพ
2. การกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายร้ายแรงแก่ระบบขนส่งสาธารณะ โทรมนาคม หรือโครงสร้างพื้นฐานเพื่อสาธารณะ
3. การกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินของรัฐ หรือบุคคล หรือต่อสิ่งแวดล้อม ที่อาจส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ
4. มีพฤติการณ์อันเชื่อได้ว่า ได้มีการขู่เชิญว่าจะกระทำการก่อการร้ายจริง
5. การสะสมกำลังพลหรืออาวุธ การจัดหาหรือรวบรวมทรัพย์สิน ให้หรือรับการฝึก หรือการสมคบกัน หรือการยุยงประชาชน หรือการปกปิด หรือการให้การสนับสนุนในการทำความผิดดังกล่าวข้างต้น เพื่อเตรียมการก่อการร้าย

จากที่กล่าวมาข้างต้นนั้นคือความหมายของการก่อการร้ายที่ประเทศมหาอำนาจต่าง ๆ ใช้ เช่น ในสหราชอาณาจักร ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศในสหภาพยุโรป รวมทั้งประเทศไทย

ส่วนคำว่า “การจลาจล” เป็นรูปแบบหนึ่งของการก่อความไม่สงบต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทรัพย์สินหรือประชาชน ซึ่งมีลักษณะเป็นการปรากฏตัวออกมาทันใดของกลุ่มคนที่ไม่มีการจัดระเบียบและahunหันพลันแล่นที่จะใช้ความรุนแรง ถึงแม้ว่าอาจมีคนหรือกลุ่มคนพยายามที่จะนำหรือควบคุมการจลาจล แต่ส่วนใหญ่แล้วการจลาจลมักไร้ระเบียบเป็นธรรมดาและแสดงพฤติกรรมฝูง

การจลาจลมักเกิดขึ้นเป็นปฏิกิริยาจากการได้รับความเดือดร้อนหรือการแสดงความไม่เห็นด้วย ในประวัติศาสตร์ การจลาจลเกิดขึ้นเนื่องจากได้รับค่าแรงต่ำหรือคุณภาพชีวิต รัฐบาลการกดขี่ ภาษีหรือการเกณฑ์ทหาร ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มเชื้อชาติ การขาดแคลนอาหารหรือความขัดแย้งทางศาสนา ผลจากการแข่งขันกีฬาหรือความไม่พอใจกับช่องทางของกฎหมายผ่านการแสดงความคับข้องใจ

การจลาจลมักเกี่ยวข้องกับการทำลายทรัพย์สินของรัฐหรือเอกชน ทรัพย์สินที่ตกเป็นเป้าหมายโดยเฉพาะแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับสาเหตุของการจลาจลและการโน้มเอียงทางความคิด เป้าหมายสามารถรวมไปถึงร้านค้า รถยนต์ ร้านอาหาร สถาบันของรัฐหรือสิ่งก่อสร้างทางศาสนา

ผู้ก่อการจลาจลจำนวนหนึ่งก่อนข้างมีความชำนาญในการทำความเข้าใจและการสกัดยุทธวิธีที่ตำรวจใช้ในสถานการณ์จลาจล คู่มือสำหรับการจลาจลให้ประสบความสำเร็จสามารถเข้าถึงได้บนอินเทอร์เน็ต คู่มือเหล่านี้ยังกระตุ้นให้ผู้ก่อการจลาจลนำสื่อเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องด้วย

เนื่องจากพบว่าการมีกล้องไปด้วยจะมีความปลอดภัยและได้รับความสนใจมากกว่า พลเมืองที่มีกล้องวิดีโอยังสามารถมีผลกระทบต่อทั้งผู้ก่อการจลาจลและตำรวจได้¹⁴²

จากนิยามความหมายของการก่อการร้ายและการจลาจลที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่าการชุมนุมที่เกิดขึ้นของกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม 2553 นั้นจึงมีหน้าที่จะใส่การก่อการร้ายตามความหมายที่กล่าวมาข้างต้น แต่หากพิจารณาถึงความหมายของคำว่า จลาจล แล้วผู้เขียนเห็นว่าน่าจะใช้โดยผู้เขียนขอเสนอเหตุการณ์ที่ถือว่าใกล้เคียงกับเหตุการณ์การชุมนุมที่เกิดขึ้นคือ เหตุการณ์จลาจลแทนทาลัมในวันที่ 29 มิถุนายน 2529 ที่จังหวัดภูเก็ต¹⁴³ ที่ผู้ชุมนุมพยายามจุดไฟเผาศาลากลางและกักตัวนักข่าว ทำลายทรัพย์สินของทางราชการป้อมตำรวจและไฟสัญญาณจราจรและยังจุดไฟเผาโรงงานแทนทาลัมและยังขัดขวางไม่ให้เจ้าหน้าที่ดับเพลิงเข้าไปปฏิบัติงานอีกและยังบุกทำลายโรงแรมภูเก็ตเมอร์ลินก่อให้เกิดความเสียหายหลายพันล้านบาททั้งที่สาเหตุที่เกิดขึ้นก็มีสาเหตุมาจากการแข่งขันทางการเมืองเช่นกัน¹⁴⁴ โดยเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าวได้ใช้คำว่า เป็นเหตุจลาจล จะเห็นได้ว่าการชุมนุมที่เกิดขึ้นทั้งสองนั้นมีลักษณะที่คล้ายกันแต่บทสรุปไม่เหมือนกันจากที่กล่าวมา ทำให้เห็นถึงที่มาของปัญหา คือ ความไม่ชัดเจนของนิยามความหมายของคำว่า “จลาจล” และ คำว่า “การก่อการร้าย”

และเมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2556 ศาลแพ่งได้อ่านคำพิพากษาคดีหมายเลขดำที่ ผบ. 1212/2555 ที่บริษัท สรรพสินค้าเซ็นทรัล จำกัด (มหาชน) เป็นโจทก์ ฟ้องบริษัท เทเวศประกันภัย จำกัด (มหาชน) เป็นจำเลย เพื่อขอให้ชำระค่าสินไหมทดแทนตามสัญญาประกันภัยทรัพย์สินและประกันภัยก่อการร้าย กรณีเกิดเพลิงไหม้ห้างสรรพสินค้าเซน ย่านแยกราชประสงค์ เมื่อวันที่ 19 พ.ค. 2553 เป็นเงิน 1,712,199,701.85 บาท พร้อมดอกเบี้ยร้อยละ 7.5 ต่อปี รวมทั้งขอให้จำเลยชำระค่าเสียหายเชิงลงโทษให้แก่โจทก์ไม่เกิน 2 เท่าของค่าเสียหายที่แท้จริง จากเหตุการณ์ที่แกนนำ นปช. ประกาศยุติการชุมนุมขับไล่รัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรี ในขณะนั้น หลังถูกกำลังเจ้าหน้าที่รัฐกดดันกระชับพื้นที่เพื่อสลายการชุมนุม กระทั่งเกิดเหตุการณ์บานปลายนำไปสู่การวางเพลิงเผาห้างเซ็นทรัล เวสต์

ศาลพิเคราะห์พยานหลักฐานแล้ว คดีมีประเด็นต้องวินิจฉัยว่า ความเสียหายที่โจทก์ได้รับเป็นข้อยกเว้นความรับผิดชอบกรมธรรม์ประกันภัยความเสียหายทุกชนิดหรือไม่ ศาลเห็นว่า

¹⁴² วิกิพีเดีย. Bessel, Richard Emsley, Clive. (2000). *Patterns of Provocation: Police and Public Disorder*. Berghahn Books. ISBN 1571812288.

¹⁴³ ประทุมพร วัชรเสถียร. (ม.ป.ป.). “วิกฤตการณ์แทนทาลัมคำถามจากสามัญสำนึก.” *มติชน*.

¹⁴⁴ กองบรรณาธิการ. (2529, กรกฎาคม). “เบื้องหลังแทนทาลัมความขัดแย้งทางธุรกิจตามวิถีทางประวัติศาสตร์.” *ผู้จัดการรายเดือน*, 3 (34). หน้า 55.

ทางนำสืบของจำเลยไม่ปรากฏชัดว่า การก่อวินาศกรรมหรือเหตุการณ์รุนแรง เป็นการกระทำของผู้เข้าร่วมชุมนุมคนใดหรือเป็นการสังหาร โดยแกนนำให้ผู้เข้าร่วมชุมนุมกระทำการนั้น ส่วนที่แกนนำกลุ่มคนเสื้อแดงหรือ นปช. ปราศรัยแม้จะมีเนื้อหาส่งเสริมความรุนแรง แต่อยู่บนเงื่อนไขว่าถ้ามีการสลายชุมนุมหรือมีการทำร้ายคนเสื้อแดงก็จะเกิดเหตุการณ์ความรุนแรงขึ้น การปราศรัยของแกนนำดังกล่าวเป็นการทำเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการสลายการชุมนุมตามที่คาดว่าจะเป็นจริง จึงจะถือว่าเป็นการกระทำเพื่อผลทางการเมืองย่อมไม่ได้ การชุมนุมของกลุ่มคนเสื้อแดงเป็นการใช้สิทธิเรียกร้องให้รัฐบาลยุบสภาเพื่อจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่และการเลือกตั้งใหม่นั้น ก็ไม่แน่ชัดว่าฝ่ายใดจะชนะและได้จัดตั้งรัฐบาลต่อไป

ส่วนการที่รัฐบาลประกาศขอให้ผู้ชุมนุมยุติการชุมนุมแต่ผู้ชุมนุมไม่ยุติแล้วยังคงใช้พื้นที่สาธารณะชุมนุมกันต่อไป ซึ่งหากขัดคำสั่งรัฐบาลหรือก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่บุคคลอื่น หรือจะมีความผิดเกี่ยวกับกฎหมายใดย่อมเป็นอีกเรื่องหนึ่งต่างหาก การชุมนุมเช่นนี้ไม่ได้มีลักษณะเป็นการข่มขู่เพื่อผลทางการเมือง หรือเป็นการชุมนุมเพื่อให้รัฐบาล หรือสาธารณชนตกอยู่ในภาวะตื่นตระหนกหวาดกลัว การชุมนุมของกลุ่มคนเสื้อแดงก่อนเกิดเหตุจึงยังรับฟังไม่ได้ว่าเป็นการกระทำการก่อการร้าย แต่เป็นความปั่นป่วนวุ่นวายที่อยู่ในความหมายของคำว่า “จลาจล”

จึงพิพากษาให้จำเลยชำระเงินแก่โจทก์หรือสำนักทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์รวม 1,977,305,182.59 บาท พร้อมดอกเบี้ยร้อยละ 7.5 ต่อปี นับตั้งแต่วันฟ้อง วันที่ 17 พ.ค. 2555 ไปจนกว่าจะชำระเสร็จ ให้จำเลยชำระค่าฤชาธรรมเนียมแก่ศาลในนาม โจทก์ และจ่ายค่าทนายความโจทก์ 60,000 บาท

4.4 ปัญหาการชดใช้และกำหนดค่าสินไหมทดแทน

ประเภทของความเสียหายทั้งก่อนและหลังจากเกิดเหตุการณ์การชุมนุมแบ่งเป็นประเภทความเสียหายดังต่อไปนี้

1. ความเสียหายต่อตัวอาคาร
2. ความเสียหายต่ออุปกรณ์ภายในอาคาร
3. ความเสียหายต่อตัวสินค้า
4. ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้
5. ค่าเช่าสถานที่
6. ค่าจ้างคนงาน

สำหรับความเสียหายต่อตัวอาคาร อุปกรณ์ภายในอาคาร สินค้า ผู้เขียนเห็นว่าผู้ประกอบการสามารถพิสูจน์ความเสียหายได้ง่ายเพราะประเมินความเสียหายจากสิ่งที่มีมองเห็นและ

ขณะทำกรรมธรรม์ประกันภัยทรัพย์สินแต่ละประเภทที่ได้เอาประกันภัยไว้ก็ได้ระบุจำนวนความรับผิดชอบไว้ว่าเป็นจำนวนเท่าไรหากมีความเสียหายเกิดขึ้น แต่การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนและกำหนดค่าสินไหมทดแทนของประเทศไทยนั้นใช้หลักการชดใช้ค่าเสียหายตามความเป็นจริงเป็นข้อกำหนดทั้งนี้ เพื่อมิให้ผู้เอาประกันภัย หรือผู้รับประกันภัยได้รับกำไรจากการทำประกันภัยอันจะเป็นเหตุที่จูงใจให้มีการเกิดภัยโดยเจตนาเพื่อหวังจะได้รับประโยชน์จากการทำประกันภัย

ในกรรมธรรม์ประกันภัยบริษัทรับประกันจะกำหนดจำนวนเงินที่ต้องชดใช้ไว้หากเกิดความเสียหายขึ้น แต่จำนวนเงินที่กำหนดไว้ในกรรมธรรม์ไม่ถือว่าเป็นจำนวนเงินที่แน่นอนที่ต้องชดใช้เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน การกำหนดค่าเสียหายจะต้องกระทำอีกครั้งหนึ่ง โดยถือตามมูลค่าของวัตถุที่เอาประกันภัยในเวลาและสถานที่ที่เกิดวินาศภัยเป็นสำคัญแล้วจึงมากำหนดเป็นจำนวนค่าเสียหายที่ผู้รับประกันภัยจะต้องชดใช้ให้ ดังนั้นเมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน จึงต้องมีการกำหนดค่าสินไหมทดแทนกันใหม่อีกครั้งว่าทรัพย์สินที่เอาประกันภัยมีราคาเท่าไรในเวลาและสถานที่ที่ความเสียหายเกิดขึ้น

ปัญหาประการแรกจากหลักการดังกล่าว คือ บริษัทประกันภัยก็ได้ใช้หลักการนี้ในการจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้กับผู้ประกอบการที่ได้รับความเสียหาย ทำให้ผู้เสียหาย (ผู้ประกอบการ) เห็นว่าเขาควรที่จะได้รับการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนมากกว่าที่บริษัทประกันภัยจ่ายให้

ปัญหาที่สองคือ เมื่อผู้ประกอบการไม่สามารถยอมรับกับค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวได้ก็เกิดมีการฟ้องร้องต่อศาลทำให้ผู้ประกอบการต้องเสียค่าทนายความว่าคดี เพื่อหาข้อยุติสำหรับค่าสินไหมทดแทนโดยให้ศาลเป็นผู้กำหนดค่าสินไหมทดแทน

ดังนั้น ปัญหาของผู้ประกอบการคือ ปัญหาของการจ่ายค่าสินไหมทดแทนไม่เกินความเป็นจริง และผู้ที่ได้รับประโยชน์จากหลักการดังกล่าวก็คือบริษัทประกันภัย

สำหรับค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้, ค่าจ้างคนงาน, ค่าเช่าสถานที่นั้น ในทางปฏิบัติประเทศไทยยังมีได้มีบริษัทรับประกันแห่งใดรับประกันความเสียหายในกรณีนี้เนื่องจากไม่สามารถเอาประกันได้ ไม่สามารถพิสูจน์ถึงความเสียหายที่แท้จริงได้ และเป็นความเสียหายในอนาคต หากมีการรับประกันภัยสำหรับความเสียหายดังกล่าวเบี้ยประกันภัยก็ต้องสูงตามความเสี่ยงนั้นไปด้วย

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

การประชุมชุมถือว่า เป็นสิทธิเสรีภาพของประชาชนในการปกครองระบอบประชาธิปไตย และมีบทกฎหมายรับรองสิทธิเสรีภาพให้มีการชุมนุมได้ แต่การประชุมชุมนั้นตกอยู่ภายใต้เงื่อนงำของกฎหมายจึงจะได้รับความคุ้มครอง ปัจจุบันการประชุมชุมได้มีขึ้นอยู่บ่อยครั้ง ไม่ว่าจะเป็นการประชุมชุมเพื่อเรียกร้องทางการเมือง หรือการประชุมชุมเพื่อเรียกร้องค่าจ้างแรงงานเพิ่มมากขึ้น หรือการประชุมชุมเพื่อเรียกร้องของเกษตรกร เนื่องจากราคาผลผลิตตกต่ำ รูปแบบการประชุมชุมก็ได้เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา มีการใช้กำลัง ผู้ชุมนุมใช้อาวุธ มีการเคลื่อนย้ายไปตามจุดเพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรอง จากการชุมนุมดังกล่าวก็ได้ส่งผลกระทบต่อผู้ที่อยู่บริเวณรอบ ๆ ที่มีการชุมนุม โดยเฉพาะผู้ประกอบการที่ได้รับความเสียหายเป็นอย่างมาก โดยก่อนหน้านี้จะมีการชุมนุมผู้ประกอบการเหล่านั้นผู้ประกอบการเหล่านั้นก็ได้ทำประกันภัยประเภทต่าง ๆ ไว้เพื่อเป็นการประกันความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้ โดยที่บางรายอาจเสียเบี้ยประกันภัยในอัตราที่สูง แต่เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นกับผู้ประกอบการที่เอาประกันภัยไว้ เนื่องมาจากการชุมนุม บริษัทประกันภัยกลับปฏิเสธความรับผิดชอบ

จากการนำเสนอที่มาของสภาพปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาการเรียกค่าสินไหมทดแทน จากบริษัทประกันภัยของผู้ประกอบการที่ได้รับผลกระทบจากการชุมนุม ซึ่งพบปัญหาหลักดังต่อไปนี้

5.1.1 ปัญหาลักษณะของความเสียหายที่ผู้ประกอบการควรเอาประกันภัยได้

ผลกระทบจากการชุมนุมได้ก่อให้เกิดความเสียหายหลายประการ โดยการชุมนุมแต่ละครั้งนั้นไม่ได้สร้างความเดือดร้อนให้แก่ประชาชน หรือผู้ที่เดินทางสัญจรไปมาเท่านั้น แต่ส่งผลกระทบต่อระยะยาวต่อธุรกิจ ห้างร้าน บริษัท ห้างสรรพสินค้า สร้างความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจและภาพลักษณ์ของประเทศ ทั้งนี้การประชุมชุมที่เกิดขึ้นยังสร้างความวุ่นวาย เดือดร้อน มีการทำลายทรัพย์สินของผู้ที่อาศัยอยู่บริเวณที่มีการชุมนุม ซึ่งความเสียหายที่เกิดขึ้นบางประเภทก็สามารถที่นำมาประกันภัยได้ แต่ก็ยังมีความเสียหายบางประเภทที่ยังไม่สามารถทำประกันภัยได้ ซึ่งในทาง

ปฏิบัติประเทศไทยจะรับประกันภัยจากสิ่งที่ยังมองไม่เห็นและประเมินราคาจากทรัพย์สิน ซึ่งค่าเสียหายที่ผู้ประกอบการยังไม่สามารถทำประกันภัยได้มีดังต่อไปนี้

1. ค่าขาดประโยชน์ที่ทำได้
2. ค่าเช่าสถานที่
3. ค่าจ้างคนงาน

5.1.2 ปัญหาเงื่อนไข ข้อจำกัด และข้อยกเว้นของกรมธรรม์ประกันภัย

จากสถานการณ์ปัจจุบันจะเห็นได้ว่าการชุมนุมบ่อยขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการชุมนุมทางการเมือง หรือเรียกร้องราคาพืชผลทางการเกษตร และทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้ผู้ที่อาศัยบริเวณที่มีการชุมนุม ได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะผู้ประกอบการที่อยู่บริเวณที่มีการชุมนุม และเพื่อเป็นการลดความเสี่ยงภัยที่ตนจะได้รับก็ได้ทำประกันภัยไว้กับบริษัทประกันภัย ปัญหาที่ตามมาจากการทำประกันภัยคือเมื่อมีความเสียหายจากการชุมนุมเกิดขึ้นแล้วบริษัทประกันภัยกลับปฏิเสธความรับผิดชอบ ซึ่งส่วนหนึ่งพบว่ามาจากสัญญาที่ผู้ประกอบการประกันภัยมีเนื้อหาที่ไม่เป็นธรรม ซึ่งผู้ประกอบการประกันภัยอาศัยผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านกฎหมาย เป็นฝ่ายร่างข้อสัญญาและกำหนดเนื้อหาสาระไว้ล่วงหน้า ซึ่งผู้เขียนเห็นว่ามัลักษณะที่เป็น การเอาเปรียบผู้เอาประกันภัย แม้กรมธรรม์ประกันภัยในปัจจุบันของประเทศไทยก่อนนำออกไปใช้ จะต้องตรวจสอบและอนุมัติกรมธรรม์ประกันภัยจะต้องได้รับความเห็นชอบของคณะกรรมการกำกับดูแลและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยก่อน แต่ถึงอย่างไรก็ตามผู้เอาประกันภัยก็ยังอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบเนื่องจากบริษัทประกันภัย ได้เป็นผู้กำหนดขึ้นแต่เพียงฝ่ายเดียว โดยผู้เอาประกันภัยไม่สามารถเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขได้

5.1.3 ปัญหาความหมายของคำว่า การก่อการร้าย และการจลาจล ที่บริษัทประกันภัยยกขึ้นมาเป็นข้อต่อสู้

สืบเนื่องจากกรณีที่ผู้ประกอบการยื่นราชประสงค์ที่ได้รับผลกระทบจากการชุมนุม ได้เป็นโจทก์ยื่นฟ้องบริษัทประกันเป็นจำเลย เนื่องจากบริษัทประกันภัยไม่ชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้ประกอบการกรณีได้รับความเสียหายจากการชุมนุม โดยได้ยกข้อต่อสู้ว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นเป็นการก่อการร้าย แต่หากพิจารณาจากความหมายและเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นมาก่อนนั้น จะพบว่าการชุมนุมที่เกิดขึ้นนั้นหาใช่การก่อการร้าย

ปัจจุบัน คำว่า การก่อการร้าย และ จลาจล ยังไม่มีการจำกัดความที่มีผลผูกมัดตามกฎหมายและได้รับการยอมรับ ทำให้เกิดปัญหาขึ้นเมื่อมีเหตุการณ์ลักษณะคล้าย ๆ กันขึ้น

5.1.4 ปัญหาการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน

หลักการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ใช้หลักการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามความเป็นจริง ดังนั้นเมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นบริษัทประกันภัยจะชดใช้ค่าสินไหมทดแทนโดยพิจารณาเวลาและสถานที่ที่เกิดวินาศภัยเป็นสำคัญ ทำให้ผู้รับประกันภัยอาศัยหลักนี้ในการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ทำให้ผู้เอาประกันภัยได้รับค่าสินไหมทดแทนน้อยกว่าที่ผู้เอาประกันภัยคาดว่าจะได้รับซึ่งผู้เอาประกันภัยควรที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทนมากกว่าที่บริษัทประกันภัยจ่ายให้

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 หากพิจารณาบทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 869 เป็นมาตราแรกของหมวด 2 ที่ว่าด้วยประกันวินาศภัย ซึ่งมาตรานี้ไม่ได้ให้ความหมายของคำว่าวินาศภัยไว้โดยตรง แต่บัญญัติให้วินาศภัยหมายความรวมถึงความเสียหายอย่างใด ๆ บรรดาซึ่งจะพึงเป็นเงินได้ จึงต้องนำ มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2551 ที่ให้ความหมายของคำว่าวินาศภัยมาประกอบโดยให้หมายความว่า ความเสียหายอย่างใด ๆ บรรดาที่จะพึงประมาณเป็นเงินได้ และหมายความรวมถึงความสูญเสียในสิทธิ ผลประโยชน์ หรือรายได้ด้วย ฉะนั้น หากภัยอะไรก็ตามที่เกิดขึ้นแล้วก่อให้เกิดความเสียหายอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นแก่ทรัพย์สินหรือสิทธิหรือผลประโยชน์และรายได้และความสูญเสีย หรือความเสียหายที่สามารถพึงประมาณเป็นราคาเงินได้ย่อมสามารถเอาประกันภัยได้

ถ้าความเสียหายไม่อาจพึงประมาณเป็นเงินได้ ก็ไม่อาจนำวินาศภัยประเภทนั้นมาประกันภัยได้ วินาศภัยที่เกิดแก่ทรัพย์สินนั้นสามารถเข้าใจได้ง่าย เช่น เกิดอัคคีภัยแก่บ้านเรือน หรือเกิดอุทกภัยน้ำท่วมที่ดินหรือรถยนต์ประสบอุบัติเหตุเสียหาย และวินาศภัยยังรวมถึงความสูญเสียในสิทธิ ผลประโยชน์และรายได้อีกด้วย ฉะนั้น ถ้าสิทธิของผู้เอาประกันภัยได้รับความกระทบกระเทือนเสียหายจากเหตุวินาศภัยแล้วก็นำมาทำประกันภัยได้ รวมทั้งผลประโยชน์หรือรายได้ วินาศภัยที่นำมาเป็นเหตุประกันในสัญญาประกันวินาศภัยนี้มีมากมายหลายชนิดแล้วแต่คู่สัญญาจะนำมาตกลงกัน

ดังนั้น ควรมีการขยายกรรมธรรม์ประกันภัยเกี่ยวกับการประกันภัยออกไปเพื่อให้ครอบคลุมถึงการประกันภัยที่เกี่ยวกับ ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ ค่าจ้างคนงาน และค่าเช่าสถานที่ ทั้งนี้หากมีการทำประกันภัย ก็ไม่เป็นการต้องห้ามขัดแย้งตามกฎหมายและไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน อันขัดกับหลักในเรื่องเสรีภาพในการทำสัญญา แต่การกำหนดเบี้ยประกันภัยก็ต้องสูงขึ้นตามความเสี่ยงนั้นด้วย

5.2.2 ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างผู้ประกอบการประกันภัยกับผู้เอาประกันภัยจะเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการปฏิเสธความรับผิดชอบตามสัญญาประกันภัย ซึ่งผู้เขียนก็ได้ทำการวิเคราะห์เพื่อหาสาเหตุของปัญหา ดังกล่าว ก็พบว่าส่วนหนึ่งมาจากสัญญาที่ผู้ประกอบการประกันภัยที่ทำกับผู้เอาประกันภัยมีลักษณะเนื้อหาที่ไม่เป็นธรรม เป็นการเอาเปรียบผู้เอาประกันภัย แม้ว่าได้มีหน่วยงานของรัฐบาล โดยคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย ทำหน้าที่กำกับดูแลธุรกิจประกันภัยให้เป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2551 โดยระบุให้นายทะเบียนมีอำนาจในการตรวจสอบกรมธรรม์ก่อนออกใช้ก็ตาม แต่ผู้เอาประกันภัยก็ยังไม่ได้รับความคุ้มครองเท่าที่ควรจากการเข้าทำสัญญาเพราะถูกผูกพันตามข้อความในสัญญาตามหลักความศักดิ์ของการแสดงเจตนา

ผู้เขียนจึงเห็นว่า เนื่องจากเงื่อนไขกรมธรรม์ประกันภัยซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาประกันภัย ซึ่งเป็นสัญญาระหว่างผู้ประกอบการค้า หรือวิชาชีพกับผู้บริโภค (ผู้เอาประกันภัย) ซึ่งผู้รับประกันภัยสามารถกำหนดเงื่อนไขได้แต่ฝ่ายเดียว จึงเป็นสัญญาที่มีลักษณะไม่เป็นธรรม ซึ่งควรมีมาตรการทางกฎหมายที่ใช้ควบคุมธุรกิจประกันวินาศภัยเพื่อให้สัญญาชัดเจนและเป็นธรรม โดยมีการออกกฎหมายมาคุ้มครองด้านสัญญาเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมยิ่งขึ้น โดยให้มีคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคว่าด้วยสัญญา มีอำนาจประกาศให้ธุรกิจประกันวินาศภัยเป็นธุรกิจที่ต้องควบคุมสัญญา อันเป็นมาตรการคุ้มครองเบื้องต้นก่อนเข้าทำสัญญาอันเป็นการคุ้มครองผู้เอาประกันภัยอีกชั้นหนึ่ง ทั้งนี้ โดยอาศัยอำนาจพระราชกฤษฎีกากำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการกำหนดธุรกิจที่ควบคุมสัญญาและลักษณะของสัญญา พ.ศ. 2542 (มาตรา 3 มาตรา 4 มาตรา 5)

5.2.3 เพื่อเป็นการแก้ปัญหาในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนระหว่างผู้ประกอบการประกันภัยกับผู้เอาประกันภัย โดยผู้เขียนเห็นว่าควรมีบุคคลที่สามเข้ามาเป็นผู้ไกล่เกลี่ย โดยให้มีพระราชบัญญัติว่าด้วยผู้เจรจาตกลงค่าสินไหมทดแทนประกันภัย โดยผู้เขียนได้ศึกษากฎหมายของต่างประเทศที่มีความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ด้านประกันภัยมากกว่าประเทศไทยมาเป็นแนวทางในการร่างกฎหมายไทย โดยนำกฎหมายของประเทศมาเลเซีย มาเป็นแนวทาง ในการร่างกฎหมาย

กฎหมายมาเลเซีย และกฎหมายแคนาดา

พระราชบัญญัติประกันภัย (Insurance Act 1996) ได้บัญญัติเกี่ยวกับผู้เจรจาตกลงค่าสินไหมทดแทนประกันภัย ดังนี้

ความหมายของผู้เจรจาตกลงค่าสินไหมทดแทนของประเทศมาเลเซีย (Insurance Act 1996) คือ

(1) ผู้เจรจาตกลงค่าสินไหมทดแทน หมายถึง บุคคลซึ่งประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการประสาณงานที่มีข้อโต้แย้ง เพื่อผู้รับประกันภัยหรือผู้เอาประกันภัย หรือบุคคลทั้งสองฝ่าย

(2) การประกอบธุรกิจผู้เจรจาตกลงค่าสินไหมทดแทน หมายถึง การประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการสำรวจเหตุ และรายละเอียดของความสูญเสียและจำนวนความเสียหายที่แท้จริง ความหมายของผู้เจรจาตกลงค่าสินไหมทดแทนของประเทศแคนาดาคือ

(1) ผู้ซึ่งดำเนินการสำรวจความเสียหาย ประเมินความเสียหาย เจรจาต่อรองค่าสินไหมทดแทน โดยตรงหรือทางอ้อมให้กับผู้รับประกันภัย หรือผู้เอาประกันภัย หรือผู้รับประโยชน์หรือผู้เรียกร้องค่าเสียหาย ภายใต้สัญญาประกันภัย หรือคำรับรองประกันภัย

(2) ผู้ซึ่งแสดงตนว่าเป็นผู้เจรจาตกลงค่าสินไหมทดแทนของผู้เอาประกันภัย ผู้สำรวจภัย ผู้ให้คำปรึกษา หรือที่ปรึกษาในการจัดการความเสียหาย หรือการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน ภายใต้สัญญาประกันภัยหรือคำรับรองประกันภัย หรือข้อสันนิษฐานความรับผิดชอบตามสัญญา

(3) ผู้ซึ่งติดต่อโดยตรงกับผู้เรียกร้องค่าเสียหายหรือผู้เอาประกันภัย หรือบุคคลซึ่งแสดงตนเป็นผู้เจรจาตกลงค่าสินไหมทดแทน ผู้ตีราคา ผู้สำรวจภัย ผู้ให้คำปรึกษา หรือที่ปรึกษาในการจัดการความสูญเสียหรือการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนภายใต้สัญญาประกันภัยหรือคำรับรองประกันภัยหรือข้อสันนิษฐานความรับผิดชอบตามสัญญา

(4) ผู้ซึ่งติดต่อโดยตรงกับผู้เรียกร้องค่าเสียหาย หรือผู้เอาประกันภัย ผู้สำรวจความสูญเสียหรือผู้ตีราคา หรือดำเนินการเจรจาค่าเสียหายภายใต้สัญญาประกันภัย หรือคำรับรองประกันภัย หรือข้อสันนิษฐานความรับผิดชอบตามสัญญา

ใบอนุญาต

(1) ใบอนุญาตให้ประกอบธุรกิจ ไม่ใช้บังคับถึง

1. ทนายความ ที่ปรึกษากฎหมาย หรือสมาชิกของวิชาชีพอื่นใดที่กระทำการหรือช่วยในการประเมินสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายประกันภัยที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติของบุคคลเหล่านี้

2. ผู้เจรจาตกลงค่าสินไหมทดแทนความสูญเสียในการขนส่งทางอากาศ หรือการขนส่งทางทะเล หรือ

(2) การบังคับใช้ใบอนุญาต ไม่มีบุคคลใดใช้ประโยชน์จากใบอนุญาตการประกอบธุรกิจผู้เจรจาตกลงค่าสินไหมทดแทนได้ เว้นแต่การประกอบธุรกิจเป็นบริษัท

การเป็นสมาชิกของสมาคม

ไม่มีผู้ได้รับใบอนุญาตใดประกอบธุรกิจผู้เจรจาตกลงค่าสินไหมทดแทนได้ เว้นแต่เป็นสมาชิกของสมาคมผู้เจรจาตกลงค่าสินไหมทดแทน โดยได้รับหลักฐานรับรองจากธนาคาร

อำนาจกำกับดูแล

(1) การออกใบอนุญาต

1. ให้ธนาคารเป็นผู้มีอำนาจพิจารณาการออกใบอนุญาตสำหรับการประกอบธุรกิจผู้เจรจาตกลงค่าสินไหมทดแทน

2. ให้ธนาคารเป็นผู้มีอำนาจกำหนดระยะเวลาของใบอนุญาตประกอบธุรกิจผู้เจรจาตกลงค่าสินไหมทดแทน

(2) ธนาคารสามารถจะบังคับบัญชาการสมาคมโดยตรงเพื่อให้มาหรือระงับการได้มาซึ่งรายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินการ

บทกำหนดโทษ

(1) ผู้เจรจาตกลงค่าสินไหมทดแทนจะกระทำการโดยไม่ได้รับใบอนุญาตภายใต้พระราชบัญญัตินี้ไม่ได้ การฝ่าฝืนมีโทษจำคุกหนึ่งปีหรือปรับ 1,000,000 ริงกิต หรือทั้งจำทั้งปรับ

(2) การประกอบธุรกิจโดยไม่ได้รับใบอนุญาตภายใต้พระราชบัญญัตินี้ไม่สามารถประกอบธุรกิจการเจรจาตกลงค่าสินไหมทดแทนได้ การฝ่าฝืนมีโทษจำคุกหนึ่งปีหรือปรับ 1,000,000 ริงกิต หรือทั้งจำทั้งปรับ

(3) การประกอบธุรกิจผู้เจรจาตกลงค่าสินไหมทดแทนโดยไม่ได้รับอนุญาตจากธนาคารต้องระวางโทษปรับ 500,000 ริงกิต

(4) การเสนอชดเชยค่าเสียหาย ผู้ได้รับใบอนุญาตสำหรับการประกอบธุรกิจผู้เจรจาตกลงค่าสินไหมทดแทน จะเสนอจ่ายค่าเสียหายโดยที่ไม่มีความเสียหายหรือความสูญเสีย เป็นการกระทำความผิดมีโทษปรับ 100,000 ริงกิต

5.2.4 เนื่องจากการชุมนุมได้ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ที่อาศัยอยู่บริเวณรอบ ๆ ที่มี การชุมนุมเป็นจำนวนมาก ซึ่งหากต่างคนต่างนำคดีไปยื่นฟ้องต่อศาล ก็จะทำให้มีจำนวนคดีค้างที่ศาลเป็นจำนวนมาก ซึ่งภายหลังเมื่อพิจารณาคดีเสร็จอาจมีคำพิพากษาที่ขัดแย้งกัน

ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่า ควรให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้บังคับ (Class Action) อย่างเช่นคดีสิ่งแวดล้อมมาใช้บังคับ ซึ่งข้อดีของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม น่าจะทำให้ประชาชนที่มีส่วนได้เสียอาจได้รับความคุ้มครองโดยไม่ต้องเข้ามาในคดีด้วยตนเองอย่างคดีสามัญ และไม่มีการดำเนินคดีซ้ำซ้อนในเรื่องเดียวกันหลายครั้ง ประหยัดทั้งเวลาและค่าใช้จ่ายทั้งในส่วนของภาครัฐ และประชาชนคำวินิจฉัยในเรื่องเดียวกันมีความเป็นเอกภาพ ทำให้การดำเนินคดีแบบกลุ่มในศาล เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น หากนำข้อเสนอแนะมาใช้บังคับ ผู้เขียนเห็นว่าน่าจะสามารถแก้ไขปัญหาการเรียกค่าสินไหมทดแทนจากบริษัทประกันภัยของผู้ประกอบการที่ได้รับผลกระทบจากการชุมนุมได้

DPUC

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- กัลยา ตัณศิริ. (2548). *กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค*.
- จรัญ ภัคดีชนากุล. (2540). *สรุปสาระสำคัญของพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540*.
- จรัส เหมะจารุ. (2530). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย*.
- จิตติ ดิงสภักดิ์. (2528). *กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย*.
- _____. (2530). *กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย*. หน้า 17-79.
- ไชยยศ เหมะรัชตะ. (2525). *กฎหมายว่าด้วยประกันภัย*.
- ณัฐพงศ์ โปษกะบุตร. (2544). *หลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ส่วนที่ 3)*. หน้า 17+18.
- คาราพร ธีระวัฒน์. (2538). *กฎหมายสัญญา: สภาพใหม่ของสัญญาปัจจุบันและปัญหาข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม*.
- ถาวร ตันตราภรณ์. (2516). *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย*.
- บัญญัติ สุขิวะ. (2519). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย*.
- ประมูด สุวรรณศร. (2495). *กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย*.
- ประเสริฐ ประภาสะ โนบล. (2539). *หลักการประกันภัย*.
- ไพโรจน์ อัจริยกษา. (2543). *ครบเครื่องเรื่องการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสัญญา*.
- ภาสกร ญาณสุธี. (2540). *ผู้คดีประกันภัย*.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2538). *เอกสารการสอนชุดวิชา การประกันวินาศภัย*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- _____. (2542). *เอกสารการสอนชุดวิชา การประกันชีวิตและการวินาศภัย*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- วิรัช จีระแพทย์. (ม.ป.ป.). *การดำเนินคดีแบบกลุ่ม*.
- วิทยา วีระประจักษ์. (2523). *กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย (พิมพ์ครั้งที่ 2)*.
- ศนันท์ภรณ์ (จำปี) โสคติพันธ์. (2542). *คำอธิบายกฎหมายนิติกรรม – สัญญา*.

สิทธิโชค ศรีเจริญ. (2540). *ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการประกันภัย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ประชุม
ทองพรินทร์ดิงกรูป.

สิทธิโชค ศรีเจริญ. (2526). *กฎหมายพาณิชย์ 2*.

_____. (2528). *ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการประกันภัย*.

_____. (2529). *ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการประกันภัย*.

_____. (2540). *ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการประกันภัย*.

โสภณ รัตนการ. (2545). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะหนี้* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.

บทความ

ISSN 1905-1166. (2549, มกราคม - มีนาคม). “ตามไปดู NLIRO.” *จดหมายข่าว, 1 (2)*. หน้า 6-7.

กมลวรรณ กิรติสมติ. (2533, กรกฎาคม- กันยายน). “ระบบตัวแทนประกันวินาศภัยในประเทศ
ญี่ปุ่น.” *วารสารประกันภัย, 13 (51)*. หน้า 21.

กองบรรณาธิการ. (2529, กรกฎาคม). “เบื้องหลังแทนทาลัมความขัดแย้งทางธุรกิจตามวิถีทาง
ประวัติศาสตร์.” *ผู้จัดการรายเดือน, 3 (34)*. หน้า 55.

ทศพร แดงธรรม. (ม.ป.ป.). “มาตรการคุ้มครองผู้ถือกรมธรรม์ประกันภัยในประเทศญี่ปุ่น.”
กรมการประกันภัย 21 ปี. หน้า 91.

ชนกร วรปรัชญากุล. (2552, มิถุนายน – กันยายน). “พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค:
เปิดมิติใหม่ในการคุ้มครองผู้บริโภค.” *วารสารร่วมพฤษภ, 27 (3)*.

บทความของวิกิพีเดียสารานุกรมเสรี.

ประทุมพร วัชรเสถียร. (ม.ป.ป.). “วิกฤตการณ์แทนทาลัมคำถามจากสามัญสำนึก.” *มติชน*.

ไพศาล โชติไพบูลย์. (2532, กรกฎาคม-กันยายน). “สมาคมอัตราเบี้ยประกันอัคคีภัยและประกันภัย
ทางทะเลญี่ปุ่น.” *วารสารประกันภัย, 32 (55)*. หน้า 27-33.

มานพ นาคทัต. (2525, มกราคม-มีนาคม). *การตีความค่าเสียหาย, 7 (1)*.

ศิริส ปุษยะนาวิน. (ม.ป.ป.). “ระบบการเตือนภัยล่วงหน้าและแผนการคุ้มครองผู้ถือกรมธรรม์ของ
ประเทศญี่ปุ่น.” *26 ปี กรมการประกันภัย*. หน้า 159.

วิทยานิพนธ์

- ชุตिकाญจน์ นพคุณ. (2516). ปัญหาการทำประกันภัยเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ญาณวัฒน์ พลอยเทศ. (2553). ปัญหาการใช้เสรีภาพเกี่ยวกับการชุมนุมในการปกครองระบอบประชาธิปไตย: ศึกษาการชุมนุม ตามบทบัญญัติ มาตรา 63 แห่งรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2550 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ธีระ อยู่ในธรรม. (2533). การชดใช้ค่าสินไหมทดแทน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พิทยา วิทยาไพโรจน์. (2545). ปัญหาทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสัญญาไม่เป็นธรรม ศึกษากรณีสัญญาวินาศภัย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ราตรี เนตรพระฤทธิ. (2548). มาตรการทางกฎหมายในการกำกับดูแลส่งเสริมสำรวจและเจรจาตกลงค่าสินไหมทดแทนประกันภัย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

สารสนเทศจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

หัวข้อทางสถิติ. (ม.ป.ป.). สืบค้นเมื่อ 15 กรกฎาคม 2556, จาก www.tsl.tsu.ac.th

เอกสารอื่นๆ

- ชำนาญ จันทร์เรือง. กรุงเทพฯธุรกิจ.
- รายงานการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นกับกฎหมายต่างประเทศเพื่อเป็นแนวทางพิจารณาศึกษาทบทวนพระราชบัญญัติว่าด้วยการบริหารราชการในกรณีฉุกเฉิน พ.ศ. 2495 ประชุมครั้งที่ 5/2535 [19 พฤศจิกายน 2535].
- สำนักงานคณะกรรมการกำกับดูแลและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย.
- สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค.
- หนังสือพิมพ์ข่าวสดวันที่ 10 มีนาคม 2556.

ภาษาต่างประเทศ

BOOKS

Bessel, Richard Emsley, Clive. (2000). *Patterns of Provocation: Police and Public Disorder*.

Berghahn Books. ISBN 1571812288.

Brain Ball and F.W. Rose. (1976). *Principle of Business Law*.

C.C.A. Dickson. (1954). *Introduction to Insurance*

E.R. Hardy Ivamy. (1978). *Halbury's Law England*.

_____. (1979). *General Principle of Insurance Law*.

_____. (1984). *Fire and Motor Insurance*.

G.C.A. Dickson. (1984). *Introduction to Insurance*.

G.H.Treitel supra note 110.

John Birds. (1982). *Modern Insurance Law*.

M. O. Saville. (1983). *Chitty on Contract*.

Maine H.J. (1972). *Ancient Law*.

Michael Parkington. (1981). *MacGillivray and Parkington on Insurance Law*. p. 399.

_____. (1983). *MacGilliveray and Parkington on Insurance Law*.

National Learning Corporation. (1998) *Risk and Insurance U.S.A* William D.

Raoul Colinvaux. (1984). *The Law of Insurance*.

Robert E. Keeton and Alan I.Widiss. (1988). *Insurance Law*.

The idea of regulation. Kluwer Insurance.p.1-01.

William R. Vance. (1951). *Handbook of the law of Insurance*.

Winter. (1952). *Marine Insurance Its Principle and Praticce* (3rd ed.) U.S.A. McGRAW-HILL

Book.

ARTICLES

Beale H, Inequality of Bargain Power. (1982). "Journal Legal Study 1986." *Havard Law Review*,

6 (1). pp. 741-801.

Record, Jeffrey (2003, December). "Bounding the Global War on Terrorism."

LAWS

Insurance Act 1996.

Marine Insurance Act 1906.

DRU

กรม
การ
การ
การ

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

กรมธรรม์ประกันภัยการเสียชีวิตทุกชนิด

ภาคผนวก ก.
กรมธรรม์ประกันภัยการเสี่ยงภัยทุกชนิด

โดยที่ผู้เอาประกันภัยได้ยื่นใบคำขอเอาประกันภัยและแจ้งรายละเอียดการขอประกันภัยต่อบริษัท และผู้เอาประกันภัยตกลง และยินยอมให้ใบคำขอเอาประกันภัยและการแจ้งรายละเอียดการขอเอาประกันภัยดังกล่าวเป็นมูลฐานและส่วนหนึ่งของสัญญาประกันภัยดังกล่าวต่อไปนี้

เพื่อเป็นการตอบแทนในการที่ผู้เอาประกันภัยได้ชำระเบี้ยประกันภัยของการประกันภัยแก่บริษัท ดังนั้นบริษัทตกลงภายใต้ข้อกำหนด ข้อยกเว้น ข้อจำกัด และเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ปรากฏในกรมธรรม์ประกันภัยนี้ หรือที่ติดอยู่กับกรมธรรม์ประกันภัยนี้ว่า ถ้าหากภายในระยะเวลาของการประกันภัยนี้ ทรัพย์สินหรือส่วนหนึ่งส่วนใดของทรัพย์สินที่ระบุภายในตารางกรมธรรม์ประกันภัยได้รับความเสียหายหรือสูญเสียโดยเกิดจากอุบัติเหตุ หรือเหตุการณ์ที่ไม่ได้คาดหมายใด ๆ ในขณะที่ทรัพย์สินดังกล่าวอยู่ภายในบริเวณที่ได้ระบุไว้ในตารางกรมธรรม์ประกันภัย บริษัทจะชดใช้ค่าเสียหายหรือการสูญเสีย ดังกล่าวโดยชำระเป็นเงิน หรือ โดยซ่อมแซมหรือเปลี่ยนให้ใหม่ตามที่จะตกลงกัน

ข้อยกเว้น

การประกันภัยภายใต้กรมธรรม์ประกันภัยนี้ไม่คุ้มครอง

1. เหตุการณ์ที่เกิดจากสงคราม การรุกราน การกระทำของศัตรูต่างชาติ หรือการสู้รบเป็นปรปักษ์ (ไม่ว่าจะเป็นสงครามที่ประกาศหรือไม่ก็ตาม) สงครามกลางเมือง การจลาจล การปฏิวัติ การกบฏ การแข็งเมือง การใช้กำลังทหาร หรือการแย่งชิงอำนาจ
2. ภัยจากภายนอกประเทศไทย เหตุการณ์ที่เกิดจากการนัดหยุดงาน การจลาจล การลุกฮือของพลเรือน
3. การสูญเสีย หรือเสียหายซึ่งเกิดจากห่นวงเหนี่ยว รับ ทำลาย หรือยึดเอาของสุลการหรือของเจ้าพนักงาน เจ้าหน้าที่อื่น ๆ หรือของผู้มีอำนาจ
4. ทรัพย์สินที่ถูกโจรกรรมใน (ก) รถที่สนาจร หรือรถที่มีหลังคาเปิดปิดได้ ซึ่งทิ้งไว้โดยไม่มีคนอยู่ (ข) รถอื่น ๆ ที่ทิ้งไว้โดยไม่มีคนอยู่โดยไม่ได้ปิดและลงกลอนหน้าต่างประตู กระโปรงหลัง หรือคูบรถ กระจกบังลม อย่างมั่นคง

5. การสูญเสีย หรือความเสียหายซึ่งเกิดจากการสึกหรอ เสื่อมสภาพ เสื่อมค่า แมลงกัดกิน ถูกสัตว์ทำลาย เกิดจากกรรมวิธีใด ๆ ของการทำความสะอาด การซักล้าง การบูรณะซ่อมแซม หรือ ปฏิบัติการของแสง บรรยากาศหรือสภาพดินฟ้าอากาศ (นอกจากฟ้าผ่า)
6. การสูญเสีย หรือเสียหายซึ่งเกิดจากการเสื่อมเสียงทางเครื่องยนต์ หรือไฟฟ้า
7. การแตกหักของกระจก แก้ว หรือวัตถุที่เปราะหรือแตกหักง่าย ซึ่งไม่ได้เกิดจาก อัคคีภัย หรือโจรกรรม

ข้อจำกัด

ความรับผิดชอบของบริษัท ภายใต้กรมธรรม์ประกันภัยฉบับนี้ภายในระยะเวลาของการประกันภัยจะไม่เกิน

(ก) จำนวนเงินเอาประกันภัยของทรัพย์สินแต่ละรายการตามที่ได้ระบุไว้ในตารางกรมธรรม์ประกันภัยสำหรับรายการนั้น

(ข) มูลค่าของชิ้นส่วนใดชิ้นส่วนหนึ่ง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของทรัพย์สิน หรือคู่ หรือชุดของทรัพย์สิน เฉพาะชิ้นส่วนที่เสียหาย หรือคู่หรือชุดของทรัพย์สินที่เสียหายเท่านั้น ในกรณีที่เกิดการเสียหายของชิ้นส่วนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของทรัพย์สิน หรือคู่ หรือชุดของทรัพย์สินใด ๆ แต่ไม่เกินอัตราส่วนของจำนวนเงินเอาประกันภัยของทั้งชุด หรือทั้งคู่

(ค) จำนวนเงินเอาประกันภัยทั้งหมด ในกรณีที่เกิดการสูญเสียหรือเสียหายทั้งหมด

ถ้าหากจำนวนเงินเอาประกันภัยของทรัพย์สินใด ๆ ต่ำกว่ามูลค่าที่แท้จริงของทรัพย์สินนั้น ในขณะที่เกิดการสูญเสีย หรือเสียหาย จะถือว่าผู้เอาประกันภัยรับผิดชอบในส่วนที่แตกต่างนั้น และผู้เอาประกันภัยจะต้องรับผิดชอบร่วมกับบริษัทโดยเฉลี่ยตามอัตราของการสูญเสีย หรือเสียหายนั้น

เงื่อนไข

สัญญาฉบับนี้ ได้รวมกรมธรรม์ประกันภัยและตารางกรมธรรม์ประกันภัยเข้าด้วยกัน ศัพท์ หรือความหมายใด ๆ ซึ่งมีความหมายโดยเฉพาะซึ่งปรากฏอยู่ในกรมธรรม์ประกันภัย หรือในตารางกรมธรรม์ประกันภัย ให้ถือความหมายโดยเฉพาะนั้นเท่าที่ปรากฏอยู่

1. ผู้เอาประกันภัยจะต้องใช้ความระมัดระวังดูแลทรัพย์สินที่เอาประกันภัยตามสมควร เพื่อให้ ทรัพย์สินนั้นอยู่ในสภาพที่ปลอดภัย และในทันทีที่ทราบว่าได้เกิดเหตุการณ์ที่ก่อเกิดสิทธิ

เรียกร้องค่าเสียหาย หรือน่าจะก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายได้ภายใต้กรรมธรรม์ประกันภัยนี้ จะต้อง

(ก) แจ้งความต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจในกรณีที่ทรัพย์สินที่เอาประกันภัยถูกโจรกรรม และให้ความช่วยเหลือแก่เจ้าหน้าที่ของบริษัททุกวิถีทางที่จะให้ได้ทรัพย์สินนั้นคืน และลงโทษผู้กระทำความผิดและช่วยติดตามค้นหาทรัพย์สินนั้น

(ข) แจ้งให้บริษัททราบเป็นลายลักษณ์อักษรทุกกรณี และจะต้องมอบหลักฐานรายละเอียดรายการต่าง ๆ ให้บริษัทเมื่อได้รับการร้องขอจากบริษัทภายในเจ็ดวันนับแต่วันได้แจ้งเรียกร้องค่าเสียหายจากบริษัทเป็นลายลักษณ์อักษรแล้ว

ไม่ว่ากรณีใด ๆ บริษัทจะไม่รับผิดชอบใช้ค่าเสียหายในการเสียหาย หรือการสูญเสียที่ไม่ได้แจ้งให้บริษัททราบเป็นลายลักษณ์อักษรภายในสามสิบวัน นับจากวันที่เกิดเหตุการณ์นั้น

2. บริษัทอาจจะกระทำการใด เพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินที่สูญเสียในนามของผู้เอาประกันภัยโดยชอบด้วยกฎหมายโดยค่าใช้จ่ายของบริษัทเอง และผู้เอาประกันภัยจะต้องให้ความช่วยเหลือและร่วมมือทุกวิถีทางกับบริษัทเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ดังกล่าว บริษัทอาจเข้าครอบครองเป็น เจ้าของทรัพย์สินที่สูญหายซึ่งบริษัทได้ชดใช้ค่าเสียหายแล้ว และผู้เอาประกันภัยจะต้องทำการโอนทรัพย์สินเหล่านั้น ให้บริษัททันทีเมื่อได้รับการร้องขอ

3. ถ้าหากในขณะที่เกิดการสูญเสียหรือเสียหาย ได้มีการประกันภัยอื่นให้ความคุ้มครองผู้เอาประกันภัย หรือผู้ทำการแทนผู้เอาประกันภัยในการสูญเสียหรือเสียหายของทรัพย์สินที่เอาประกันภัย ความรับผิดชอบของบริษัทจะจำกัดลงตามอัตราส่วนการสูญเสีย หรือเสียหายนั้น

4. บริษัทจะไม่ชดใช้ค่าเสียหาย ถ้าหากผลประโยชน์ภายใต้กรรมธรรม์ประกันภัยนี้ ถูกโอนไปให้ผู้อื่น ผู้หนึ่งผู้ใดที่ไม่ใช่ผู้เอาประกันภัย เว้นแต่จะได้รับคำยินยอมจากบริษัทเป็นลายลักษณ์อักษรก่อน

5. บริษัทอาจจะทำการยกเลิกกรรมธรรม์ประกันภัยนี้ได้ โดยการแจ้งให้ผู้เอาประกันภัยทราบเป็นลายลักษณ์อักษรล่วงหน้า 7 วัน ทางจดหมายลงทะเบียนไปรษณีย์ตามที่อยู่ที่ทราบครั้งสุดท้ายของผู้เอาประกันภัย ในกรณีเช่นนี้ ผู้เอาประกันภัยจะได้รับเบี้ยประกันภัยคืนในส่วนที่ยังไม่ได้รับการคุ้มครองจนถึงวันสิ้นสุดของการเอาประกันภัย

6. ถ้าหากมีข้อพิพาทเกี่ยวกับกรรมธรรม์ประกันภัยฉบับนี้ ให้คู่พิพาทแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการ โดยลายลักษณ์อักษรเป็นผู้ชี้ขาด หรือถ้าหากไม่ตกลงกันที่จะให้มีอนุญาโตตุลาการเพียงผู้เดียว ก็ให้คู่พิพาทแต่ละฝ่ายแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการฝ่ายละหนึ่งคนโดยลายลักษณ์อักษรภายในหนึ่งเดือนหลังจากได้มีการร้องขอจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือในกรณีที่อนุญาโตตุลาการไม่สามารถจะตกลงกันได้ก็ให้คู่พิพาทซึ่งได้แต่งตั้งโดยอนุญาโตตุลาการเป็นลาย

ลักษณะอักษรก่อนที่จะร่วมประชุมพิจารณา ผู้ชี้ขาดจะเข้าร่วมประชุม และเป็นประธานของที่ประชุม คำชี้ขาดของผู้ชี้ขาดจะเป็นเงื่อนไขที่บริษัทจะต้องปฏิบัติ

7. ผู้เอาประกันภัยจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไข และข้อกำหนดของกรมธรรม์ประกันภัย และเอกสารแนบท้ายที่ติดกับกรมธรรม์ประกันภัยนี้และคำตอบ หรือข้อความที่เป็นจริงในใบคำขอเอา ประกันภัยจะเป็นเงื่อนไขและแนวทางที่จะผูกพันให้บริษัททำการชดใช้ค่าเสียหายภายใต้กรมธรรม์ประกันภัยนี้

ภาคผนวก ข

ชื่อ - ที่อยู่

ภาคผนวก ข.

ชื่อ – ที่อยู่

กรรมธรรม์ประกันอัคคีภัย

คำจำกัดความ

ถ้อยคำและคำบรรยายซึ่งมีความหมายเฉพาะที่ได้ให้ไว้ในส่วนใดก็ตามของกรรมธรรม์ประกันภัยนี้จะถือเป็นความหมายเดียวกันทั้งหมดไม่ว่าจะปรากฏในส่วนใดก็ตาม เว้นแต่จะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ในกรรมธรรม์ประกันภัยฉบับนี้

คำว่า “กรรมธรรม์ประกันภัย” หมายความว่า รวมถึง ตารางกรรมธรรม์ เงื่อนไข ข้อยกเว้น ข้อกำหนด เอกสารแนบท้าย ข้อระบุพิเศษ ข้อรับรอง และใบสลักหลังกรรมธรรม์ประกันภัย ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งแห่งสัญญาประกันภัย

คำว่า “บริษัท” หมายความว่า ผู้รับประกันภัยตามกรรมธรรม์ประกันภัยฉบับนี้

คำว่า “ผู้เอาประกันภัย” หมายความว่า บุคคล หรือนิติบุคคล ตามที่ปรากฏชื่อเป็นผู้เอาประกันภัยในหน้าตารางกรรมธรรม์ ซึ่งตกลงจะชำระเบี้ยประกันภัยให้แก่บริษัท

คำว่า “ความเสียหาย” หมายความว่า การสูญเสียวหรือเสียหายไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน อันเกิดจากภัยที่ได้รับความคุ้มครองที่เกิดขึ้นแก่ทรัพย์สินที่เอาประกันภัยไว้ ภายใต้กรรมธรรม์ประกันภัยฉบับนี้

คำว่า “ความเสียหายสืบเนื่อง” หมายความว่า ความเสียหายทางการเงินซึ่งเป็นผลสืบเนื่องและนอกเหนือจากความเสียหายทางวัตถุ อันเกิดจากภัยที่เอาประกันไว้

คำว่า “อัคคีภัย” หมายความว่า ไฟไหม้ หรือฟ้าผ่า หรือการระเบิดของแก๊สเฉพาะที่ได้กำหนดไว้ว่าได้รับความคุ้มครองตามกรรมธรรม์ประกันภัยฉบับนี้

ความคุ้มครอง

เพื่อเป็นการตอบแทนเบี้ยประกันภัยที่ผู้เอาประกันภัยต้องชำระให้แก่บริษัทในการเอาประกันภัยทรัพย์สินตามที่ระบุไว้ในหน้าตารางกรมธรรม์ประกันภัยฉบับนี้ บริษัทให้สัญญาต่อผู้เอาประกันภัยว่าหากทรัพย์สินที่เอาประกันภัยไว้ได้รับความเสียหายเนื่องจาก

1) ไฟไหม้ แต่ไม่รวมถึงความเสียหาย

1.1 จากแรงระเบิด อันเป็นผลมาจากไฟไหม้ เว้นแต่แรงระเบิดของแก๊สที่ใช้สำหรับทำแสงสว่างหรือประโยชน์เพื่อการอยู่อาศัย

1.2 โดยตรงหรือโดยอ้อมจากแผ่นดินไหว

1.3 ต่อทรัพย์สินที่เอาประกันภัย อันเกิดจาก

1.3.1 การบุคหน้าหรือการระอุตามธรรมชาติ หรือ การลุกไหม้ขึ้นเองเฉพาะที่เกิด จากตัวทรัพย์สินนั่นเองเท่านั้น หรือ

1.3.2 การที่ทรัพย์สินนั้นอยู่ในระหว่างกรรมวิธีใด ๆ ซึ่งใช้ความร้อนหรือการทำให้ แห้ง

2) ฟ้าผ่า

3) แรงระเบิดของแก๊ส ที่ใช้สำหรับทำแสงสว่างหรือประโยชน์เพื่อการอยู่อาศัยเท่านั้น แต่ไม่รวมถึงความเสียหายจากการระเบิดของแก๊สจากแผ่นดินไหว

4) ความเสียหายเนื่องจากภัยเพิ่มพิเศษ ที่ได้ระบุไว้ชัดเจนในกรมธรรม์ประกันภัย

ในระหว่างระยะเวลาที่ได้เอาประกันภัยตามที่ได้ระบุในตารางกรมธรรม์ซึ่งรวมถึงช่วงเวลาที่ผู้รับประกันภัยได้ตกลงต่ออายุสัญญาประกันภัยด้วย (หากมี) บริษัทจะจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัยตามมูลค่าความเสียหายที่แท้จริงในขณะที่เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินที่เอาประกันภัย หรือเลือกที่จะทำการสร้างให้ใหม่ หรือซ่อมแซมให้คืนสภาพเดิม หรือจัดหาทรัพย์สินมาทดแทนทรัพย์สินที่ได้รับความเสียหายทั้งหมด หรือบางส่วน

ความรับผิดชอบของบริษัทภายใต้กรมธรรม์ประกันภัยฉบับนี้จะไม่เกิน

1) จำนวนเงินที่เอาประกันภัยไว้ทั้งหมด หรือจำนวนเงินที่เอาประกันภัยไว้ตามรายการแต่ละรายการในขณะที่เกิดความเสียหาย

2) จำนวนเงินเอาประกันภัยที่คงเหลืออยู่ภายหลังจากหักมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นในระหว่างระยะเวลาที่เอาประกันภัยเดียวกัน เว้นแต่บริษัทได้เคยตกลงไว้ก่อนแล้วในกรมธรรม์ประกันภัยฉบับนี้ให้จำนวนเงินเอาประกันภัยที่คงเหลืออยู่นั้นกลับเต็มจำนวนดั้งเดิม โดยผู้เอาประกันภัยตกลงที่จะชำระเบี้ยประกันภัยเพิ่มเติม

ข้อยกเว้น

กรมธรรม์ประกันภัยฉบับนี้ไม่คุ้มครอง

1) ความเสียหายซึ่งเกิดขึ้นเป็นผลโดยตรงหรือโดยอ้อมจากสงคราม การรุกราน การกระทำที่มุ่งร้ายของศัตรูต่างชาติ หรือการกระทำที่มุ่งร้ายคล้ายสงคราม ไม่ว่าจะได้มีการประกาศสงครามหรือไม่ก็ตาม หรือสงครามกลางเมือง การแข็งข้อ การกบฏ การจลาจล การนัดหยุดงาน การก่อความวุ่นวาย การกระทำของผู้ก่อการร้าย การปลุ่กวีติ การรัฐประหาร การประกาศกฏอัยการศึก หรือเหตุการณ์ใด ๆ ซึ่งจะเป็นเหตุให้มีการประกาศหรือคงไว้ซึ่งกฏอัยการศึก

2) ความเสียหายที่เป็นผลโดยตรง หรือ โดยอ้อมจากสาเหตุดังนี้:-

2.1 การแผ่รังสี หรือการแพร่กัมมันตภาพรังสีจากเชื้อเพลิงนิวเคลียร์ หรือจากกากนิวเคลียร์ใด ๆ อันเนื่องมาจากการเผาไหม้ของเชื้อเพลิงนิวเคลียร์ และจากกรรมวิธีใด ๆ แห่งการแตกแยกตัวทางนิวเคลียร์ซึ่งดำเนินติดต่อกันไปด้วยตัวเอง

2.2 การระเบิดของกัมมันตภาพรังสี หรือส่วนประกอบของนิวเคลียร์ หรือวัตถุอันตรายอื่นใดที่อาจเกิดการระเบิดในกระบวนการนิวเคลียร์ได้

3) ความเสียหายต่อทรัพย์สินซึ่งเกิดขึ้นในขณะที่ผู้เอาประกันภัยสามารถเรียกหรือค่าเสียหายหรือมีสิทธิได้รับการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจากกรมธรรม์ประกันภัยทางทะเลหรือกรมธรรม์ประกันภัยการขนส่ง ยกเว้นความเสียหายส่วนที่เกินกว่าจำนวนเงิน ซึ่งจะได้รับการชดใช้จากกรมธรรม์ประกันภัยดังกล่าวนั้น

4) ทรัพย์สินต่อไปนี้ เว้นแต่จะได้ระบุไว้โดยชัดเจนเป็นอย่างอื่นในกรมธรรม์ประกันภัยฉบับนี้

4.1 สินค้าที่อยู่ในการดูแลรักษาของผู้เอาประกันภัยในฐานะผู้รับฝากทรัพย์สิน

4.2 เงินแท่ง หรือเงินรูปพรรณ หรือทองคำแท่ง หรือทองรูปพรรณ หรือ อัญมณี

4.3 โบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุอันมีมูลค่า รวมทั้งสิ้นเกินกว่า 10,000.- บาท

4.4 ต้นฉบับหรือสำเนาเอกสาร แบบแปลน แผนผัง ภาพเขียน รูปออกแบบ ลวดลาย แบบ หรือแบบพิมพ์ หรือแม่พิมพ์

4.5 หลักประกันหนี้สิน หลักทรัพย์สิน เอกสารสำคัญต่าง ๆ ไปรษณียากร อากร แสตมป์ เงินตรา ธนบัตร เช็ค หรือเอกสารทางธุรกิจ

4.6 วัตถุระเบิด

4.7 ไคนาโม หม้อแปลงไฟฟ้า เครื่องกำเนิดไฟฟ้า มอเตอร์ไฟฟ้า แผงควบคุมไฟฟ้า อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ หรือเครื่องใช้ไฟฟ้าอื่น ๆ ซึ่งได้รับความเสียหายเนื่องจากหรือเพราะ

การเดินเครื่องเกินกำลัง หรือ ได้รับกระแสไฟฟ้าเกินกำลัง หรือ ไฟฟ้าลัดวงจรรวมถึง ไฟฟ้าลัดวงจร เนื่องจากฟ้าผ่า เฉพาะเครื่องที่เกิดความเสียหายในกรณีดังกล่าว

5) ความเสียหายต่อเครื่องใด ๆ ทุกชนิด เว้นแต่การสูญเสียรายได้จากค่าเช่าที่ได้รับระบุไว้ในกรมธรรม์ประกันภัยฉบับนี้ว่าได้รับความคุ้มครอง

6) ความเสียหายจากการเผาทรัพย์สิน โดยคำสั่งเจ้าหน้าที่ หรือพนักงานผู้มีอำนาจตามกฎหมาย

เงื่อนไขทั่วไปในการรับประกันภัย

1. การรับประกันภัยทรัพย์สินต่ำกว่ามูลค่าที่แท้จริง

ในกรณีที่จำนวนเงินเอาประกันภัยเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 70 ของมูลค่าทรัพย์สินที่เอาประกันภัยในขณะเกิดการสูญเสียหรือเสียหายอันเนื่องมาจากภัยที่ได้รับการคุ้มครองตามกรมธรรม์ประกันภัยฉบับนี้ บริษัทจะชดใช้ให้ผู้เอาประกันภัยเต็มจำนวนความเสียหาย (แต่ไม่เกินจำนวนเงิน เอาประกันภัย) โดยไม่นำเงื่อนไขการรับประกันภัยทรัพย์สินต่ำกว่ามูลค่าที่แท้จริงมาใช้บังคับ

แต่หากจำนวนเงินเอาประกันภัยต่ำกว่าร้อยละ 70 ของมูลค่าแท้จริงของทรัพย์สินที่เอาประกันภัยในขณะเกิดการสูญเสียหรือเสียหายอันเนื่องมาจากภัยที่ได้รับการคุ้มครองตามกรมธรรม์ฉบับนี้ ให้ถือว่าผู้เอาประกันภัยเป็นผู้รับประกันภัยตนเองในส่วนที่แตกต่างกับมูลค่าที่แท้จริงของทรัพย์สินที่เอาประกันภัย และในการคำนวณค่าสินไหมทดแทน ผู้เอาประกันภัยจะต้องรับภาระส่วนเฉลี่ยการสูญเสียหรือเสียหายไปตามส่วนในทุกรายการและหากมีมากกว่าหนึ่งรายการ ให้แยกพิจารณาเป็นแต่ละรายการไป โดยสูตรที่ใช้ในการคำนวณค่าสินไหมทดแทนซึ่งบริษัทจะต้องรับผิดชอบในกรณีนี้คือ

$$\text{ค่าสินไหมทดแทน (ไม่เกินจำนวนเงินเอาประกันภัย)} = \frac{\text{จำนวนเงินเอาประกันภัย}}{\text{มูลค่าทรัพย์สิน ณ เวลาเกิดความเสียหาย}} \times \text{มูลค่าความเสียหาย}$$

2. การตกเป็นโมฆียะของกรมธรรม์ประกันภัย

ถ้าได้มีการบรรยายคลาดเคลื่อนในสาระสำคัญของทรัพย์สินที่เอาประกันภัย หรือในสาระสำคัญของสิ่งปลูกสร้างหรือสถานที่ตั้งของทรัพย์สินหรือลักษณะการใช้สิ่งปลูกสร้างดังกล่าว หรือในข้อความจริง อันเป็นสาระสำคัญอันจำเป็นต้องรู้เพื่อการประเมินความเสี่ยงภัย หรือเพื่อกำหนดเบี้ยประกันภัย หรือมีการละเว้น ไม่เปิดเผยข้อความจริงดังกล่าวนั้น ให้ถือว่าสัญญา

ประกันภัยตามกรมธรรม์ประกันภัยฉบับนี้ตกเป็น โฆษิตและบริษัททรงไว้ซึ่งสิทธิในการบอกล้าง สัญญาประกันภัยนี้ภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด

3. หน้าที่ในการรักษาสิทธิของบริษัทเพื่อการรับช่วงสิทธิ

โดยค่าใช้จ่ายของบริษัท ผู้เอาประกันภัยจะต้องกระทำทุกอย่างเท่าที่จำเป็นหรือเท่าที่ บริษัทร้องขอให้ทำตามสมควรไม่ว่าก่อนหรือหลังการรับค่าสินไหมทดแทนจากบริษัท เพื่อรักษา สิทธิของบริษัทในการรับช่วงสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายจากบุคคลภายนอก

4. เงื่อนไขการเรียกร้องและค่าใช้จ่ายค่าสินไหมทดแทน

4.1 หน้าที่ของผู้เอาประกันภัยในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน

เมื่อเกิดความเสียหายขึ้น ผู้เอาประกันภัยมีหน้าที่ดังนี้

4.1.1 ต้องแจ้งให้บริษัททราบโดยไม่ชักช้า และต้องส่งมอบหลักฐานและเอกสาร ตามที่ ระบุไว้ข้างล่างนี้ให้บริษัทภายใน 30 วัน นับตั้งแต่วันที่เกิดความเสียหาย เว้นแต่ผู้เอา ประกันภัยมีเหตุอันสมควร ไม่อาจกระทำการดังกล่าวได้ภายในเวลาที่กำหนดหรือภายใน กำหนดเวลาที่บริษัทขยายให้โดยทำเป็นหนังสือ ทั้งนี้ด้วยค่าใช้จ่ายของผู้เอาประกันภัยเอง

1) ส่งคำเรียกร้องเป็นหนังสือเกี่ยวกับความเสียหาย ซึ่งต้องแจ้งรายละเอียดแห่ง ทรัพย์สินที่สูญเสียบ้างหรือเสียหายและมูลค่าความเสียหายของทรัพย์สินนั้น ๆ ในเวลาที่เกิดความ เสียหายโดยละเอียดเท่าที่จะทำได้ตามมูลค่าในเวลาเกิดความเสียหายซึ่งไม่ได้รวมกำไร

2) การประกันภัยอื่น ๆ รวมทั้งการประกันภัยไว้กับบริษัทประกันภัยอื่นในส่วน ที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินที่เอาประกันภัยภายใต้กรมธรรม์ฉบับนี้

4.1.2 ต้องแสดง หรือจัดหา หรือแจ้ง หรือมอบให้บริษัทซึ่งพยานหลักฐานและรายการ เพิ่มเติม เช่น แผนผัง รายละเอียด ต้นฉบับ กลุ่มบัญชี หรือสำเนาแห่งเอกสารนั้น ๆ ข้อพิสูจน์และ ข้อความเกี่ยวกับการเรียกร้องและต้นเพลิงหรือสาเหตุที่ทำให้เกิด อัคคีภัยและเหตุการณ์ที่ทำให้เกิด ความเสียหายตามที่บริษัทต้องการตามสมควรแก่กรณี ทั้งนี้ด้วยค่าใช้จ่ายของผู้เอาประกันภัยเอง

4.1.3 จะต้องดำเนินการและยินยอมให้บริษัทหรือตัวแทนกระทำการใด ๆ ที่เหมาะสม ในการป้องกันความเสียหายอันอาจเพิ่มขึ้น

บริษัทอาจไม่รับพิจารณาค่าใช้จ่ายค่าสินไหมทดแทน หากผู้เอาประกันภัยจงใจหรือมีเหตุอัน ควรเชื่อได้ว่าเจตนาไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าวข้างต้นข้อใดข้อหนึ่ง

4.2 การค่าใช้จ่ายโดยการเลือกทำการสร้างให้ใหม่ หรือจัดหาทรัพย์สินมาทดแทน

บริษัทอาจจะเลือกทำการสร้างให้ใหม่ หรือจัดหาทรัพย์สินมาทดแทนทรัพย์สินที่ สูญเสียหรือเสียหายทั้งหมด หรือส่วนใดส่วนหนึ่งแทนการจ่ายเงินค่าใช้จ่ายการสูญเสียบ้างหรือการ เสียหายที่เกิดขึ้น หรืออาจจะร่วมกับบริษัทประกันภัยอื่น ๆ กระทำดังกล่าวก็ได้

แต่บริษัท ไม่ผูกพันที่จะต้องจัดสร้างให้ใหม่ให้เหมือนกับทรัพย์สินเดิมหรือให้ครบถ้วนทุกประการเพียงแต่ว่าจัดไปตามแต่สภาพการจะอำนวย โดยบริษัทจะกระทำการให้สมเหตุสมผลที่สุดและไม่ว่ากรณีใด ๆ บริษัทไม่ผูกพันที่จะต้องทำการสร้างให้ใหม่เกินกว่ามูลค่าของทรัพย์สินในขณะที่เกิดความเสียหายหรือเกินกว่าจำนวนเงินซึ่งบริษัทได้รับประกันภัย

ถ้าบริษัท เลือกที่จะทำการสร้างให้ใหม่ หรือจัดหาทรัพย์สินมาแทน ผู้เอาประกันภัย โดยค่าใช้จ่ายของตนเองจะต้องจัดหาแปลน แผนผัง รายละเอียดประกอบแปลน ปริมาณขนาดและรายละเอียดอื่น ๆ ตามที่บริษัทต้องการให้แก่บริษัท และการกระทำใด ๆ ที่บริษัทได้ทำไปหรือสั่งให้ทำไปเพื่อพิจารณาทำการสร้างให้ใหม่ หรือจัดหาทรัพย์สินมาแทนไม่ถือว่าเป็นการเลือกโดยบริษัทในอันที่จะทำการสร้างให้ใหม่ หรือจัดหาทรัพย์สินมาทดแทน

ในกรณีที่บริษัทไม่สามารถที่จะจัดทำก่อสร้างใหม่ หรือซ่อมแซมทรัพย์สินที่เอาประกันภัยนี้ เพราะว่ามีเทศบัญญัติหรือกฎข้อบังคับใด ๆ บัญญัติไว้ในเรื่องแนวของถนนหรือการก่อสร้างอาคารหรือสิ่งอื่น ๆ บริษัทจะรับผิดชอบจ่ายเงินเพียงพอเท่าที่จำเป็นเพื่อการสร้างใหม่ หรือซ่อมแซมทรัพย์สินนั้น ๆ ให้คืนสภาพเดิมหากทำได้ตามกฎหมาย

4.3 การประกันภัยข้าซื้อและการร่วมเฉลี่ยการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน

ผู้เอาประกันภัยต้องแจ้งเป็นหนังสือให้บริษัททราบถึงการประกันภัย ซึ่งได้ทำไว้แล้ว หรือที่จะมีขึ้นภายหลังหากทรัพย์สินที่ได้เอาประกันภัยไว้นี้ได้มีการประกันภัยกับบริษัทประกันภัยอื่น ซึ่งให้ความคุ้มครองในภัยเดียวกันกับกรมธรรม์ฉบับนี้ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน

ถ้าในขณะที่เกิดความเสียหายขึ้นและปรากฏว่าทรัพย์สินรายเดียวกันได้เอาประกันภัยไว้กับบริษัทประกันภัยอื่น ไม่ว่าโดยผู้เอาประกันภัยเอง หรือโดยบุคคลอื่นใดที่กระทำในนามผู้เอาประกันภัย บริษัทจะร่วมเฉลี่ยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้ไม่เกินกว่าส่วนเฉลี่ยตามจำนวนเงินที่บริษัทได้รับประกันภัยต่อจำนวนเงินเอาประกันภัยรวมทั้งสิ้นแต่ไม่เกินกว่าจำนวนเงินเอาประกันภัยที่บริษัทได้รับประกันภัยไว้ และเป็นที่ยกเลิกว่าการจ่ายค่าสินไหมทดแทนเช่นนี้บริษัทจะไม่ยกเอาลำดับการรับประกันภัยก่อน - หลัง ขึ้นเป็นข้ออ้างในการเข้าร่วมเฉลี่ยชดใช้ความเสียหายดังกล่าว

4.4 สิทธิของบริษัทเพื่อการรักษาซากทรัพย์สินที่ได้รับ ความเสียหาย

เมื่อมีความเสียหายใดเกิดขึ้นแก่ทรัพย์สินที่เอาประกันภัย ผู้เอาประกันภัยจะละทิ้งทรัพย์สินที่เอาประกันภัยนั้นไม่ได้ และบริษัทอาจจะ

4.4.1 เรียกร้องให้ส่งมอบทรัพย์สินที่เสียหายซึ่งได้มีการเอาประกันภัยแก่บริษัท

4.4.2 เข้ายึดถือครอบครองทรัพย์สินที่ได้เอาประกันภัยและสำรวจ จัด คัด เลือก โยกย้าย หรือจัดการอย่างใดอย่างหนึ่งแก่ทรัพย์สิน

4.4.3 ขายหรือจำหน่ายซึ่งทรัพย์สินที่เอาประกันภัย เพื่อประโยชน์แก่บุคคลที่เกี่ยวข้อง บริษัทอาจใช้สิทธิที่มีอยู่ตามเงื่อนไขนี้ได้ตามสมควรนับตั้งแต่เกิดความเสียหายจนกว่า สิทธิเรียกร้องในความเสียหายนั้นจะตกลงกันได้เป็นเด็ดขาด หรือได้มีการบอกกล่าวเป็นหนังสือจากผู้เอา ประกันภัยว่าได้สละสิทธิที่จะเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามกรมธรรม์ประกันภัย

การใช้สิทธิของบริษัทข้างต้นจะไม่ก่อให้เกิดความรับผิดชอบเพิ่มขึ้นแก่บริษัท และจะไม่ทำ ให้สิทธิของบริษัทในการที่จะอ้างเงื่อนไขแห่งกรมธรรม์ประกันภัยเพื่อโต้แย้งการเรียกร้องใด ๆ ลดน้อยลง

4.5 การทุจริต

บริษัทมีสิทธิปฏิเสธการชดเชยค่าสินไหมทดแทนในความเสียหาย โดยไม่ต้องคืน เบี้ย ประกันภัยในกรณีดังต่อไปนี้

4.5.1 ความเสียหายนั้นเกิดขึ้นเพราะความทุจริตหรือความประมาทเลินเล่ออย่าง ร้ายแรงของผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประโยชน์จากกรมธรรม์ประกันภัยฉบับนี้ และ/หรือ

4.5.2 การฉ้อฉล

1) ความเสียหายนั้นเกิดขึ้นจากการกระทำโดยเจตนาหรือสมรู้ของผู้เอาประกันภัย หรือผู้รับประโยชน์ หรือบุคคลใดที่กระทำในนามของ ผู้เอาประกันภัย หรือผู้รับประโยชน์ เพื่อให้ ได้รับผลประโยชน์จากกรมธรรม์ ประกันภัยฉบับนี้ และ/หรือ

2) ผู้เอาประกันภัยหรือผู้แทนของผู้เอาประกันภัยได้กระทำการใด หรือแสดง ข้อความหรือเอกสารใดอันเป็นเท็จเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ตามกรมธรรม์ประกันภัยฉบับนี้

4.6 การระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ

ในกรณีที่มีข้อพิพาท ข้อขัดแย้ง หรือข้อเรียกร้องใด ๆ ภายใต้กรมธรรม์ประกันภัยฉบับ นี้ ระหว่างผู้มีสิทธิเรียกร้องตามกรมธรรม์ประกันภัยกับบริษัท และหากผู้มีสิทธิเรียกร้องประสงค์ และเห็นควรยุติข้อพิพาทนั้น โดยวิธีอนุญาโตตุลาการ บริษัทตกลงยินยอมและให้ทำการวินิจฉัยชี้ ขาดโดยอนุญาโตตุลาการ ตามข้อบังคับสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบ ธุรกิจประกันภัยว่าด้วยอนุญาโตตุลาการ

5. การระงับไปแห่งสัญญาประกันภัย

ความคุ้มครองตามกรมธรรม์ประกันภัยฉบับนี้ เป็นอันระงับสิ้นไปทันทีเมื่อ:-

5.1 การค้าหรือการผลิต ซึ่งกำหนดอยู่ในสิ่งปลูกสร้างหรือทรัพย์สิน ที่เก็บไว้ใน สถานที่ที่เอาประกันภัยได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากที่ได้ระบุไว้ในตารางกรมธรรม์ และการ เปลี่ยนแปลงนั้นได้ทำให้การเสี่ยงภัยเพิ่มขึ้น

5.2 ทรัพย์สินซึ่งเอาประกันภัยไว้ ถูกโยกย้ายไปยังสิ่งปลูกสร้างหรือสถานที่อื่นใด นอกจากที่ระบุไว้ในตารางกรมธรรม์

5.3 กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินซึ่งเอาประกันภัยไว้ ได้ถูกเปลี่ยนมือจากผู้เอาประกันภัย โดยวิธีอื่นนอกจากทางพินัยกรรมหรือโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

5.4 สิ่งปลูกสร้างที่ระบุไว้ในตารางกรมธรรม์ หรือส่วนใดส่วนหนึ่งของสิ่งปลูกสร้างนั้น ได้มีการพังทลายหรือเคลื่อนไปจากเดิม ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน จนทำให้สิ่งปลูกสร้างนั้นเสียหายจนไม่สามารถใช้ทั้งหมดหรือบางส่วน หรือทำให้สิ่งปลูกสร้างนั้น หรือส่วนใดส่วนหนึ่งของสิ่งปลูกสร้างนั้น หรือทรัพย์สินที่อยู่ภายในสิ่งปลูกสร้างนั้นตกอยู่ในการเสี่ยงต่อวินาศภัยเพิ่มขึ้น เว้นแต่เหตุดังกล่าวมานี้สืบเนื่องมาจากอัคคีภัย หรือสาเหตุอื่นซึ่งกรมธรรม์ประกันภัยฉบับนี้ให้ความคุ้มครอง

5.5 ผู้เอาประกันภัยไม่ชำระเบี้ยประกันภัยเมื่อพ้นกำหนด 60 วัน นับแต่วันที่เริ่มต้นระยะเวลาเอาประกันภัย

อย่างไรก็ตาม เงื่อนไขข้อ 6 นี้ จะไม่นำมาบังคับใช้ หากผู้เอาประกันภัยได้แจ้งให้บริษัททราบและบริษัทตกลงยินยอมรับประกันภัยต่อไป โดยได้บันทึกการแก้ไขแสดงไว้ในกรมธรรม์ประกันภัยฉบับนี้แล้ว

6. การบอกเลิกกรมธรรม์ประกันภัย

6.1 บริษัทอาจบอกเลิกกรมธรรม์ประกันภัยฉบับนี้โดยไม่จำเป็นต้องคืนเบี้ยประกันภัย หากผู้เอาประกันภัยทุจริต

6.2 บริษัทอาจบอกเลิกกรมธรรม์ประกันภัยฉบับนี้ได้ด้วยการบอกกล่าวล่วงหน้าเป็นหนังสือไม่น้อยกว่า 15 วัน โดยทางไปรษณีย์ลงทะเบียนถึงผู้เอาประกันภัย ตามที่อยู่ครั้งสุดท้ายที่แจ้งให้บริษัททราบ ในกรณีนี้บริษัทจะคืนเบี้ยประกันภัยให้แก่ผู้เอาประกันภัย โดยหักเบี้ยประกันภัยสำหรับระยะเวลาที่กรมธรรม์ประกันภัยฉบับนี้ได้ใช้บังคับมาแล้วออกตามส่วน

6.3 ผู้เอาประกันภัยอาจบอกเลิกกรมธรรม์ประกันภัยฉบับนี้ได้ โดยแจ้งให้บริษัททราบเป็นหนังสือและมีสิทธิได้รับเบี้ยประกันภัยคืน หลังจากหักเบี้ยประกันภัยสำหรับระยะเวลาที่กรมธรรม์ประกันภัยฉบับนี้ได้ใช้บังคับมาแล้วออก โดยคิดตามอัตราเบี้ยประกันภัยระยะสั้น หรือหากยังไม่ได้ชำระเบี้ยประกันภัย ผู้เอาประกันภัยจะต้องชำระ โดยคิดตามระยะเวลาและอัตราเบี้ยประกันภัยในทำนองเดียวกัน ดังตารางต่อไปนี้

ตารางอัตราเบี้ยประกันภัยระยะสั้น

ระยะเวลาประกันภัย (ไม่เกิน/เดือน)	ร้อยละของ เบี้ยประกันภัยเต็มปี
1	15
2	25
3	35
4	45
5	55
6	65
7	75
8	80
9	85
10	90
11	95
12	100

7. อายุความ

ความรับผิดชอบของผู้รับประกันภัยเพื่อความเสียหายตามกรมธรรม์ประกันภัยนี้ย่อมเป็นอันสิ้นสุดลงในทุกกรณีหากผู้เอาประกันภัยมิได้ดำเนินคดีทางศาลหรือยื่นข้อพิพาทให้อนุญาตตุลาการชี้ขาดภายในกำหนดระยะเวลาสองปี นับแต่วันเกิดความเสียหาย เว้นแต่ข้อเรียกร้องนั้นยังอยู่ในระหว่างการดำเนินคดีในศาล หรือการพิจารณาโดยอนุญาตตุลาการหรือผู้ชี้ขาด

8. การบอกกล่าว

คำบอกกล่าวและการติดต่อใด ๆ ระหว่างผู้เอาประกันภัยและบริษัทในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกรมธรรม์ประกันภัยฉบับนี้ต้องกระทำเป็นหนังสือจึงจะมีผลบังคับได้

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล	นายมานพ สารธิเสน
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2550 ปริญญานิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2553 เนติบัณฑิตไทย สมัยที่ 62 สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา
ตำแหน่งและสถานที่ทำงาน	พ.ศ. 2554-2556 นิติกร สำนักงานอัยการภาค 6 ปัจจุบัน เจ้าหน้าที่กำกับคดี ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน)